

Marginalizované rómske komunity

Používanie internetu v perspektíve rizikových skúseností

Výskumná správa

Autori:

doc. PhDr. Angela Almašiová, PhD.

doc. Mgr. Juraj Holdoš, PhD.

doc. Mgr. Pavel Izrael, PhD.

2025

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny

Národné koordináčne stredisko pre riešenie problematiky násilia na deťoch

[Obsah]

Úvod.....	1
Metodológia	6
Demografické charakteristiky respondentov.....	8
Prístup na internet.....	11
Množstvo stráveného času na internete a aktivity online.....	23
Čo ťa momentálne najviac trápi v tvojom živote?	47
Šikanovanie a kyberšikanovanie	53
Sexuálne obsahy a sexting.....	81
Sexuálne zneužívanie	88
Skúsenosť s nebezpečným obsahom	98
Rodičovská mediácia.....	112
Užívanie návykových látok.....	115
Analýza psychologických a sociálnych premenných.....	131
Záver	147
Literatúra	149

Úvod

Marginalizácia ako spoločensko-sociálny jav postihuje rôzne skupiny obyvateľstva, ktoré sa v dôsledku štrukturálnych nerovností, diskriminácie a obmedzeného prístupu k zdrojom ocitajú na okraji spoločenského diania. Tieto skupiny čelia viacerým formám znevýhodnenia, ako sú chudoba, nízka vzdelanostná úroveň, nezamestnanosť, obmedzený prístup k zdravotnej starostlivosti či bývaniu. Vo všeobecnom rámci ide o najzraniteľnejšie a najbezbrannejšie skupiny obyvateľstva, ktoré si vyžadujú osobitný prístup a ciele podpora. V rámci tejto širšej problematiky sa osobitná pozornosť venuje špecifickej problematike marginalizovaných rómskych komunít (MRK), ktoré dlhodobo čelia kombinovanému vplyvu sociálnej exklúzie, etnickej stigmatizácie a priestorovej segregácie. Rómske komunity predstavujú jednu z najzraniteľnejších skupín, pre ktoré sa marginalizácia prejavuje nielen v ekonomickej oblasti, ale aj v oblasti zdravia, vzdelania a celkovej kvality života. Táto problematika sa netýka len rómskej populácie samotnej, ale má významné dôsledky aj pre celú spoločnosť.

Rómovia žijú v rôznych krajinách po celom svete, takže ich presný počet nie je známy. Podľa dostupných údajov zo Sčítania obyvateľov, domov a bytov z roku 2021 rómska národnosť tvorí druhú najpočetnejšiu národnostnú menšinu v Slovenskej republike. Vývoj podielu obyvateľov hlásiacich sa k rómskej národnosti v rámci jednotlivých sčítaní obyvateľstva vykazuje mierny nárast. V sčítaní z roku 1991 sa k rómskej národnosti prihlásilo približne 1,4 % obyvateľov. V roku 2001 tento podiel vzrástol na takmer 1,7 % a v roku 2011 už predstavoval takmer 2 % z celkového počtu obyvateľov. V období medzi sčítaniami 2011 a 2021 sa celkový počet obyvateľov Slovenskej republiky zvýšil približne o 1 %, čo predstavuje nárast o viac ako 50 000 osôb. Zvýšenie sa týka nielen populácie so slovenskou národnosťou, ale aj ostatných národnostných skupín žijúcich na území SR. Výrazný posun je zaznamenaný aj pri rómskej národnosti, podľa údajov zo sčítania v roku 2021 sa k rómskej národnosti prihlásilo viac ako 2,8 % čo predstavuje 156 164 obyvateľov. Výrazným faktom je, že viac ako polovica z tohto počtu uviedla rómsku národnosť iba ako druhú národnosť.

V prípade Slovenskej republiky sa reálne počty pohybujú okolo 400 000 osôb, čo predstavuje približne 7 % celkovej populácie. Týmto podielom sa Slovensko zaraďuje medzi krajiny s najvyšším zastúpením rómskej populácie v rámci Európy (Bartošovič & Hegyi, 2010). Takýto výrazný nesúlad v demografických odhadoch potvrdzujú aj novšie zdroje ako Atlas rómskych komunít, ktorý vznikol ako nástroj na mapovanie štrukturálnych nerovností medzi Rómami a majoritou. Podľa vydania atlasu z roku 2019 žije na Slovensku približne 405 024 Rómov (8

% obyvateľstva). Tento rozdiel takmer trojnásobne prevyšuje oficiálne zaznamenaný údaj a poukazuje na problematiku podhlásenia sa k rómskej identite v rámci formálnych štatistických zisťovaní. K svojmu rómskemu pôvodu sa hlási iba štvrtina Rómov. Veľká časť sa hlási k slovenskej a maďarskej národnosti. Početnejšia rómska komunita žije v 804 obciach a mestách Slovenska a menšie skupiny v 373 ďalších obciach. Výrazná koncentrácia rómskych komunít sa nachádza najmä v južných a východných regiónoch Slovenska, konkrétne v oblastiach Novohradu, Horehronia, Gemera, Spiša, Zemplína, Šariša a Abova (ÚSVRK, 2019).

Marginalizované rómske komunity sa vyznačujú viacerými špecifickými črtami, ktoré ich odlišujú od majoritného obyvateľstva. Tieto odlišnosti sú identifikovateľné na úrovni sociokultúrnej, jazykovej, historickej, antropologickej, ako aj psychologickej. Rómske etnikum disponuje vlastným jazykom, hodnotovým systémom, súborom vnútorných noriem a pravidiel správania, ako aj výrazne kolektívne orientovaným spôsobom života. Tieto znaky sú do značnej miery formované historickými okolnosťami, generačným prenosom kultúrnych vzorcov a kolektívnou pamäťou. Zároveň však platí, že rómska populácia nie je homogénna a vnútorná heterogenita sa prejavuje v rôznom stupni sociálnej integrácie, v jazykových a kultúrnych prejavoch, ako aj v životnom štýle jednotlivých skupín. V hodnotovom systéme rómskych komunít zaujíma centrálné miesto hodnota života, ktorá je považovaná za najvyššiu. Všetky aspekty života, ktoré podporujú jeho zachovanie, reprodukciu a kontinuitu, sú vnímané pozitívne. Významnú rolu zohráva aj rodina ako základná jednotka spoločenského a kultúrneho usporiadania. Rómska rodina má prevažne patriarchálnu štruktúru, pričom vzťahy medzi jej členmi sú postavené na princípe vzájomnej pomoci a solidarity. Vylúčenie z rodiny je vnímané ako jeden z najtvrdších trestov, keďže jedinec tak stráca základné existenčné aj sociálne istoty. Osobitná úcta sa v rómskej kultúre prejavuje voči starším členom rodiny. Vyšší vek je automaticky spojený s vyšším spoločenským statusom a autoritou v rámci komunity. Starostlivosť o seniorov je v prevažnej miere zabezpečovaná v rodinnom prostredí a inštitucionálna starostlivosť sa využíva len výnimočne. Praktické skúsenosti z domovov sociálnych služieb potvrdzujú, že zastúpenie osôb rómskeho pôvodu medzi klientmi je mimoriadne nízke, čo korešponduje s tradičným modelom intergeneračnej solidarity (Bartošovič & Hegyi, 2010).

Analýza domácnostnej štruktúry MRK, podľa výsledkov EU-SILC MRK 2020, poukazuje na výraznú dominanciu viacpočetných domácností, predovšetkým tvorených dvoma dospelými osobami s tromi a viacerými závislými deťmi. Zastúpenie majú aj tzv. ostatné typy domácností so závislými deťmi, pričom ich charakteristickým znakom je najmä viacgeneračné súžitie v rámci jednej domácnosti, čo odzrkadľuje nielen demografickú dynamiku, ale aj

socioekonomické faktory podmieňujúce koexistenciu viacerých generácií. Naopak, marginálnu skupinu v rámci domácnostnej štruktúry tvoria jednočlenné domácnosti a taktiež domácnosti jedného rodiča s aspoň jedným závislým dieťaťom, ktoré sa v prostredí MRK vyskytujú len v obmedzenej miere. Uvedená dominancia viacčlenných domácností má priamy vplyv na veľkostné parametre domácností v MRK, kde priemerný počet členov na jednu domácnosť dosahuje takmer 5,6 osoby, čo významne prevyšuje hodnoty pozorované v majoritnej populácii Slovenskej republiky. Tento jav je indikátorom špecifického demografického profilu rómskych komunít, charakterizovaného vysokou fertilitou a z nej vyplývajúcou komplexnou vzťahových štruktúrou.

Sociálna exklúzia, nízky štandard bývania, znečistené životné prostredie, nezamestnanosť a chudoba zásadne zhoršujú zdravotné ukazovatele populácie. S tým úzko súvisí aj nevhodná skladba stravy, charakterizovaná nízkou kvalitou a nedostatkom výživovo hodnotných potravín, čo vedie k vysokému výskytu obezity, metabolických porúch, diabetes mellitus, kardiovaskulárnych ochorení a nádorových ochorení. Nedostatok pohybu spôsobený vysokou mierou nezamestnanosti a geografickou izoláciou osád vedie k zvyšujúcej sa obezite a súvisiacim chronickým ochoreniam. Situáciu zhoršuje aj vysoká miera konzumácie alkoholu a tabakových výrobkov, pričom tieto návyky sú prítomné už v ranom veku, neraz aj počas tehotenstva, čo zvyšuje riziko poškodenia zdravia novorodencov a predčasných pôrodov. Vzrastajúce problémy predstavuje aj rozšírená závislosť na drogách a liekoch, sprevádzaná vysokým rizikom infekcií ako HIV či hepatitídy typu B a C. Závažným faktorom je aj nízka úroveň zdravotného povedomia, prameniaca z obmedzenej vzdelanostnej úrovne a nevytrvalosti v dôležitých aktivitách, vrátane nedostatočnej adherencie k liečebným režimom, čo vedie k zvýšenej miere chronických a rezistentných ochorení. Významný vplyv má aj nízka úroveň osobnej a komunálnej hygieny, čo zvyšuje výskyt infekčných a parazitárnych ochorení. Napokon, rizikové sexuálne správanie, ktoré je v komunitách MRK častokrát tabuizovanou témou, vedie k vysokému počtu predčasných tehotenstiev a zvýšenému výskytu sexuálne prenosných infekcií. Podľa dostupných zdrojov má približne 95% Rómov jeden až štyri rizikové faktory ohrozenia zdravia z nesprávneho životného štýlu, fajcenia už v skorom veku, zvýšenou hmotnosťou a nedostatkom pohybu (Gulášová, Babečka & Czarnecki, 2021).

Tieto faktory spoločne s ďalšími sociálnymi, demografickými a kultúrnymi aspektmi formujú prehľad o pozadí problematiky MRK, ktorý je nevyhnutné zohľadniť pri skúmaní a hľadaní riešení a súvislostí v tejto oblasti.

Metodológia

Výskumný súbor

Výskum sa uskutočnil na výskumnom súbore 875 respondentov – detí a dospelých vo veku 10 až 19 rokov z marginalizovaných rómskych komunít. V súbore bolo zastúpených 52,1% (456) dievčat a 47,9% (419) chlapcov. Jednotlivé vekové kohorty boli zastúpené nasledovne: 10 – 12 rokov 20,8% (182), 13 – 14 rokov 17,7% (155), 15 – 16 rokov 30,2% (264), 17 rokov a viac 31,3% (274). Priemerný vek respondentov bol 15,02 rokov, medián 15 rokov, modus 16, štandardná odchýlka 2,49.

Priebeh zberu dát a výberu výskumného súboru

Zber dát prebiehal v mesiacoch november a december 2024 na všetkých typoch základných a stredných škôl na celom Slovensku. Výber škôl bol realizovaný na základe odporúčaní koordinátorov ochrany pred násilím z Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny pod gesciou Národného koordináčného strediska pre riešenie problematiky násillia na deťoch. Na základe ich znalostí prostredia marginalizovaných skupín boli vytypované základné a stredné školy, ktoré navštevujú deti a dospelí z takéhoto prostredia naprieč celým Slovenskom. Koordinátori následne oslovili vedenia základných a stredných škôl a v prípade ich súhlasu realizovali na jednotlivých školách zber dát, ktorý prebiehal počas vyučovania v počítačových miestnostiach za prítomnosti učiteľov a koordinátorov ochrany pred násilím.

Dotazník

Vo výskume bol použitý dotazník, ktorý vychádzal z dotazníkového nástroja používaného vo výskumných správach autorov Holdoš, Izrael, Almašiová, Kohútová (2022, 2023, 2024) a primárne vychádzal z nástroja používaného v rámci projektu EU KIDS Online IV. Tento výskum sa v pravidelných intervaloch realizuje naprieč celou Európskou úniou. Otázky boli zamerané na demografické charakteristiky respondentov, na rôzne aspekty používania internetu, šikanovanie, kyberšikanovanie, explicitné sexuálne obsahy na internete, sexting, užívanie návykových látok a vybrané psychosociálne premenné. Konštrukcia otázok bola upravená a pôvodné niekoľkostupňové škály boli nahradené binárnymi odpoveďami áno/nie.

Metódy spracovania dát

V nasledujúcich analýzach bol použitý deskriptívny opis jednotlivých otázok a na identifikáciu rozdielov vzhľadom na pohlavie, vek a socioekonomický status testy: Mann-Whitney U test, chí-kvadrát test a pod.

Demografické charakteristiky respondentov

Ukazovatele nožnej chudoby a materiálnej deprivácie

Vzhľadom na to, že možná forma materiálnej deprivácie môže byť prediktorom nielen školských výsledkov, ale aj niektorých foriem rizikového správania, vo výskume sme pristúpili k zisťovaniu tohto faktora. Spôsob zisťovania možnej materiálnej deprivácie sme zvolili na základe nástroja Quantitative tools z projektu Global Kids Online (globalkidsonline.net). V kontexte tohto faktora sa zisťovalo, či respondenti:

- dostávajú niekedy nové oblečenie,
- majú aspoň dva páry topánok správnej veľkosti (vrátane topánok, sandálov, tenisiek a pod.),
- majú doma pokojné miesto na učenie alebo robenie domácich úloh,
- jedávajú pravidelne čerstvé ovocie a zeleninu,
- dostávajú alebo kupujú si nové hračky, veci alebo majú peniaze a zábavu,
- majú doma vlastnú posteľ,
- majú doma elektrinu,
- majú každý deň jedno teplé jedlo,
- boli v poslednom roku u zubára,
- boli v poslednom roku u lekára.

Pri podrobnejších analýzach bude realizovaný súhrnný konštrukt, v nasledujúcom texte sú uvedené jednotlivé položky samostatne.

Nové oblečenie

Celkovo 97,8% (856) respondentov uviedlo, že niekedy dostáva nové oblečenie a 2,2% (19) respondentov uviedlo, že nové oblečenie nedostáva.

Aspoň dva páry topánok správnej veľkosti

Podobne 97,3% (851) respondentov uviedlo, že má aspoň dva páry topánok správnej veľkosti vrátane topánok, sandálov, tenisiek a pod., 2,7% (24) respondentov uviedlo, že nemá aspoň dva páry topánok správnej veľkosti.

Pokojné miesto na učenie alebo robenie domácich úloh

Čo sa týka tejto otázky, tak 93,6% (819) respondentov uviedlo, že má k dispozícii doma pokojné miesto na učenie, 6,4% (56) detí a dospelých uviedlo, že takéto pokojné miesto doma nemá.

Nové hry, hračky, veci alebo peniaze a zábavu

88,8% (777) respondentov označilo, že dostáva alebo má možnosť kupovať si nové hry, hračky, veci alebo majú k dispozícii peniaze na zábavu, 11,2% (98) detí a dospelých nemá takéto zdroje.

Vlastná posteľ

Prevažná väčšina – 97,9% (857) respondentov má doma vlastnú posteľ, 2,1% (18) detí a dospelých doma vlastnú posteľ nemá.

Elektrina

Až 99,1% (856) respondentov doma elektrinu má, 0,9 (8) respondentov doma elektrinu nemá.

Aspoň jedno teplé jedlo denne

Súhrnne 97,8% (856) uviedlo, že má aspoň jedno teplé jedlo denne, 2,2% (19) detí a dospelých nemá aspoň jedno teplé jedlo denne.

Návšteva zubára za posledný rok

70,1% (613) respondentov za posledný rok navštívilo zubára, 29,9% (262) detí a dospelých v poslednom roku u zubára nebolo.

Návšteva lekára za posledný rok

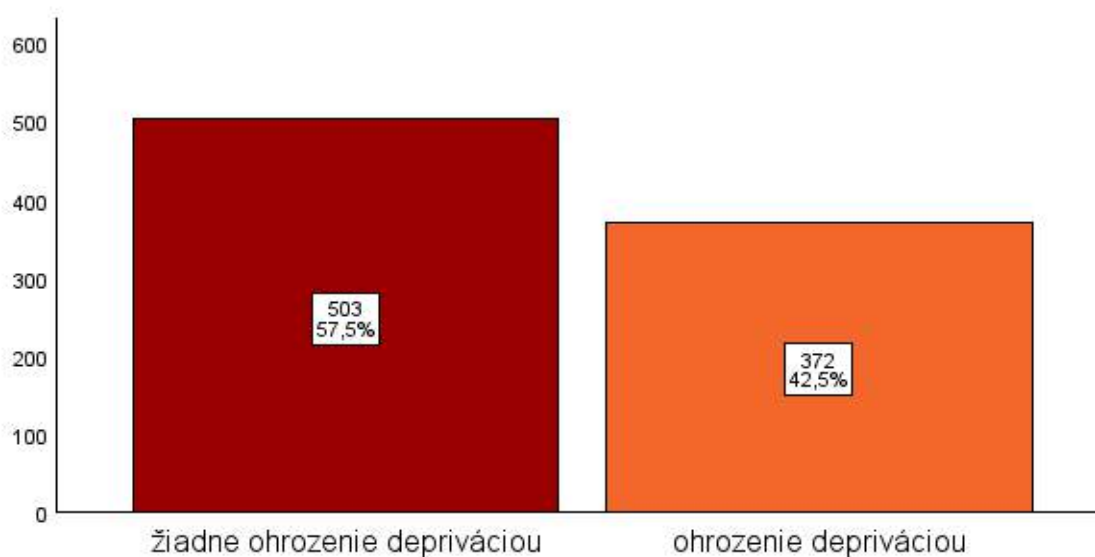
90,5% (792) detí a dospelých v poslednom roku navštívilo lekára, 9,5% (83) lekára nenavštívilo.

Súhrnný konštrukt materiálnej deprivácie

Z dôvodu ďalších analýz bolo vytvorený súhrnný konštrukt zložený zo všetkých vyššie uvedených položiek. Následne boli respondenti rozdelení do dvoch skupín na základe toho, či

uviedli jednotlivé položky. V prípade, ak respondent uviedol, že disponuje všetkými vyššie spomenutými položkami, bol zaradený do skupiny žiadne ohrozenie depriváciou a v prípade, ak respondent uviedol, že nedisponuje aspoň jednou položkou, bol zaradený do skupiny ohrozenie depriváciou. Vychádzali sme z predpokladu, že aj jedna uvedená položka môže byť determinujúca – napr. elektrina. V grafe je zobrazený podiel respondentov, ktorí nie sú ohrození depriváciou – 57,3% (503) a respondentov, ktorí sú ohrození depriváciou – 42,5% (372).

Celá skupina

Z celkového počtu (N 875) na túto otázku odpovedalo 875 respondentov

Prístup na internet

Používanie internetu je v dnešnej dobe nevyhnutnosťou, s ktorou sa stretávajú čoraz mladšie deti. Cenová dostupnosť zariadení, cez ktoré sa dá používať internet, ich umožňuje používať takmer každému. Infraštruktúra zahŕňajúca tzv. free Wi-Fi spoty a rozšírenosť možností mobilných dát spolu s prenosnými zariadeniami ako smartfón a tablet výrazne eliminujú pôvodné časové a priestorové obmedzenia pre prístup na internet. V realizovanom výskume nás zaujímalo, akým spôsobom sa deti a mladí z marginalizovaných komunít pripájajú na internet.

Položka: Ako sa pripájaš na internet?

Možnosti:

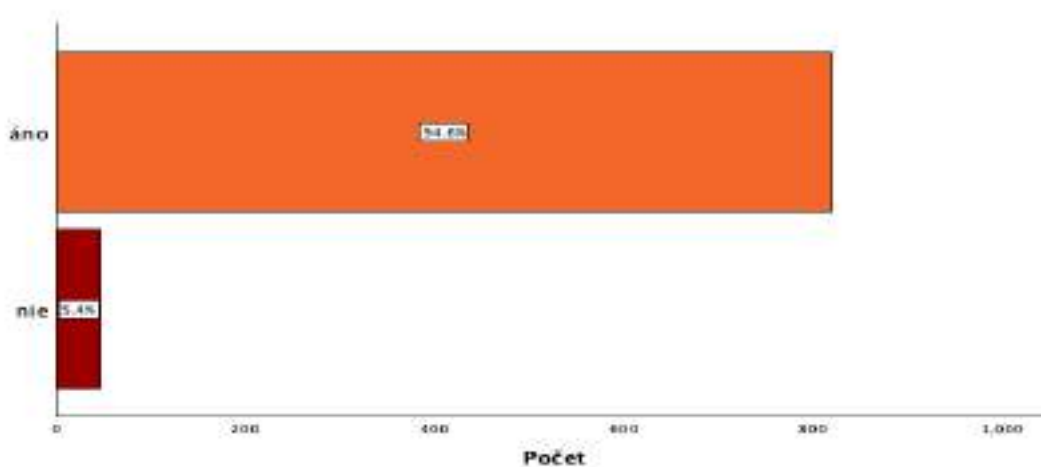
- doma na Wi-Fi
- v telefóne cez dáta
- v škole
- tam, kde je internet voľne dostupný, napr. v nákupnom centre, meste a pod.
- Nemám telefón ani počítač, ani tablet

Respondenti si mohli zvoliť možnosť odpovede Áno / Nie.

V nasledujúcich analýzach sme na identifikáciu diferenciácií vzhľadom na pohlavie, vek a ohrozenie materiálnou depriváciou použili Chí-kvadrát test

Pripojenie cez Wi-Fi

Celá skupina

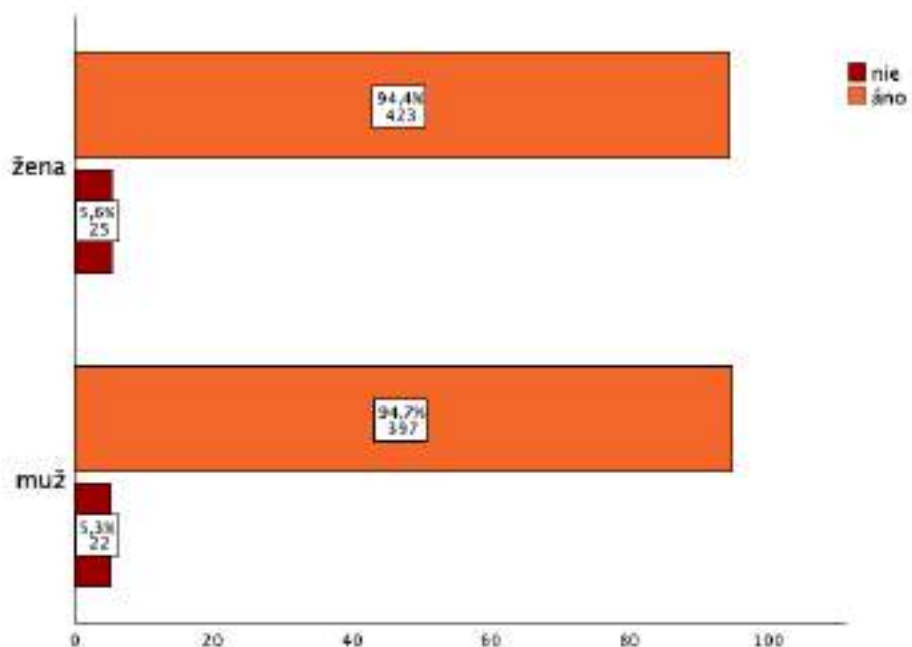

Z celkového počtu (N 875) na túto otázku odpovedalo 867 respondentov

Identifikácia diferenciácií vzhľadom na sociodemografické charakteristiky

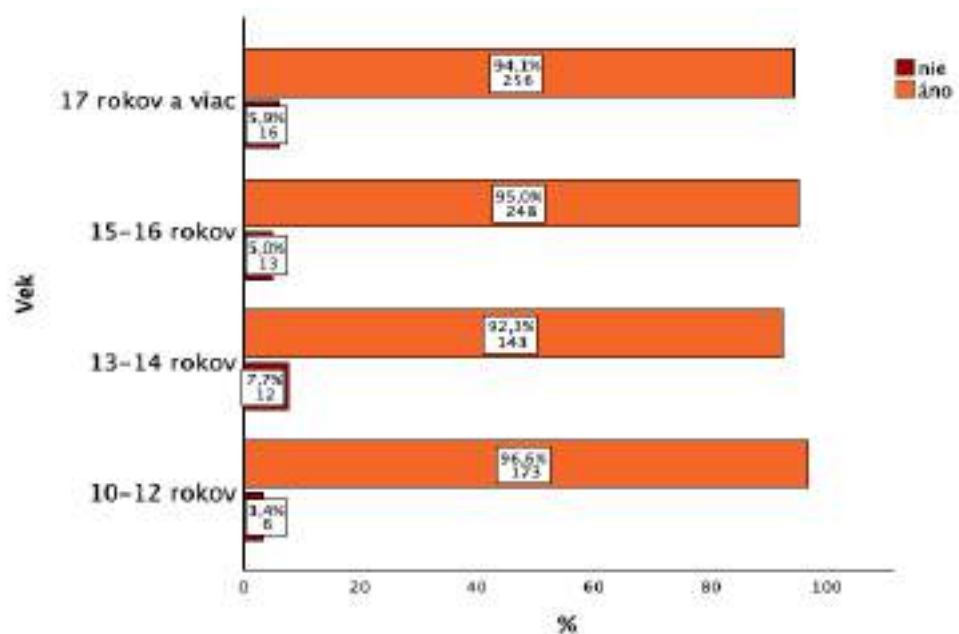
V nasledujúcich analýzach sme na identifikáciu diferenciácií vzhľadom na pohlavie, vek a ohrozenie materiálnou depriváciou použili Chí-kvadrát test.

Podľa pohlavia

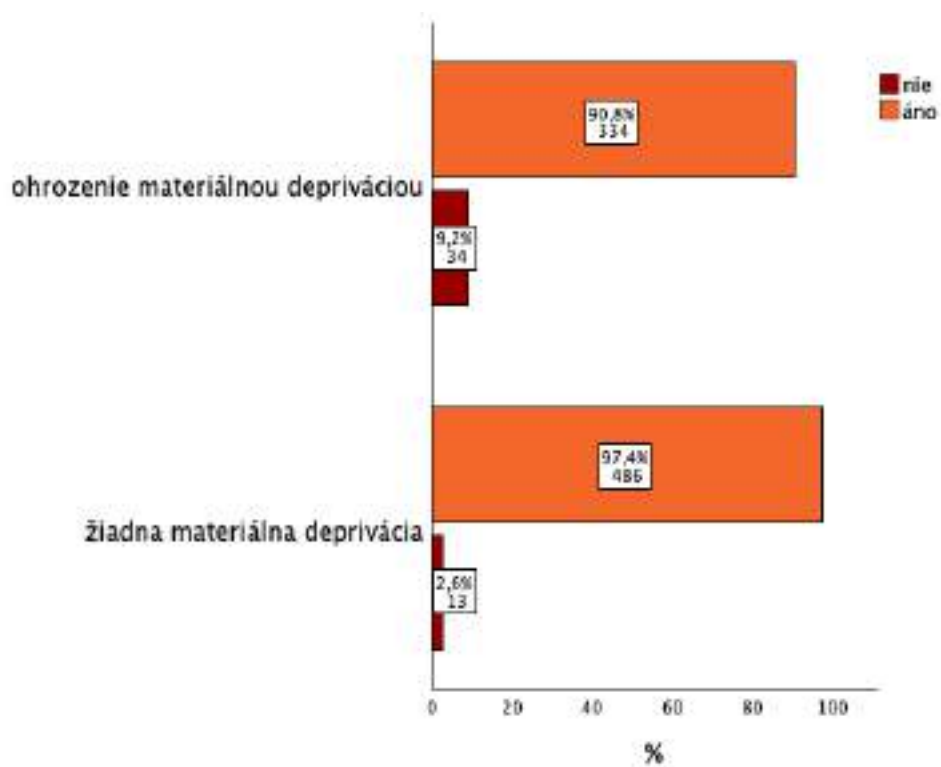
$$\chi^2(1) = 0,046, p = 0,830$$

Podľa veku

$$\chi^2(3) = 3,335, p = 0,343$$

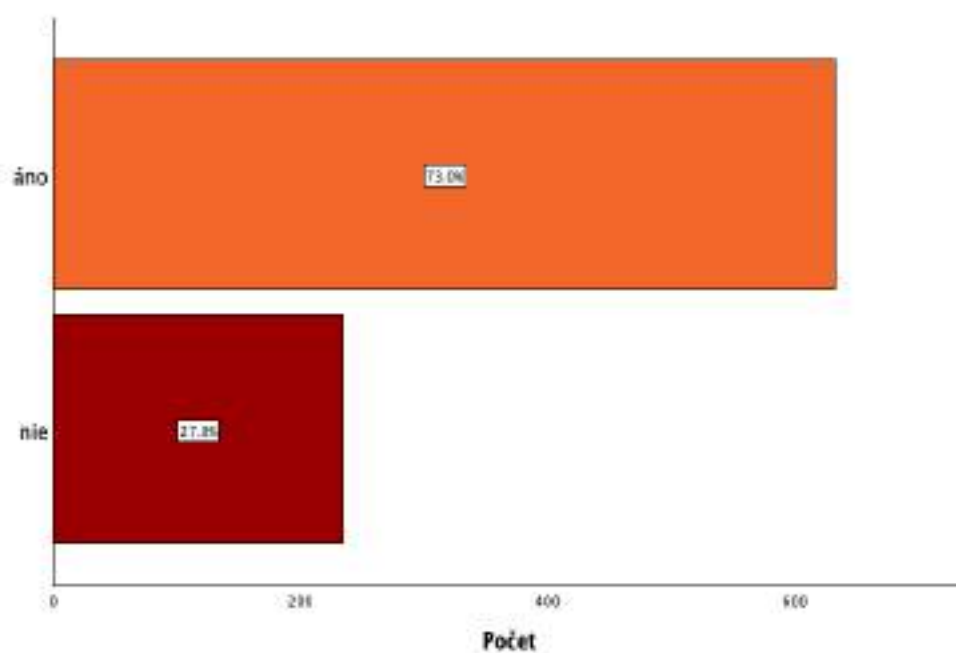
Podľa ohrozenia materiálnou depriváciou

$\chi^2 (1) = 18,180, p = 0,001$

Pripojenie cez mobilné dáta

Celá skupina

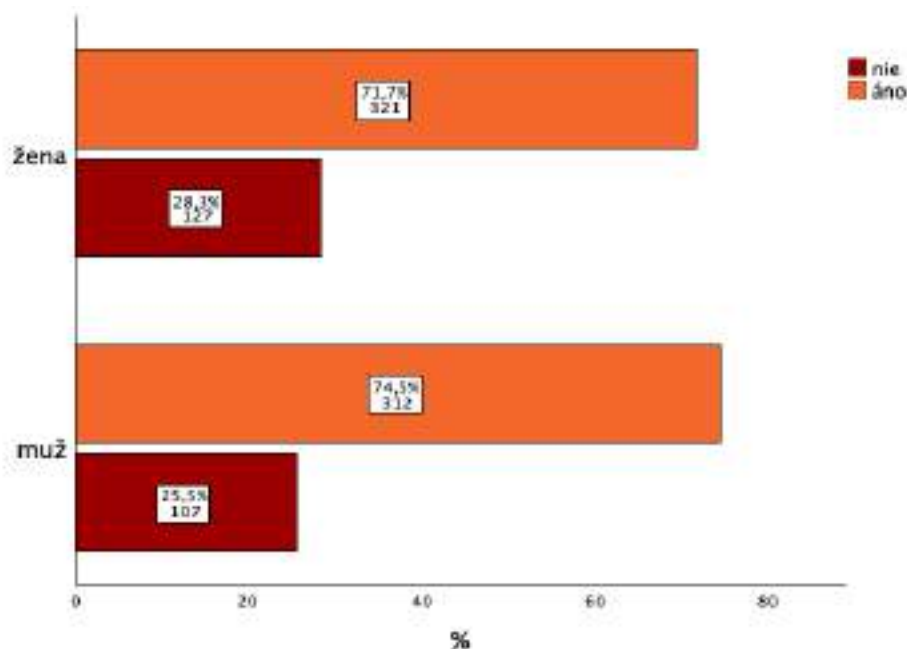

Z celkového počtu (N 875) na túto otázku odpovedalo 867 respondentov

Identifikácia diferenciácií vzhľadom na sociodemografické charakteristiky

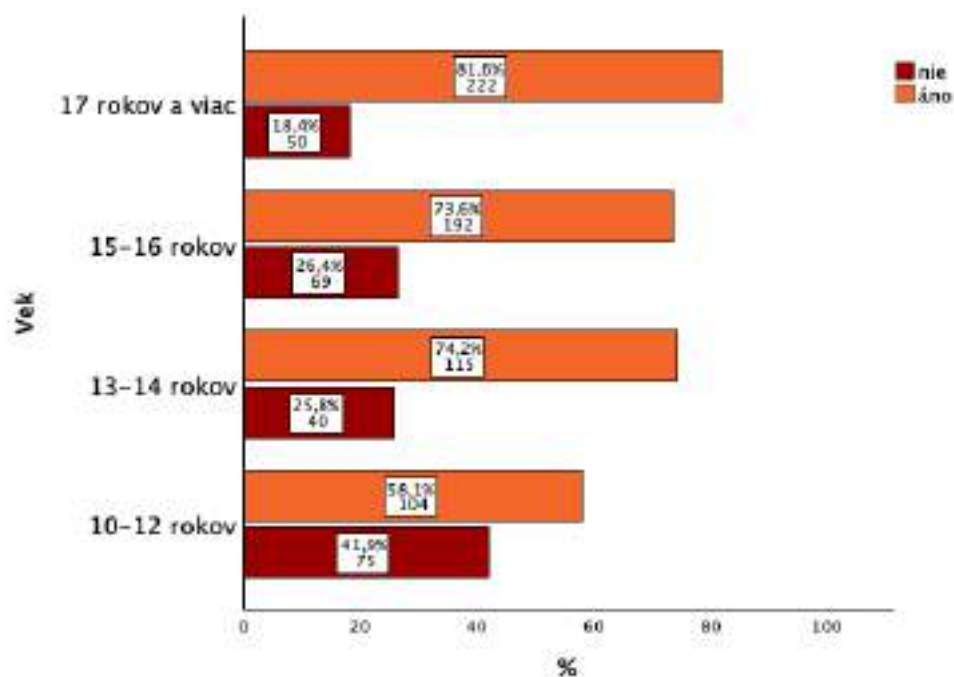
V nasledujúcich analýzach sme na identifikáciu diferenciácií vzhľadom na pohlavie, vek a ohrozenie materiálnou depriváciou použili Chí-kvadrát test.

Podľa pohlavia

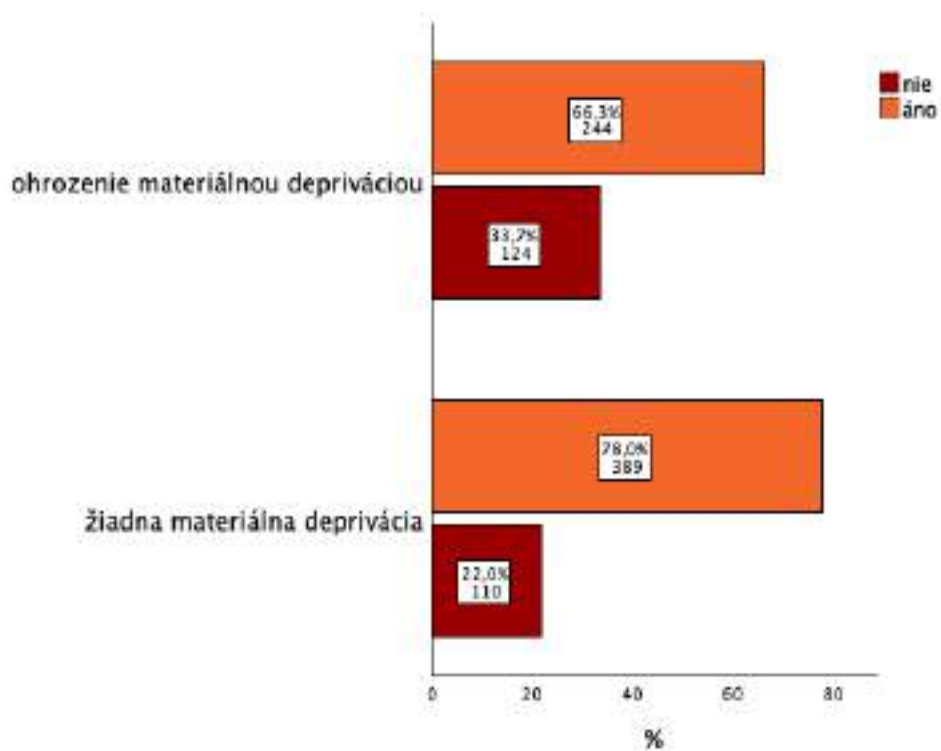
$\chi^2(1) = 0,868, p = 0,351$

Podľa veku

$\chi^2(3) = 30,571, p = 0,001$

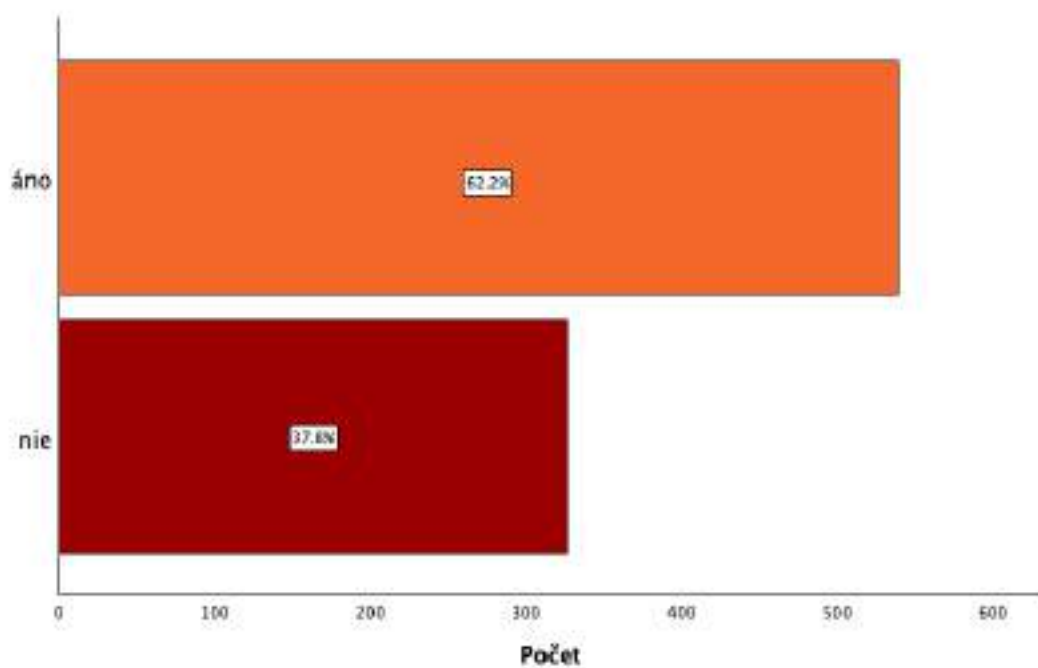
Podľa ohrozenia materiálnou depriváciou

$\chi^2 (1) = 14,592, p = 0,001$

Pripojenie v škole

Celá skupina

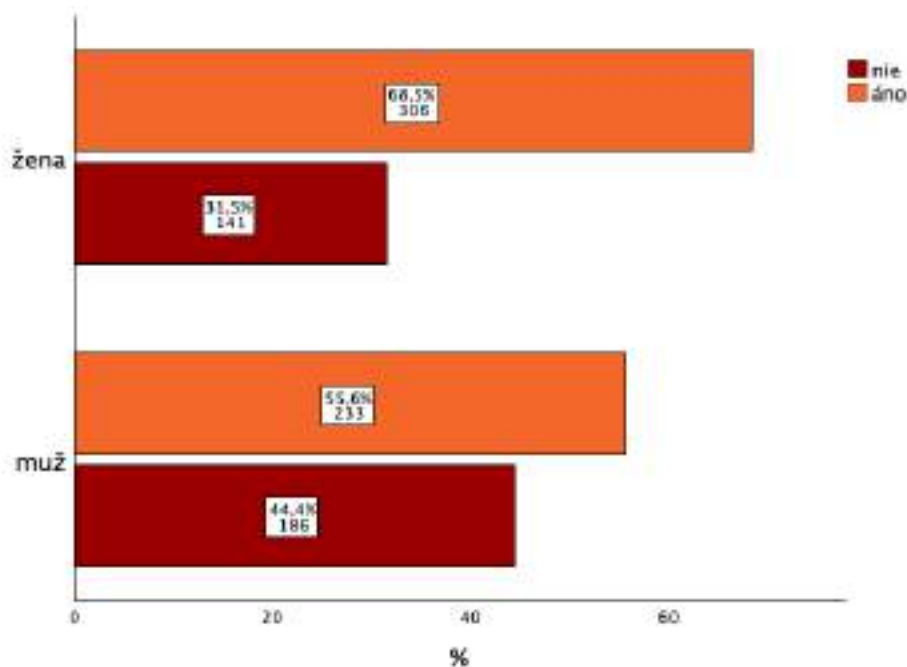

Z celkového počtu (N 875) na túto otázku odpovedalo 866 respondentov

Identifikácia diferenciácií vzhľadom na sociodemografické charakteristiky

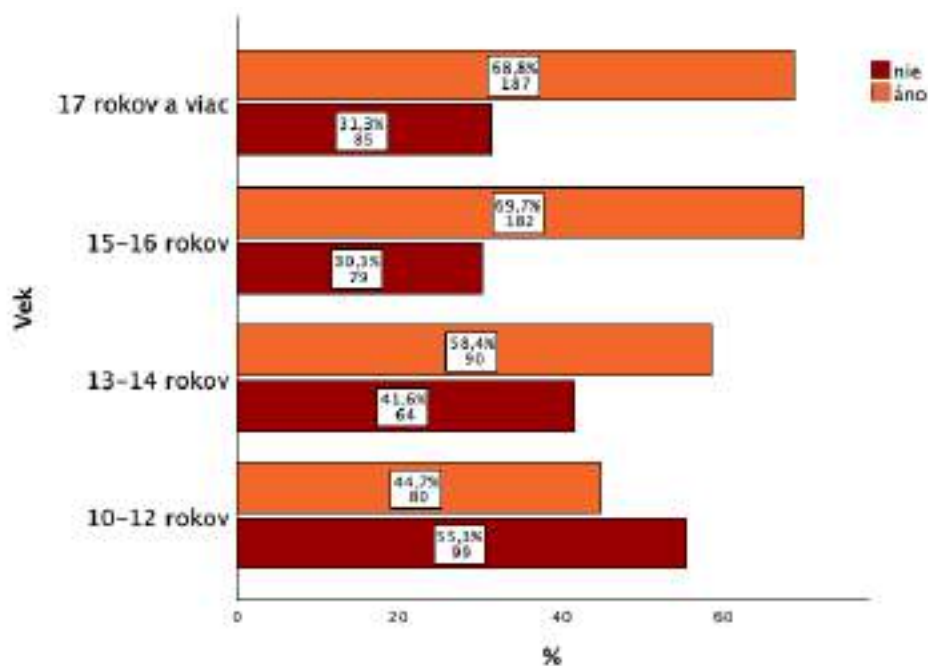
V nasledujúcich analýzach sme na identifikáciu diferenciácií vzhľadom na pohlavie, vek a ohrozenie materiálnou depriváciou použili Chí-kvadrát test.

Podľa pohlavia

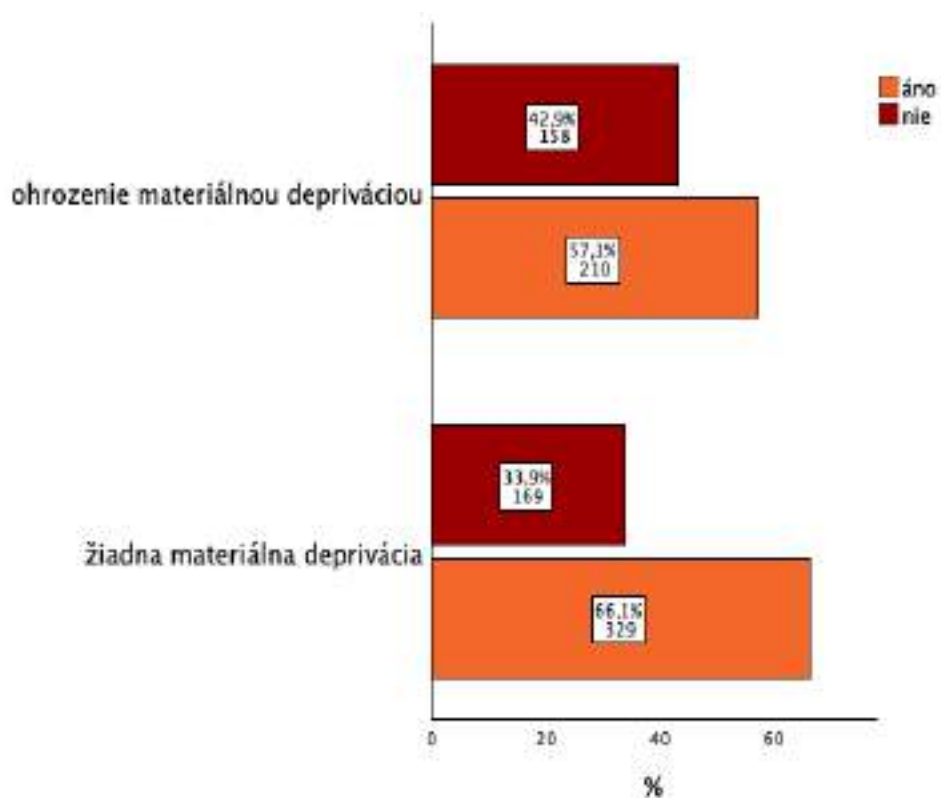
$X^2(1) = 15,190, p = 0,001$

Podľa veku

$X^2(3) = 35,535, p = 0,001$

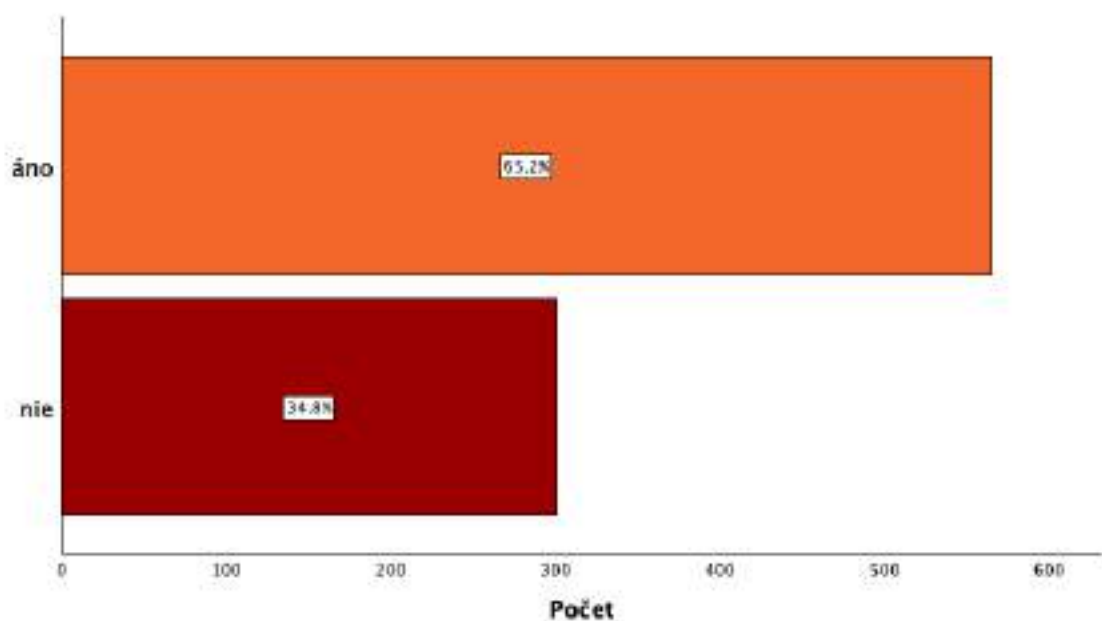
Podľa ohrozenia materiálnou depriváciou

$\chi^2(1) = 7,292, p = 0,007$

Pripojenie tam, kde je internet voľne dostupný (napr. v nákupnom centre, v meste a pod.)

Celá skupina

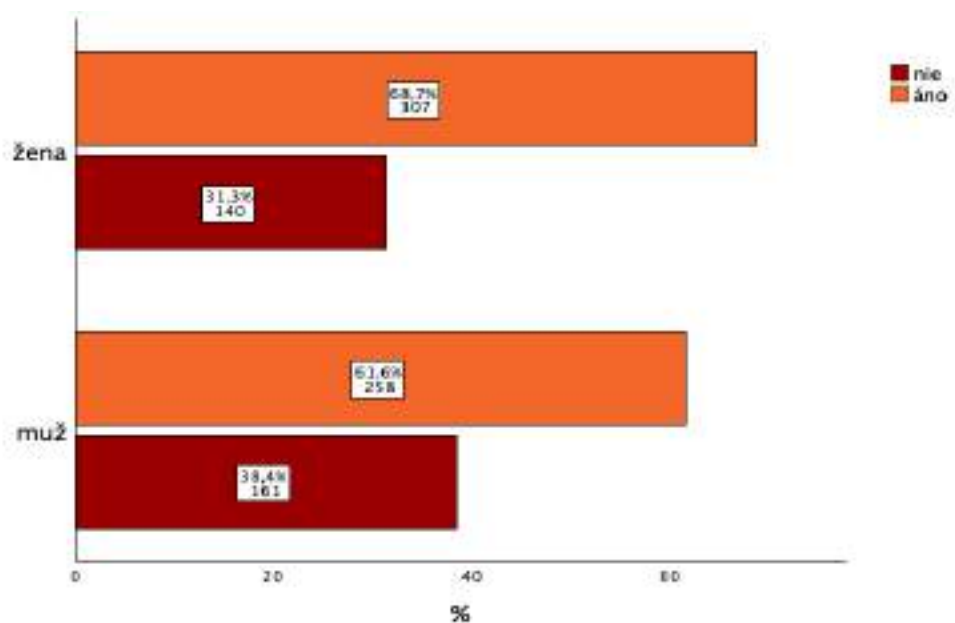

Z celkového počtu (N 875) na túto otázku odpovedalo 866 respondentov

Identifikácia diferenciácií vzhľadom na sociodemografické charakteristiky

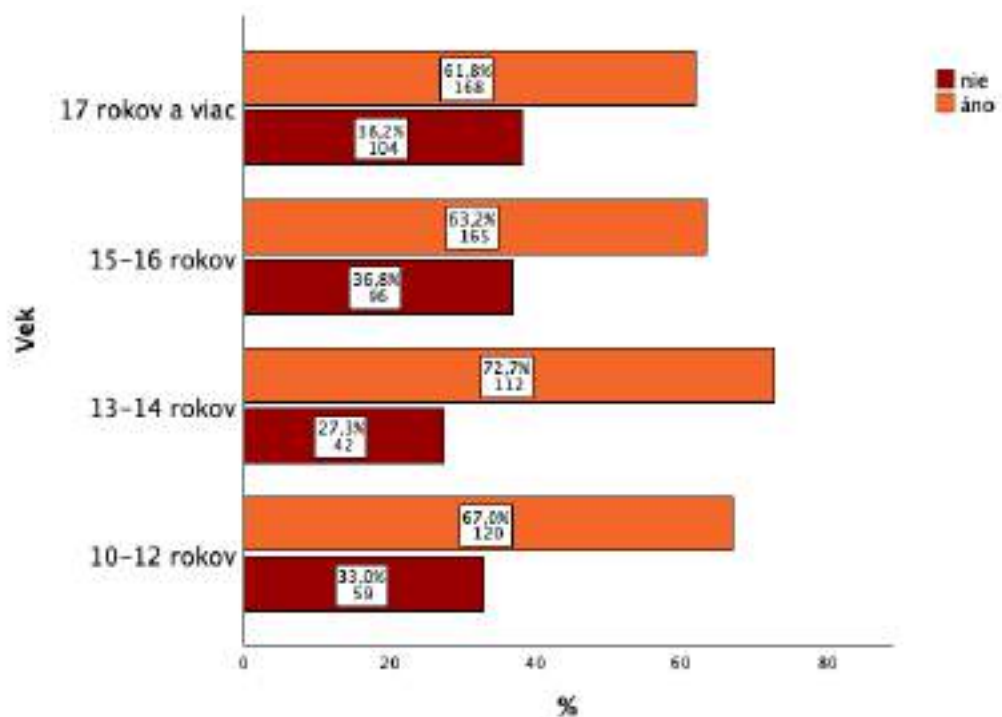
V nasledujúcich analýzach sme na identifikáciu diferenciácií vzhľadom na pohlavie, vek a ohrozenie materiálnou depriváciou použili Chí-kvadrát test.

Podľa pohlavia

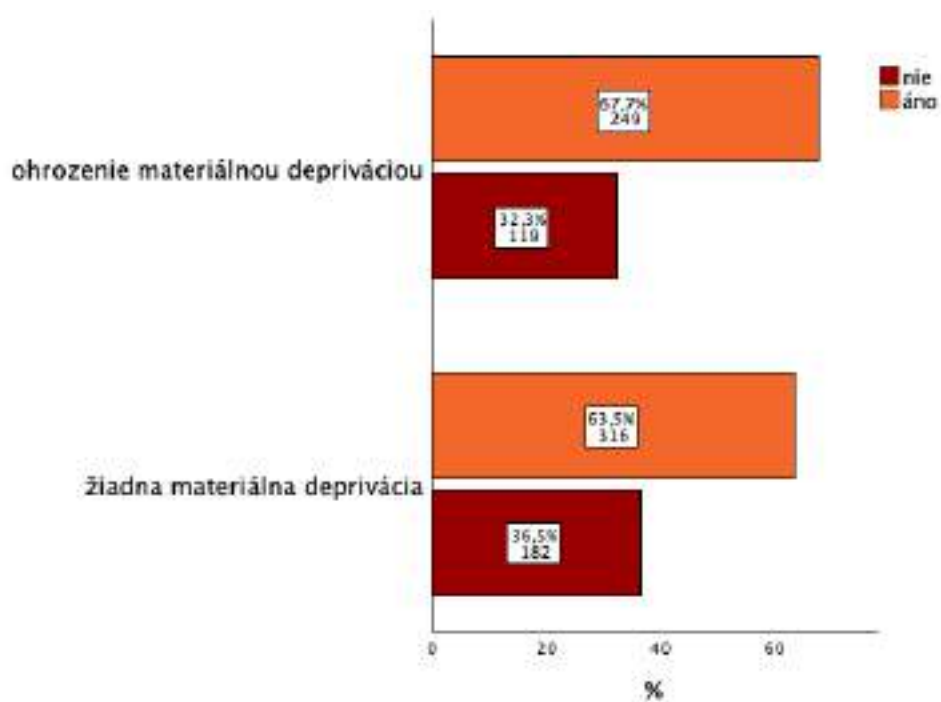
$$\chi^2(1) = 4,814, p = 0,028$$

Podľa veku

$$\chi^2(3) = 5,982 p = 0,113$$

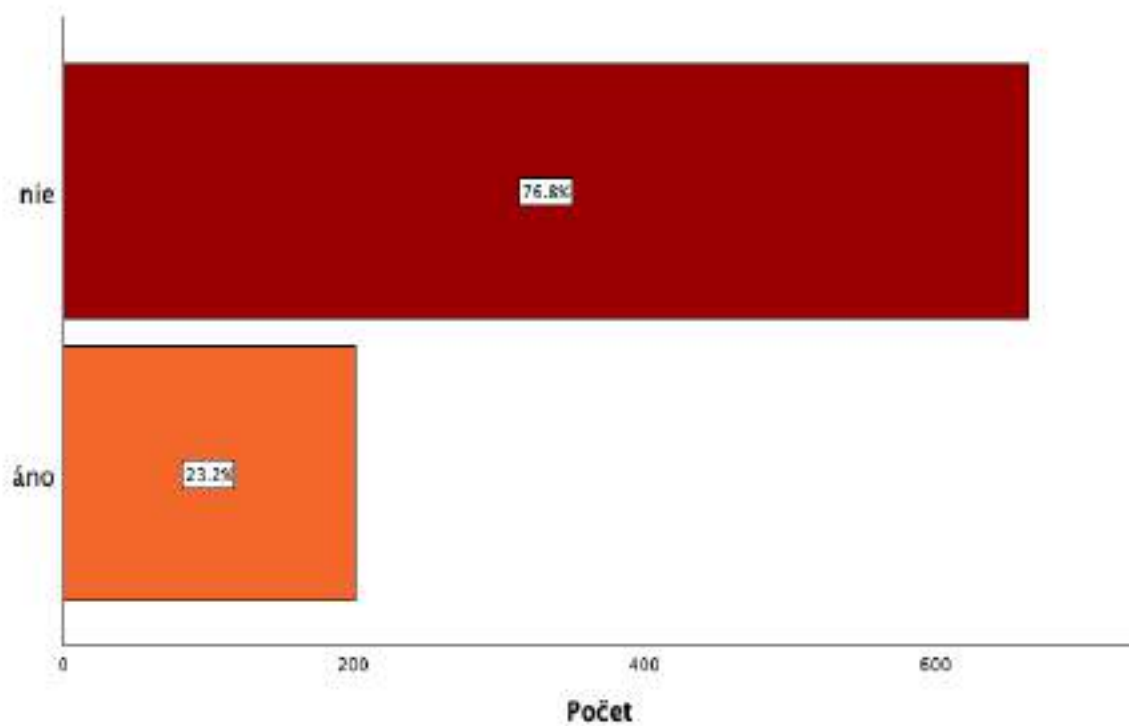
Podľa ohrozenia materiálnou depriváciou

$\chi^2(1) = 1,653, p = 0,198$

Nemám telefón (ani počítač alebo tablet)

Celá skupina

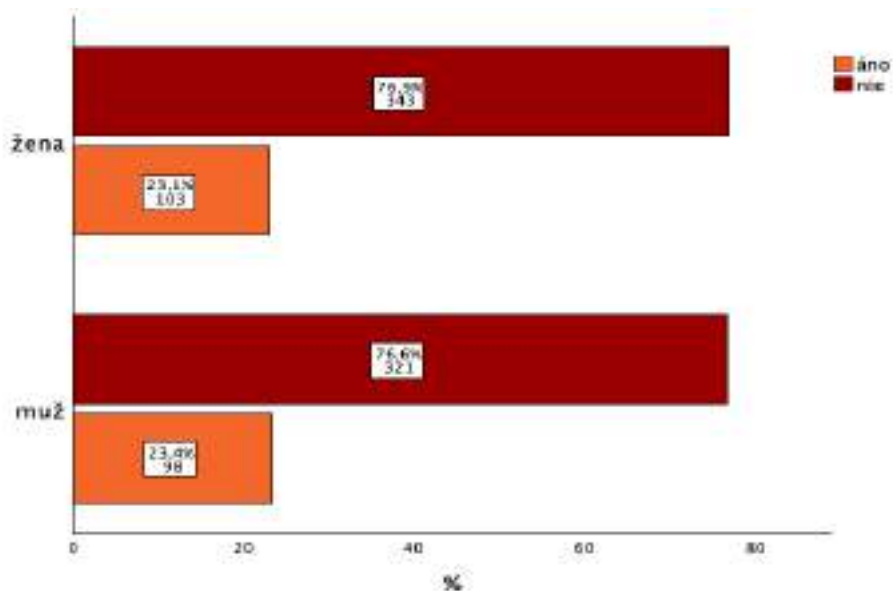

Z celkového počtu (N 875) na túto otázku odpovedalo 865 respondentov

Identifikácia diferenciácií vzhľadom na sociodemografické charakteristiky

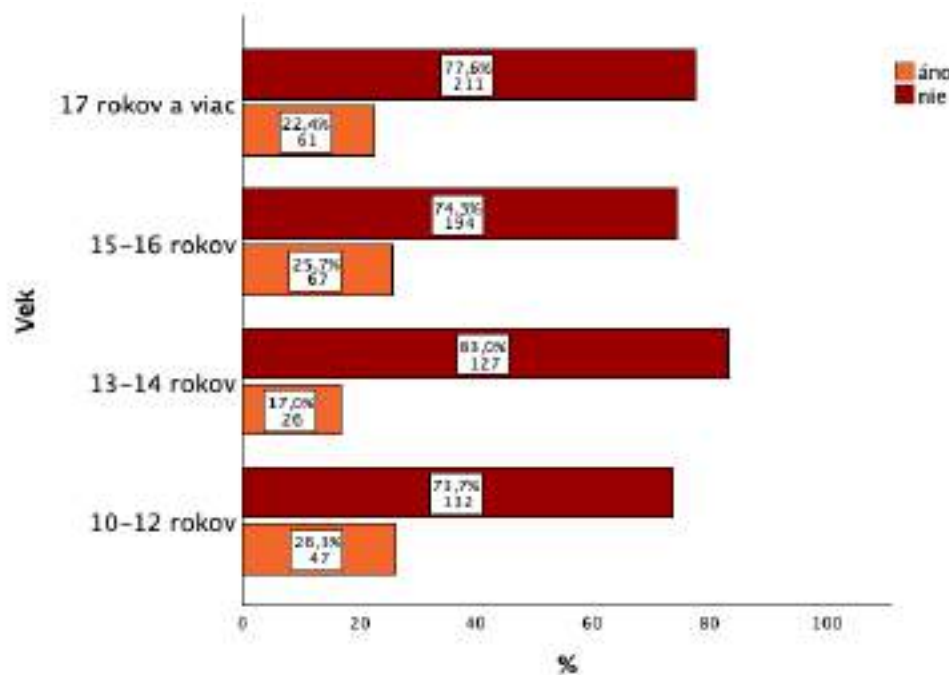
V nasledujúcich analýzach sme na identifikáciu diferenciácií vzhľadom na pohlavie, vek a ohrozenie materiálnou depriváciou použili Chí-kvadrát test.

Podľa pohlavia

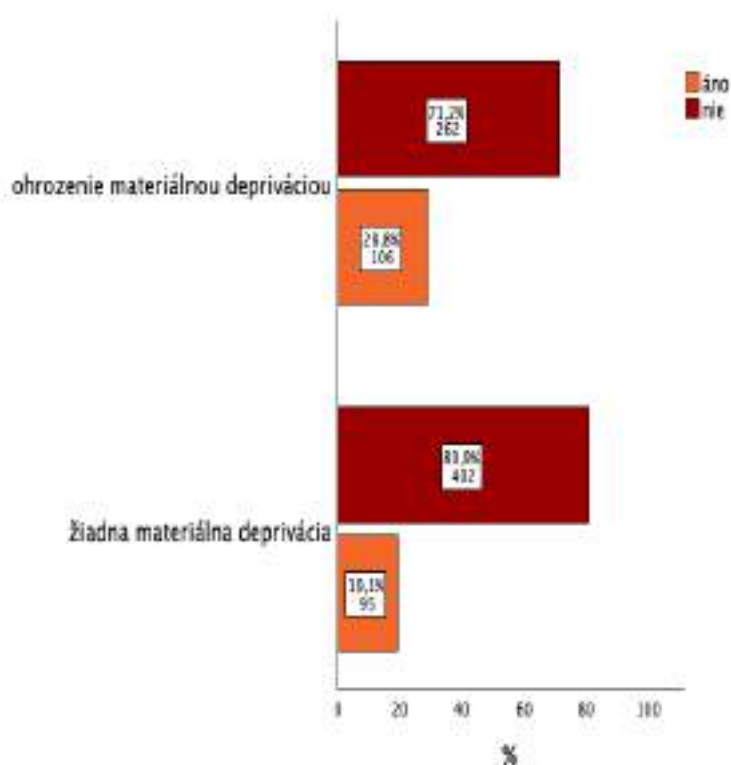
$X^2(1) = 0,011, p = 0,918$

Podľa veku

$X^2(1) = 5,226, p = 0,156$

Podľa ohrozenia materiálnou depriváciou

$$\chi^2(1) = 11,129, p = 0,001$$

Hlavné zistenia:

- najrozšírenejším spôsobom pripojenia je Wi-Fi pripojenie v domácnosti (94,6 %),
- mobilné dáta na pripojenie do internetu využíva 73 % detí a mladých,
- takmer jedna štvrtina detí a mladých (23 %) nemá svoj telefón, počítač ani tablet,
- viac dievčat ako chlapcov využíva pripojenie na internet v škole a tam, kde je voľne dostupný,
- cez mobilné dáta a v škole sa do internetu pripájajú skôr staršie deti (13+) a mladí (17+),
- v skupine s ohrozením materiálnou depriváciou je menej prítomné pripojenie cez Wi-Fi, mobilné dáta aj v škole a väčšia skupina detí a mladých indikovala, že nemá vlastné zariadenie (telefón, počítač ani tablet).

Zhrnutie

Hoci sa to môže zdať prekvapujúce, vo vybranej vzorke detí a mladých z marginalizovaných komunít má väčšina z nich nejaký prístup na internet. Z celej vzorky (N = 875) len 5 respondentov bolo bez akéhokoľvek pripojenia na internet. Znamená to, že aj väčšina z tých 23 % detí a mladých, ktorí nemajú svoje vlastné zariadenie (telefón, počítač, tablet), má prístup na

internet. Spomedzi možných spôsobov pripojenia na internet je najčastejším pripojenie prostredníctvom Wi-Fi v domácnosti, ale rozšírené je aj používanie mobilných dát (73 %). Vo vekovej skupine 11 – 12 rokov bolo štatisticky významne menšie percento používateľov mobilných dát, pričom najviac ich bolo vo vekovej skupine 17+.

Medzi chlapcami a dievčatami sa jediný signifikantný rozdiel v prístupe na internet prejavil pri pripájaní v škole, ktoré využíva viac dievčat ako chlapcov.

Štatisticky významným faktorom sa ukázalo ohrozenie materiálnou depriváciou, keďže deti a mladí spadajúci do tejto skupiny indikovali vo väčšej miere, že sa nepripájajú doma cez Wi-Fi ani cez mobilné dáta. Je však ťažké interpretovať, prečo sa takéto deti menej pripájajú aj v škole. Zaujímavým zistením však je, že aj percentuálny podiel detí a mladých bez vlastného zariadenia v skupine s ohrozením materiálnej deprivácie (28 %) nie oveľa väčší ako v skupine bez materiálnej deprivácie (19 %).

Množstvo stráveného času na internete

Jedným z ukazovateľov pri zisťovaní používania internetu je množstvo stráveného času. To zvykne byť odlišné počas školských dní a počas víkendov.

Položka: Koľko času tráviš na internete počas školského dňa (od pondelka do piatka)?

Respondenti mali uviesť približný čas v celých hodinách.

Na túto otázku odpovedalo 861 respondentov. Priemerný čas za celú skupinu bol **5,7 hod**, čo možno zaokrúhliť na **5 hod. a 40 minút**.

Rozdiely v množstve času strávenom používaním internetu sa neprejavili medzi chlapcami a dievčatami ani pri rozdelení do skupín podľa prítomnosti rizika materiálnej deprivácie.

Štatisticky významné rozdiely sa prejavili pri premennej vek. Údaje sú nižšie v tabuľke.

Vek	Priemer	N	ŠO
10-12 rokov	4.991	178	3.5735
13-14 rokov	5.465	153	3.6969
15-16 rokov	5.881	260	3.3203
17 rokov a viac	6.156	270	3.4443

Vysvetlivky: ŠO – štandardná odchýlka

Položka: Koľko času tráviš na internete počas víkendu ?

Na túto otázku odpovedalo 854 respondentov. Priemerný čas za celú skupinu bol **7,1 hod**, čo možno zaokrúhliť na **6 hod. a 6 minút**.

Rovnako ako v prípade času v školské dni rozdiely v množstve času strávenom používaním internetu cez víkend sa neprejavili medzi chlapcami a dievčatami ani pri rozdelení do skupín podľa prítomnosti rizika materiálnej deprivácie.

Štatisticky významné rozdiely sa znova prejavili pri premennej vek. Údaje sú nižšie v tabuľke.

Vek	Priemer	N	ŠO
10-12 rokov	5.967	172	3.7356
13-14 rokov	7.101	153	4.0658
15-16 rokov	7.884	257	4.0709
17 rokov a viac	7.219	272	3.9796

Vysvetlivky: ŠO – štandardná odchýlka

Štatisticky významné rozdiely však boli identifikované len medzi skupinou 10 – 12-ročných v porovnaní s vyššími vekovými skupinami. Rozdiely medzi skupinami 13 – 14, 15 – 16 a 17+ neboli štatisticky významné.

Aktivity na internete

Čas na internete je možné stráviť robením rôznych aktivít. Na základe predchádzajúcich výskumov sme do dotazníka zahrnuli nasledovné položky, ktoré zodpovedajú oblasti komunikácie, zábavy, učenia, tvorby obsahu, vyhľadávania informácií:

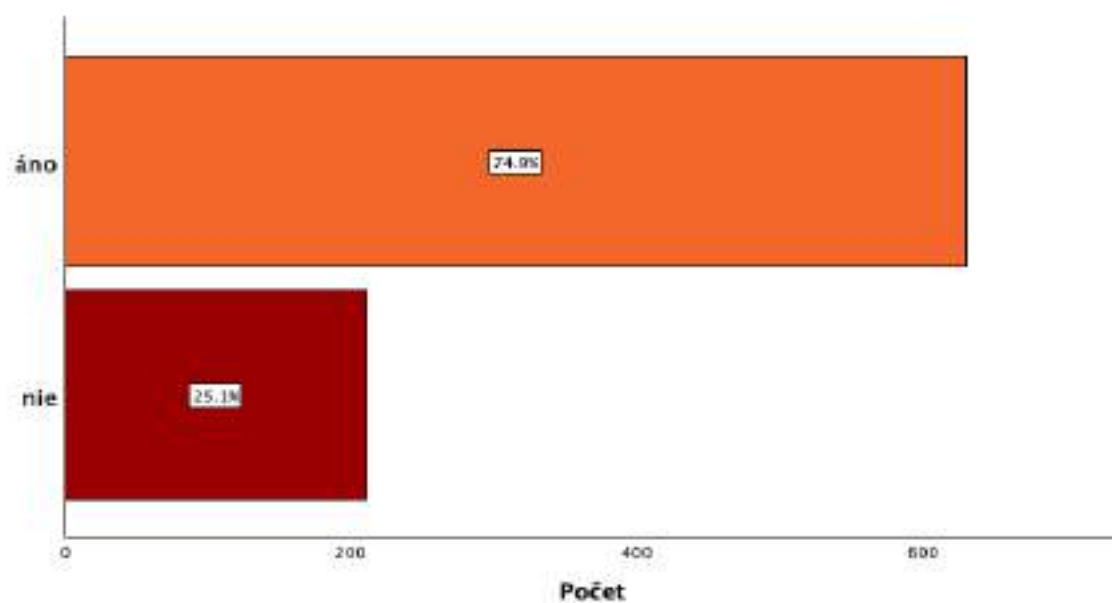
- používam internet na učenie,
- používam internet na to, aby som sa porozprával/a s cudzími ľuďmi,
- hľadám, čo sa vo svete deje,
- vytváram si vlastné video alebo hudbu a zdieľam ich,
- som na sociálnych sieťach,
- rozprávam sa s rodinou alebo priateľmi,
- hrám online hry,
- pozerám videá,
- počúvam hudbu na internete,
- prezerám si veci, ktoré možno kúpiť alebo zisťujem, koľko stoja.

Respondenti odpovedali voľbou odpoveden Áno alebo Nie.

V nasledujúcich analýzach sme na identifikáciu diferenciácií vzhľadom na pohlavie, vek a ohrozenie materiálnou depriváciou použili Chí-kvadrát test.

Používam internet na učenie

Celá skupina

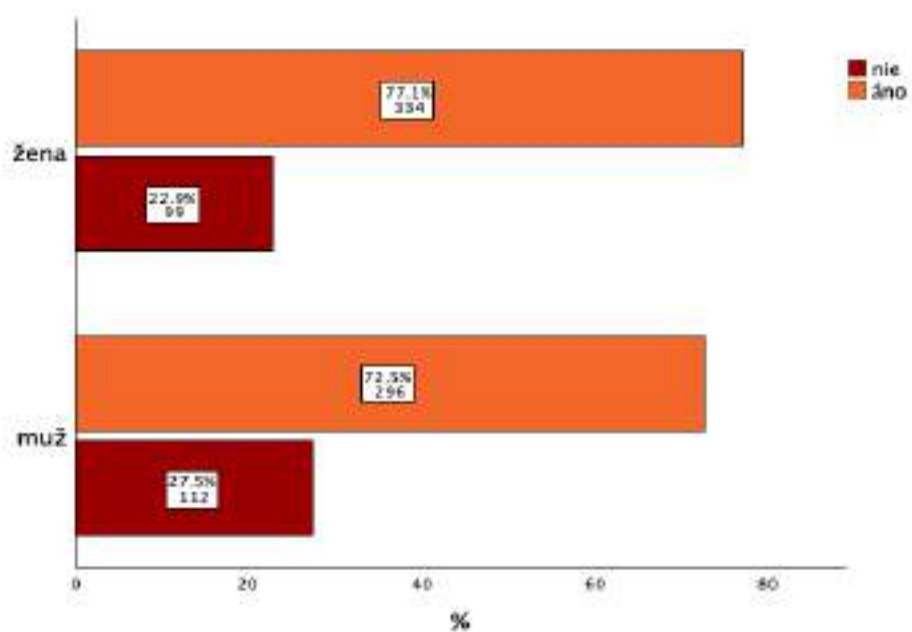

Z celkového počtu (N 875) na túto otázku odpovedalo 841 respondentov

Identifikácia diferenciácií vzhľadom na sociodemografické charakteristiky

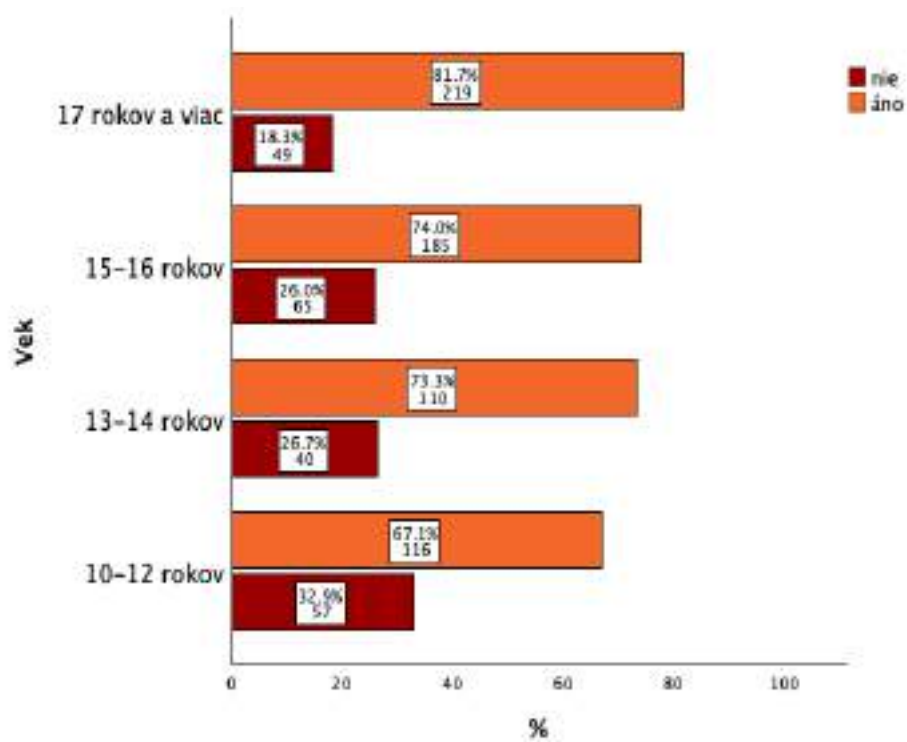
V nasledujúcich analýzach sme na identifikáciu diferenciácií vzhľadom na pohlavie, vek a ohrozenie materiálnou depriváciou použili Chí-kvadrát test.

Podľa pohlavia

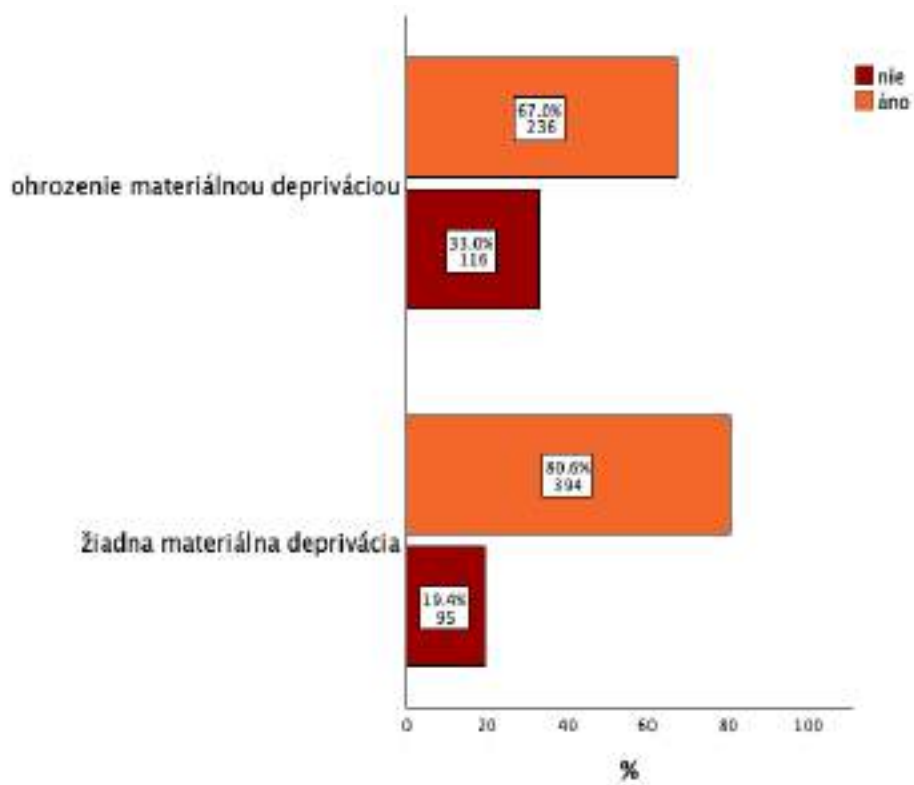
$X^2(1) = 2,352, p = 0,125$

Podľa veku

$\chi^2 (3) = 12,598, p = 0,006$

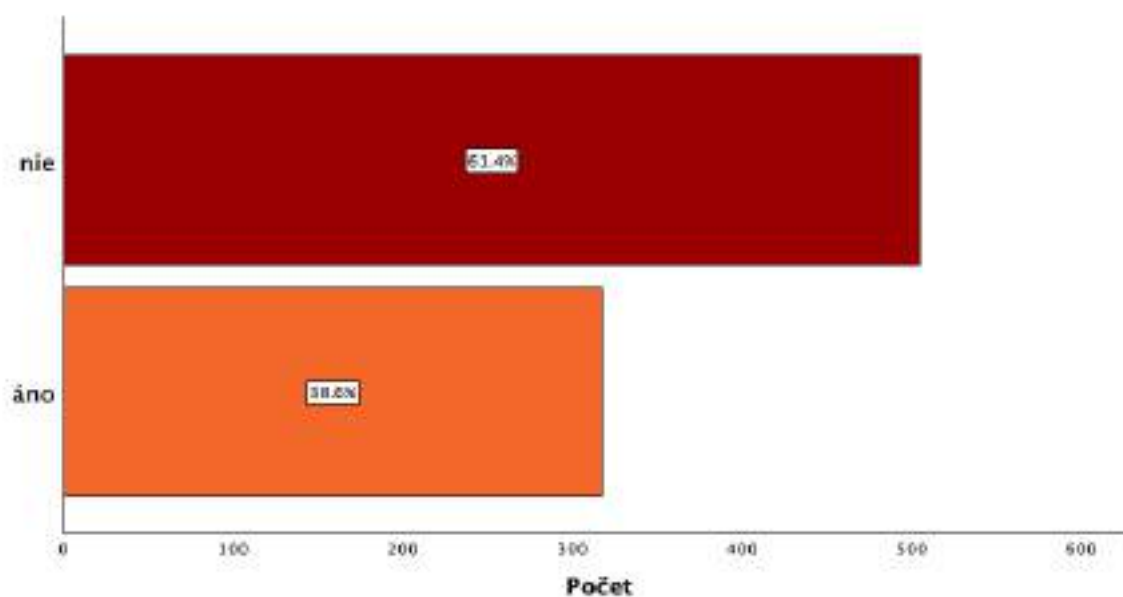
Podľa ohrozenia materiálnou depriváciou

$\chi^2 (1) = 19,927, p = 0,001$

Používam internet na to, aby som sa porozprával/a s cudzími ľuďmi

Celá skupina

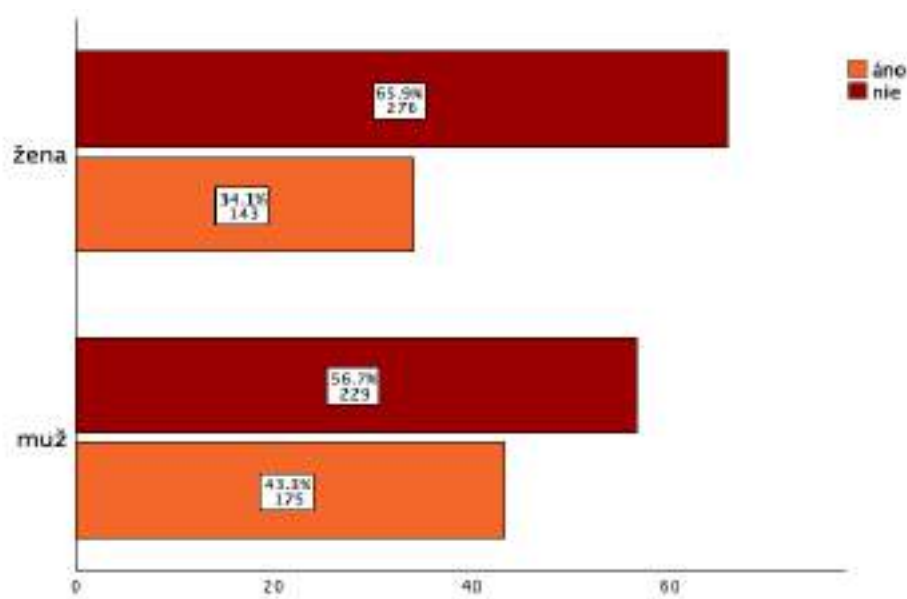

Z celkového počtu (N 875) na túto otázku odpovedalo 823 respondentov.

Identifikácia diferenciácií vzhľadom na sociodemografické charakteristiky

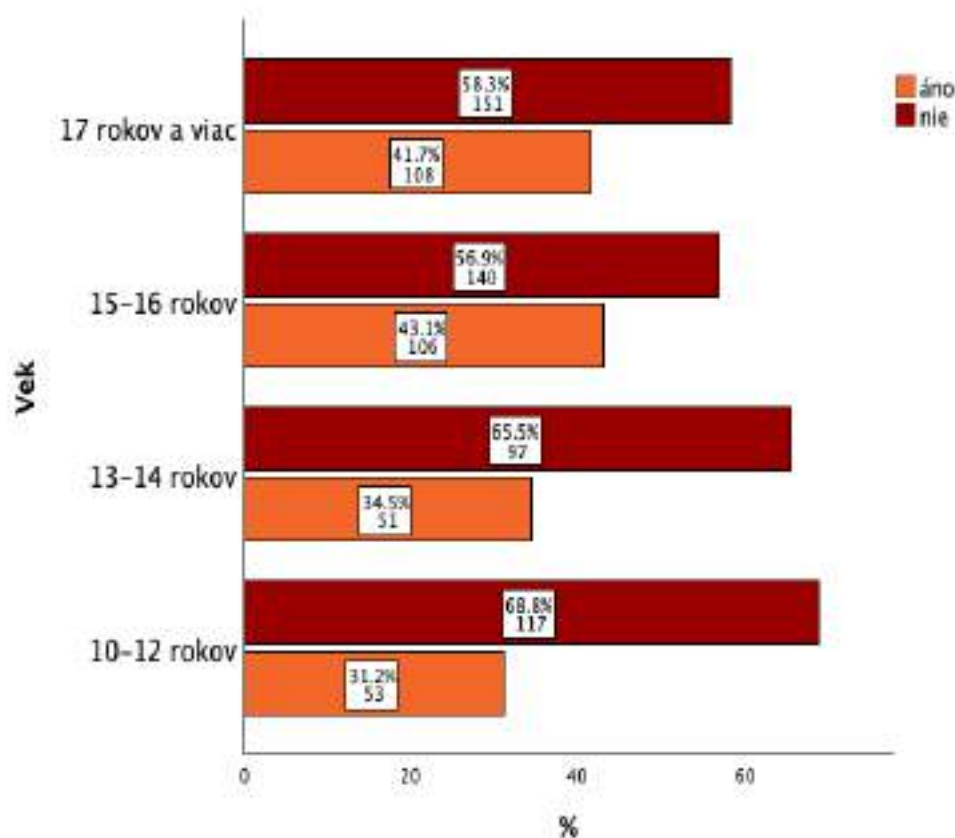
V nasledujúcich analýzach sme na identifikáciu diferenciácií vzhľadom na pohlavie, vek a ohrozenie materiálnou depriváciou použili Chí-kvadrát test.

Podľa pohlavia

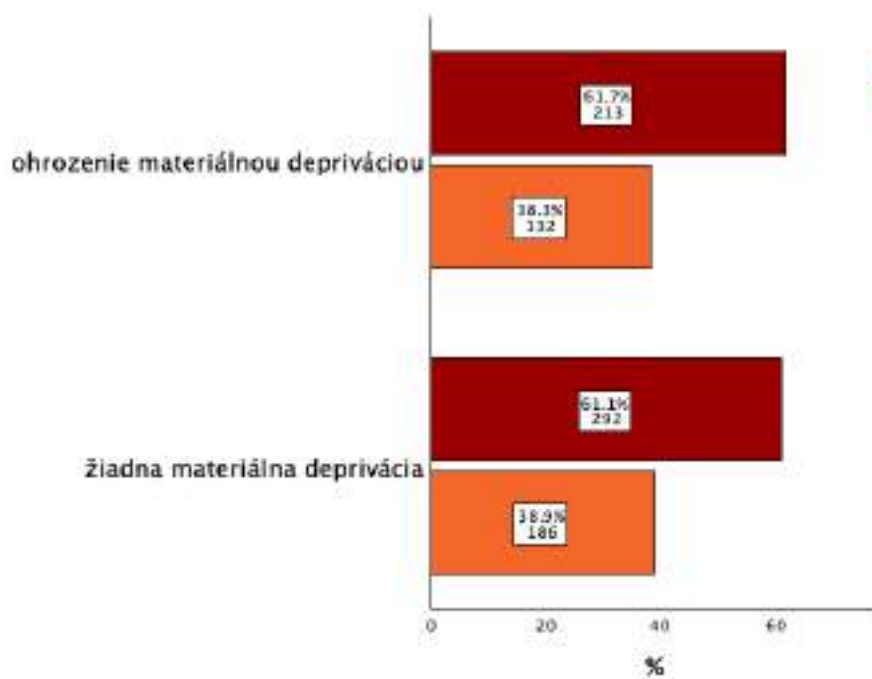
$\chi^2(1) = 7,323, p = 0,007$

Podľa veku

$\chi^2(3) = 8,161, p = 0,043$

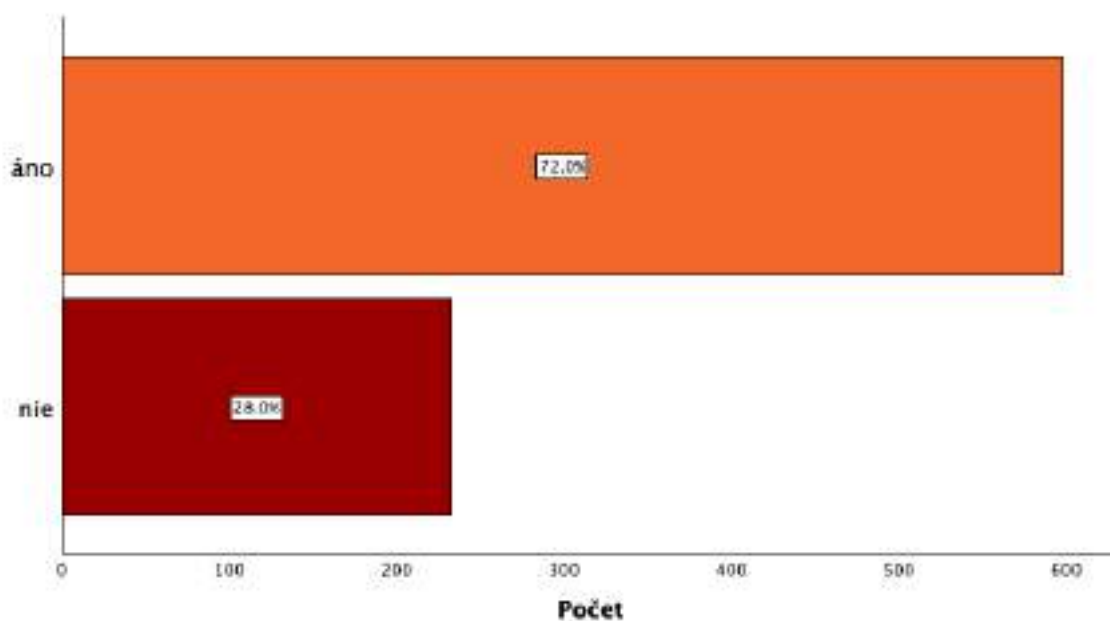
Podľa ohrozenia materiálnou depriváciou

$\chi^2(1) = 0,036, p = 0,850$

Používam internet na hľadanie informácií, čo s deje vo svete

Celá skupina

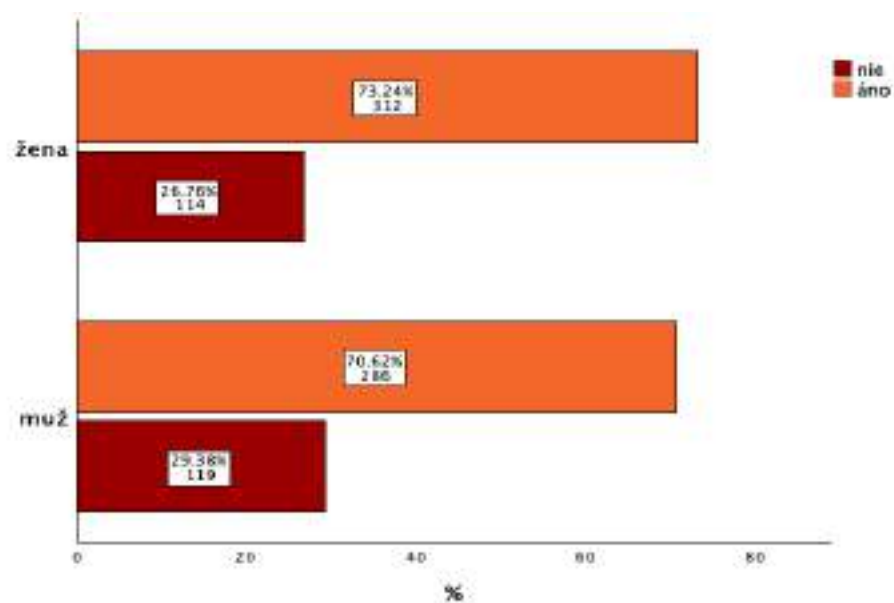

Z celkového počtu (N 875) na túto otázku odpovedalo 831 respondentov

Identifikácia diferenciácií vzhľadom na sociodemografické charakteristiky

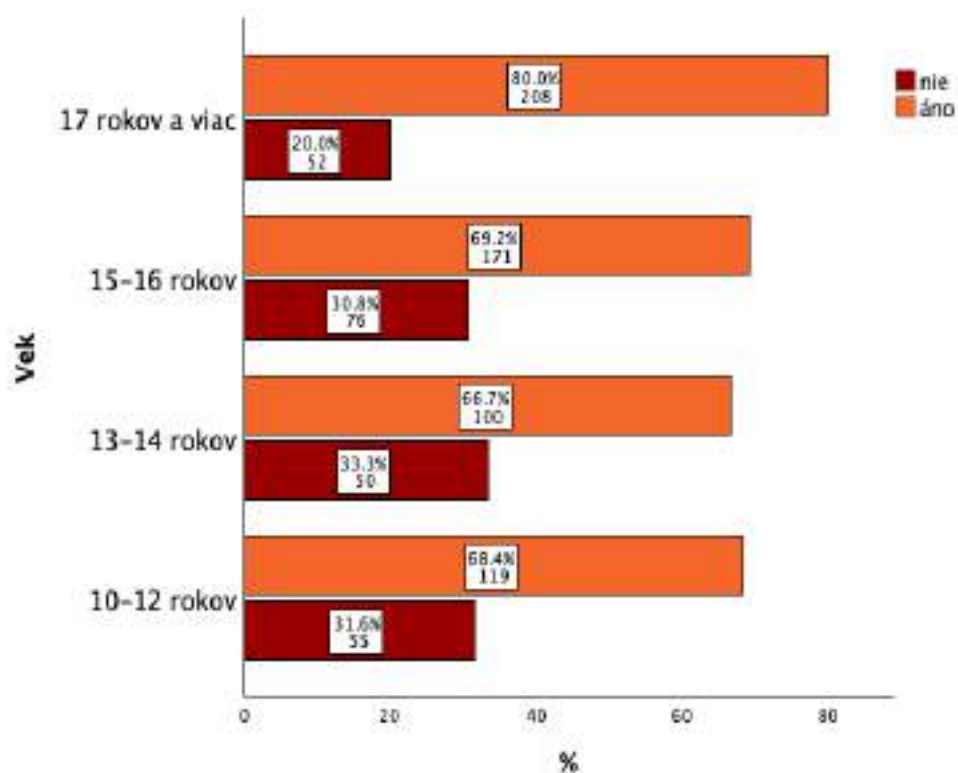
V nasledujúcich analýzach sme na identifikáciu diferenciácií vzhľadom na pohlavie, vek a ohrozenie materiálnou depriváciou použili Chí-kvadrát test.

Podľa pohlavia

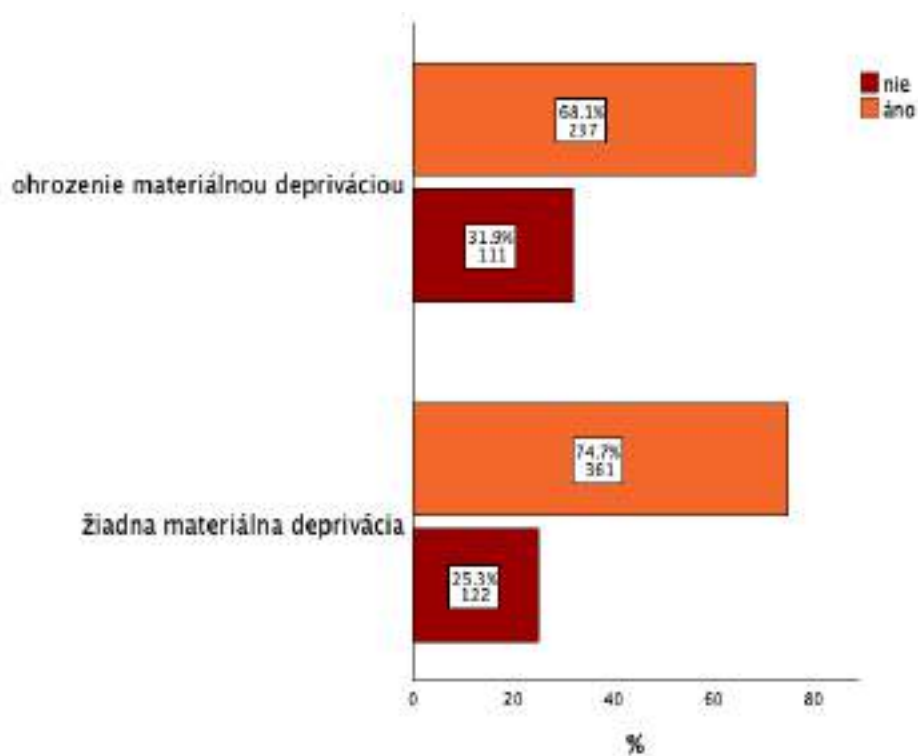
$\chi^2(1) = 0,707, p = 0,400$

Podľa veku

$\chi^2(3) = 12,423$ $p = 0,006$

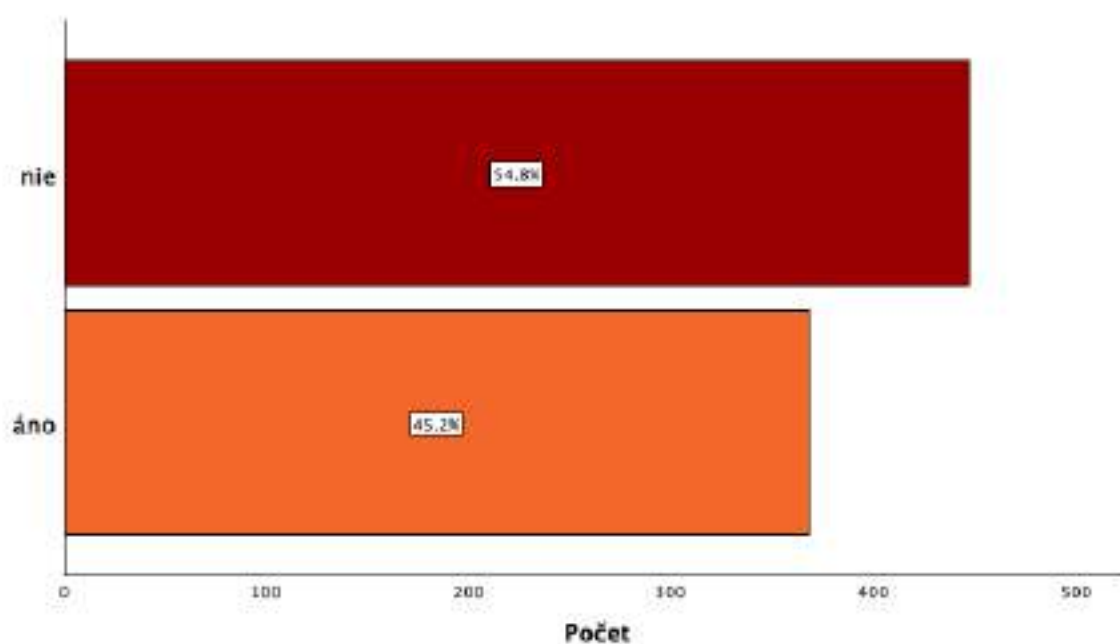
Podľa ohrozenia materiálnou depriváciou

$\chi^2(1) = 4,417$, $p = 0,036$

Používam internet na vytváranie si vlastného videa alebo hudby a zdieľam ich

Celá skupina

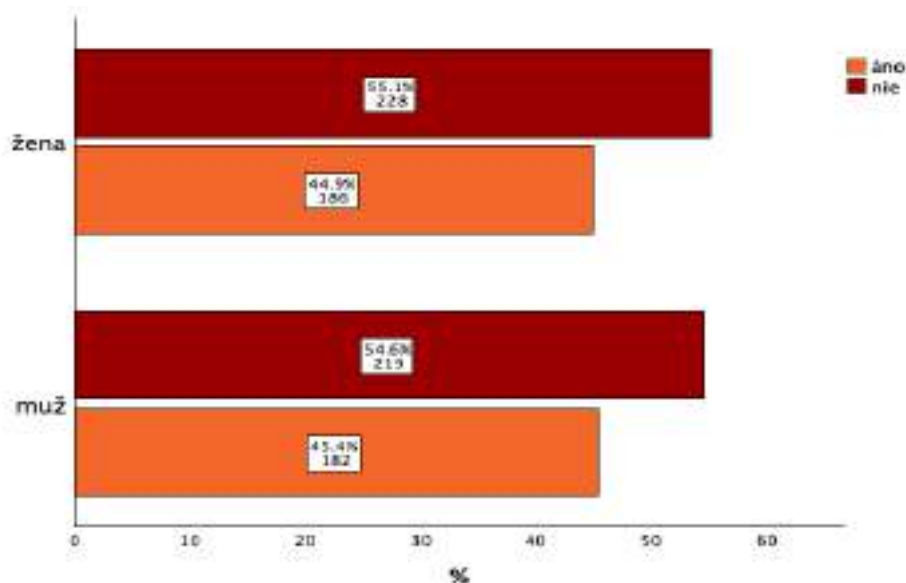

Z celkového počtu (N 875) na túto otázku odpovedalo 815 respondentov

Identifikácia diferenciácií vzhľadom na sociodemografické charakteristiky

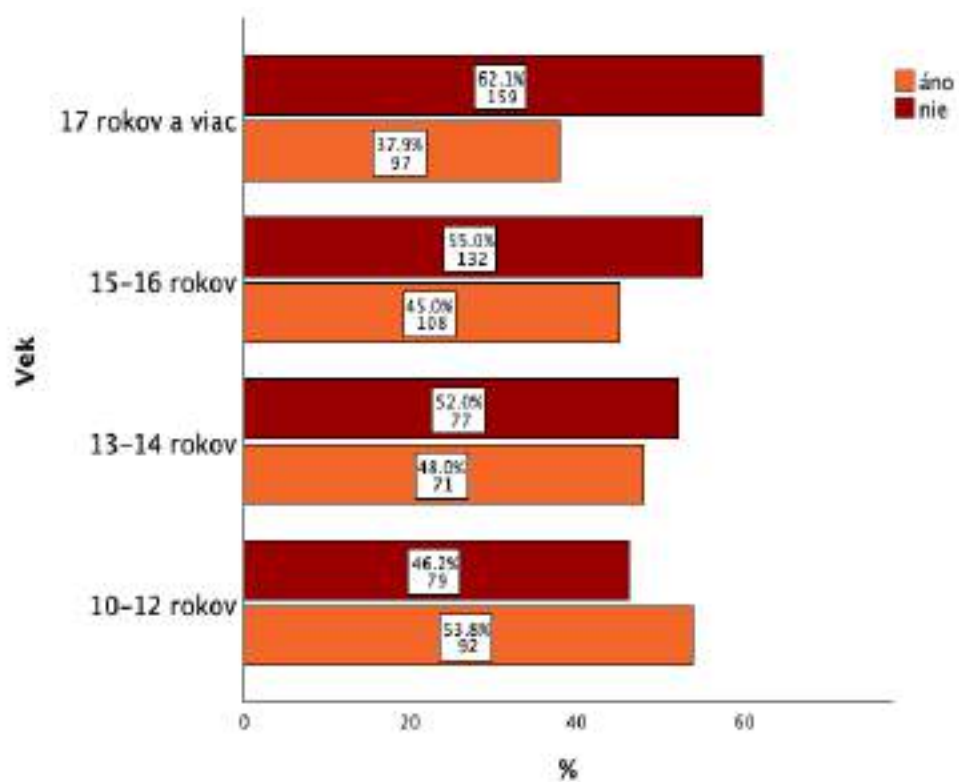
V nasledujúcich analýzach sme na identifikáciu diferenciácií vzhľadom na pohlavie, vek a ohrozenie materiálnou depriváciou použili Chí-kvadrát test.

Podľa pohlavia

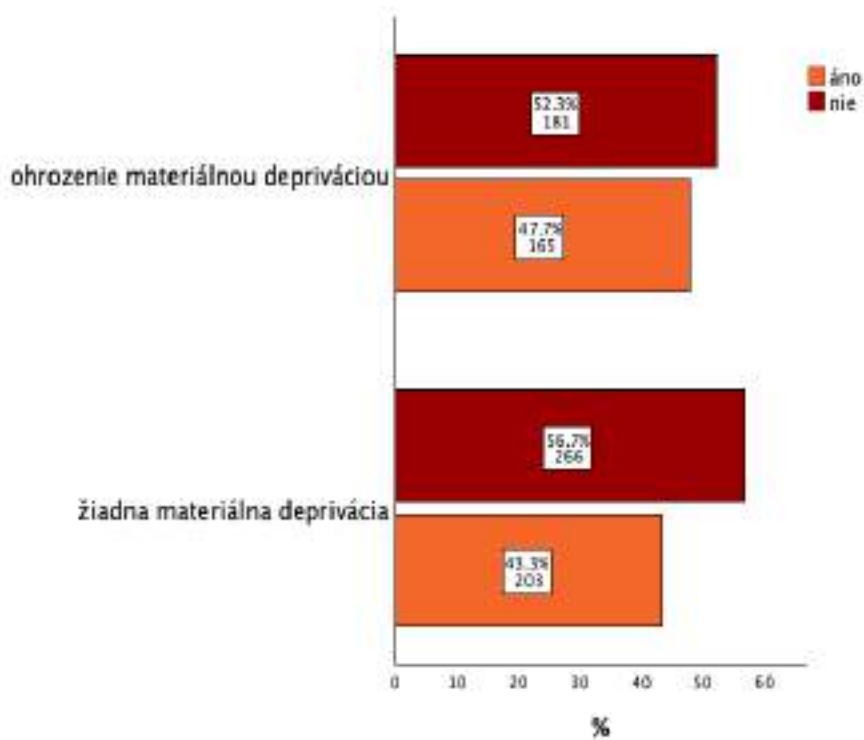
$\chi^2(1) = 0,017, p = 0,895$

Podľa veku

$\chi^2(3) = 11,094, p = 0,011$

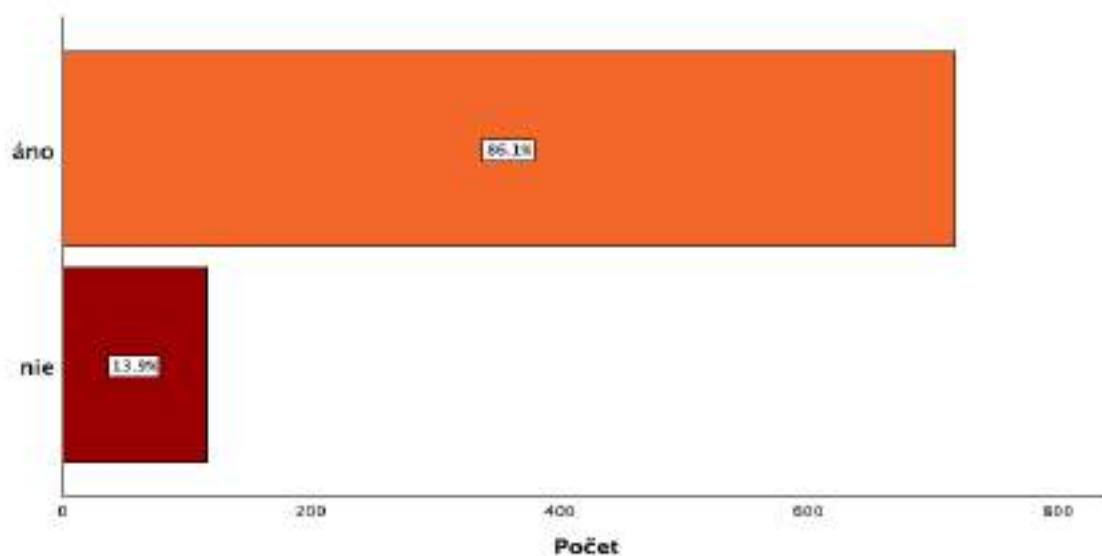
Podľa ohrozenia materiálnou depriváciou

$\chi^2(1) = 1,560, p = 0,212$

Používam internet na to, som bol/a na sociálnych siet'ach

Celá skupina

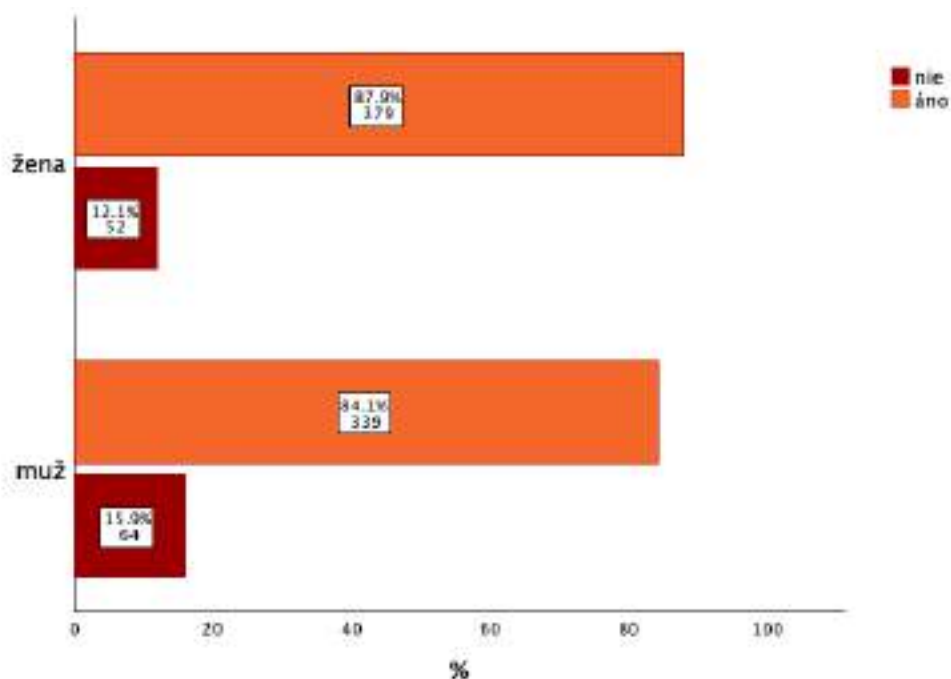

Z celkového počtu (N 875) na túto otázku odpovedalo 834 respondentov

Identifikácia diferenciácií vzhľadom na sociodemografické charakteristiky

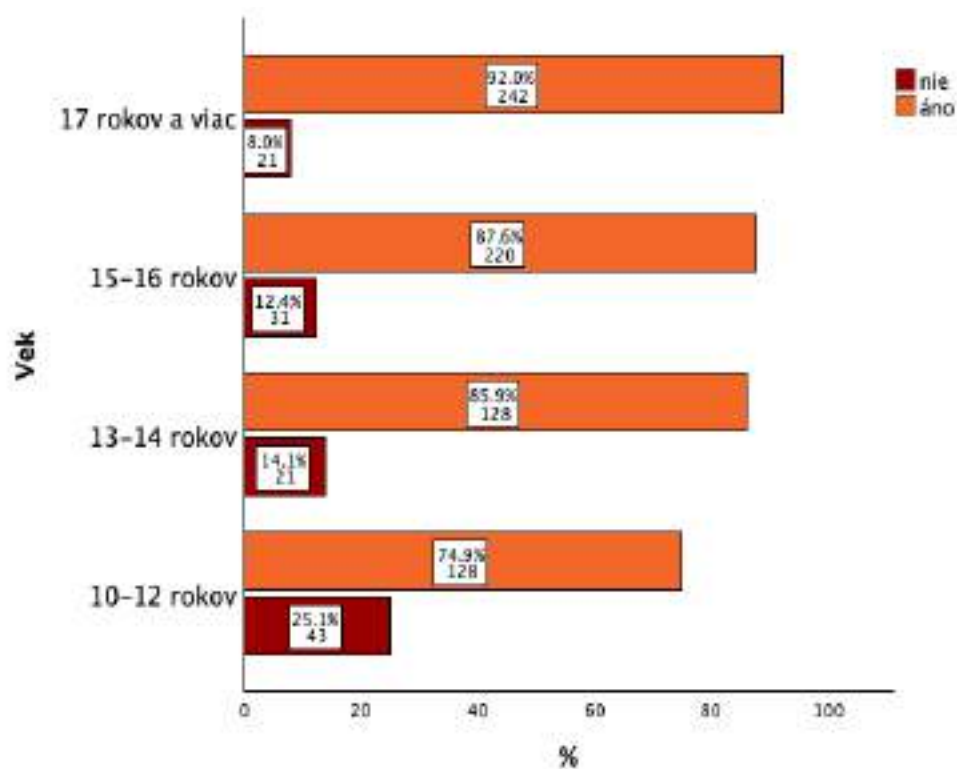
V nasledujúcich analýzach sme na identifikáciu diferenciácií vzhľadom na pohlavie, vek a ohrozenie materiálnou depriváciou použili Chí-kvadrát test.

Podľa pohlavia

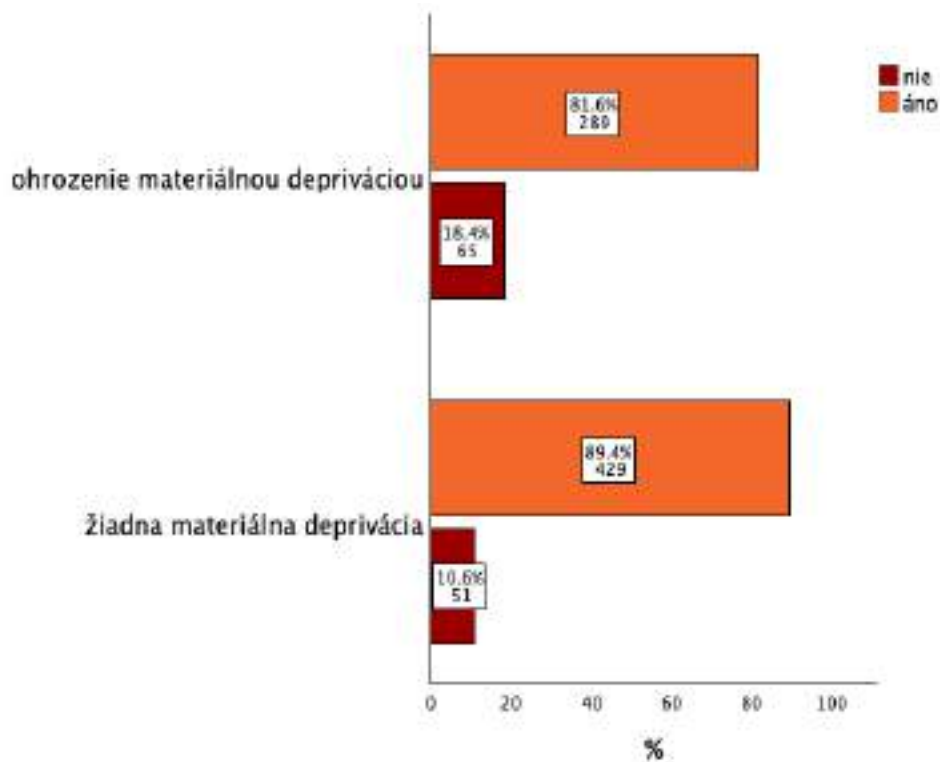
$\chi^2 (1) = 2,533, p = 0,112$

Podľa veku

$\chi^2 (3) = 26,255, p = 0,001$

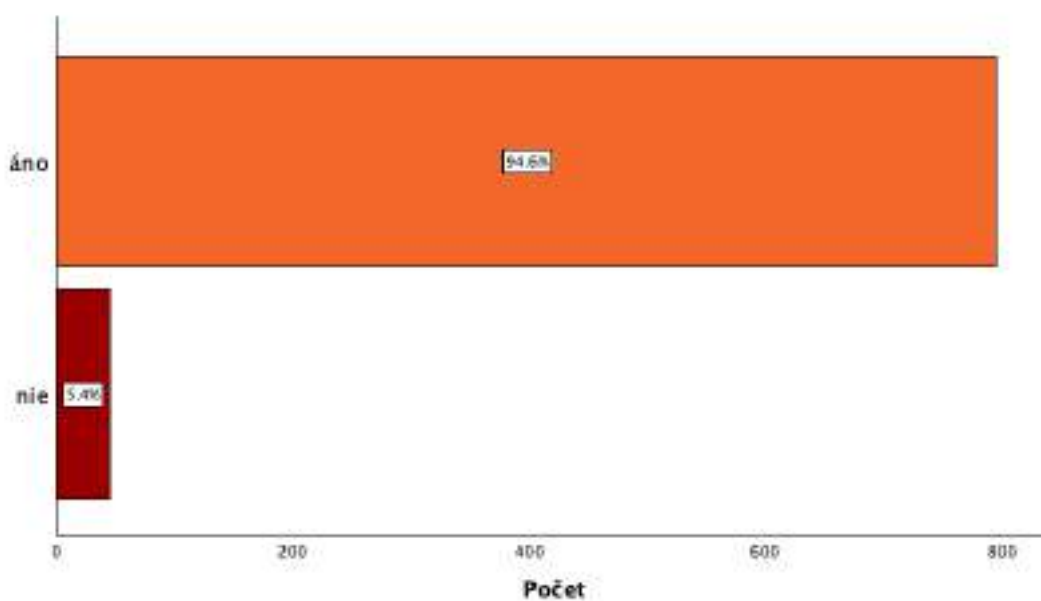
Podľa ohrozenia materiálnou depriváciou

$\chi^2 (1) = 10,184, p = 0,001$

Používam internet na rozprávanie sa s rodinou alebo priateľmi

Celá skupina

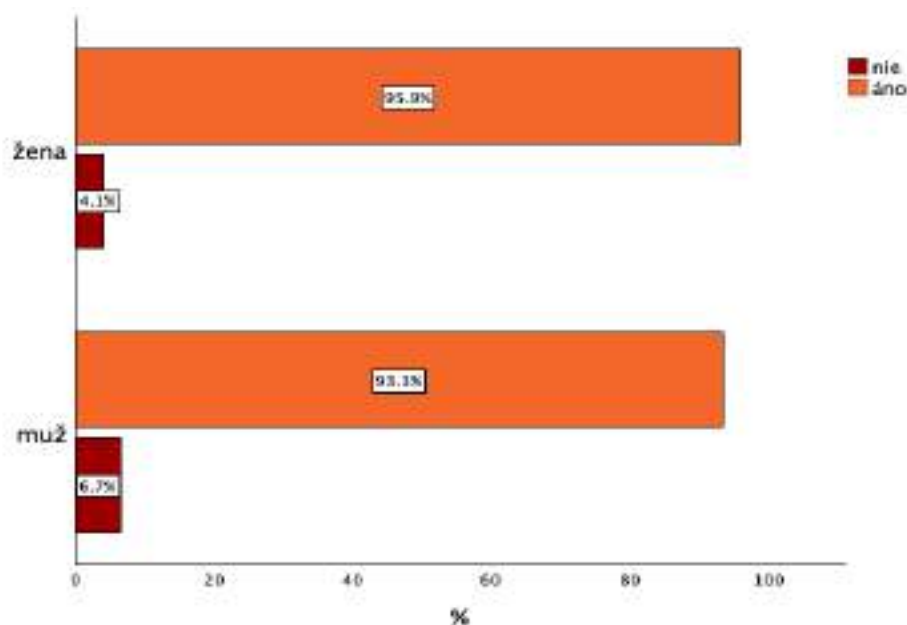

Z celkového počtu (N 875) na túto otázku odpovedalo 841 respondentov

Identifikácia diferenciácií vzhľadom na sociodemografické charakteristiky

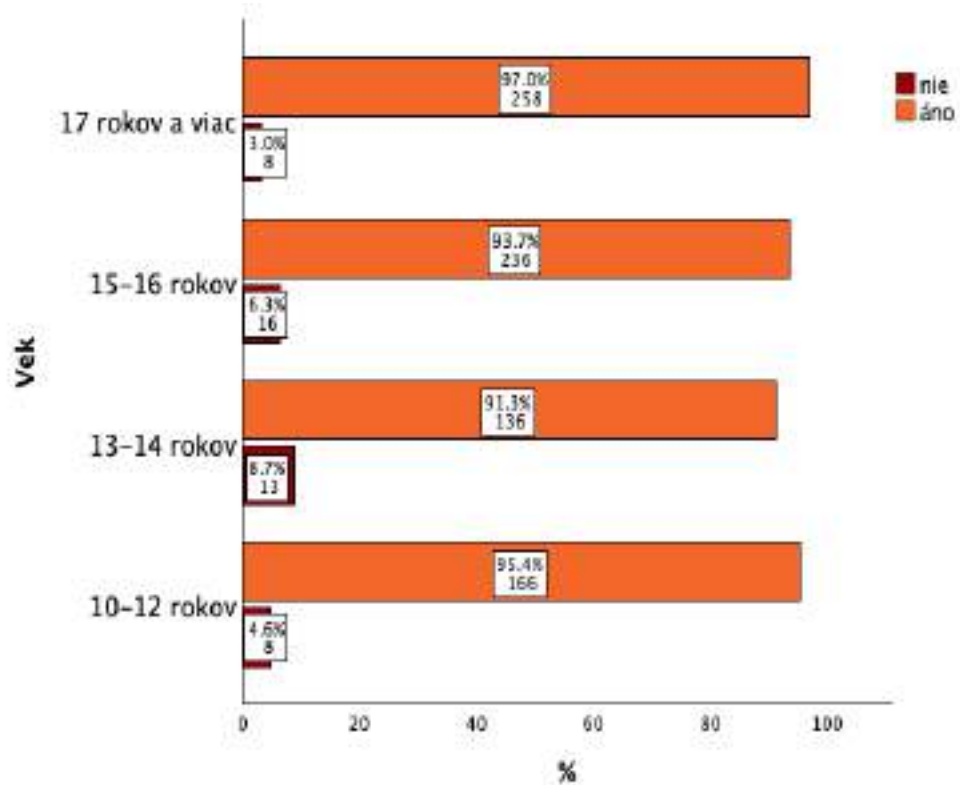
V nasledujúcich analýzach sme na identifikáciu diferenciácií vzhľadom na pohlavie, vek a ohrozenie materiálnou depriváciou použili Chí-kvadrát test.

Podľa pohlavia

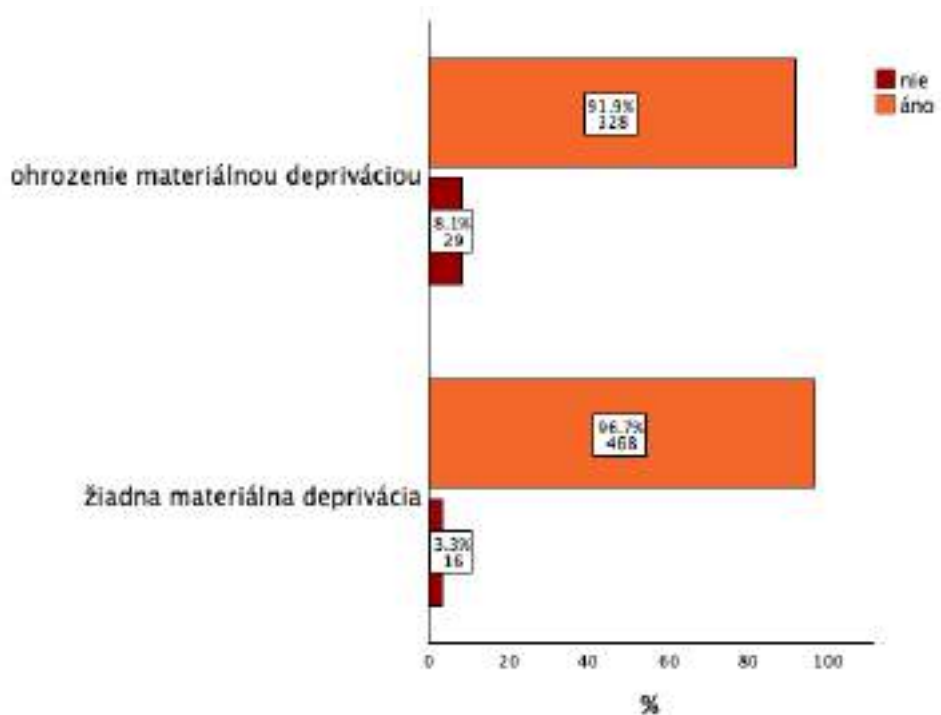
$X^2(1) = 2,617, p = 0,106$

Podľa veku

$\chi^2(3) = 6,924$ $p = 0,074$

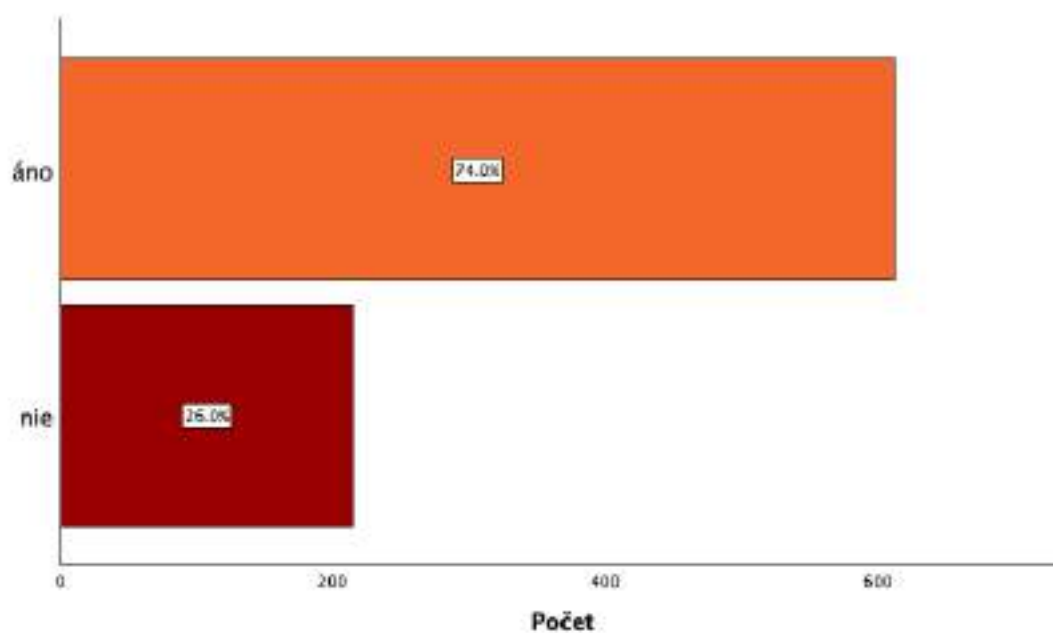
Podľa ohrozenia materiálnou depriváciou

$\chi^2(1) = 9,415$, $p = 0,002$

Používam internet na hranie online hier

Celá skupina

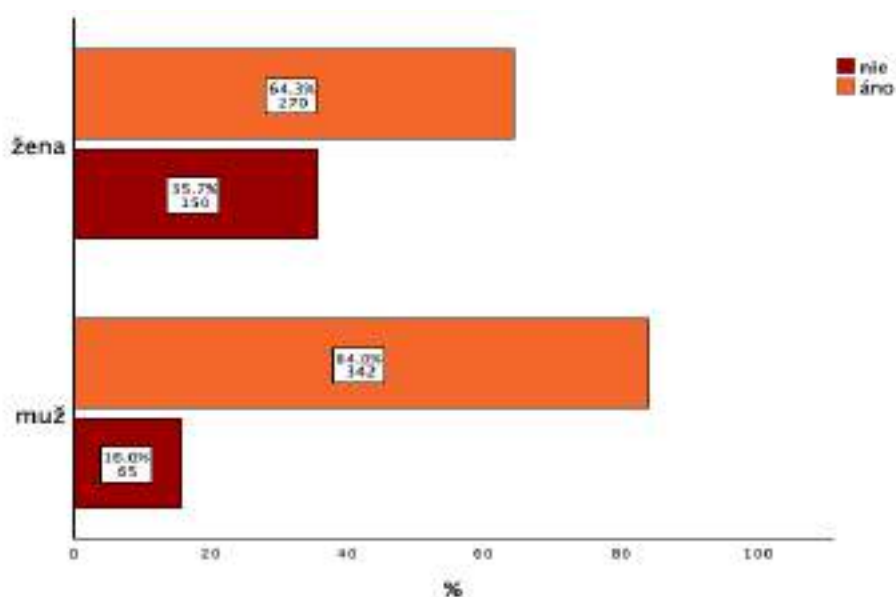

Z celkového počtu (N 875) na túto otázku odpovedalo 827 respondentov

Identifikácia diferenciácií vzhľadom na sociodemografické charakteristiky

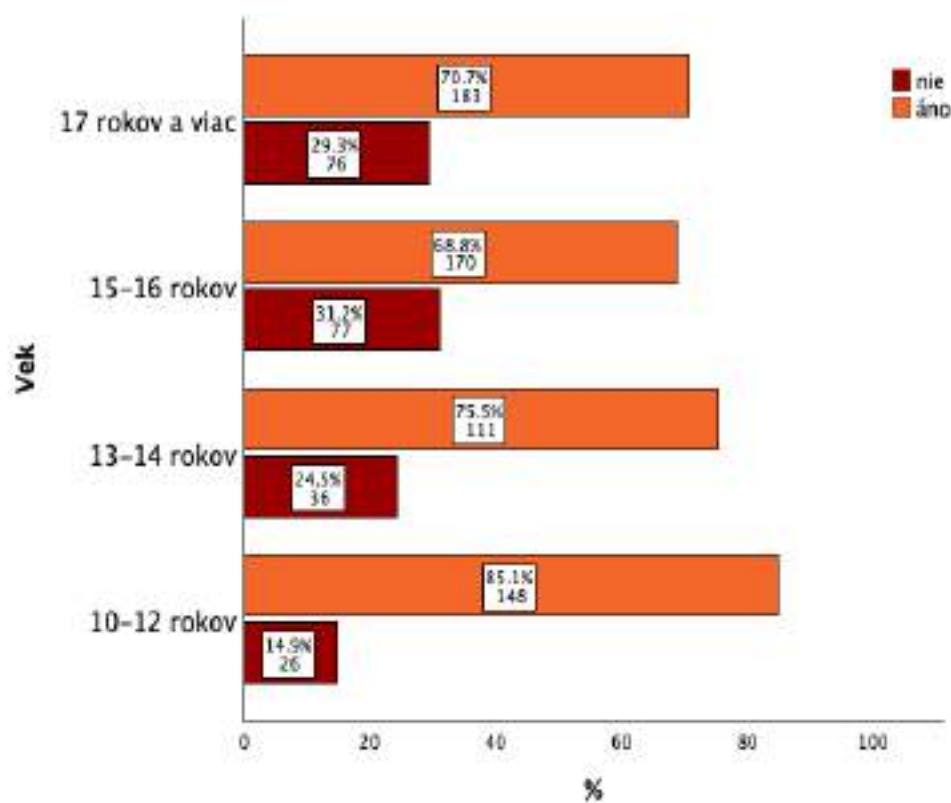
V nasledujúcich analýzach sme na identifikáciu diferenciácií vzhľadom na pohlavie, vek a ohrozenie materiálnou depriváciou použili Chí-kvadrát test.

Podľa pohlavia

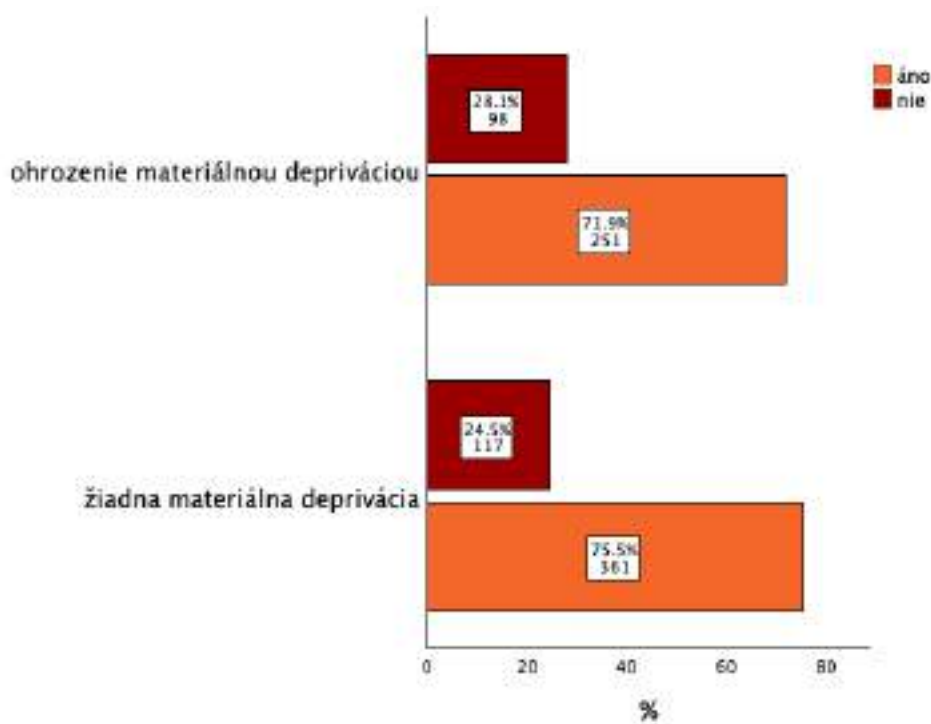
$\chi^2(1) = 41,881, p = 0,001$

Podľa veku

$\chi^2(3) = 16,175, p = 0,001$

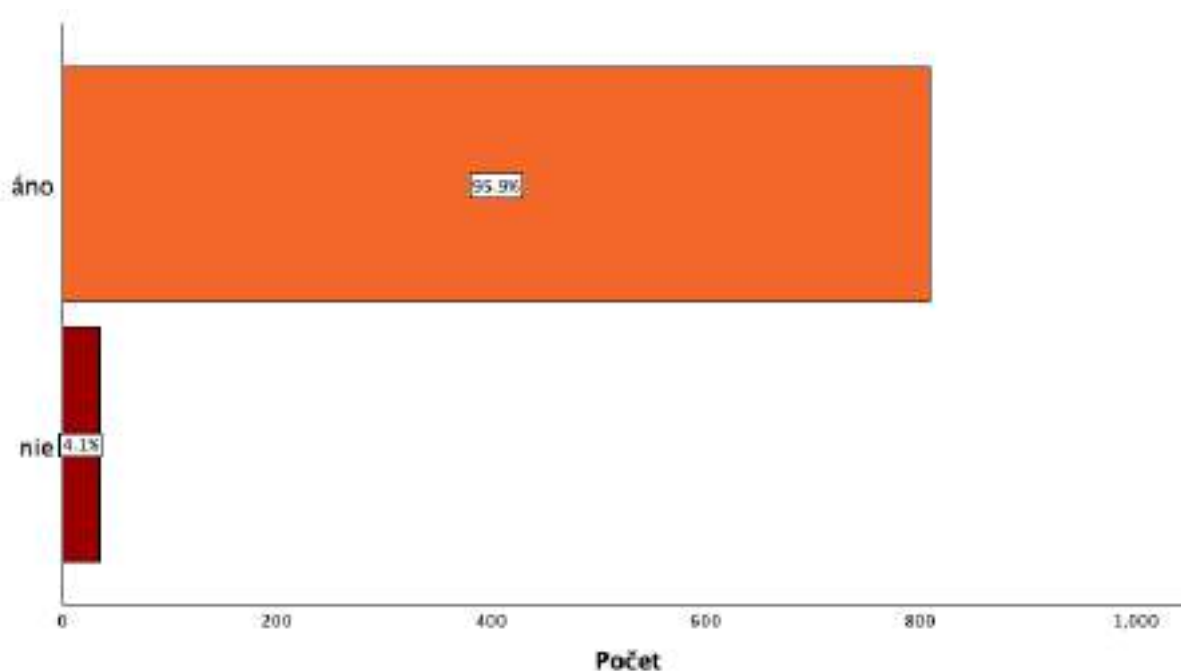
Podľa ohrozenia materiálnou depriváciou

$\chi^2(1) = 1,361, p = 0,243$

Používam internet na pozieranie videí

Celá skupina

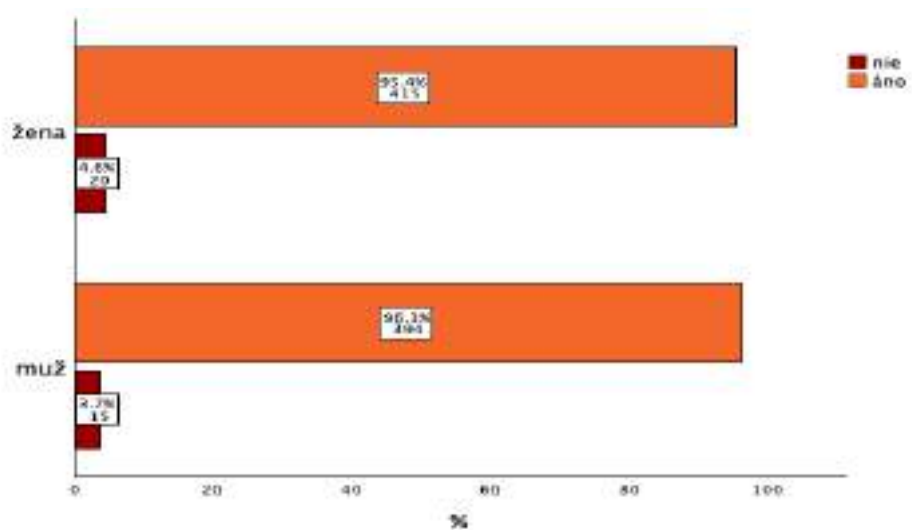

Z celkového počtu (N 875) na túto otázku odpovedalo 844 respondentov

Identifikácia diferenciácií vzhľadom na sociodemografické charakteristiky

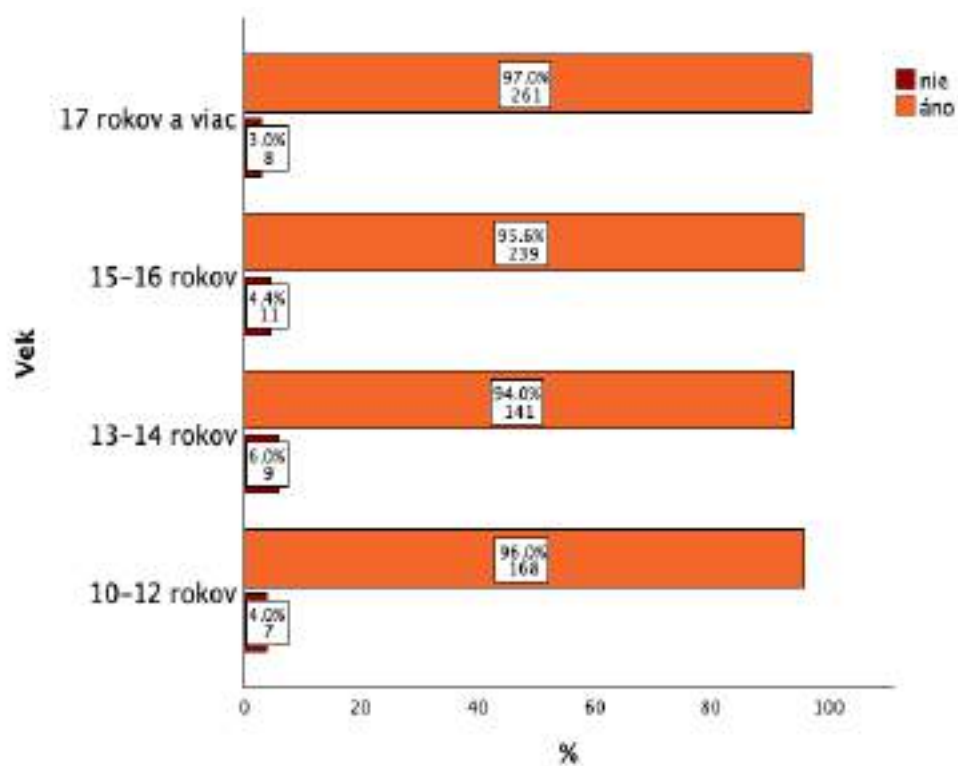
V nasledujúcich analýzach sme na identifikáciu diferenciácií vzhľadom na pohlavie, vek a ohrozenie materiálnou depriváciou použili Chí-kvadrát test.

Podľa pohlavia

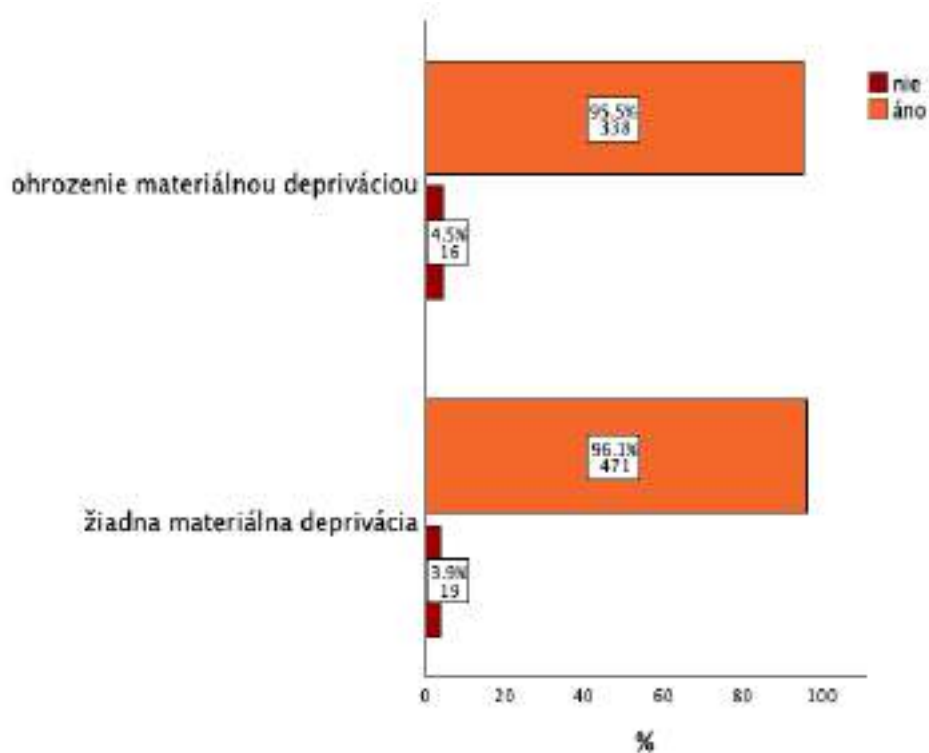
$\chi^2(1) = 0,459, p = 0,498$

Podľa veku

$\chi^2 (3) = 2,277$ $p = 0,517$

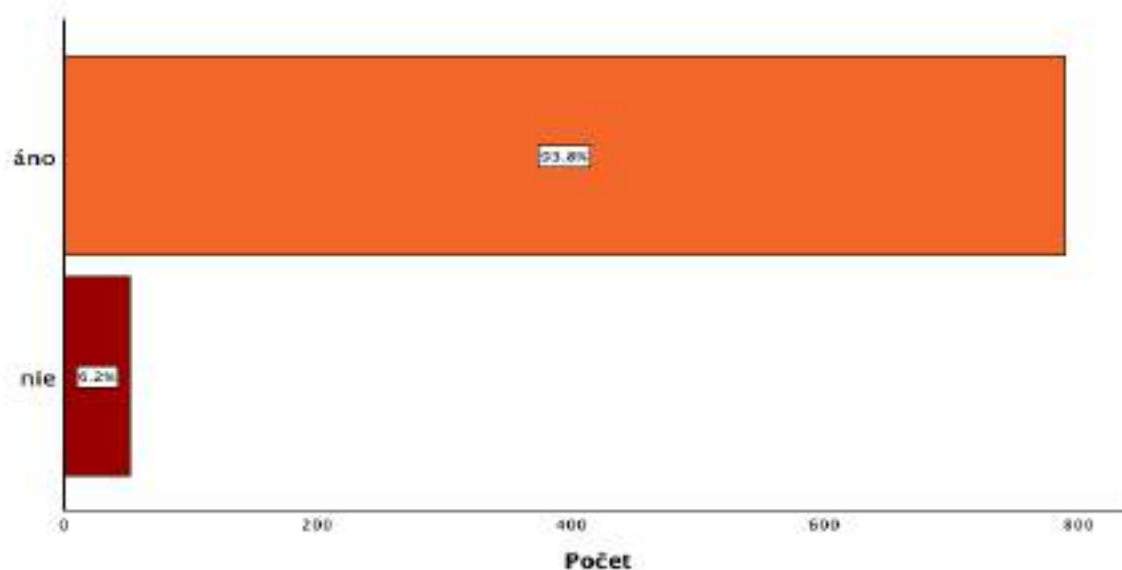
Podľa ohrozenia materiálnou depriváciou

$\chi^2 (1) = 0,213$, $p = 0,644$

Používam internet na počúvanie hudby

Celá skupina

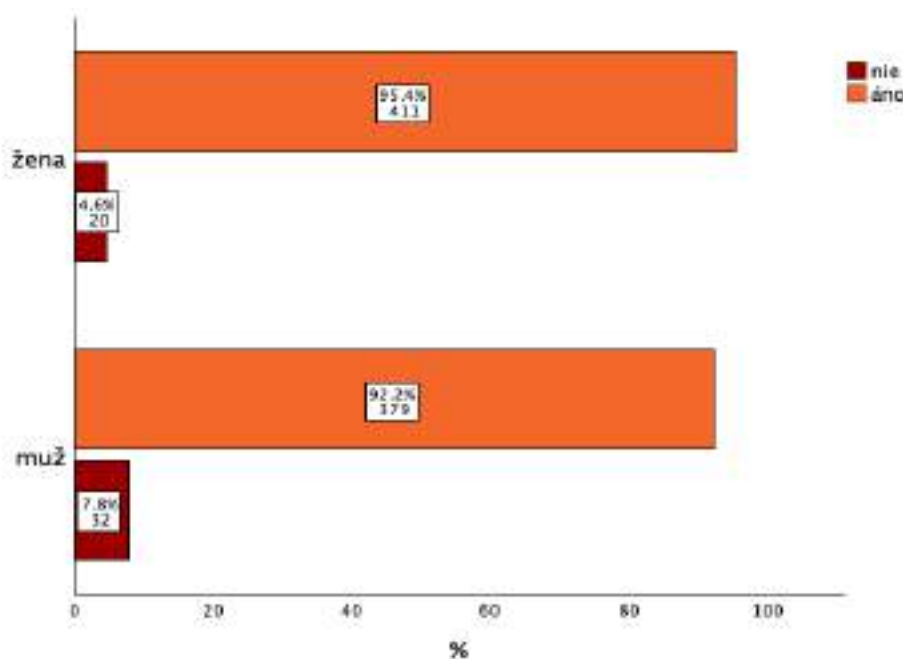

Z celkového počtu (N 875) na túto otázku odpovedalo 842 respondentov

Identifikácia diferenciácií vzhľadom na sociodemografické charakteristiky

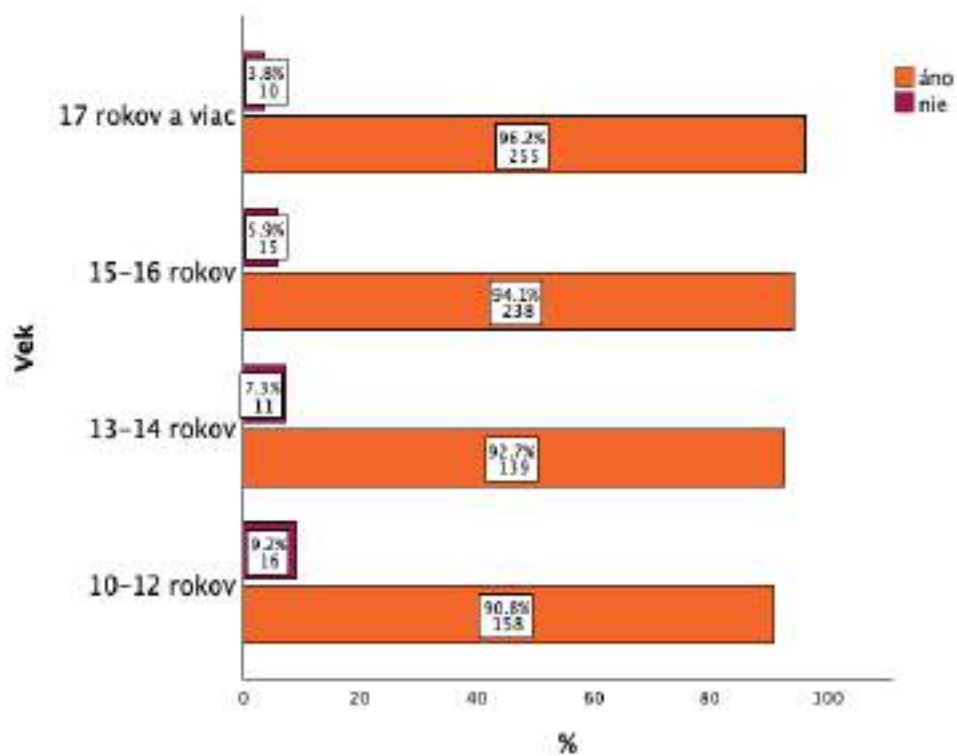
V nasledujúcich analýzach sme na identifikáciu diferenciácií vzhľadom na pohlavie, vek a ohrozenie materiálnou depriváciou použili Chí-kvadrát test.

Podľa pohlavia

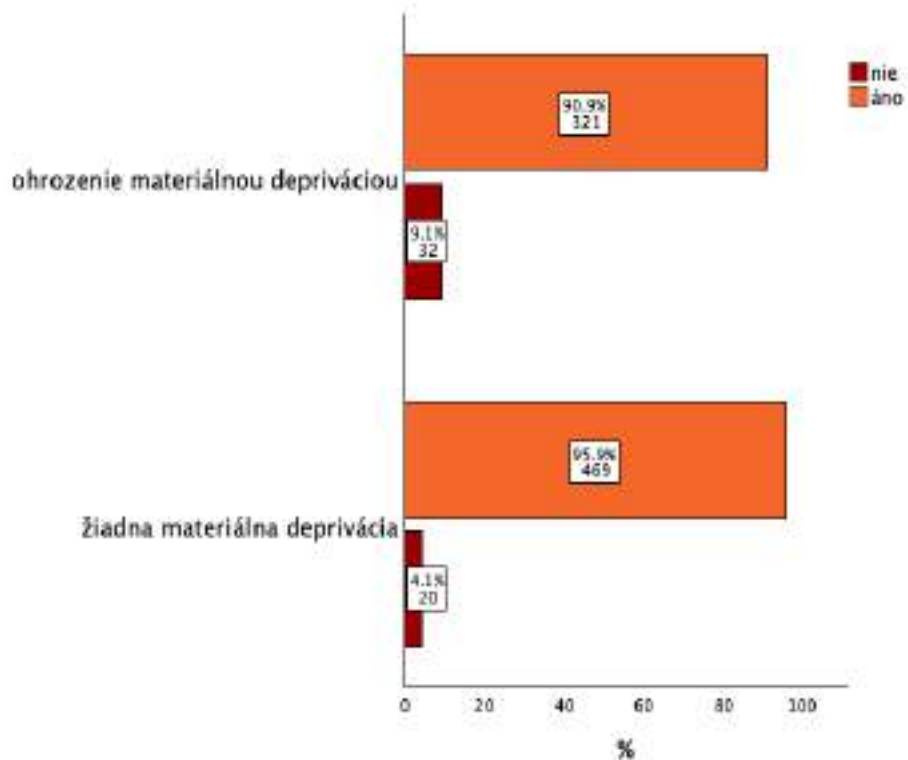
$X^2(1) = 3,592, p = 0,058$

Podľa veku

$\chi^2(3) = 5,751$ $p = 0,124$

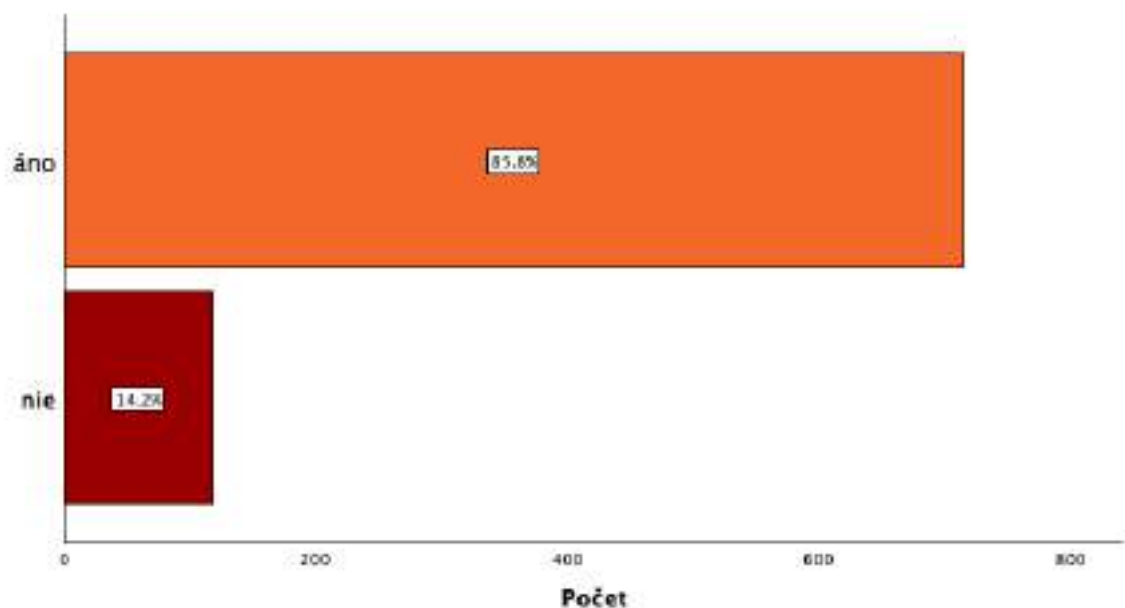
Podľa ohrozenia materiálnou depriváciou

$\chi^2(1) = 8,758$, $p = 0,003$

Používam internet na prezeranie si vecí, ktoré možno kúpiť, alebo zistiť ujem, koľko stoja

Celá skupina

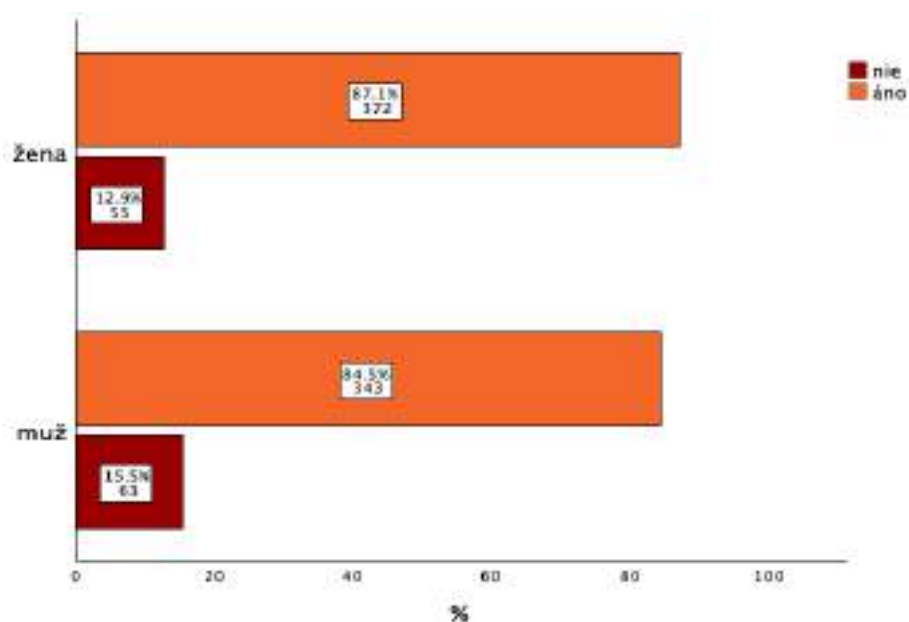

Z celkového počtu (N 875) na túto otázku odpovedalo 833 respondentov

Identifikácia diferenciácií vzhľadom na sociodemografické charakteristiky

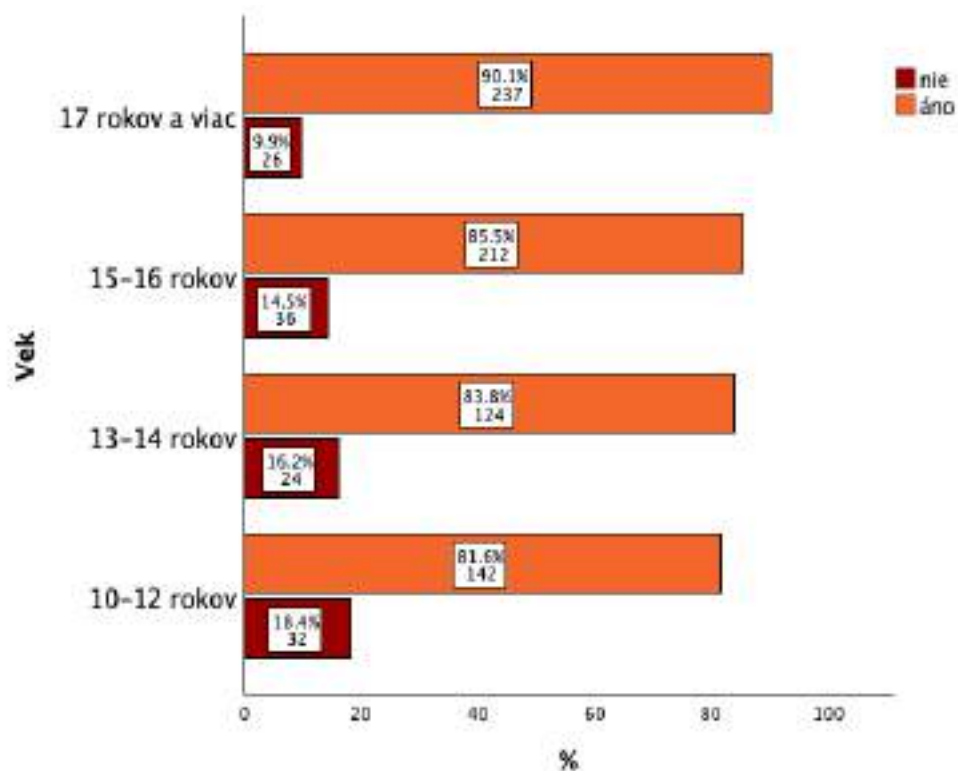
V nasledujúcich analýzach sme na identifikáciu diferenciácií vzhľadom na pohlavie, vek a ohrozenie materiálnou depriváciou použili Chí-kvadrát test.

Podľa pohlavia

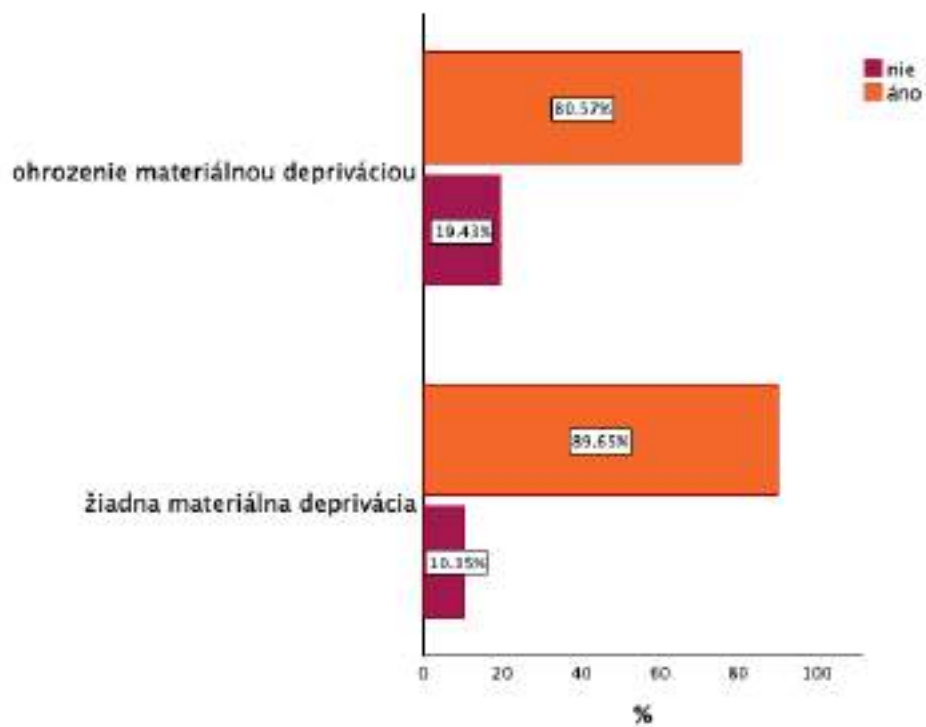
$X^2(1) = 0,833, p = 0,275$

Podľa veku

$\chi^2(3) = 7,053$ $p = 0,070$

Podľa ohrozenia materiálnou depriváciou

$\chi^2(1) = 13,751$, $p = 0,001$

Hlavné zistenia:

- najrozšírenejšími aktivitami na internete sú komunikácia s rodinou alebo priateľmi a pozeranie videí (obe 95,9 %),
- ďalšou najpočetnejšie zastúpenou aktivitou je počúvanie hudby (93,8 %),
- častým dôvodom na používanie internetu je prezeranie si vecí, ktoré možno kúpiť, alebo zisťovanie, koľko stojí (85,8 %), v skupine s ohrozením materiálnou depriváciou je to o 9 % menej ako v skupine bez takéhoto ohrozenia,
- takmer tri štvrtiny respondentov používa internet na učenie, pričom v tomto nie je rozdiel medzi chlapcami a dievčatami,
- skupinou, ktorá používa internet na učenie najmenej, je skupina detí vo veku 10 – 12 rokov (67,1 %); táto aktivita je zas najpočetnejšie zastúpená v najvyššej vekovej kategórii (81,7 %) a častejšia je medzi deťmi, ktoré nie sú ohrozené materiálnou depriváciou,
- chlapci častejšie (43,3 %) ako dievčatá (34,1 %) používajú internet na komunikáciu s cudzími ľuďmi a výskyt takejto komunikácie narastá vekom,
- celkovo 72 % respondentov uviedlo, že internet používajú na vyhľadávanie informácií o tom, čo sa deje vo svete,
- používanie internetu na vytváranie vlastného obsahu (video, hudba) a jeho zdieľanie je na úrovni 45 %, pričom je častejšie medzi mladšími respondentmi,
- až 86 % detí a mladých používa internet, aby boli na sociálnych sieťach. Najmenej časté to je v skupine 10 – 12-ročných, a menej časté to je aj v skupine s ohrozením materiálnou depriváciou,
- viac chlapcov (84 %) ako dievčat (64,3 %) a viac menších detí používa internet na hranie online hier.

Zhrnutie

Zistenia potvrdzujú trendy z oných výskumov, a to, že najčastejšími aktivitami v online priestore sú komunikácia a aktivity spojené so zábavou, napr. pozeranie videí a počúvanie hudby. Čo sa týka online komunikácie, prevažuje komunikácia s blízkymi osobami (95,9 %), pričom komunikácia s cudzími osobami je na úrovni 61,4 %. Pomerne zaujímavým zistením, je, že používanie sociálnych sietí je rozšírené takmer rovnako ako prezeranie si vecí, ktoré možno kúpiť (približne 86 %).

Čo sa týka rozdielov v aktivitách medzi pohlaviami, viac chlapcov hráva online hry, komunikuje s cudzími ľuďmi. Z pohľadu veku sa ukazuje, že menšie deti (10 – 12 rokov)

v porovnaní so staršími menej používajú sociálne siete a menej používajú internet na učenie, no na druhej strane častejšie uvádzajú, že používajú internet na vytváranie vlastného obsahu (video, hudba) a jeho zdieľanie. Toto zistenie je pomerne náročné interpretovať, pretože kreatívna aktivita v online obsahu je skôr častejšia pri vyšších vekových kategóriách detí. Ako jedno z vysvetlení sa ponúka to, že deti môžu za kreatívnu aktivitu vnímať aj natáčanie svojich selfie videí s ich následným zdieľaním cez sociálne siete.

Pri niektorých aktivitách sa ukázali rozdiely medzi skupinami na základe ohrozenia materiálnou depriváciou. V skupine s rizikom ohrozenia materiálnou depriváciou bolo menej časté používanie sociálnych sietí, používanie internetu na učenie a prezeranie vecí, ktoré možno kúpiť alebo zistiť, koľko stoja.

Čo ťa momentálne najviac trápi v tvojom živote?

V dotazníku mali respondenti možnosť v otvorenej otázke voľne napísať, čo ich momentálne v živote najviac trápi. Otázka nie je vyhodnotená kvantitatívne, neboli aplikované ani štandardné postupy používané v kvalitatívnom výskume. V nasledujúcom texte sú odpovede respondentov zoskupené do viacerých oblastí: rodina; priatelia; zdravie; internet a sociálne siete; škola; obavy, starosti a úzkosti. V jednotlivých častiach sú uvedené vybrané odpovede, ktoré sú uvádzané gramaticky tak, ako ich napísali samotní respondenti.

Rodina

Odpovede respondentov, ktoré sa týkali rodiny boli rôzne – respondentom chýba jeden z rodičov, ktorý zomrel, trápi ich rozvod rodičov: *„že je mamka na nas sama že sa otec takto zachoval“*, *„že sa moja mama s otcom rozviedli“*, *„že mama je inom meste než ja“*, *„presuvanie ku mamine a tatinovi a ich rozvod“*, *„Mňa trápi že som vyrástla bez otca, a že keď som ho potrebovala najviac tak nebol pri mne a nemala to čo iné deti v mojom veku“*.

Deti a dospievajúcich trápi alkoholizmus rodičov: *„Doma je to ťažké pretože otec je závislý na alkohole síce nie je nejak agresívny keď je pod vplyvom ale dosť často sa s mamou hádajú a mama žije proste vo vzťahu ktorý nefunguje a doslovne ju ten vzťah dusí“*, *„že mama pije“*, *„alkoholizmus v rodine“*.

Ďalšie odpovede sa týkali vzťahov v rodine: *„situácia s mojou rodinou, u nás doma dochádza k hádkam“*, *„občas ma trápia rodinné problémy o ktorých nerád rozprávam. Niekedy si veci beriem príliš k srdcu“*, *„trápi ma že aká je mama a ako sa ku mne správa otec aj za malickosti“*, *„viacej ma trápi že sa rodičia furt hádajú a nevedia sa udobriť“*, *„trápi ma ako v mojej rodine dostanem za všetko krik a dávajú mi pocit nenávisť“*.

Priatelia

Najčastejšie deti a dospievajúcich trápi, že nemajú kamarátov, alebo že by chceli viac kamarátov: *„trápi ma to že nemám kamarátov s ktorými by som išiel vonku. Cítim sa osamelo a chcel by som kamaráta“*, *„nemam kamaratov mama je zase tehotna“*, *„málo kamarátov a kamarátiek, sociálna fóbia, slabé sebavedomie, v minulosti som mala viac problémovou sama zo sebou teraz je to celkom ok ale ešte sa tam niečo“*, *„nemam sa komu zdvoveriť lebo nemam kamaratov“*.

Ďalej ich trápia zlé vzťahy s kamarátmi: „trápia ma moji kamaráti ktorý neustále majú za potreby fetovať - hovorím o ľahkých drogách no aj tak su závisly“, „moja kamaratka s nemecka ktora mi ide na nervy a chcem ju upalit za ziva“, „chcem iných lepších kamarátov“, „nemam moc kamarátov nerada chodím do školy lebo sa mi tam smejú a chcem sa zabiť“.

Objavili sa odpovede týkajúce sa hádok s kamarátmi: „najviac ma trapi keď sa pohadam z najlepšov kamoškov“, „asi pokiaľ som s niekym pohadana alebo tak. Veľa krat si len namýšľam že je niekto na mňa našťvaný a potom sa necítim dobre a trápia ma to ale nakoniec sa ukáže že to tak vôbec nie je“.

Deti a dospelávajúci uvádzali aj trápenia vo svojich romantických vzťahoch: „frajer lebo mi robi zle“, „nechala ma frajerka“, „trápia ma veľmi vela vecí. Bojím sa o frajera , aby sa mu niečo nestalo“, „moja priateľka nechce mať so mnou sex“. Respondenti písali odpovede, v ktorých sa zverili, že sa snimi rozišiel partner/partnerka, alebo že túžia po romantickom vzťahu: „trapi ma ze nemam prilatela“, „trápia ma to že som sama lebo sa so mnou rozišiel bývali frajer“, „zamilovala som sa do toho nespravneho a nejde to“,

Zdravie

Deti a dospelávajúci sa trápia pre svoj výzor: „najviac ma asi trapi ja to ako vyzeram“, „mam malo svalovej hmoty“, „môj vzhľad a postava, škola“.

Ďalej ich trápia vlastné psychické zdravie, niekedy spojené s nekvalitným alebo nedostatčným spánkom: „negatívne myšlienky“, „zlé pocity a moja diagnóza“, „necítim sa reálne a pravdepodobne depresie nekvalitný spánok nechut' žiť“, „depresia a úzkosti a musím byť v škole“, „málo spánku“, „malo spánku, veľa učenia“, „málo spánku, zlý vzťah s jedlom, výzor“.

Deti a dospelávajúci v odpovediach opisovali svoje psychické rozpoloženie: „depresia a úzkosti a musím byť v škole“, „rozmyšľam nad každou jednou vecou a mam z toho uzkosť, stresy a neviem sa vyrozipravať“, „obcas mavam depresie zo zbytocnych veci“, „mam uskosti, depresie necitim sa dobre medzi velmi ludmi“, „trapi ma to ze som smutná poslednom čase a boli ma srdce“, „najviac ma trápia to že niekedy som hnusná na ľudí taktiež aj to som som moc agresívna a emočne mimo“, „som uzavreta nemam vela priatelov niekedy som vibušná“.

Respondenti uviedli odpovede, v ktorých sa vyjadrili s obavami ohľadom svojho sebaovládania: „*moje nálady, moje sexuálne túžby, som bisex, ktorý túžby byť milovaný, po takom človeku, ktorý jeho nemiluje. Som nenormálny, keď mi šibe tak nadávam, bijem sa, vyhrážam sa, vykrikujem, vyhrážam sa*“, „*to že sa neviem ovládať keď vybuchnem*“, „*že som niekedy prilis zla na ľudí*“.

Deti a dospelávajúci uvádzali aj obavy o zdravie vo všeobecnosti, keď na otázku, čo ich najviac momentálne trápi v ich živote, odpovedali *zdravie*. Ďalej ich trápi to, že nechodia dosť von, že nemajú možnosť športovať, ako by chceli: „*nemám futbalový tréning každý deň, že nehráme každý deň flordbal*“.

Obavy o zdravie vyjadrovali deti a dospelávajúci aj smerom k svojim blízkym: „*zdravotný stav mojich blízkych a že či sú v poriadku*“, „*že môj brat je chorý a že je autizta*“,

Internet a sociálne siete

Napriek tomu, že deti a dospelávajúci vo veľkej miere používajú internet a strávia na mobile denne niekoľko hodín, niektorí si uvedomujú, že toto môže zasahovať do sociálnych vzťahov: „*že som stále závislý na telefóne lebo ma to láka aby som na to pozeral. A keď k nám príde nejaký kamoš tak sa tiež hráme na telefóne*“, „*občas mam strach na internete keď sa dačo zle pokazí v konverzácii v správach*“, „*kolko mladých ľudí si zniči zivoty kvoli videam co posielaju nespravnym ludom*“, „*že neviem kto je za tým telefónom*“.

Niektoré deti a dospelávajúci si uvedomujú nebezpečenstvo, ktoré internet môže prinášať: „*nič len že niektorí ľudia sa dajú nachytať na všeliake odkazy*“, „*to že na internete sú samý uchylný ľudia alebo fake účty*“, „*klamlivé informácie ktoré sa šíria po internete*“, „*agresívne videa*“.

Respondenti uvádzali aj možnú kyberšikanu alebo nevhodný obsah, ktorý je zdieľaný na internete: „*keď mi niekto cudzí píše koho nepoznám a keď vidím na Facebooku alebo Instagrame nahé fotky*“, „*ak mi dakto posielal svoje fotky – akty*“, „*niekto sa mi pokúšal dovolať a posilal mi nevhodný obsah*“, „*kyberšikana*“, „*keď sa o mne hovorí na internete v nejakých chatoch*“, „*reklamy na internete*“.

V ďalších odpovediach sa objavovali odkazy na to, že deti a dospelávajúci nemajú mobil alebo nemajú internet alebo internet je pomalý: „*nemozem mať mobil*“, „*mamka mi nechce kúpiť telefon*“, „*otec mi nekupi telefon*“, „*trapi ma že ho nemam iphone 14*“, „*že niekedy ide pomali internet*“, „*rýchlosť internetu*“.

Škola

Deti a dospievajúci trávia v škole počas pracovného týždňa veľa hodín, školské prostredie patrí k najdôležitejším socializačným prostrediam v období dospievania. V otvorenej otázke sa deti a dospievajúci vyjadrovali aj ku škole, učiteľom a spolužiakom. Respondenti vyjadrili svoje obavy a starosti súvisiace so školou: *„trápi ma to, že chodím na takú školu, mislím si, že mám naviac“, „občas sa stresujem kvôli škole“, „bolí ma brucho, bojím sa, že som sa poriadne nepripravila na dejepis“, „nejde mi si zapamätať učivo, ktoré sa naučím doma“, „to, že musíme skoro stavať do školy podľa mňa, nám to ničí imunitu a ešte máme k tomu úlohy“.*

Respondenti sa vyjadrovali v odpovediach aj k spolužiakom a učiteľom a prípadnej šikane: *„že sa k nám zle a neúčtivo správa naša triedna učiteľka, nadáva nám, poníža nás a vďaka nej nemám chuť sa učiť“, „v škole mi vadí, že ťa všetci ohovárajú, hovoria hrubo, rozkazujú atď.“, „trápi ma, že v triede ma sikanujú, a ma bijú“, „spolužiáci si na mňa vymýšľajú“, „kamarati sa mi vsmievajú za to, že neviem matematiku“, „opakujem môj hlas a trápi ma to“, „najviac ma trápi šikana na školách“, „trápi ma, keď hráme futbal a prehráme, no tak do mňa kričia, ako by to bol euro“, „trápi ma, moji kamarati v škole a spolužiáci moji spolužiáci sa mi vsmievajú a vravia mi, tak ako sa mi nepaci“.*

V súvislosti so školou respondenti vyjadrovali aj svoje obavy do budúcnosti: *„asi tlak s maturitou a vysoká škola“, „trápi ma, či si nájdem prácu po skončení školy“, „chcel by som usaj robotu normálnu a robiť“, „škola ďakujem, chcem robiť love“, „najst si prácu“.*

Obavy, starosti, úzkosti

Deti a dospievajúci vyjadrovali svoje obavy z fungovania spoločnosti a sveta vo všeobecnosti:

- *„trápi ma dnešná spoločnosť spolu s ľudskou nedokonalosťou a mnohé vplyvy, ktoré z nich vyvierajú, ktoré majú častokrát negatívny dopad na všetky oblasti života a ľudskej bytosti ako jeden celok. Či už ide o konkrétny osobný život a záujmy alebo o verejné politicko-sociálne prostredie, tak ľuďom chýba viera, láska, a nádej a iné veľmi dôležité aspekty skutočne naplneného a zmiereného života“.*
- *„trápi ma to, čo sa deje vo svete, ako mále deti trpia v tejto tragedii, čo sa deje, ako hladujú i starí i mladí, niekto sú bez rodičov, je všetkého málo, ako majú žiť, jed nemajú nič, su dokazať niečo v živote, ale nedajú sa im to, je čas pomáhať a dokazať, že na to majú“.*

- „dnešné Slovensko. Mladý človek pomaly ani nemá šancu sa odsťahovať od rodičov pokiaľ chce zostať na Slovensku blízko svojich rodičov... Nízke platy, vysoká DPH, vysoké ceny za potraviny“.
- „dnešný svet ako je postavený k ľuďom“.
- „dnešné politické a spoločenské ťažkosti“.
- „dnešná doba, celkovo ľudia a politika“.

Ďalšou skupinou odpovedí detí a dospievajúcich boli odpovede týkajúce sa budúcnosti: „moja minulosť. Ale teraz sa sústreďujem na svoju budúcnosť, chcem dokázať niečo čo som si slubila že dokážem“, „že v živote neuspějeme“, „dosiahnuť cieľ slavu a zabezpečiť sa už v 25“, „trápi ma či budem vedieť z finančnej stránky postarať o moje nenarodené dieťa“, „kde budem o niekoľko rokov bývať. Či budem zarábať dostatočne veľa na toľko aby som sa mala dobre“, „kde budem o niekoľko rokov bývať. Či budem zarábať dostatočne veľa na toľko aby som sa mala dobre“, „že mám na niečo ale bojím sa že to dokážim“.

Objavili sa odpovede týkajúce sa prípadného šikanovania: „najviac ma trápí šikanovanie, lebo už sa to nedať vydržať. Ľudia by mali byť priateľsky a mili“, „ľudia hádžu všetkým do jedného vreca ale neuvedomujú si že každý človek je iný a nemusíme byť všetci neslušníci a leniví aj romovia sú normálni ľudia ktorí chcú niečo dosiahnuť v živote“, „najviac ma trápí, keď si zo mňa ľudia robia srandu, provokujú ma, alebo po mne hádžu papiere“, „pozerajú sa na mňa zhora, posmievajú sa mi, posmievajú sa mi, keď sa so mnou zhovárajú, pohrdajú mnou“, „keď ma ohovárajú, keď sa mi posmievajú“.

Niektorí respondenti vo svojich odpovediach napísali, že nemajú nikoho, komu by sa zverili, alebo sa nechcú s nikým podeliť o svojich starostiach: „neverím nikomu na toľko aby som povedala čo ma trápí“, „nechcem o tom hovoriť“, „keď to je na mňa veľa nemám s kým rozprávať“, „nemam sa komu zdovoveriť lebo nemam kamarátov“.

Nič

Respondenti na otvorenú otázku o ich trápeniach odpovedali aj pozitívne: „nič ma netrápi mám krásny život“, „nič má netrápi mám pekný život“, „neviem ja som šťastný“, „nič ma netrápi som spokojná so všetkým“, „som spokojný“, „nič ma netrápi som happy jak dva grepi“.

Hlavné zistenia:

Odpovede respondentov v otvorenej otázke, v ktorej mali napísať, čo ich najviac v živote trápi boli rozdelené do viacerých skupín:

- rodina: respondenti sa trápia rozvodom rodičov, smrťou rodičov, alkoholizmus rodičov a zlé vzťahy v rodine;
- priatelia: respondentov trápi samota a nedostatok priateľov, trápia ich zlé vzťahy s priateľmi, hádky s nimi, respondenti uvádzali starosti s romantickými vzťahmi – rozchod, alebo túžba po partnerovi;
- zdravie: respondentov trápi ich výzor, psychické zdravie a nedostatok spánku, momentálne psychické rozpoloženie, sebaovládanie. Deti a dospelých trápia aj obavy o zdravie a zdravotný stav ich blízkych;
- internet a sociálne siete: nadmerné používanie internetu podľa respondentov zasahuje do ich sociálnych vzťahov, uvedomujú si nebezpečenstvo, ktoré môže internet prinášať, uvedomujú si riziko kyberšikany a nevhodného obsahu. Takisto sa objavili odkazy na to, že respondenti nemajú mobil alebo internet.
- škola: respondentov trápi veľa času, ktorý trávia v škole, trápi ich šikana a obavy do budúcnosti;
- obavy, starosti a úzkosti: respondentov trápi fungovanie spoločnosti a sveta vo všeobecnosti, budúcnosť, šikanovanie nielen v školskom prostredí a samota vo všeobecnosti.

Šikanovanie a kyberšikanovanie

Šikanovanie je forma agresívneho správania, pri ktorom niekto úmyselne a opakovane spôsobuje inej osobe zranenie alebo nepohodlie. Šikanovanie môže mať formu fyzického kontaktu, môže ísť o verbálnu agresiu alebo agresiu, ktorá naberie inú formu, napr. zverejnenie zraňujúceho obsahu (fotografie či videa). Šikanovaný jedinec zvyčajne nedáva agresorovi dôvod na agresiu, neprovokuje ani neútočí ako prvý a následne má problém brániť sa. Ide teda o agresiu, ktorá nie je vyvolaná problematickým konaním obete. Šikanovanie môže mať mnoho podôb, vrátane fyzického šikanovania; podpichovania alebo osočovania; sociálneho vylúčenia. Čo sa týka motívov, obťažovanie či šikanovanie môže byť spojené s rasou, etnickou príslušnosťou, náboženstvom, fyzickým vzhľadom, socioekonomickým statusom, zdravotným postihnutím, sexuálnou orientáciou atď.

Z pohľadu formy v spojitosti s priestorom, v ktorom dochádza k šikanovaniu, môžeme hovoriť o šikanovaní tvárou v tvár v off-line priestore alebo, na druhej strane, v online priestore, resp. s použitím technológií, keď už hovoríme o kyberšikanovaní, ktoré sa môže uskutočniť prostredníctvom rozličných digitálnych platforiem a zariadení, pričom môže ísť o zjavnú alebo skrytú agresiu. Pri oboch formách šikanovania je prítomný element nerovnováhy moci (útočník má moc nad obeťou); šikanovanie má svoje publikum, ktoré môže slúžiť útočníkovi aj ako zdroj spätnej väzby (obdiv, povzbudenie, odmietnutie, ignorancia).

Fenomén šikanovania bol respondentom priblížený nasledovným popisom:

Niekedy deti niekomu povedia alebo urobia škaredé alebo nepríjemné veci. Často sa to napríklad môže opakovať viackrát. Môže to byť napríklad:

- provokovanie niekoho spôsobom, ktorý sa mu nepáči,
- udieranie, kopanie alebo sácanie,
- vylúčenie niekoho zo spoločných aktivít.

Položky:

Ublížil ti v poslednej dobe takýmto spôsobom niekto? (škála odpovedí: áno, nie) po kladnej odpovedi sa zobrazila otázka o frekvencii, ak áno: (škála odpovedí: iba raz, viackrát)

Ked' sa ti to stalo, hovoril si o tom s nasledujúcimi ľuďmi? - Moja matka alebo otec (resp. nevlastná matka/nevlastný otec alebo niekto z pestúnov) - Môj brat alebo sestra (resp. nevlastný

brat/nevlastná sestra) - Starí rodičia - Kamarát/ka v mojom veku - Učiteľ/ka - Nieкто, koho prácou je pomáhať deťom (napr. školský psychológ, pracovník linky dôvery) - Iný dospelý, ktorému dôverujem

Ublížil ti nieкто na internete alebo cez mobil? (škála odpovedí: áno, nie) po kladnej odpovedi sa zobrazila otázka o frekvencii, ak áno: (škála odpovedí: iba raz, viackrát)

Ako sa to stalo? - Cez telefonát na mobilný telefón - Cez správy zaslané na môj telefón - Cez sociálne siete (napr. Facebook, Instagram) - Cez stránku, kde ľudia zdieľajú obsah (napr. YouTube.) - Cez online hru - Cez e-mail

Ako sa to stalo? - Nieкто mi poslal hnusné alebo neprijemné správy - Hnusné alebo neprijemné správy o mne boli zdieľané alebo zverejnené na miestach, kde ich mohli vidieť iní - Vylúčili ma z aktivity alebo zo skupiny na internete - Vyhrážal sa mi nieкто na internete - Prinútili ma urobiť niečo, čo som nechcel/a

Ked' sa ti to stalo, hovoril si o tom s nasledujúcimi ľuďmi? - Moja matka alebo otec (resp. nevlastná matka/nevlastný otec alebo nieкто z pestúnov) - Môj brat alebo sestra (resp. nevlastný brat/nevlastná sestra) - Starí rodičia - Kamarát/ka v mojom veku - Učiteľ/ka - Nieкто, koho prácou je pomáhať deťom (napr. školský psychológ, pracovník linky dôvery) - Iný dospelý, ktorému dôverujem

Správal si sa ty k niekomu zlým spôsobom?

Osobne – tvárou v tvár (to znamená, že tá osoba bola s tebou tom istom mieste v tom istom čase) (škála odpovedí: áno, nie) po kladnej odpovedi sa zobrazila otázka o frekvencii, ak áno: (škála odpovedí: iba raz, viackrát)

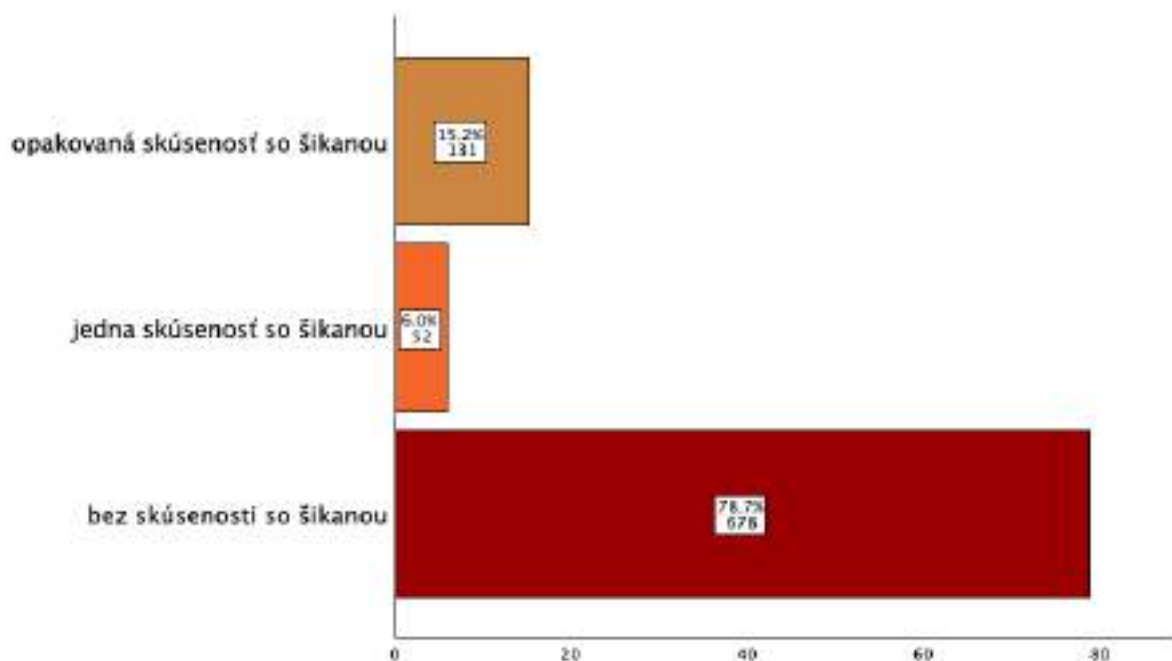
Cez mobilný telefón alebo internet, počítač, tablet a pod. - (škála odpovedí: áno, nie) po kladnej odpovedi sa zobrazila otázka o frekvencii, ak áno: (škála odpovedí: iba raz, viackrát)

Analýza šikanovania

Otázka: „Ublížil ti v poslednej dobe takýmto spôsobom niekto?“

Participantov sme rozdelili na tri skupiny: prvú skupinu, ktorí nemajú skúsenosť s tým, že im niekto v poslednej dobe ublížil. Druhú skupinu, ktorí majú skúsenosť, že im niekto ublížil iba raz. A tretiu skupinu, ktorí majú opakovanú skúsenosť s ublížením. Za šikanu považujeme, rešpektujúc definíciu, ktorá hovorí o opakovanom deji, iba skúsenosť tretej skupiny.

Celá skupina

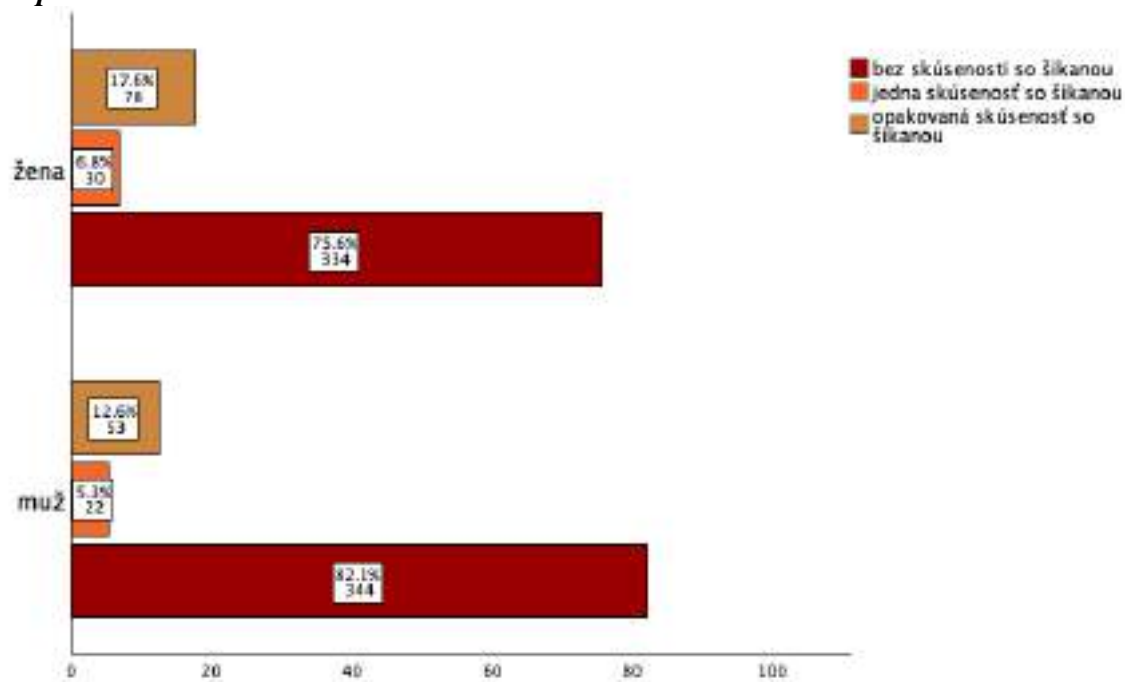

Z celkového počtu respondentov (N 875) odpovedalo na túto otázku 863 respondentov

Identifikácia diferenciácií vzhľadom na sociodemografické charakteristiky

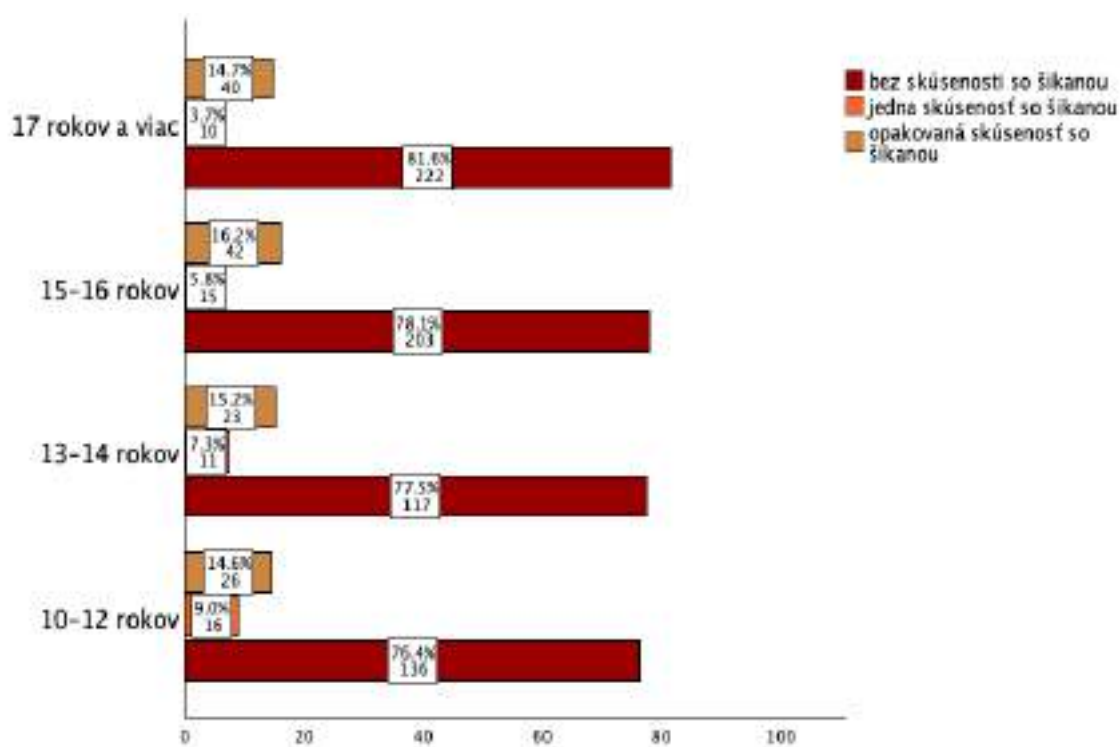
V nasledujúcich analýzach sme na identifikáciu diferenciácií vzhľadom na pohlavie, vek a ohrozenie materiálnou depriváciou použili Chí-kvadrát test.

Podľa pohlavia

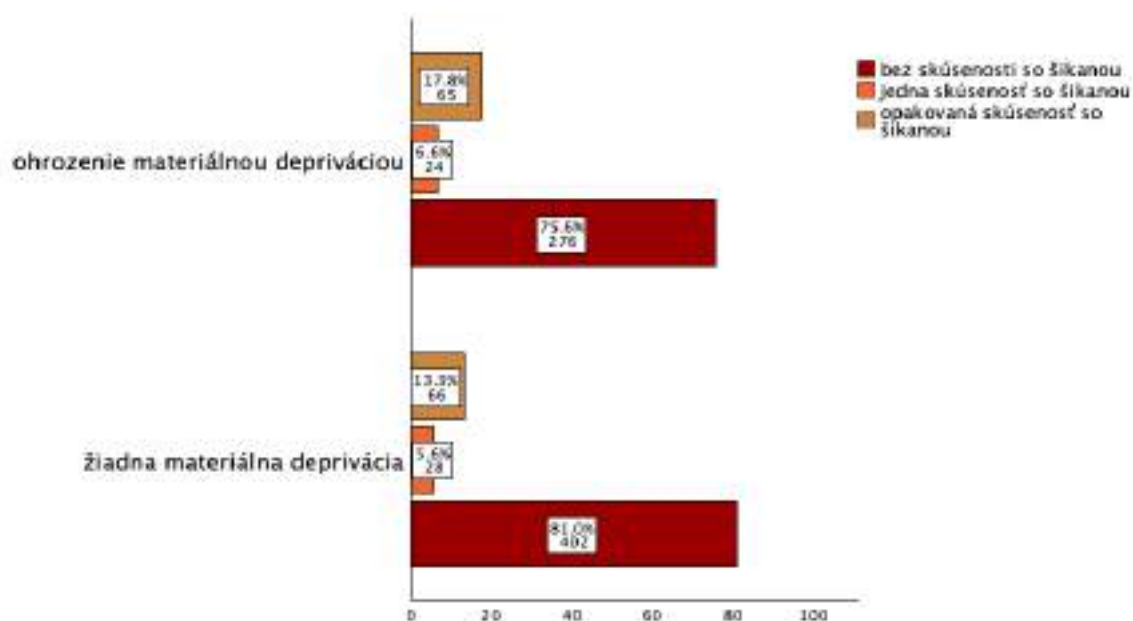
$\chi^2 (2) = 5,543, p = 0,031$

Podľa veku

$\chi^2 (6) = 6,192 p = 0,401$

Podľa ohrozenia materiálnou depriváciou

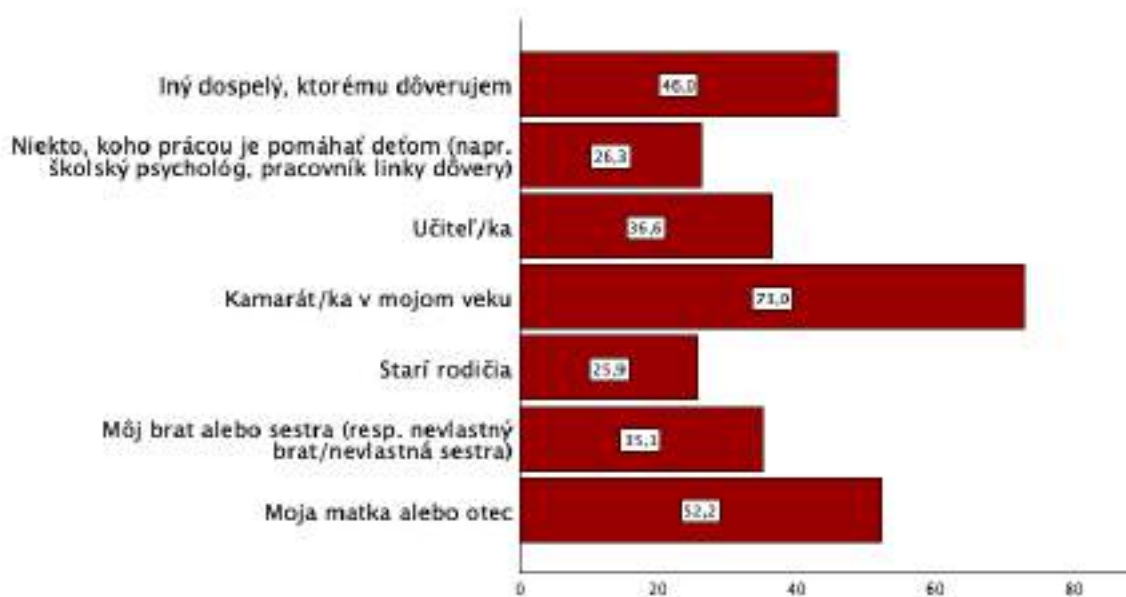

$$X^2(2) = 3,81 \quad p = 0,143$$

Otázka: „Ked' sa ti to stalo, hovoril si o tom s nasledujúcimi ľuďmi?“

Predchádzajúca otázka bola filtračná, teda na ďalšie otázky odpovedali len tí respondenti, ktorí mali skúsenosť so šikanovaním (N = 131)

Celá skupina

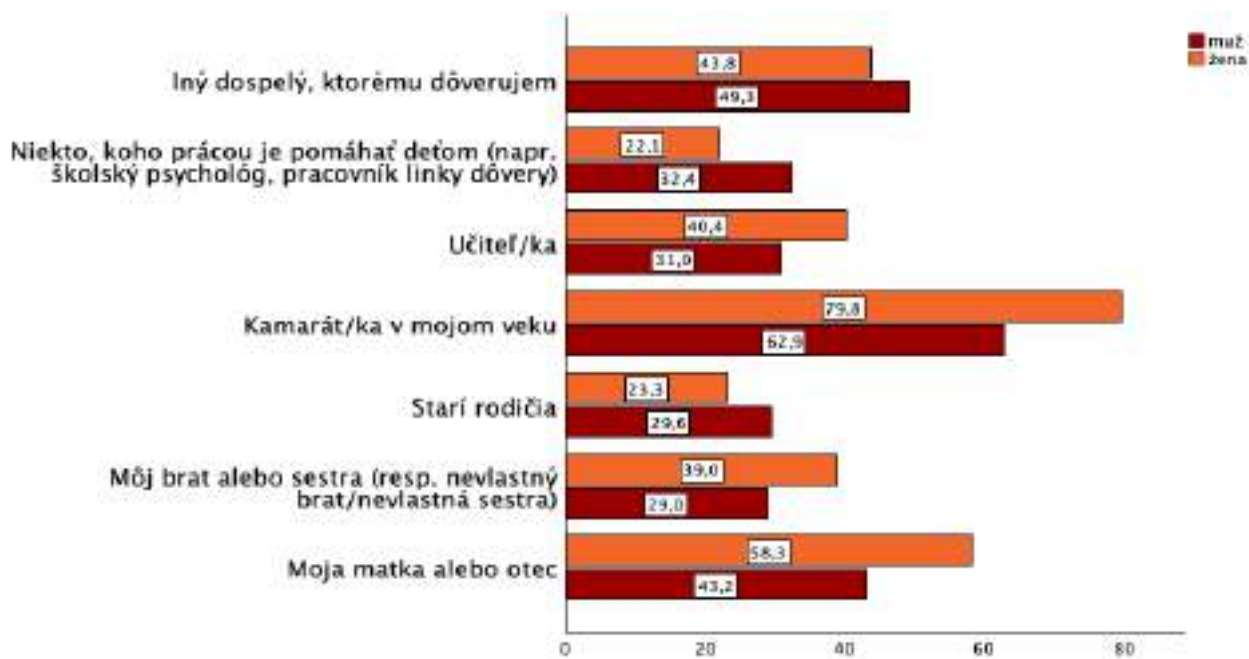

Z celkového počtu (N 875) na túto otázku odpovedalo 131 respondentov.

Identifikácia diferenciácií vzhľadom na sociodemografické charakteristiky

V nasledujúcich analýzach sme na identifikáciu diferenciácií vzhľadom na pohlavie, vek a ohrozenie materiálnou depriváciou.

Podľa pohlavia

Moja matka alebo otec (resp. nevlastná matka/otec alebo nieкто z pestúnov): $X^2(1) = 4,007$, $p = 0,045$

Mój brat alebo sestra (resp. nevlastný brat/nevlastná sestra): $X^2(1) = 1,856$, $p = 0,174$

Starí rodičia: $X^2(1) = 0,860$, $p = 0,357$

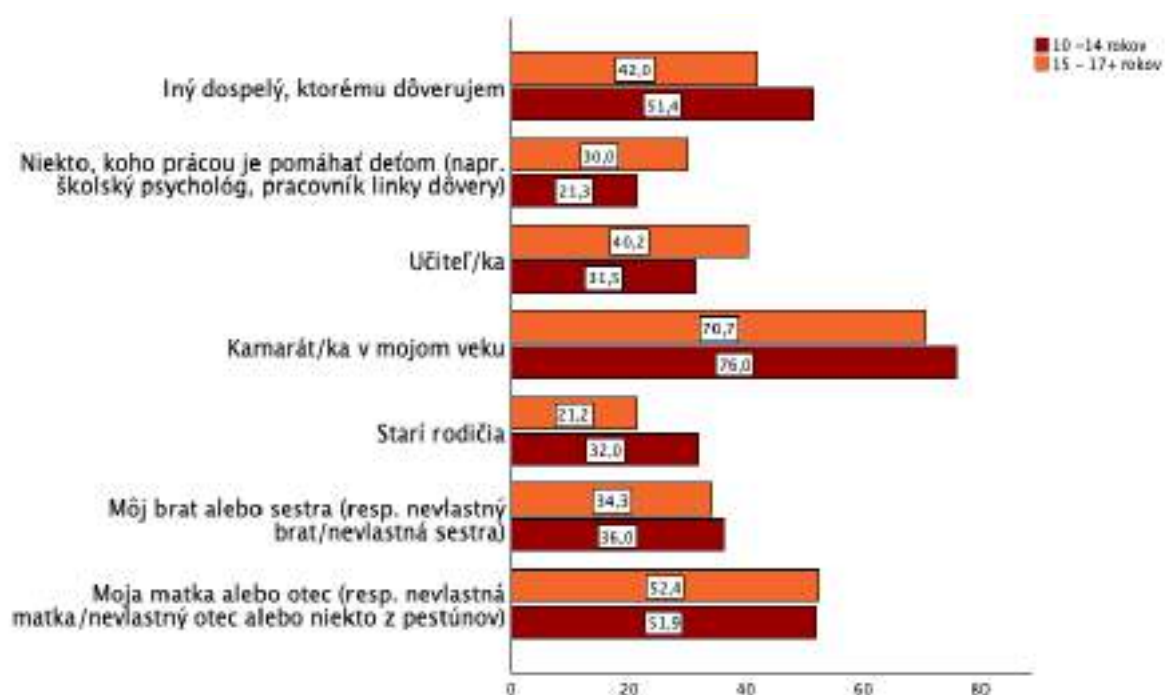
Kamarát/ka v mojom veku: $X^2(1) = 6,101$, $p = 0,014$

Učiteľ/ka: $X^2(1) = 1,614$, $p = 0,205$

Nieкто, koho prácou je pomáhať deťom (napr. školský psychológ,): $X^2(1) = 2,304$, $p = 0,129$

Iný dospelý, ktorému dôverujem: $X^2(1) = 0,501$, $p = 0,480$

Podľa veku

Moja matka alebo otec (resp. nevlastná matka/otec alebo niekto z pestúnov): $X^2(1) = 0,003$, $p = 0,951$

Môj brat alebo sestra (resp. nevlastný brat/nevlastná sestra): $X^2(1) = 0,510$, $p = 0,822$

Starí rodičia: $X^2(1) = 2,593$, $p = 0,110$

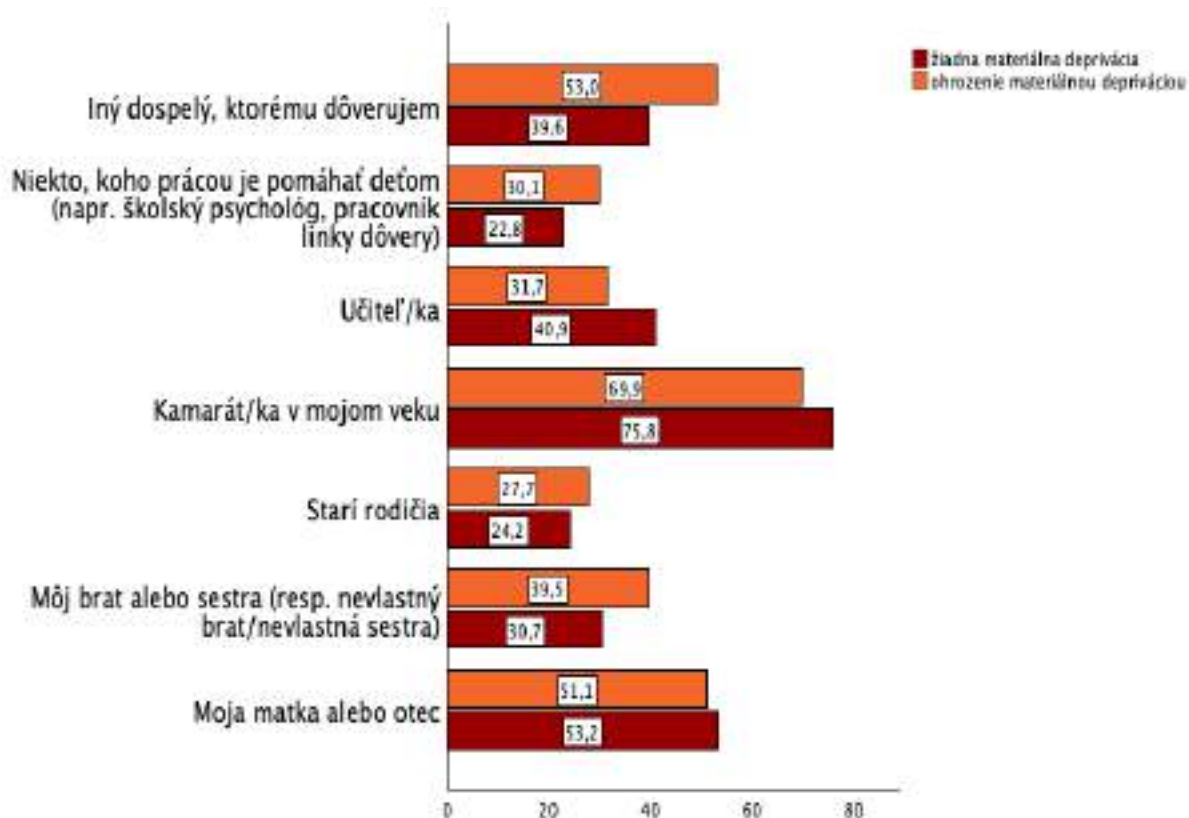
Kamarát/ka v mojom veku: $X^2(1) = 0,614$, $p = 0,440$

Učiteľ/ka: $X^2(1) = 1,390$, $p = 0,243$

Niekoľko, koho prácou je pomáhať deťom (napr. školský psychológ): $X^2(1) = 1,661$, $p = 0,201$

Iný dospelý, ktorému dôverujem: $X^2(1) = 1,502$, $p = 0,222$

Podľa ohrozenia materiálnou depriváciou

Moja matka alebo otec (resp. nevlastná matka/nevlastný otec): $X^2(1) = 0,084$, $p = 0,781$

Môj brat alebo sestra (resp. nevlastný brat/nevlastná sestra): $X^2(1) = 1,501$, $p = 0,222$

Starí rodičia: $X^2(1) = 0,282$, $p = 0,601$

Kamarát/ka v mojom veku: $X^2(1) = 0,791$, $p = 0,381$

Učiteľ/ka: $X^2(1) = 1,572$, $p = 0,213$

Nieкто, koho prácou je pomáhať deťom (napr. školský psychológ, pracovník linky dôvery): $X^2(1) = 1,204$, $p = 0,270$

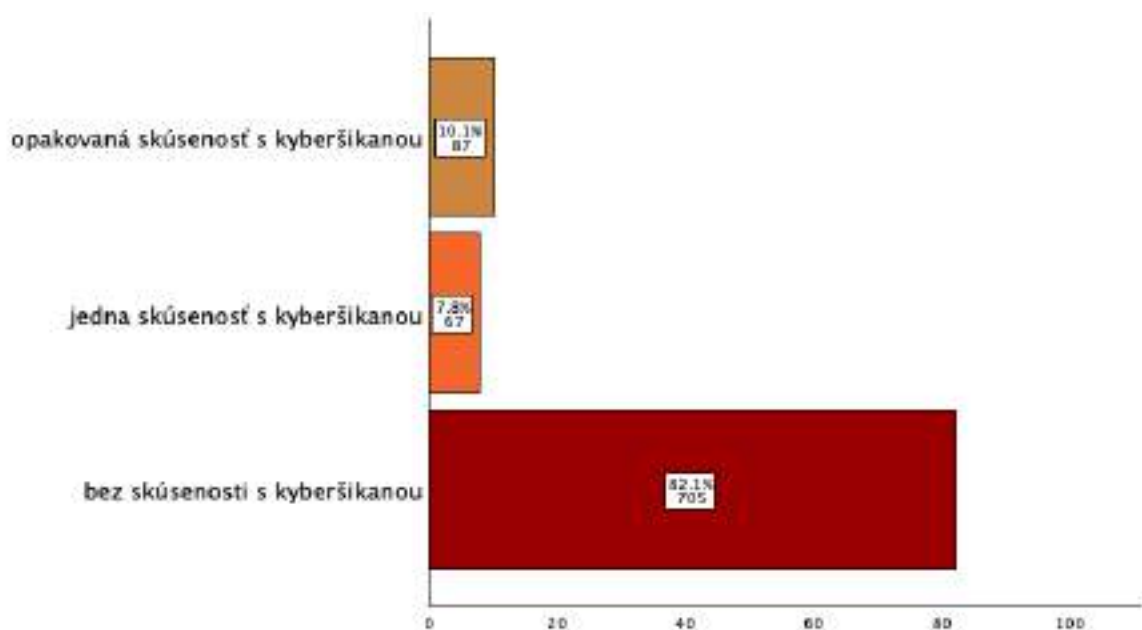
Iný dospelý, ktorému dôverujem: $X^2(1) = 3,161$, $p = 0,071$

Analýza kyberšikanovania

Otázka: „Ublížil ti nieкто na internete alebo cez mobil?“

Participantov sme rozdelili na tri skupiny: prvú skupinu, ktorí nemajú skúsenosť s tým, že im nieкто v poslednej dobe ublížil. Druhú skupinu, ktorí majú skúsenosť, že im nieкто ublížil iba raz. A tretiu skupinu, ktorí majú opakovanú skúsenosť s ublížením. Za kyberšikanovanie považujeme, rešpektujúc definíciu, ktorá hovorí o opakovanom deji, iba skúsenosť tretej skupiny.

Celá skupina

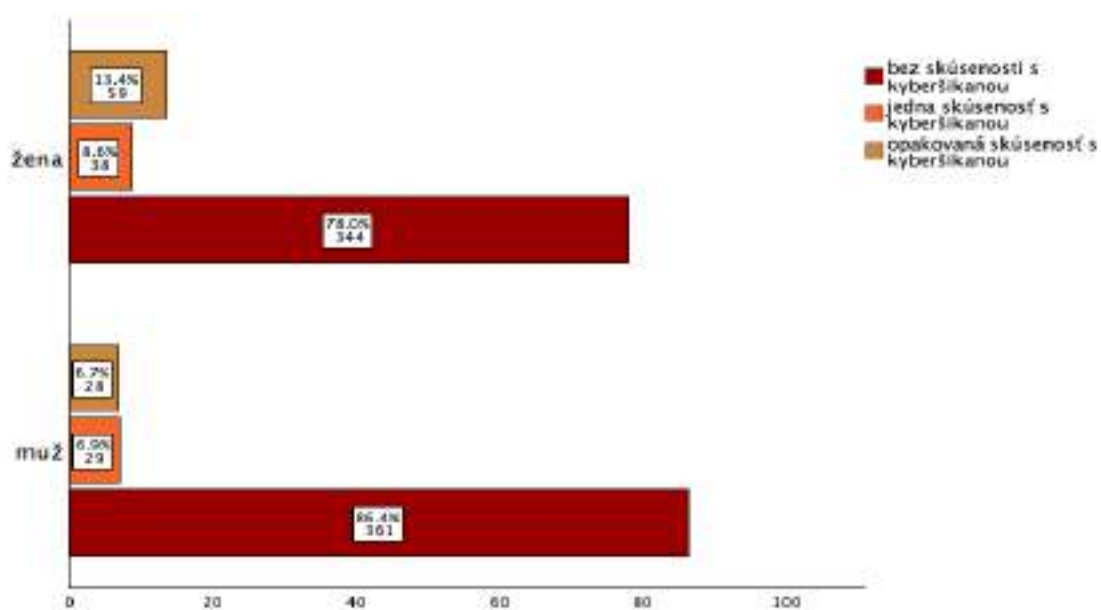

Z celkového počtu respondentov (N 875) odpovedalo na túto otázku 863 respondentov

Identifikácia diferenciácií vzhľadom na sociodemografické charakteristiky

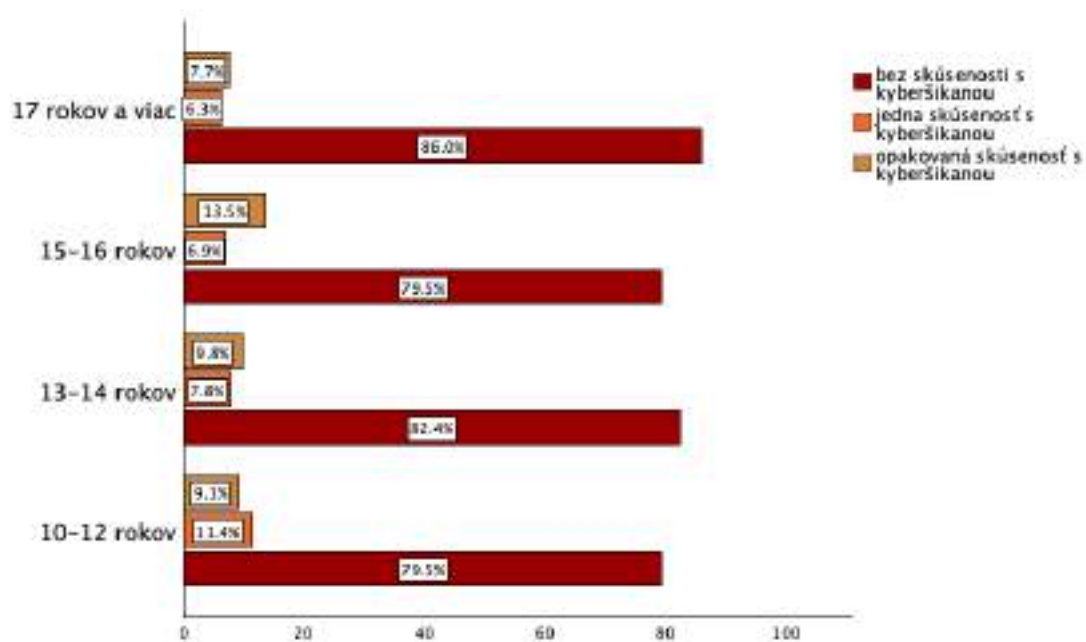
V nasledujúcich analýzach sme na identifikáciu diferenciácií vzhľadom na pohlavie, vek a ohrozenie materiálnou depriváciou použili Chí-kvadrát test.

Podľa pohlavia

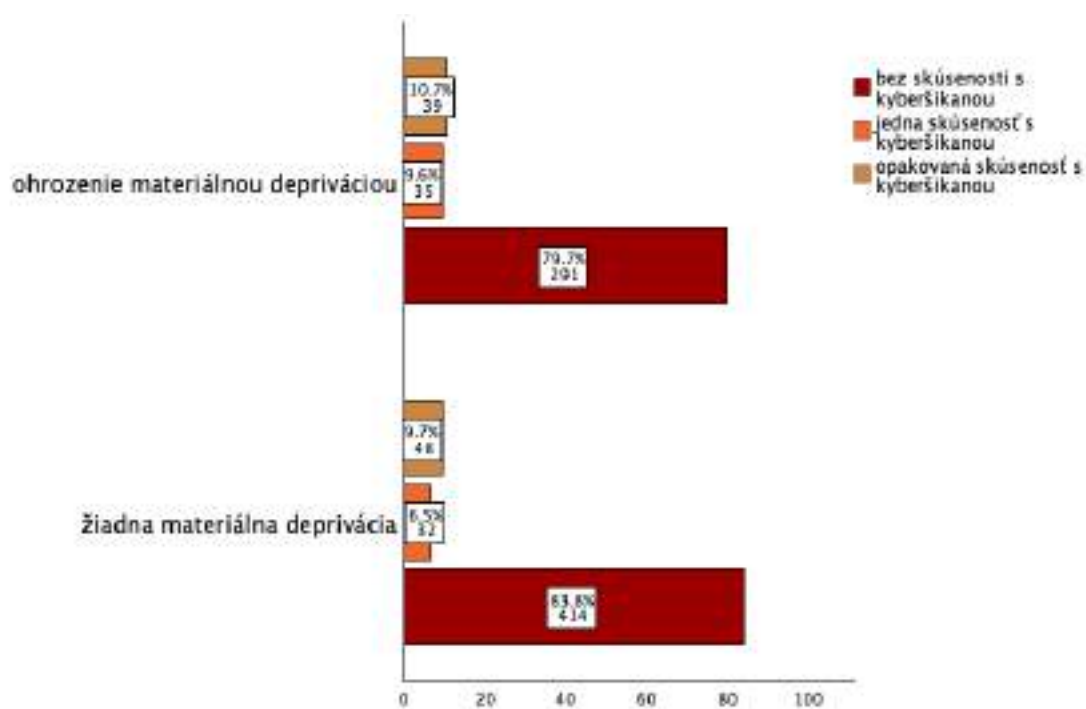
$\chi^2(2) = 12,062, p = 0,002$

Podľa veku

$\chi^2(6) = 9,412, p = 0,152$

Podľa ohrozenia materiálnou depriváciou

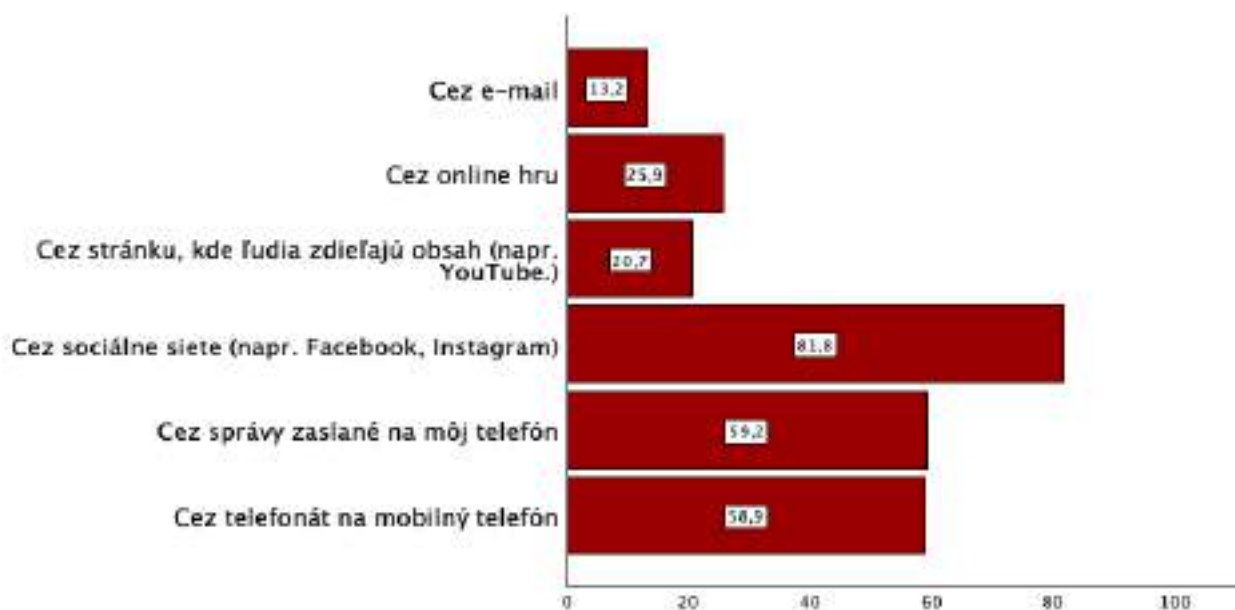
$\chi^2(2) = 3,232, p = 0,201$

Analýza spôsobov kyberšikany

Otázka: „Ako sa to stalo?“

Predchádzajúca otázka bola filtračná, teda na ďalšie otázky odpovedali len tí respondenti, ktorí mali skúsenosť so šikanovaním (N = 87)

Celá skupina

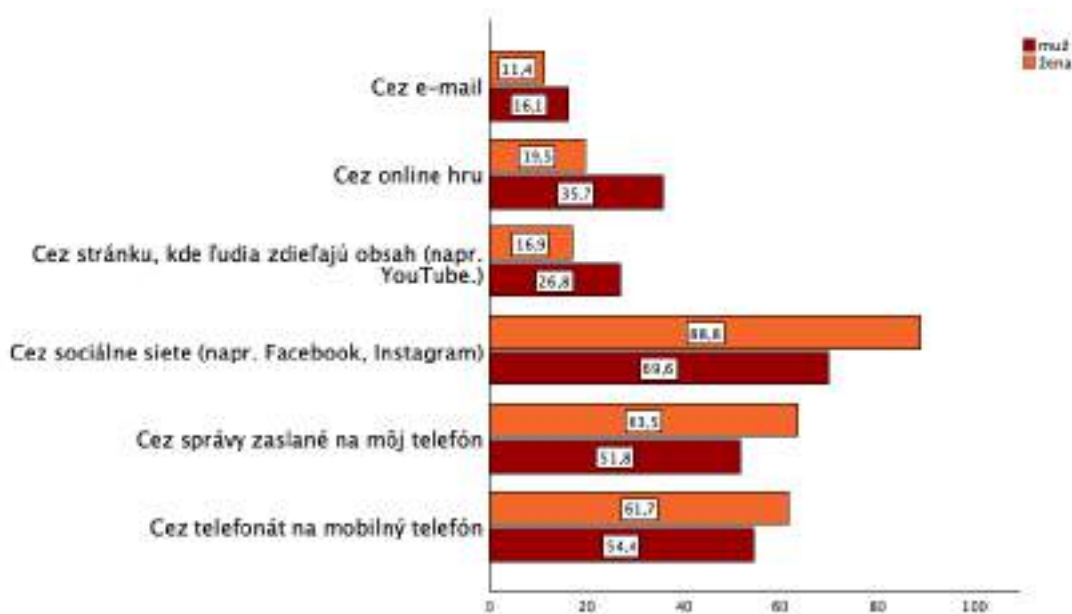

Z celkového počtu (N 875) na túto otázku odpovedalo 87 respondentov

Identifikácia diferenciácií vzhľadom na sociodemografické charakteristiky

V nasledujúcich analýzach sme na identifikáciu diferenciácií vzhľadom na pohlavie, vek a ohrozenie materiálnou depriváciou použili Chí-kvadrát test.

Podľa pohlavia

Cez telefonát na mobilný telefón: $X^2(1) = 0,785$, $p = 0,376$

Cez správy zaslané na môj telefón: $X^2(1) = 2,024$, $p = 0,155$

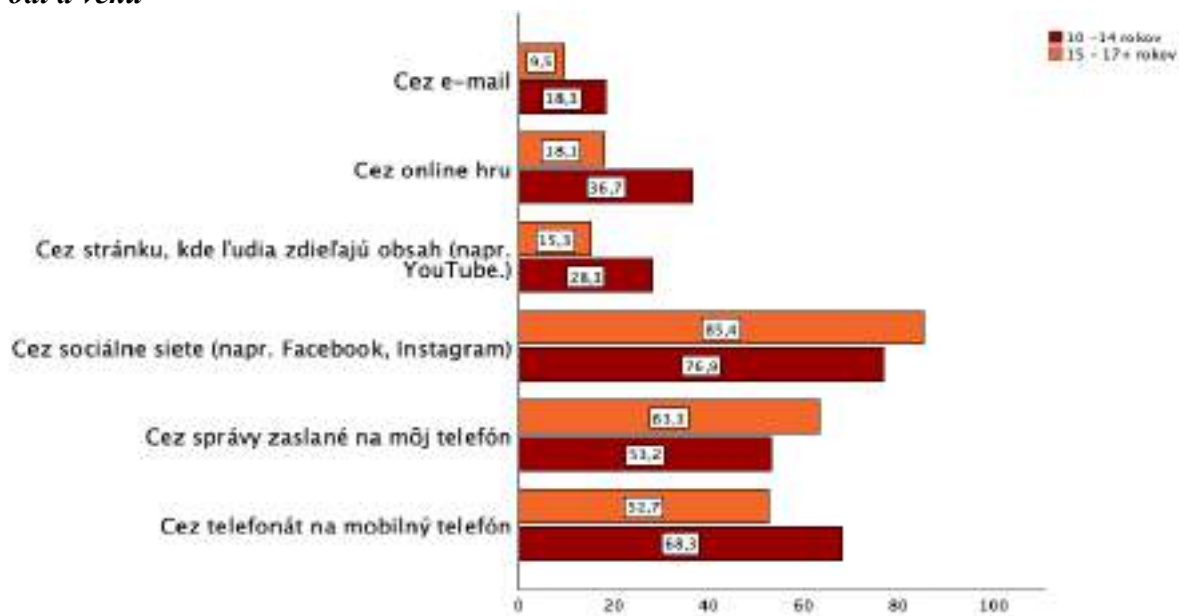
Cez sociálne siete (napr. Facebook, Instagram): $X^2(1) = 8,769$, $p = 0,003$

Cez stránku, kde ľudia zdieľajú obsah (napr. YouTube.): $X^2(2) = 2,066$, $p = 0,151$

Cez online hru: $X^2(2) = 4,647$, $p = 0,031$

Cez e-mail: $X^2(2) = 0,662$, $p = 0,416$

Podľa veku

Cez telefonát na mobilný telefón: $X^2(1) = 3,63$, $p = 0,06$

Cez správy zaslané na môj telefón: $X^2(1) = 1,55$, $p = 0,21$

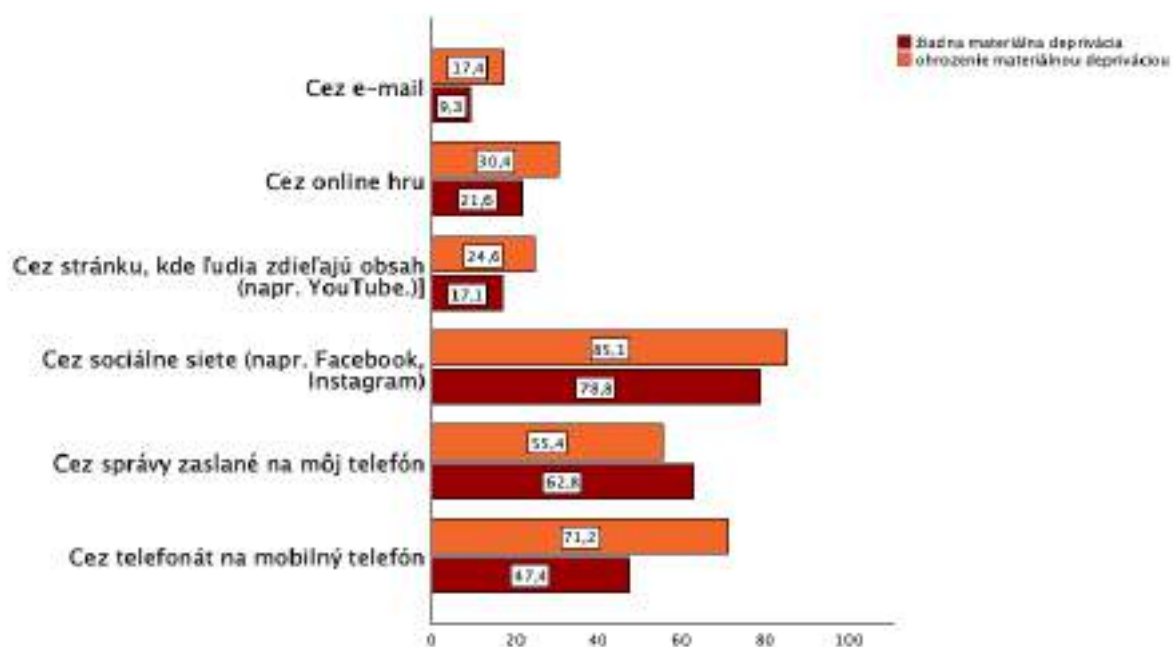
Cez sociálne siete (napr. Facebook, Instagram): $X^2(1) = 1,81$, $p = 0,18$

Cez stránku, kde ľudia zdieľajú obsah (napr. YouTube.): $X^2(1) = 3,65$, $p = 0,06$

Cez online hru: $X^2(1) = 6,28$, $p = 0,01$

Cez e-mail: $X^2(1) = 2,37$, $p = 0,12$

Podľa ohrozenia materiálnou depriváciou

Cez telefonát na mobilný telefón: $X^2(1) = 8,824$, $p = 0,003$

Cez správy zaslané na môj telefón: $X^2(1) = 0,865$, $p = 0,352$

Cez sociálne siete (napr. Facebook, Instagram): $X^2(1) = 1,054$, $p = 0,305$

Cez stránku, kde ľudia zdieľajú obsah (napr. YouTube.): $X^2(1) = 1,250, p = 0,263$

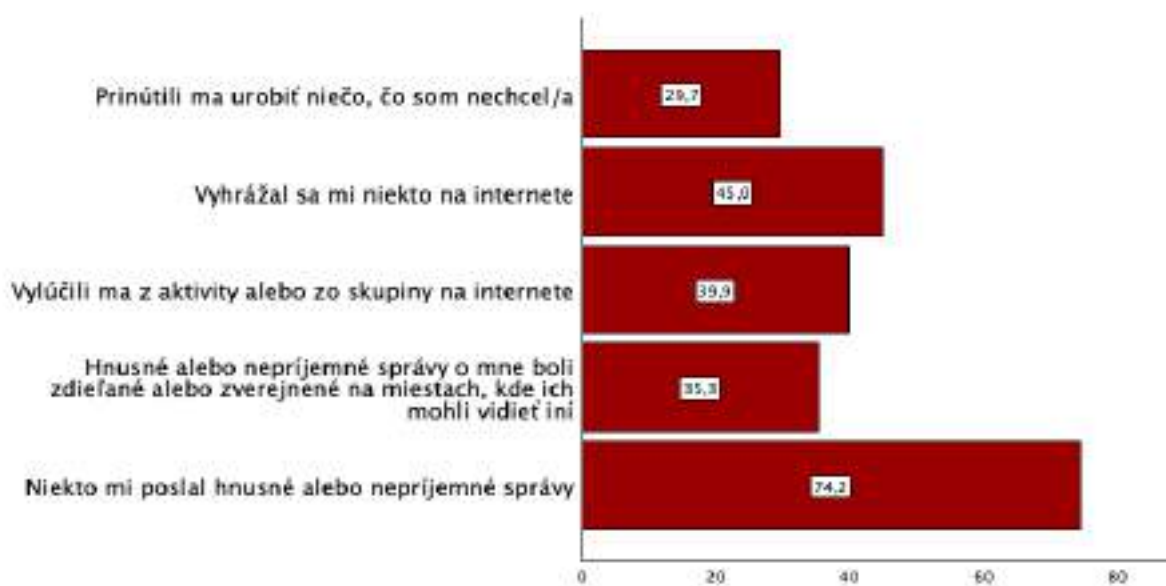
Cez online hru: $X^2(1) = 1,446, p = 0,229$

Cez e-mail: $X^2(1) = 2,037, p = 0,153$

Otázka: „Čo sa to stalo?“

Celá skupina

Na otázky odpovedali len tí respondenti, ktorí mali skúsenosť so kyberšikanovaním ($N = 87$)

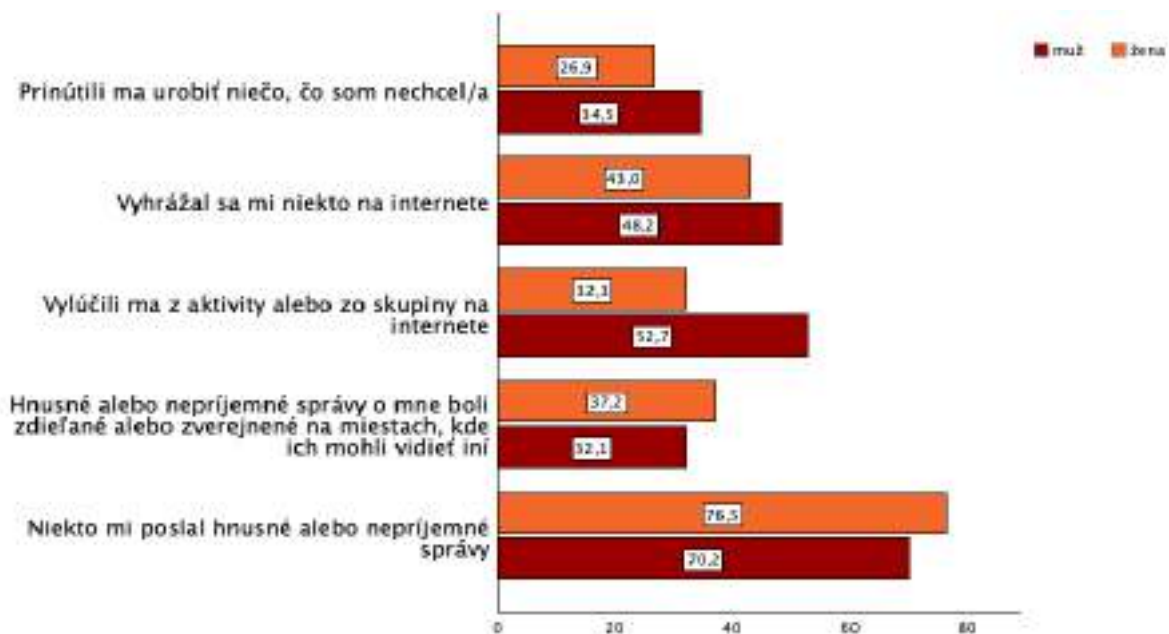

Z celkového počtu ($N = 87$) na túto otázku odpovedalo 87 respondentov

Identifikácia diferenciácií vzhľadom na sociodemografické charakteristiky

V nasledujúcich analýzach sme na identifikáciu diferenciácií vzhľadom na pohlavie, vek a ohrozenie materiálnou depriváciou použili Chí-kvadrát test.

Podľa pohlavia

Niekoľko mi poslal hnusné alebo nepríjemné správy $X^2(1) = 0,706$, $p = 0,383$

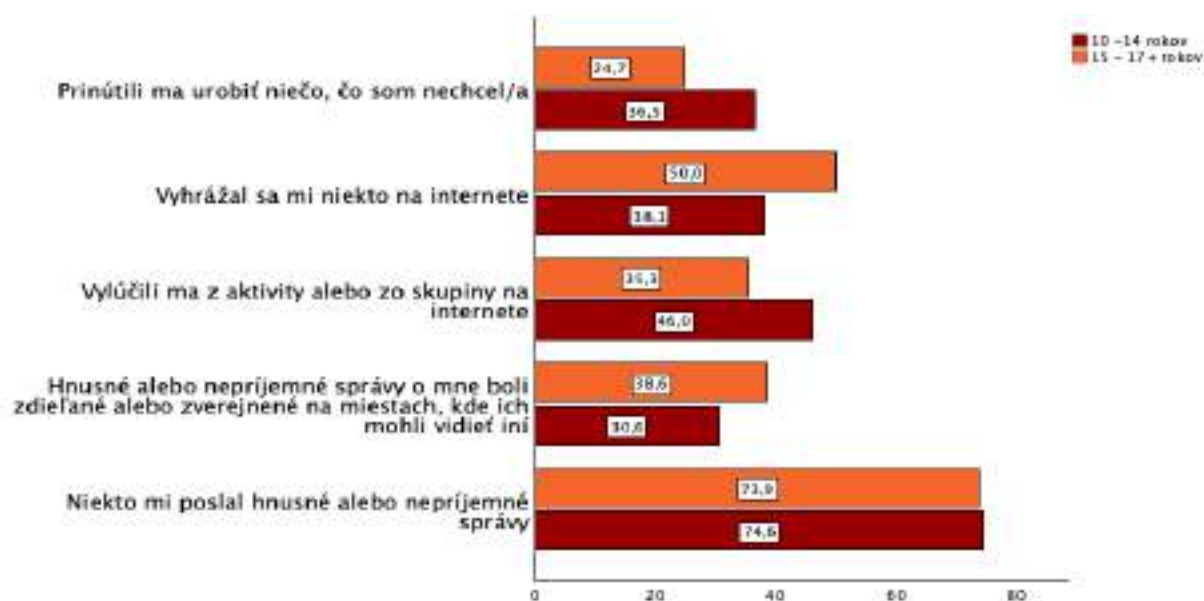
Hnusné alebo nepríjemné správy o mne boli zdieľané alebo zverejnené na miestach, kde ich mohli vidieť iní $X^2(1) = 0,398$, $p = 0,528$

Vylúčili ma z aktivity alebo zo skupiny na internete $X^2(1) = 6,040$, $p = 0,014$

Vyhrážal sa mi niekto na internete $X^2(1) = 0,382$, $p = 0,536$

Prinútili ma urobiť niečo, čo som nechcel/a $X^2(1) = 0,972$, $p = 0,324$

Podľa veku

Niekto mi poslal hnusné alebo nepríjemné správy $X^2(1) = 0,009$, $p = 0,923$

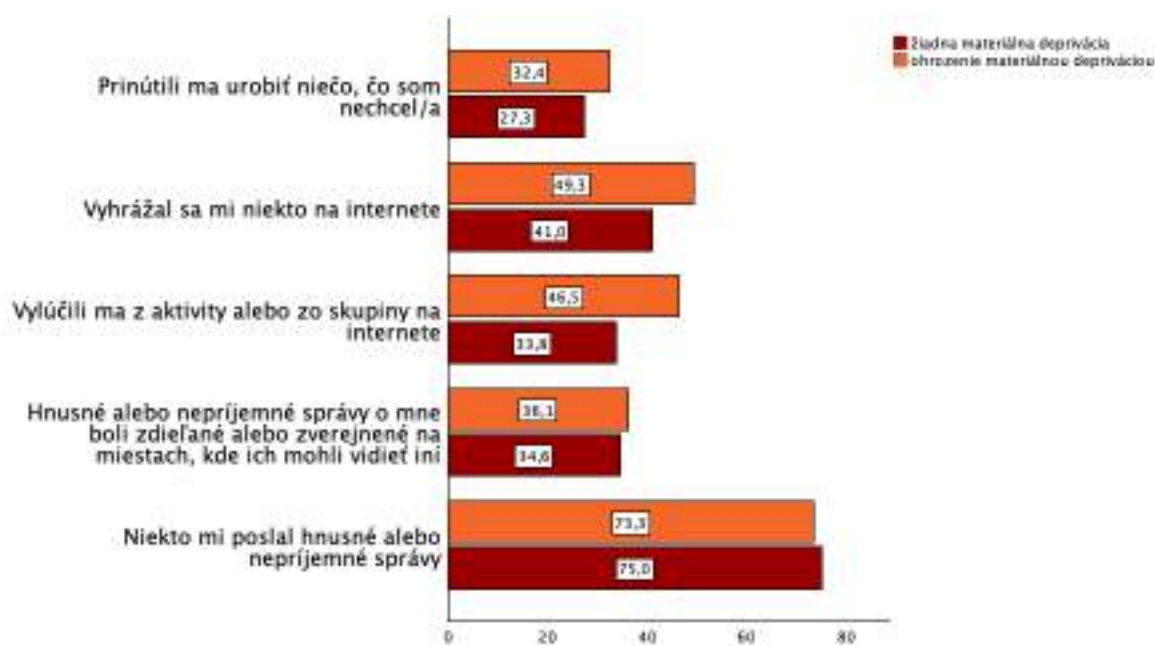
Hnusné alebo nepríjemné správy o mne boli zdieľané alebo zverejnené na miestach, kde ich mohli vidieť iní $X^2(1) = 1,017$, $p = 0,313$

Vylúčili ma z aktivity alebo zo skupiny na internete $X^2(1) = 1,740$, $p = 0,187$

Vyhrážal sa mi niekto na internete $X^2(1) = 2,082$, $p = 0,149$

Prinútili ma urobiť niečo, čo som nechcel/a $X^2(1) = 2,412$, $p = 0,120$

Podľa ohrozenia materiálnou depriváciou

Niekto mi poslal hnusné alebo nepríjemné správy $X^2(1) = 0,056$, $p = 0,813$

Hnusné alebo nepríjemné správy o mne boli zdieľané alebo zverejnené na miestach, kde ich mohli vidieť iní X2 (1) = 0,037, p = 0,848

Vylúčili ma z aktivity alebo zo skupiny na internete X2 (1) = 2,490, p = 0,115

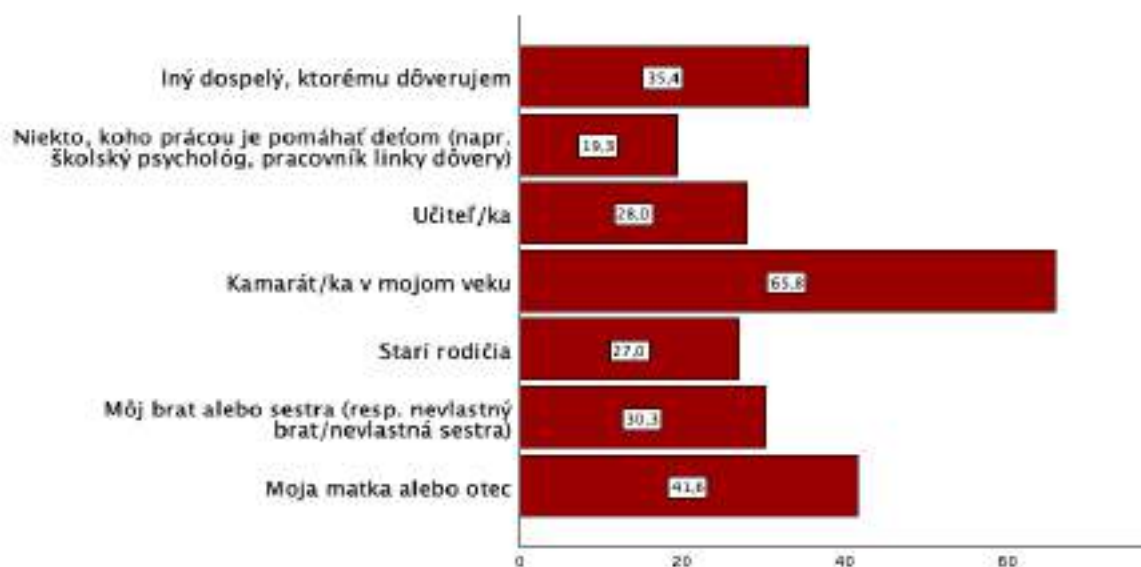
Vyhrážal sa mi niekto na internete X2 (1) = 1,027, p = 0,311

Prinútili ma urobiť niečo, čo som nechcel/a X2 (1) = 0,464, p = 0,496

Otázka: „Ked' sa ti to stalo, hovoril si o tom s nasledujúcimi ľuďmi?”

Na otázky odpovedali len tí respondenti, ktorí mali skúsenosť so kyberšikanovaním (N = 87)

Celá skupina

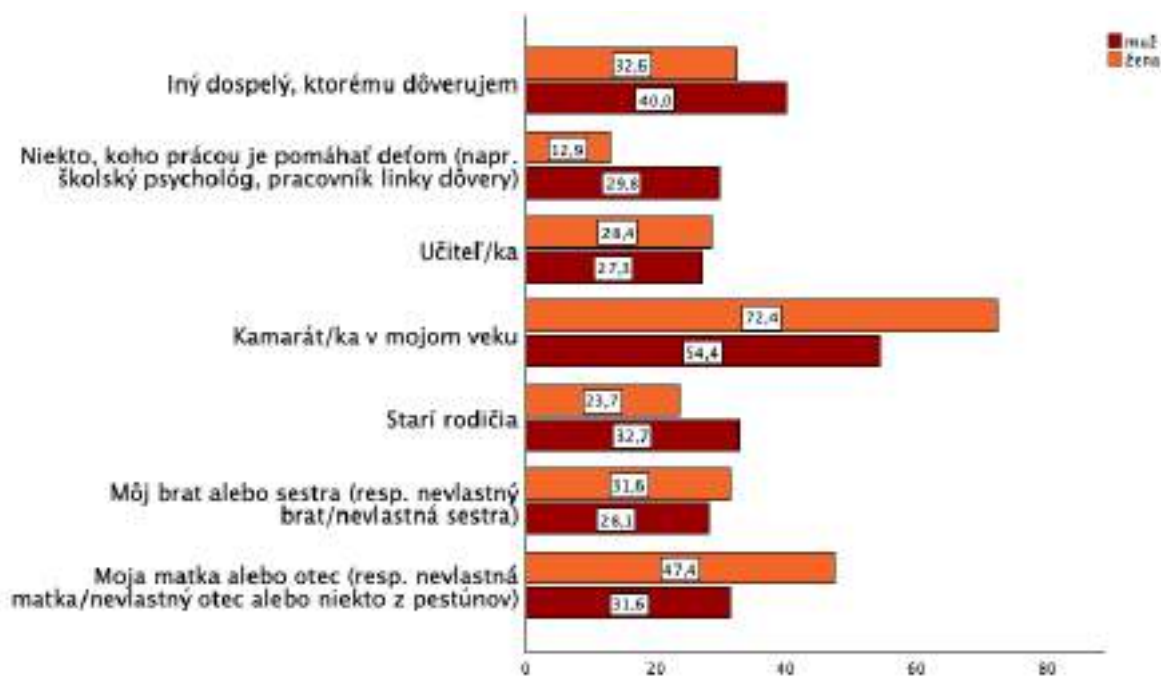

Z celkového počtu (N 875) na túto otázku odpovedalo 87 respondentov

Identifikácia diferenciácií vzhľadom na sociodemografické charakteristiky

V nasledujúcich analýzach sme na identifikáciu diferenciácií vzhľadom na pohlavie, vek a ohrozenie materiálnou depriváciou použili Chí-kvadrát test.

Podľa pohlavia

Moja matka alebo otec (resp. nevlastná matka/otec alebo nieкто z pestúnov): $X^2(1) = 3,711$, $p = 0,054$

Môj brat alebo sestra (resp. nevlastný brat/nevlastná sestra): $X^2(1) = 0,208$, $p = 0,648$

Starí rodičia: $X^2(1) = 1,442$, $p = 0,230$

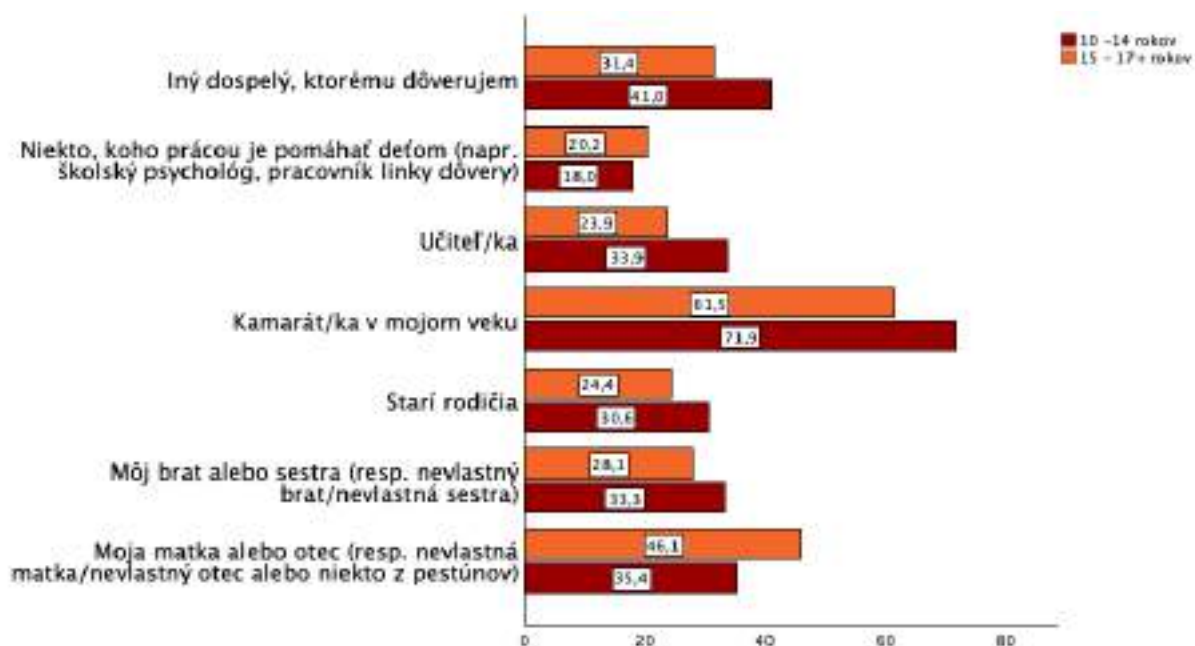
Kamarát/ka v mojom veku: $X^2(1) = 5,226$, $p = 0,022$

Učiteľ/ka: $X^2(1) = 0,023$, $p = 0,880$

Nieкто, koho prácou je pomáhať deťom (napr. školský psychológ): $X^2(1) = 6,488$, $p = 0,011$

Iný dospelý, ktorému dôverujem: $X^2(1) = 0,823$, $p = 0,364$

Podľa veku

Moja matka alebo otec (resp. nevlastná matka/nevlastný otec): $X^2(1) = 1,765$, $p = 0,184$

Môj brat alebo sestra (resp. nevlastný brat/nevlastná sestra): $X^2(1) = 0,481$, $p = 0,488$

Starí rodičia: $X^2(1) = 0,708$, $p = 0,400$

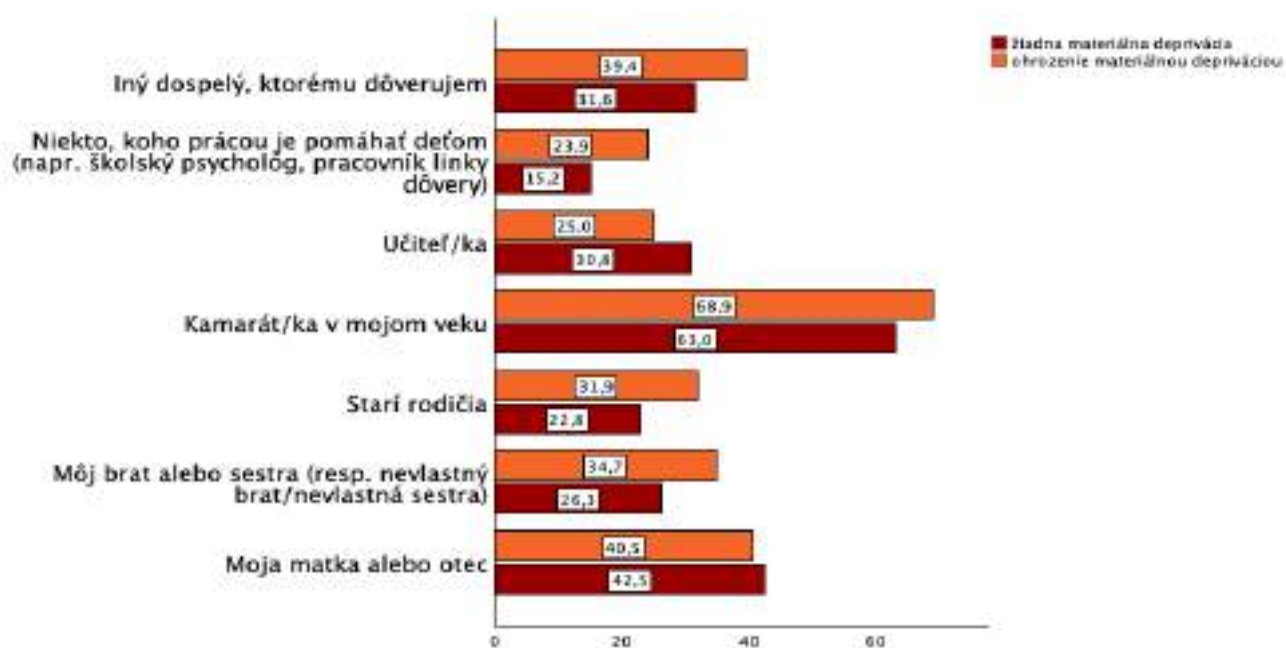
Kamarát/ka v mojom veku: $X^2(1) = 1,784$, $p = 0,182$

Učiteľ/ka: $X^2(1) = 1,807$, $p = 0,179$

Nieкто, koho prácou je pomáhať deťom (napr. školský psychológ, pracovník linky dôvery): $X^2(1) = 0,112$, $p = 0,738$

Iný dospelý, ktorému dôverujem: $X^2(1) = 1,435$, $p = 0,231$

Podľa ohrozenia materiálnou depriváciou

Moja matka alebo otec (resp. nevlastná matka/nevlastný otec): $X^2(1) = 0,061$, $p = 0,805$

Môj brat alebo sestra (resp. nevlastný brat/nevlastná sestra): $X^2(1) = 1,289$, $p = 0,256$

Starí rodičia: $X^2(1) = 1,546$, $p = 0,214$

Kamarát/ka v mojom veku: $X^2(1) = 0,610$, $p = 0,435$

Učiteľ/ka: $X^2(1) = 0,618$, $p = 0,432$

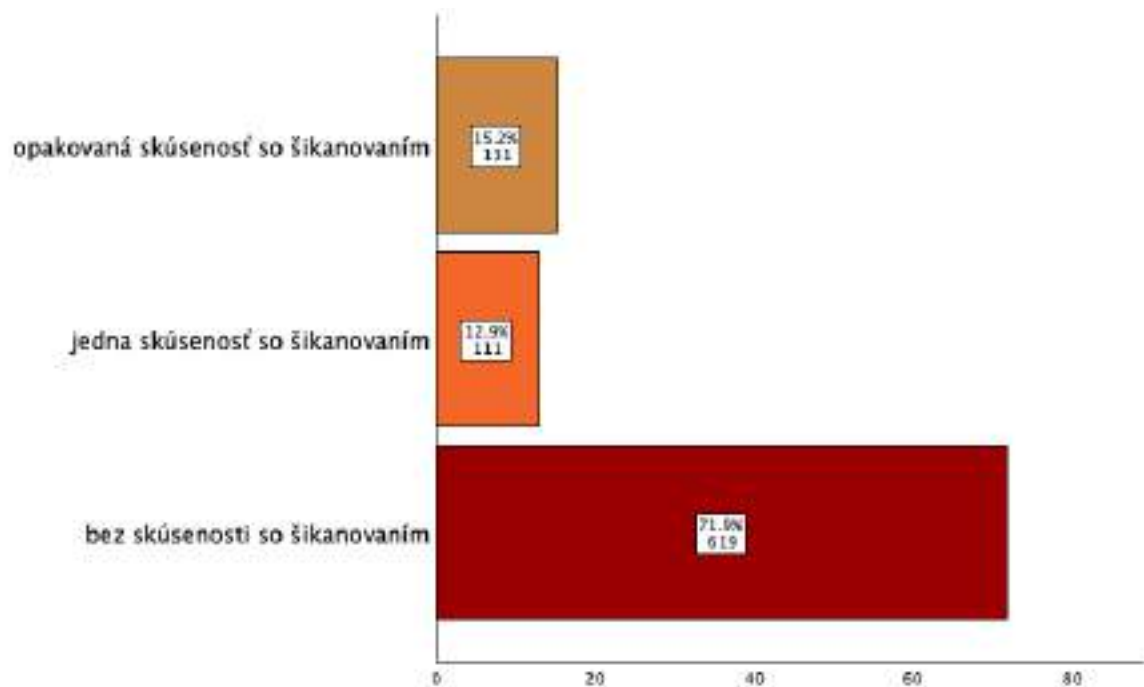
Nieкто, koho prácou je pomáhať deťom (napr. školský psychológ, pracovník linky dôvery): $X^2(1) = 1,837$, $p = 0,175$

Iný dospelý, ktorému dôverujem: $X^2(1) = 0,991$, $p = 0,319$

Analýza šikanovania z pozície šikanujúceho (agresor)

Otázka: Správal si sa ty k niekomu zlým spôsobom?

Celá skupina

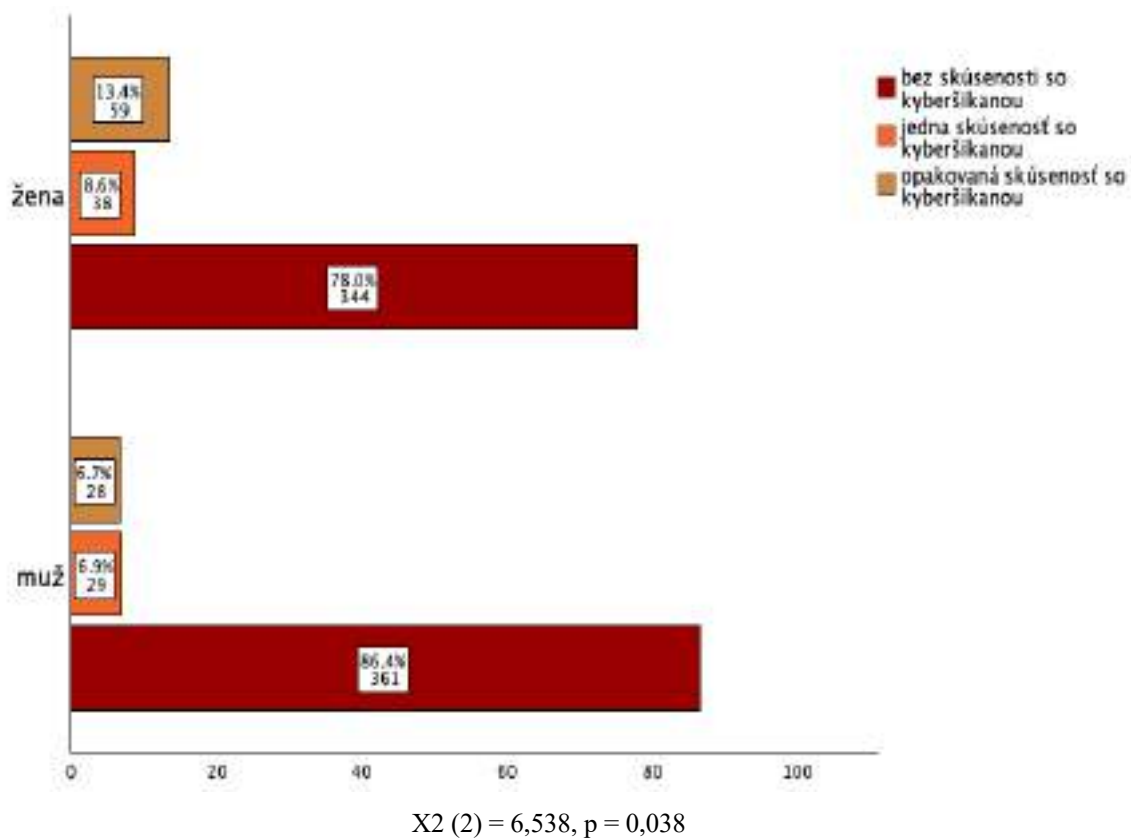

Z celkového počtu respondentov (N 875) odpovedalo na túto otázku 863 respondentov

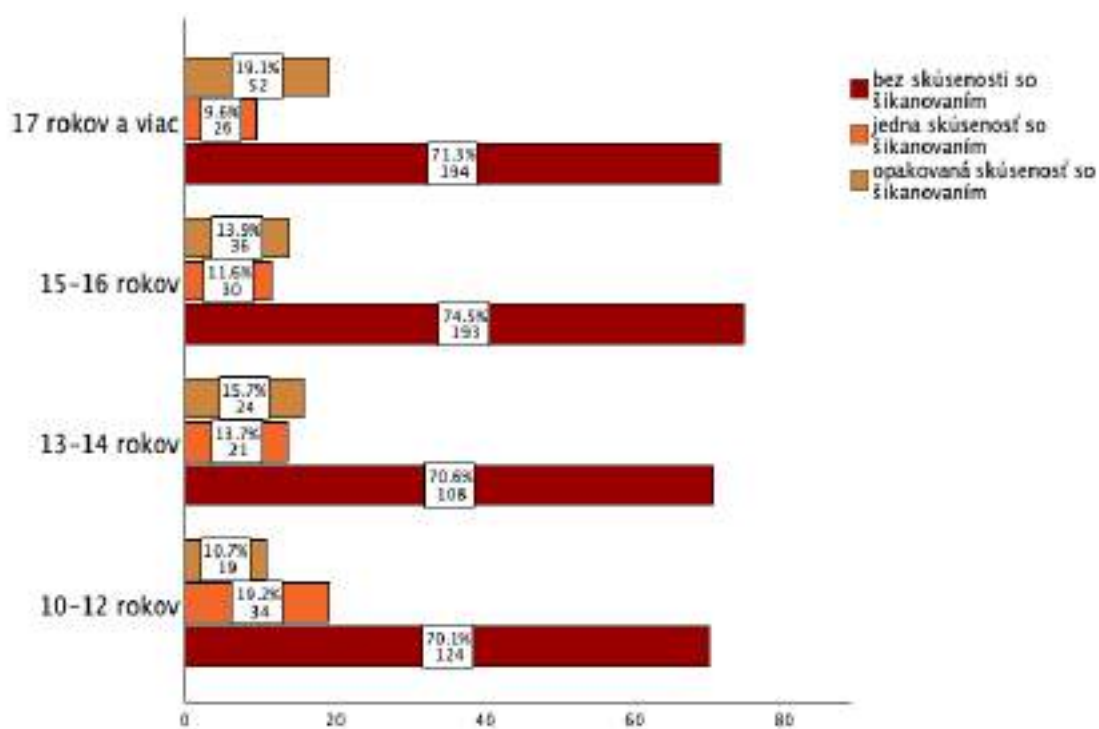
Identifikácia diferenciácií vzhľadom na sociodemografické charakteristiky

V nasledujúcich analýzach sme na identifikáciu diferenciácií vzhľadom na pohlavie, vek a ohrozenie materiálnou depriváciou použili Chí-kvadrát test.

Podľa pohlavia

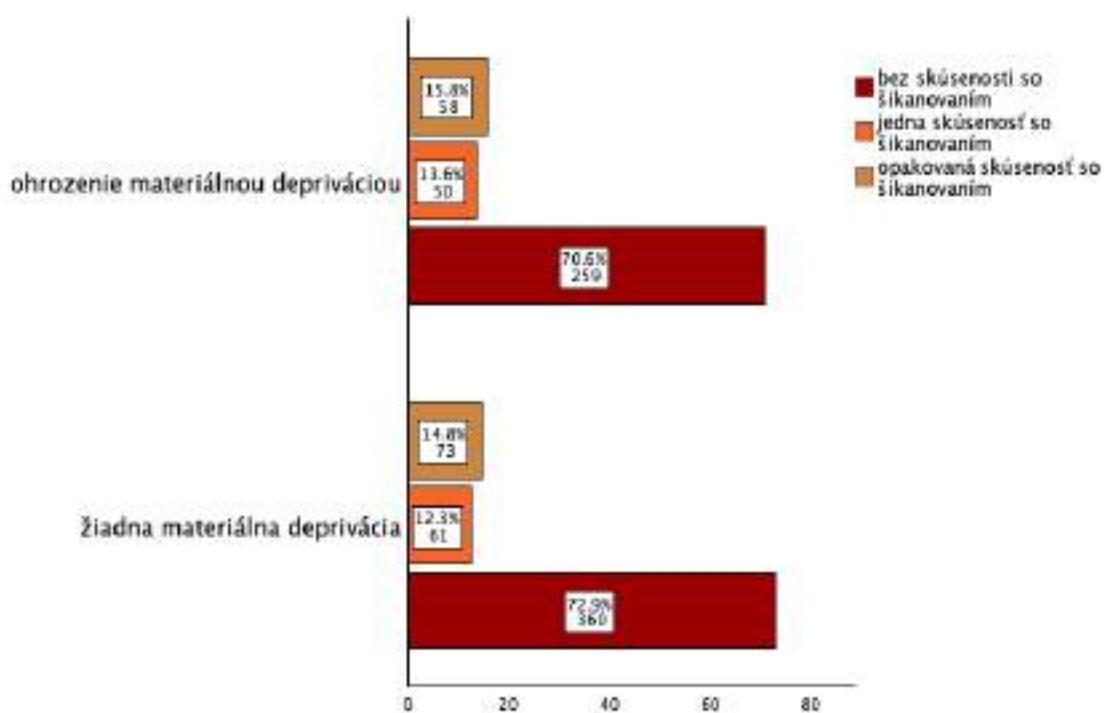

Podľa veku

$\chi^2(6) = 14,004, p = 0,030$

Podľa ohrozenia materiálnou depriváciou

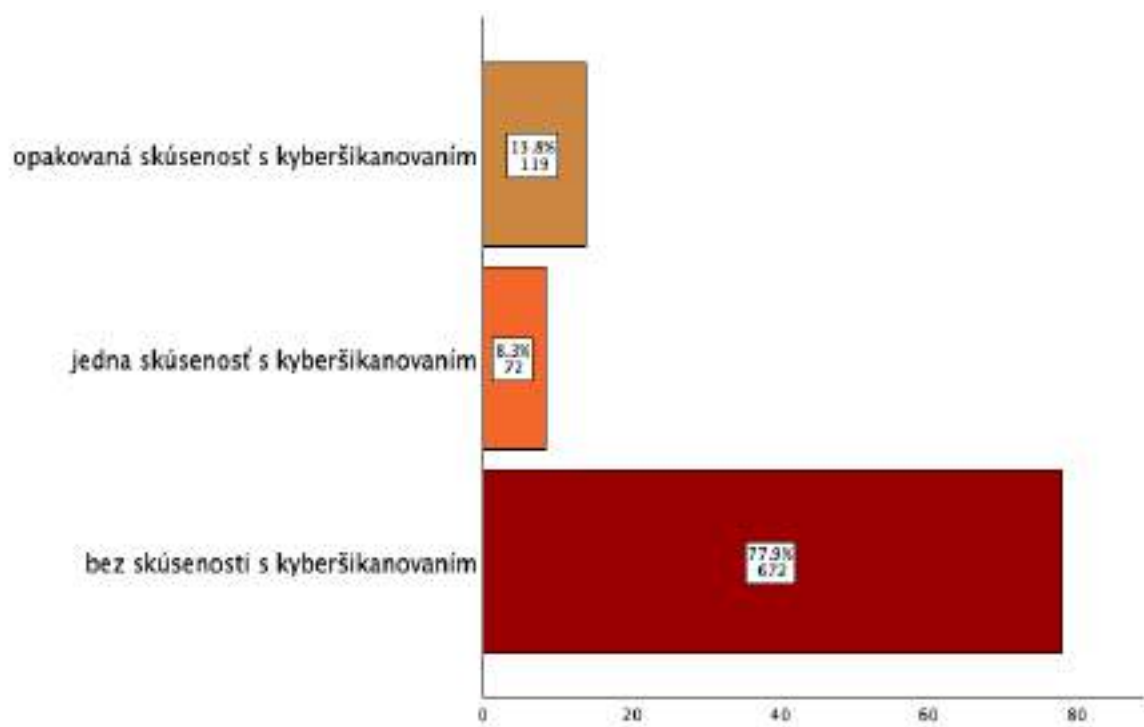

$\chi^2(2) = 0,567, p = 0,753$

Analýza šikanovania z pozície kyberšikanujúceho (agresor)

Otázka: „Správal si sa ty k niekomu zlým spôsobom? Cez mobilný telefón alebo internet, počítač, tablet a pod.“

Celá skupina

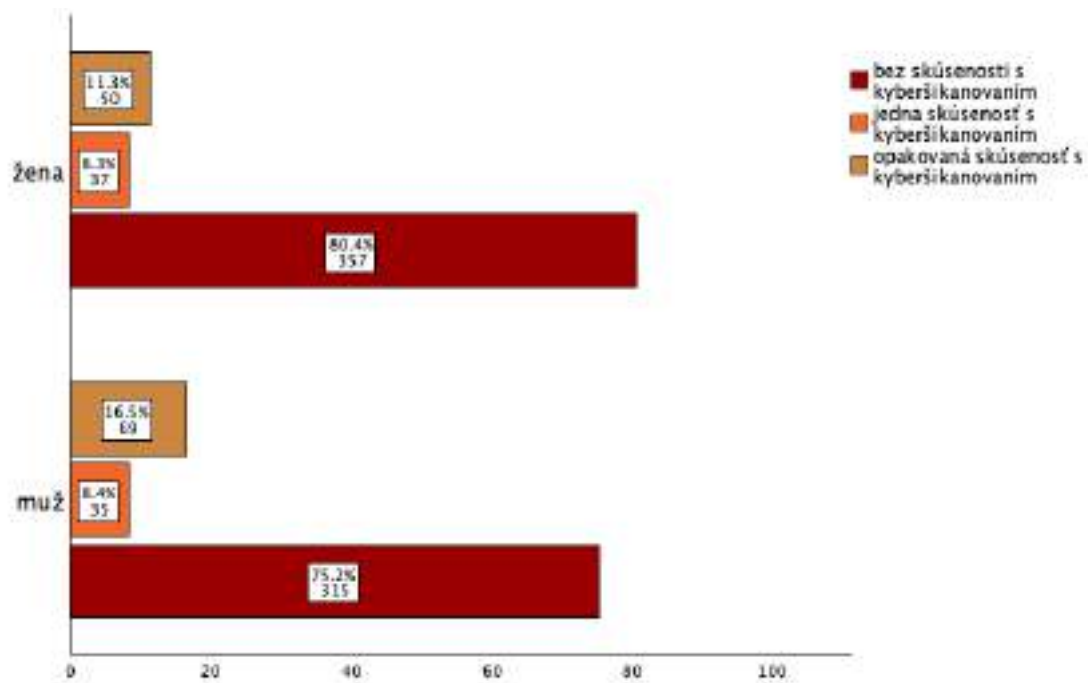

Z celkového počtu respondentov (N 875) odpovedalo na túto otázku 863 respondentov

Identifikácia diferenciácií vzhľadom na sociodemografické charakteristiky

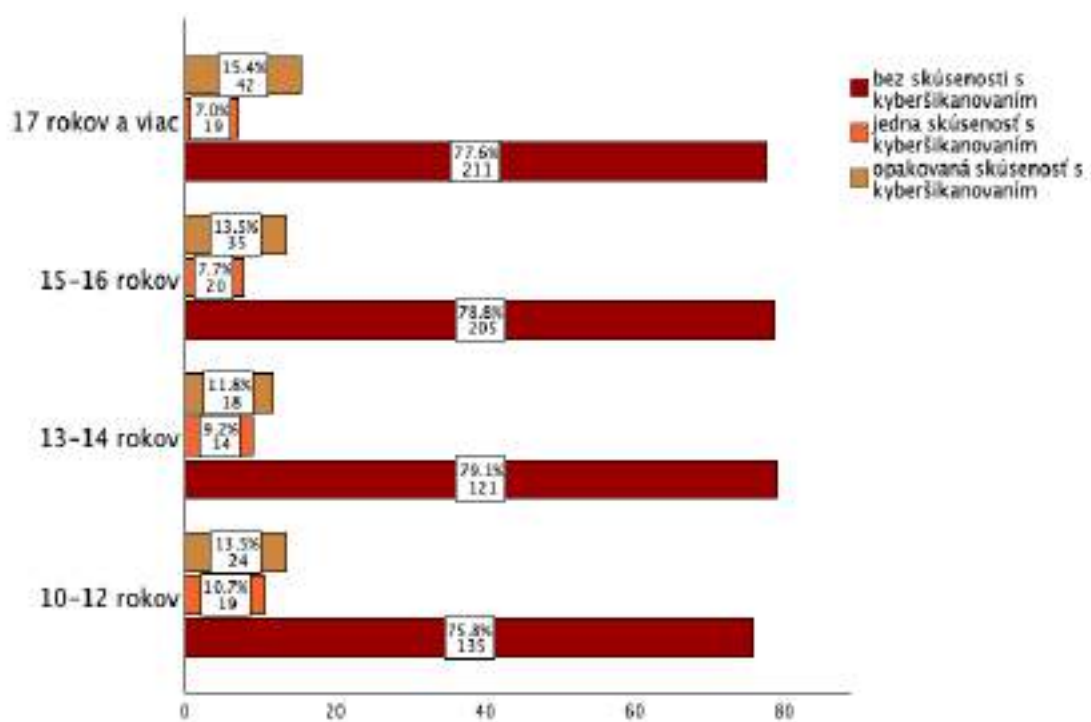
V nasledujúcich analýzach sme na identifikáciu diferenciácií vzhľadom na pohlavie, vek a ohrozenie materiálnou depriváciou použili Chí-kvadrát test.

Podľa pohlavia

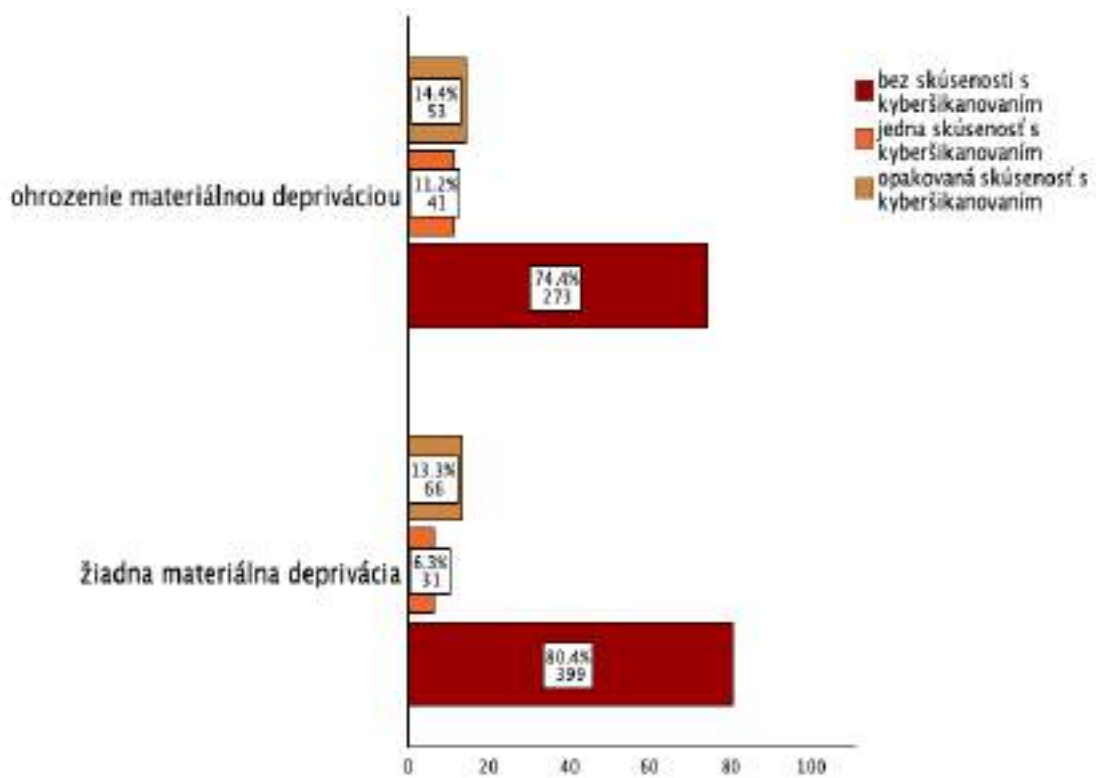
$\chi^2(2) = 4,994, p = 0,042$

Podľa veku

$\chi^2(6) = 3,195, p = 0,784$

Podľa ohrozenia materiálnou depriváciou

$\chi^2(6) = 7,315 p = 0,026$

Hlavné zistenia:

- všeobecnú skúsenosť so zraňujúcim správaním priznalo 18 % detí a mladých ľudí (vo veku 11 – 17 rokov) v online priestore a 21 % tvárou v tvár. Opakovanú skúsenosť so šikanou uviedlo 15 % participantov v prípade šikany tvárou v tvár a 10 % v prípade online šikanovania.
- v oboch prípadoch (offline aj online) takéto skúsenosti častejšie uvádzajú dievčatá než chlapci.
- v súvislosti s vekom sme nezaznamenali významné rozdiely v intenzite šikany ani kyberšikany.
- štatisticky významné rozdiely sa neprejavili ani pri riziku sociálnej deprivácie, hoci pri šikane tvárou v tvár deti ohrozené materiálnou depriváciou uvádzali skúsenosť so šikanou častejšie (18 %) ako deti bez tohto ohrozenia (13 %).
- obeť šikany sa najčastejšie zverujú kamarátom (73 %) a rodičom (52 %), pričom dievčatá tak robia častejšie ako chlapci. Najmenej sa zverujú starým rodičom (26 %) a odborníkom, ktorých prácou je pomáhať deťom (tiež 26 %).
- online šikana sa najčastejšie odohráva prostredníctvom sociálnych sietí (82 %) a správ v telefóne (59 %), opäť častejšie u dievčat ako u chlapcov.
- najčastejšou formou kyberšikany je posielanie hnusných a nepríjemných správ (74 %); najmenej časté je nútenie urobiť niečo, čo dieťa nechcelo (30 %).
- aj v prípade kyberšikany sa deti najčastejšie zverujú kamarátom (66 %) a najmenej odborníkom (19 %), pričom opäť ide častejšie o dievčatá.
- k tomu, že niekomu ublížili, sa priznalo 28 % participantov, pričom 15 % uviedlo opakovanú skúsenosť. Častejšie to boli dievčatá a výskyt takéhoto správania sa zvyšuje s vekom.
- k tomu, že niekomu ublížili v online prostredí, sa priznalo 22 % detí, opakovane 14 %. Aj tu ide častejšie o dievčatá a o deti ohrozené materiálnou depriváciou.

Zhrnutie

Skúsenosť so zraňujúcim správaním uvádza približne jedna pätina participantov (21 % v off-line prostredí a 18 % online), pričom častejšie ide o dievčatá než chlapcov. V porovnaní s reprezentatívnym výskumom z roku 2023 sme zaznamenali nižší výskyt týchto skúseností (v roku 2023 to bolo 36 % off-line a 26 % online). Ak vezmeme do úvahy definíciu šikany ako opakovaného konania, obeťou je približne každý šiesty respondent (15 %) v prípade šikany tvárou v tvár a každý desiaty (10 %) v prípade kyberšikany. Porovnanie s údajmi z roku 2023 je možné len čiastočne, keďže otázky v oboch výskumoch boli formulované odlišne. V aktuálnom výskume sme použili jednoduchšiu otázku, v ktorej sa respondenti najprv vyjadrili, či majú takúto skúsenosť, a v prípade kladnej odpovede označili, či sa to stalo raz alebo viackrát. V roku 2023 sme sa pýtali na frekvenciu výskytu od “nikdy” až po “denne alebo takmer denne”. Vtedy 11 % detí uviedlo šikanu a 17 % kyberšikanu s frekvenciou aspoň raz za mesiac a častejšie. Pri zohľadnení metodologických rozdielov možno považovať tieto údaje za porovnateľné. Vekové rozdiely sa vo výskyte šikany a kyberšikany výrazne neprejavili. Rovnako sme nezaznamenali štatisticky významné rozdiely v súvislosti so sociálnou depriváciou. Avšak pri šikane tvárou v tvár sa ukázalo, že deti ohrozené materiálnou depriváciou uvádzajú vyšší výskyt šikany (18 %) v porovnaní s deťmi, ktoré ohrozené nie sú (13 %). Obete šikany sa najčastejšie zverujú kamarátom (73 %) a rodičom (52 %), pričom dievčatá tak robia častejšie ako chlapci. Najmenej sa zverujú starým rodičom (26 %) a odborníkom, ktorých úlohou je pomáhať deťom (tiež 26 %). V prípade kyberšikany sa najčastejšie využívajú sociálne siete (82 %) a správy cez mobilný telefón (59 %). Dievčatá sú opäť častejšie vystavené týmto formám než chlapci. Najčastejšou formou kyberšikany je posielanie nepríjemných alebo urážlivých správ (74 %), najmenej časté je nútenie vykonať niečo proti svojej vôli (30 %). Aj v tomto prípade sa deti najčastejšie zverujú kamarátom (66 %) a najmenej odborníkom (19 %), pričom dievčatá sú opäť otvorenejšie ako chlapci. Zaujímavé sú aj dáta týkajúce sa detí, ktoré samy priznali, že niekomu ublížili – celkovo 28 %, z toho 15 % opakovane. Tento typ správania sa vyskytuje častejšie u dievčat a zároveň stúpa s vekom. V online prostredí uviedlo ublíženie inej osobe 22 % respondentov, pričom 14 % priznalo, že to spravili opakovane. Aj v tomto prípade ide častejšie o dievčatá, ale aj deti ohrozené materiálnou depriváciou. V porovnaní s reprezentatívnym výskumom z roku 2023 sú naše aktuálne čísla vyššie – vtedy uviedlo 17 % detí, že boli kyberagresormi, a 22 %, že šikanovali tvárou v tvár.

Sexuálne obsahy a sexting

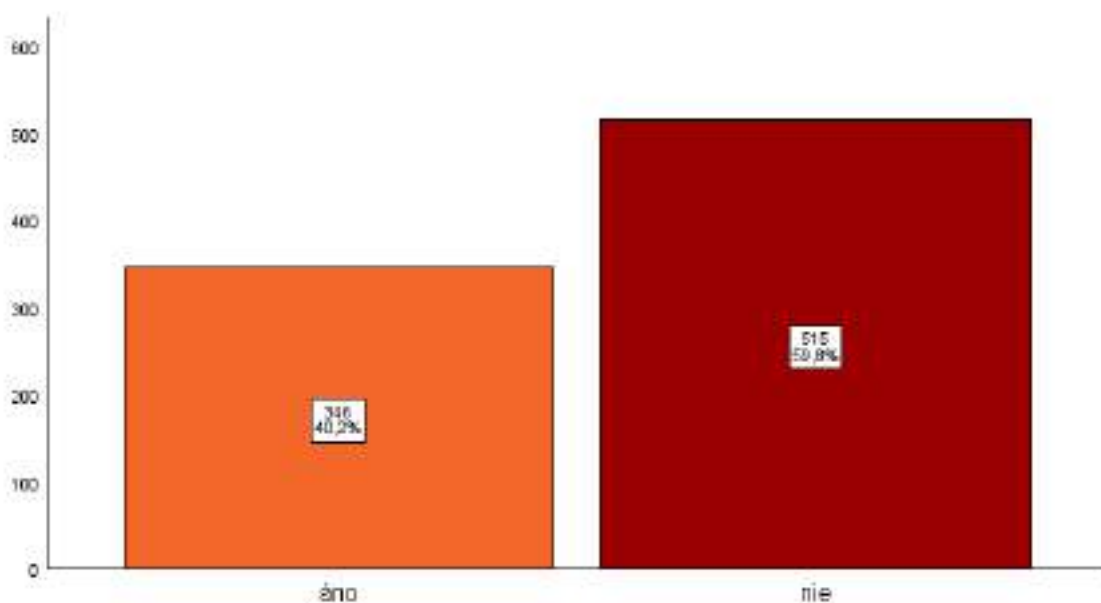
Zdieľanie, prijímanie a odosielanie obsahov s explicitným sexuálnym obsahom sa podľa najnovších výskumov stáva v období dospievania normou a to nielen v rámci romantických vzťahov (Burén et al., 2021, Needham, 2021), výskumy poukazujú na to, že prevažná väčšina sextingu dospievajúcich je konsenzuálna (Dully et al., 2023).

Expozícia explicitným sexuálnym obsahom

Dotazník obsahoval otázky týkajúce sa prípadnej expozície respondentov sexuálnym videám, fotografiám, obrázkom. Respondenti boli pred samotnými otázkami inštruovaní, čo je považované za sexuálne obsahy: „Za posledný rok si určite videl/a množstvo rozličných obrázkov, fotiek, videí. Tieto obrázky môžu byť niekedy zjavne sexuálne, môžu napríklad zobrazovať nahých ľudí alebo ľudí pri sexe. Možno si nikdy nič také nevidel/a, ale možno si už niečo také videl/a v mobile, časopise, v televízii, na DVD alebo na internete. Nasledujúce otázky sú práve o tom.“

40,2% (346) respondentov uviedlo, že posledný rok sa stretlo s takýmto sexuálnym obsahom na internete, 59,8% (515) respondentov uviedlo, že nie.

Celá skupina

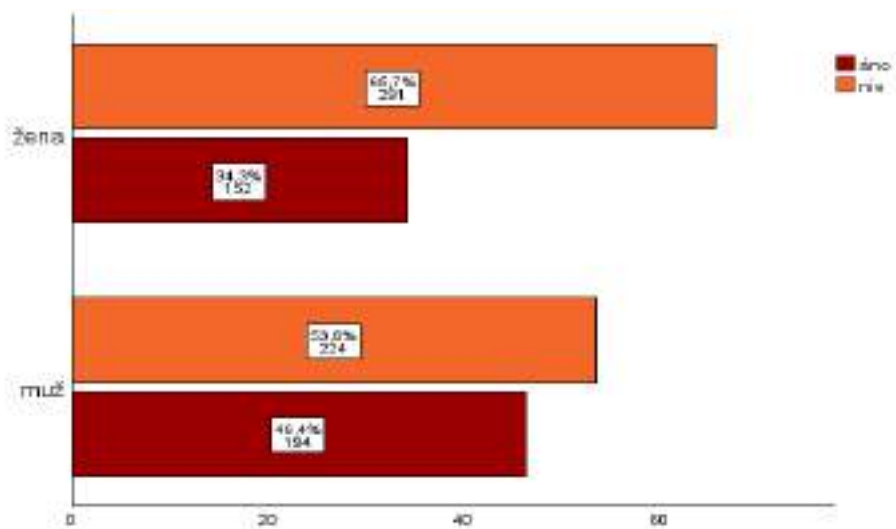

Z celkového počtu (N 875) na túto otázku odpovedalo 861 respondentov

Identifikácia diferenciácií vzhľadom na sociodemografické charakteristiky

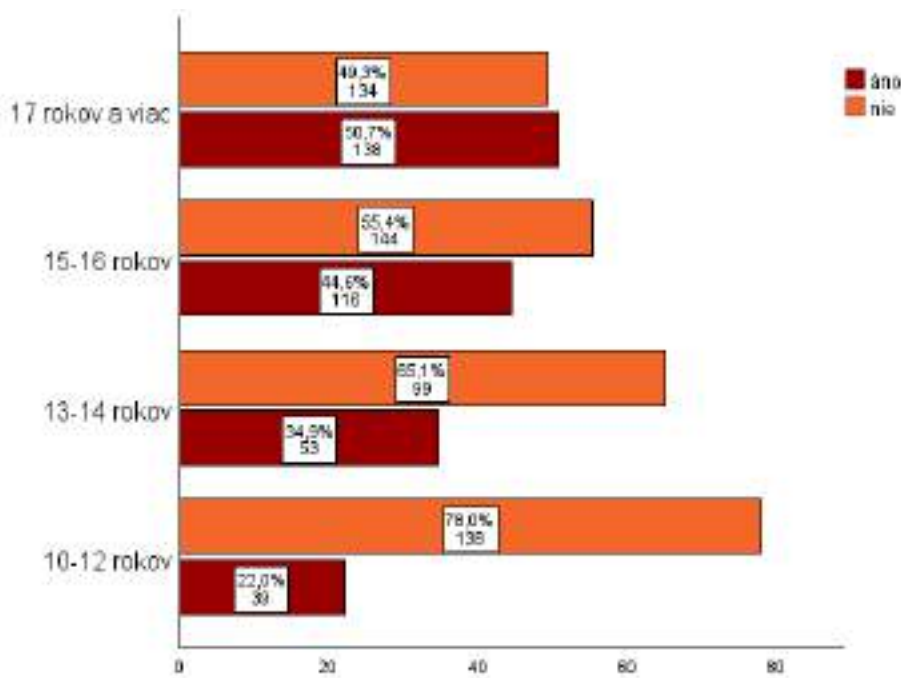
V nasledujúcich analýzach sme na identifikáciu diferenciácií vzhľadom na pohlavie, vek a ohrozenie materiálnou depriváciou použili Chí-kvadrát test.

Podľa pohlavia

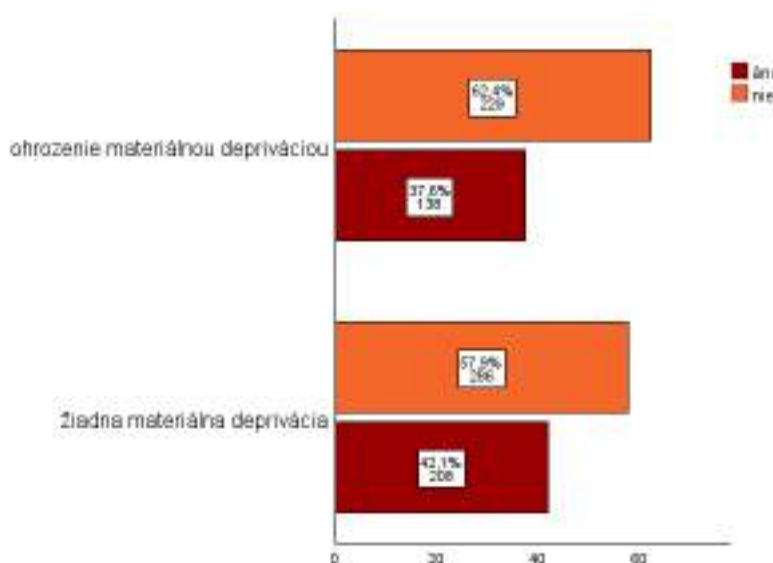
$\chi^2(1) = 13,100, p = 0,001$

Podľa veku

$\chi^2(3) = 40,767, p = 0,001$

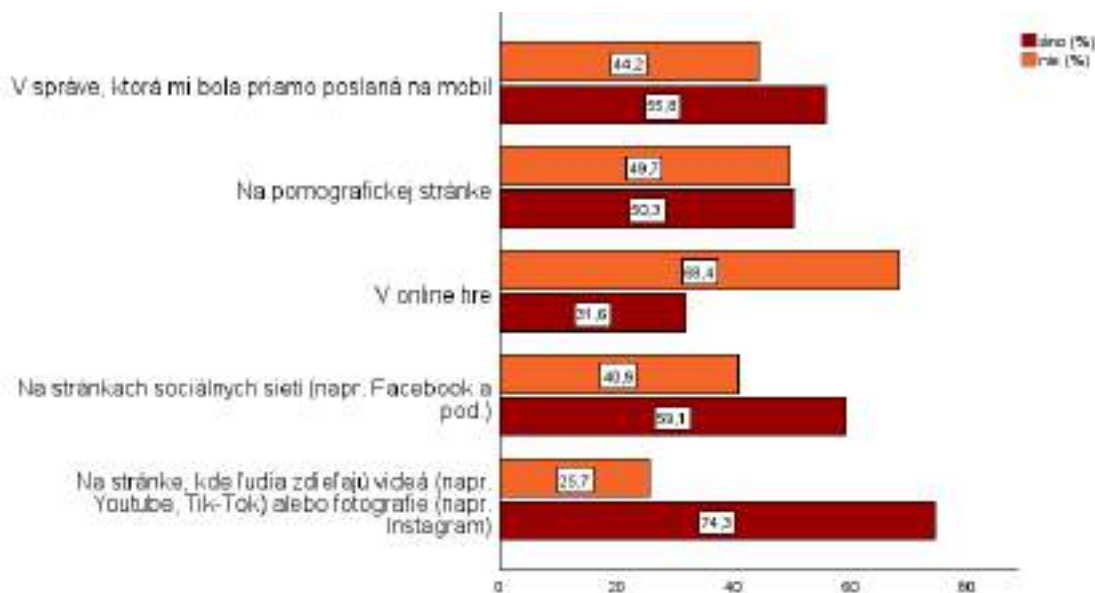
Podľa ohrozenia materiálnou depriváciou

$$X^2(1) = 1,776, p = 0,206$$

Na nasledujúcu otázku odpovedali len tí respondenti, ktorí označili, že sa na internete stretli so sexuálnym obsahom. Respondenti mali možnosť označiť, kde sa s takýmto obsahom stretli. Najčastejšie označovaná možnosť bola „na stránke, kde ľudia zdieľajú videá, alebo fotografie“, druhou najčastejšou odpoveďou boli sociálne siete, tretou v poradí bola pornografická stránka.

Celá skupina

V správe zaslanej na mobil: z celkového počtu (N 875) odpovedalo 326 respondentov

Na pornografickej stránke: z celkového počtu (N 875) na túto otázku odpovedalo 324 respondentov

V online hre: z celkového počtu (N 875) na túto otázku odpovedalo 310 respondentov

Na sociálnych sieťach: z celkového počtu (N 875) na túto otázku odpovedalo 328 respondentov

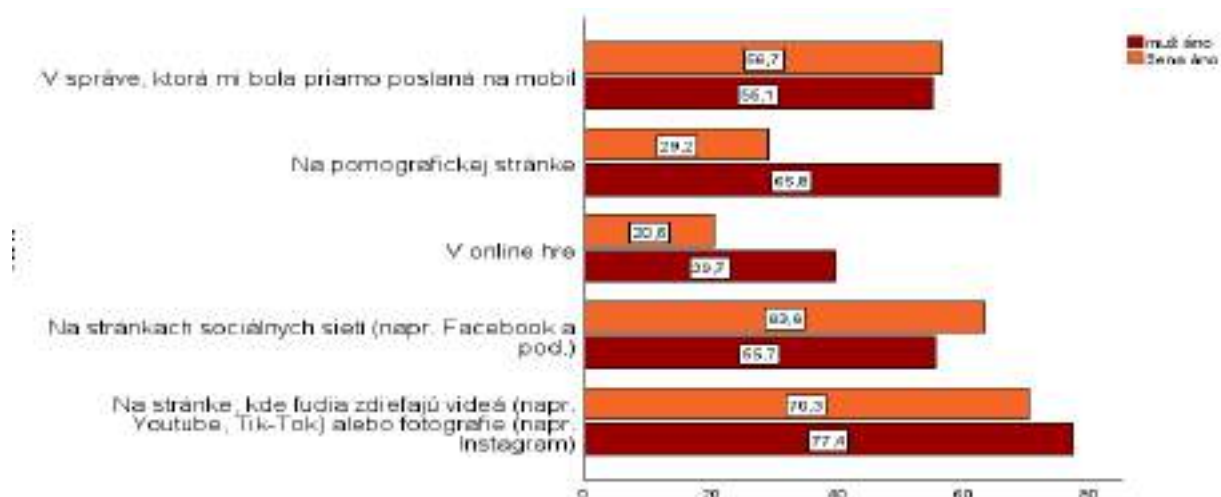
Na stránkach, kde sa zdieľajú videá: z celkového počtu (N 875) na túto otázku odpovedalo 335 respondentov

Na nasledujúce otázky, ktoré sa týkali miesta, kde sa respondenti stretli s explicitnými sexuálnymi obsahmi, odpovedali len tí respondenti, ktorí sa stretli so sexuálnymi obsahmi.

Identifikácia diferenciácií vzhľadom na sociodemografické charakteristiky

V nasledujúcich analýzach sme na identifikáciu diferenciácií vzhľadom na pohlavie, vek a ohrozenie materiálnou depriváciou použili Chí-kvadrát test.

Podľa pohlavia

Správa zaslaná na mobil: $X^2(1) = 0,083$, $p = 0,822$

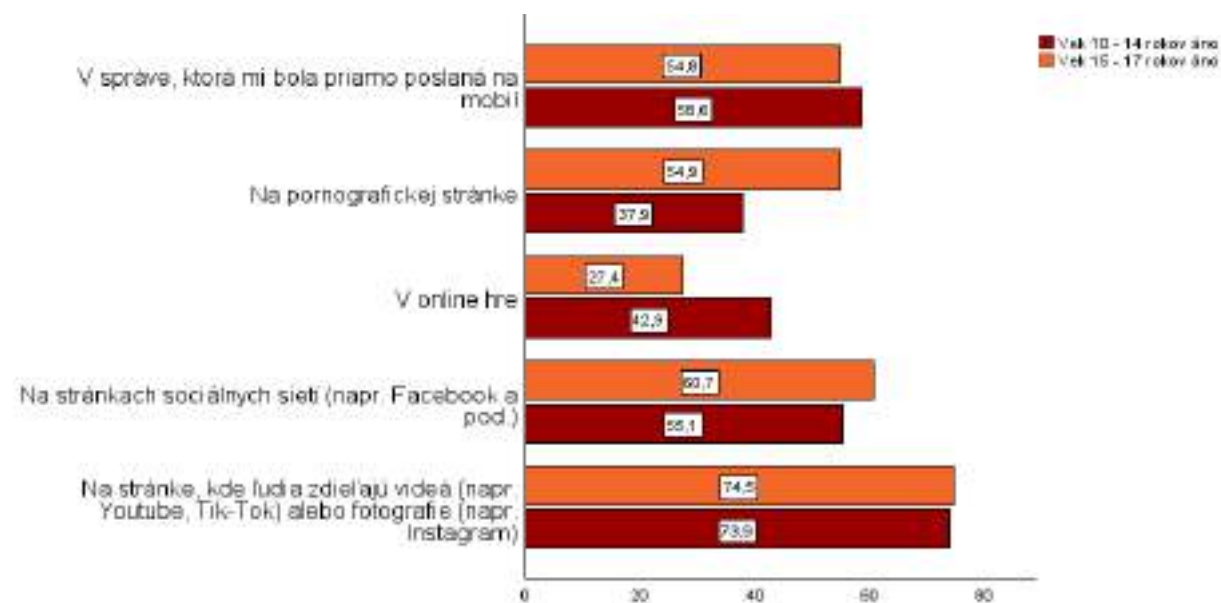
Pornografická stránka: $X^2(1) = 42,320$, $p = 0,001$

Online hra: $X^2(1) = 12,703$, $p = 0,001$

Sociálne siete: $X^2(1) = 0,2115$, $p = 0,174$

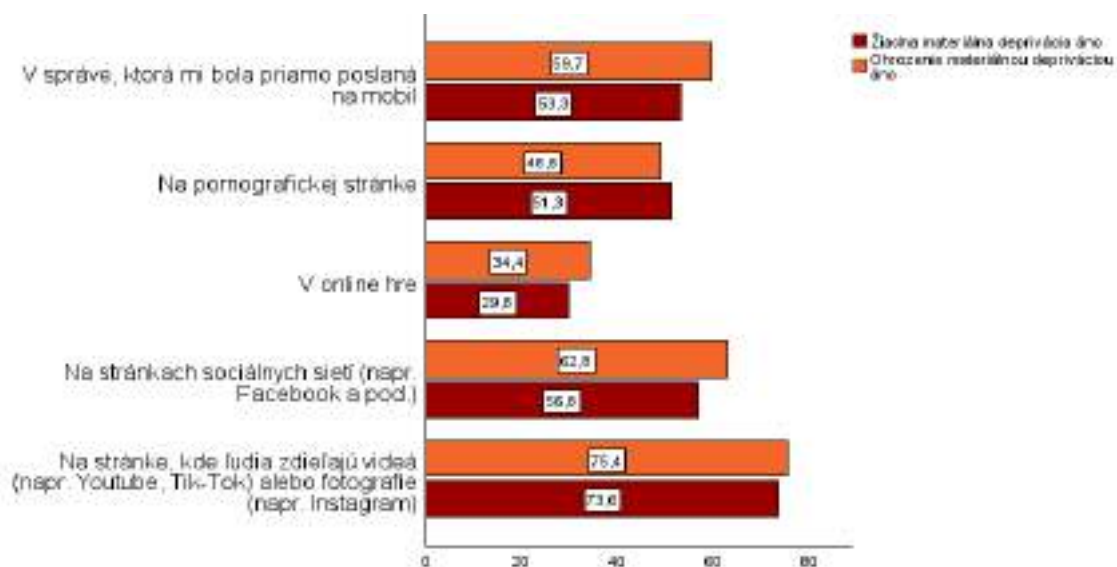
Stránky, kde sa zdieľa obsah: $X^2(1) = 2,126$, $p = 0,165$

Podľa veku

Správa zaslaná na mobil: $X^2(1) = 0,375, p = 0,614$
 Pornografická stránka: $X^2(1) = 7,289, p = 0,008$
 Online hra: $X^2(1) = 6,738, p = 0,013$
 Sociálne siete: $X^2(1) = 0,846, p = 0,378$
 Stránky, kde sa zdieľa obsah: $X^2(1) = 0,014, p = 0,888$

Podľa ohrozenia materiálnou depriváciou

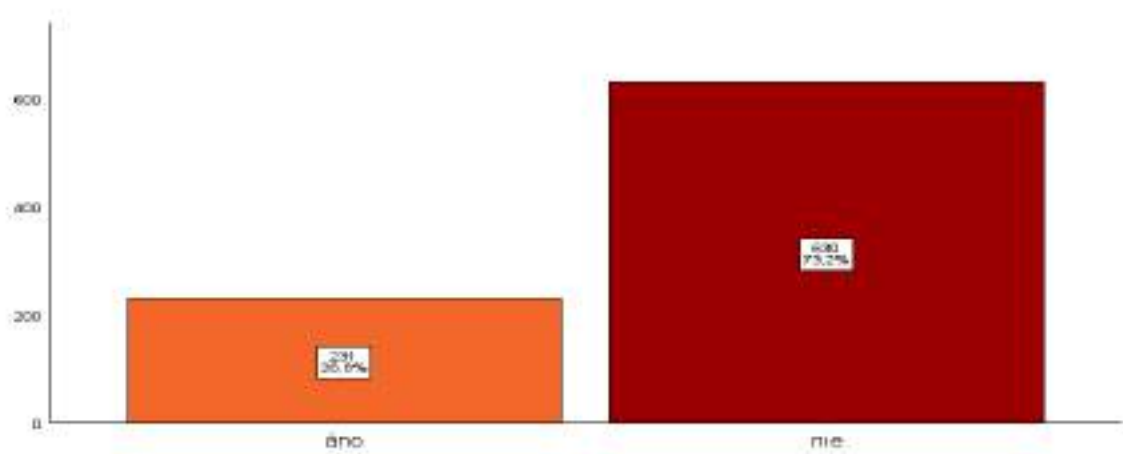

Správa zaslaná na mobil: $X^2(1) = 1,291, p = 0,305$
 Pornografická stránka: $X^2(1) = 0,186, p = 0,734$
 Online hra: $X^2(1) = 0,736, p = 0,453$
 Sociálne siete: $X^2(1) = 1,169, p = 0,302$
 Stránky, kde sa zdieľa obsah: $X^2(1) = 0,128, p = 0,799$

Prijatie sexuálnej správy

Respondenti odpovedali v dotazníku na otázky ohľadom prijímania správ so sexuálnym obsahom - môže ísť o fotografie, videá alebo obrázky. Otázka znela: „Dostal si za posledný rok nejaké sexuálne správy? Mohlo by ísť o slová, obrázky alebo videá...”

Celá skupina

Z celkového počtu (N 875) na túto otázku odpovedalo 861 respondentov

V dotazníku boli zaradené otázky týkajúce sa toho, kto respondentovi poslal správu so sexuálnym obsahom. Na tieto otázky odpovedali len tí respondenti, ktorí v otázke o prijímaní sexuálnych správ odpovedali áno.

- 117 respondentov odpovedalo, že správu so sexuálnym obsahom mu/jej poslala osoba, s ktorou v tom čase randil/a; z nich 64% chlapcov a 43,4% dievčat, takmer 40% mladších respondentov (vo veku 10 – 14 rokov) a takmer 60% starších respondentov (vo veku 15 – 17 rokov), viac detí a dospelých, ktorí nie sú ohrození materiálnou depriváciou – 57,1%, ako deti a dospelých, ktorí materiálnou depriváciou ohrození sú – 49%.
- 104 respondentov odpovedalo, že to bola osoba, ktorú nepozná, z nich takmer 60% dievčat a 42% chlapcov, takmer 60% mladších respondentov (10 – 14 rokov) a 48% starších respondentov, rozdiel vzhľadom na prípadnú materiálnu depriváciu nebol.
- 97 respondentov odpovedalo, že to bola iná osoba.

Hlavné zistenia:

- 40,2% (346) respondentov uviedlo, že sa za posledný rok stretlo s fotografiami, videami alebo obrázkami, ktoré mali sexuálny obsah. S takýmto obsahom sa stretlo viac chlapcov – 46,4%, ako dievčat – 34,3%. Najviac to boli najstarší respondenti – 50,7% a najmenej najmladší respondenti – 22,0%. Z hľadiska materiálnej deprivácie viac takéto obrázky, fotografie alebo videá videli respondenti neohrození materiálnou depriváciou – 37,6% oproti respondentom, ktorí takto ohrození sú – 37,6%.
- Najčastejšie takýto obsah videli respondenti na stránkach, kde ľudia zdieľajú videá alebo fotografie (Youtube, Tik-Tok, Instagram) – 74,3%, ďalej na sociálnych sieťach – 59,1%, na treťom mieste toto videli v správe, ktorá im bola zaslaná na mobil – 55,8%. Na pornografickej stránke takýto obsah videlo 50,3% respondentov. Z hľadiska porovnania sa preukázal najväčší rozdiel v tom, kde vidia respondenti sexuálny obsah pornografická stránka – uviedlo ju 65,8% chlapcov a 29,2% dievčat. Dievčatá vidia takýto obsah viac na sociálnych sieťach – 63,6% oproti 55,7% chlapcov. Z hľadiska veku vidia sexuálne obsahy mladší respondenti vidia v online hre – 42,9% oproti starším respondentom – 27,4%.
- 26,8% (231) respondentov dostalo za posledný rok nejakú fotografiu, video alebo obrázok so sexuálnym obsahom na vlastný mobil. Najviac to bolo od osoby, s ktorou v tom čase randili – 64% chlapcov (čiže takúto správu im poslala ich priateľka) a 43,4%

dievčat (čiže takúto správu im poslal ich priateľ). 104 respondentov uviedlo, že takúto správu dostali od osoby, ktorú nepoznajú.

Zhrnutie

Expozícia sexuálnymi obsahmi a fenomén sextingu sú časté javy medzi mladými ľuďmi, ktoré ovplyvňujú ich správanie nielen online, ale aj offline. Naše zistenia poukazujú na potrebu efektívnejších vzdelávacích programov, potrebu podpory bezpečného správania na internete a prevencie rizikového správania spojeného so zdieľaním intímneho obsahu.

Veľká časť respondentov sa stretla so sexuálnym obsahom online, častejšie u chlapcov ako u dievčat, tento jav narastá s vekom. Sexuálny obsah je najčastejšie videný na platformách, kde ľudia zdieľajú videá alebo fotografie, na sociálnych sieťach a v správach zaslaných na mobil. Pornografické stránky sú dôležitým zdrojom pre chlapcov, dievčatá takýto obsah vidia hlavne na sociálnych sieťach.

Viac ako štvrtina respondentov dostala sexuálnu správu na svoj mobil, najčastejšie od osoby, s ktorou sú momentálne v romantickom vzťahu. Významná časť detí a dospelujúcich uviedla, že takúto správu dostali od neznámej osoby. Takmer 40% respondentov poslalo správu so sexuálnym obsahom a to predovšetkým takisto osobe, s ktorou sú v romantickom vzťahu.

V porovnaní so všeobecnou populáciou, v ktorej 63% respondentov uviedlo skúsenosť s videním sexuálnych obsahov na internete, respondentov z marginalizovaných rómskych komunít je menej – 40,2%. Takisto v prípade prijímania správ so sexuálnym obsahom je menej respondentov z marginalizovaných rómskych komunít (26,8%) v porovnaní so všeobecnou populáciou (32%).

Sexuálne zneužívanie

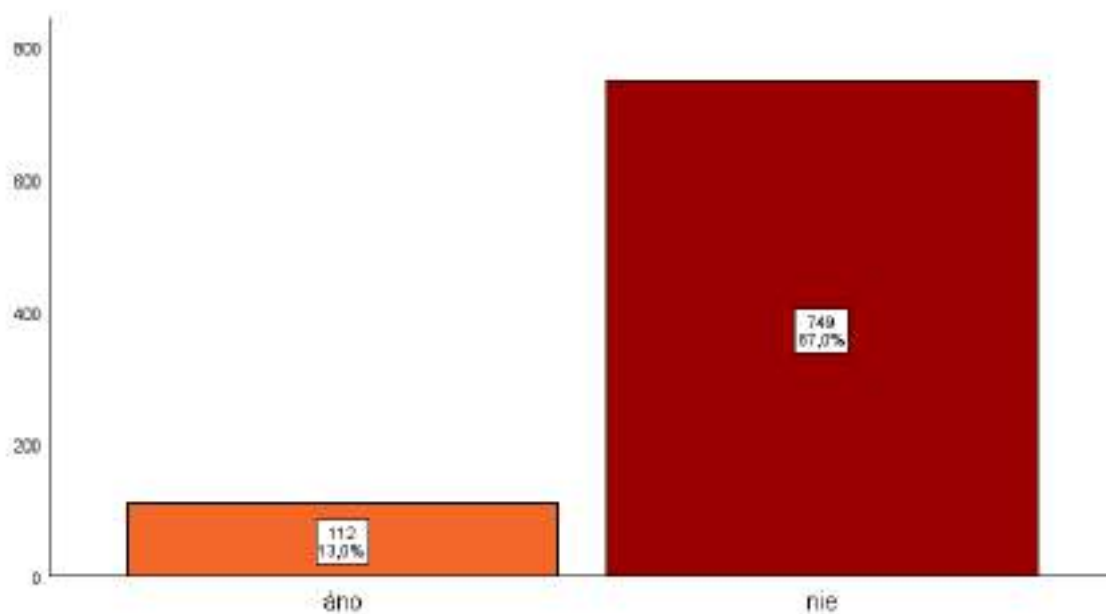
Sexuálne zneužívanie detí a dospievajúcich je závažným problémom, ktorý má dlhodobé následky v zmysle sebaúcty, uzatvárania zdravých sociálnych vzťahov a takisto celkového psychického zdravia. V dotazníku boli zaradené otázky týkajúce sa prípadného sexuálneho zneužívania. Otázky sa pýtali:

- či niekto respondentovi/respondentke ukázal svoje pohlavné orgány alebo prsia, aj napriek tomu, že to respondent/ka nechcel/a;
- či sa niekto dotkol jeho/jej pohlavných orgánov alebo prs, alebo ich prinútil dotýkať sa jeho/jej pohlavných orgánov aj napriek tomu, že to respondent/ka nechcel/a;
- či mal niekto sex s respondentom/respondentkou aj napriek tomu, že to on/ona nechcel/a.

Zároveň mohli respondenti v dotazníku uviesť, koľko mali vtedy rokov a kto bol tá osoba.

Ukázanie pohlavných orgánov alebo prs napriek odporu

Celá skupina

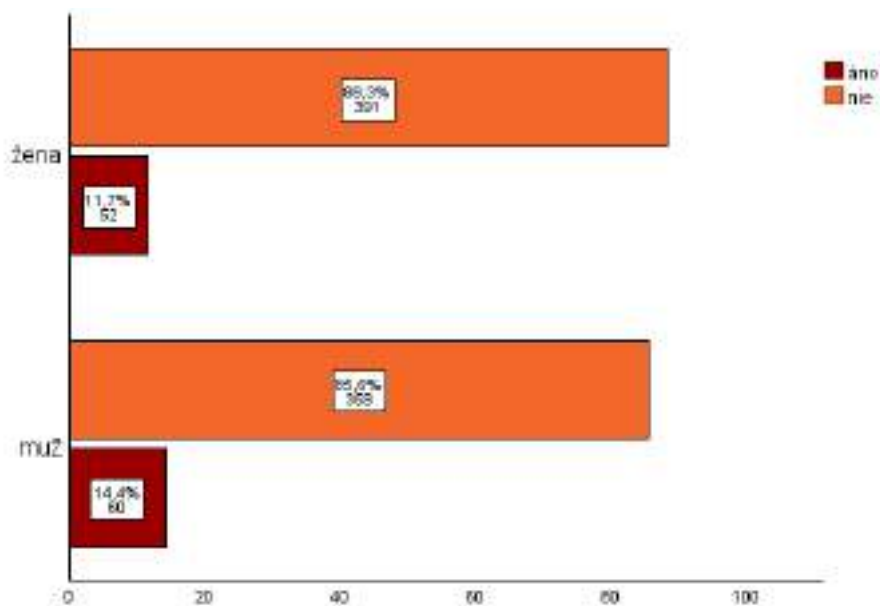

Z celkového počtu (N 875) na túto otázku odpovedalo 861 respondentov

Identifikácia diferenciácií vzhľadom na sociodemografické charakteristiky

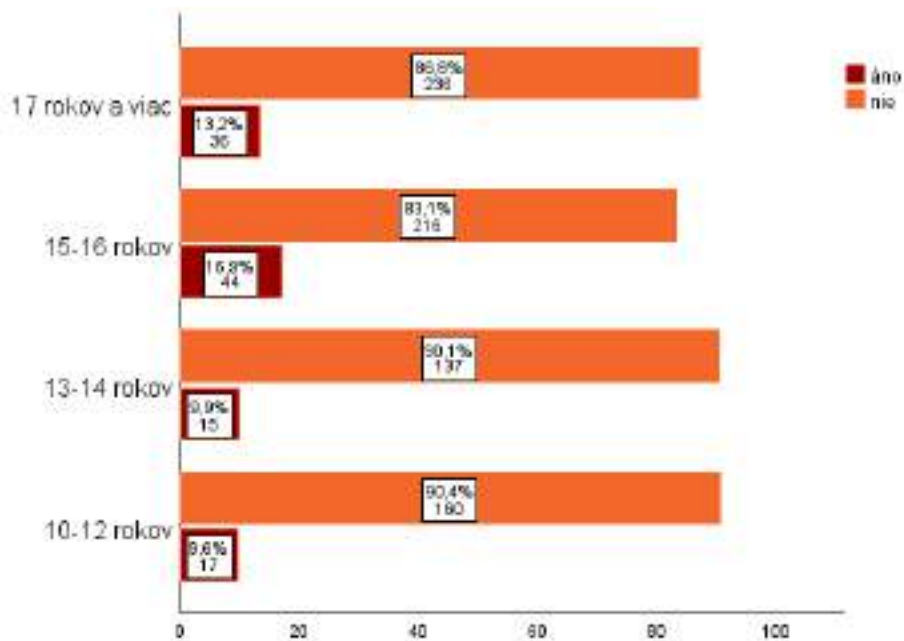
V nasledujúcich analýzach sme na identifikáciu diferenciácií vzhľadom na pohlavie, vek a ohrozenie materiálnou depriváciou použili Chí-kvadrát test.

Podľa pohlavia

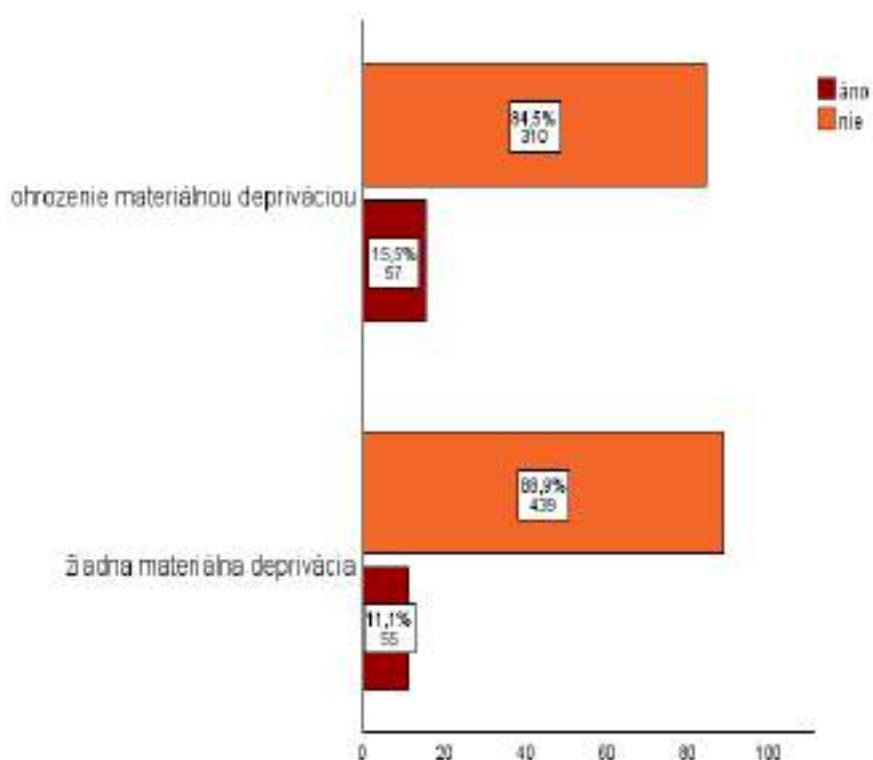
$$\chi^2(1) = 1,301, p = 0,266$$

Podľa veku

$$\chi^2(3) = 6,670, p = 0,083$$

Podľa ohrozenia materiálnou depriváciou

$$X^2(1) = 3,599, p = 0,065$$

Vek respondentov

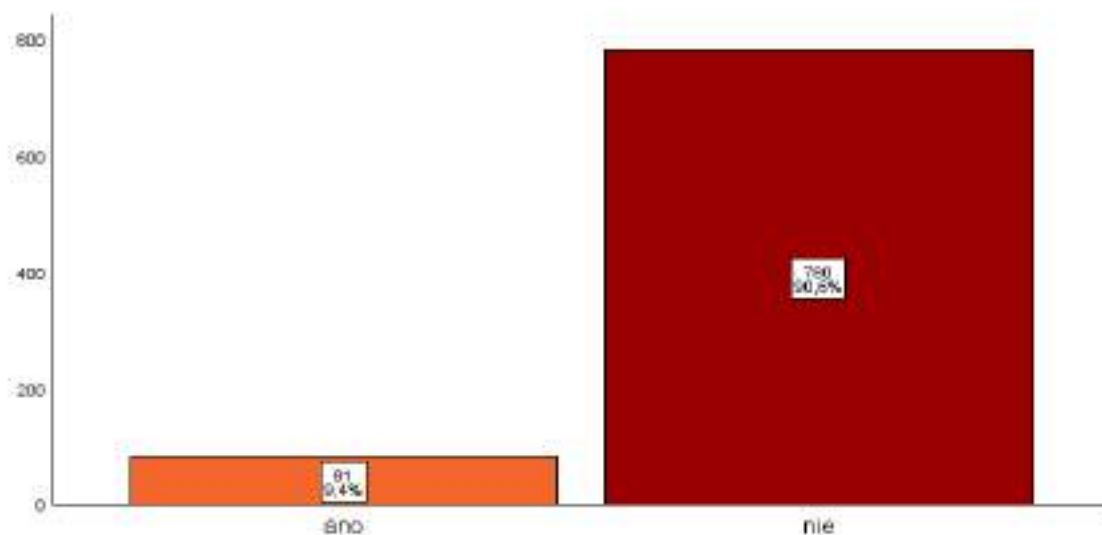
Na otázku „Koľko rokov si mal/a, keď sa to stalo?“ odpovedalo 106 respondentov. Z podrobnejších analýz boli vyradené 2 odpovede, v ktorých respondenti uviedli vek 20 a 28 rokov, a to z dôvodu, že najvyšší vek respondentov bol 19 rokov. Priemerný vek, keď respondentovi/respondentke niekto ukázal pohlavné orgány, alebo prsia aj napriek tomu, že to nechcel/a, bol 12,7 roka, medián 14 rokov, štandardná odchýlka 3,84, minimum 2 roky, maximum 19 rokov.

Osoba, ktorá respondentovi ukázala pohlavné orgány alebo prsia aj napriek jeho/jej nesúhlasu

- 16 respondentov uviedlo, že to bol rodinný príslušník,
- 13 respondentov uviedlo, že to bol priateľ rodiny,
- 73 respondentov uviedlo, že to bol cudzí človek,
- 57 respondentov uviedlo, že to bol rovesník,
- 56 respondentov uviedlo, že to bola iná osoba.

Dotknutie sa pohlavných orgánov alebo prs, alebo prinútenie dotknúť sa napriek nesúhlasu

Celá skupina

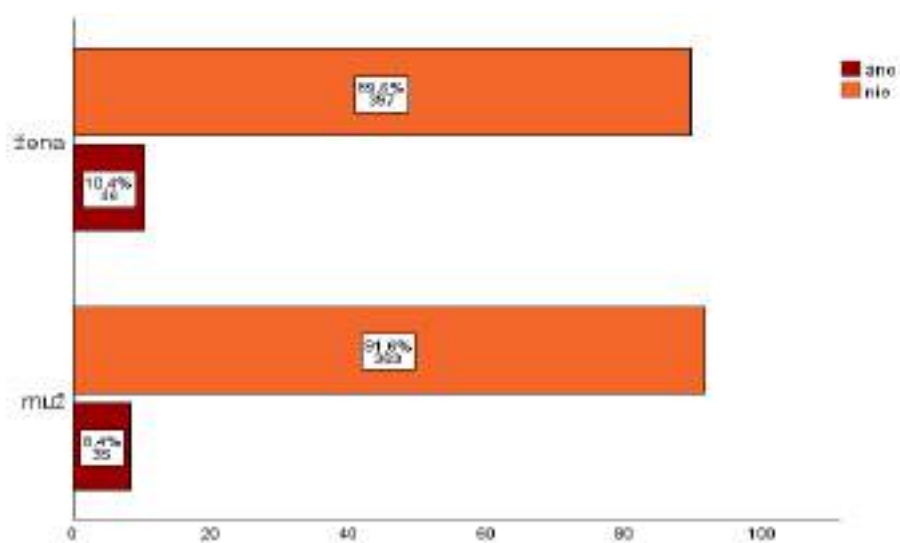

Z celkového počtu (N 875) na túto otázku odpovedalo 861 respondentov

Identifikácia diferenciácií vzhľadom na sociodemografické charakteristiky

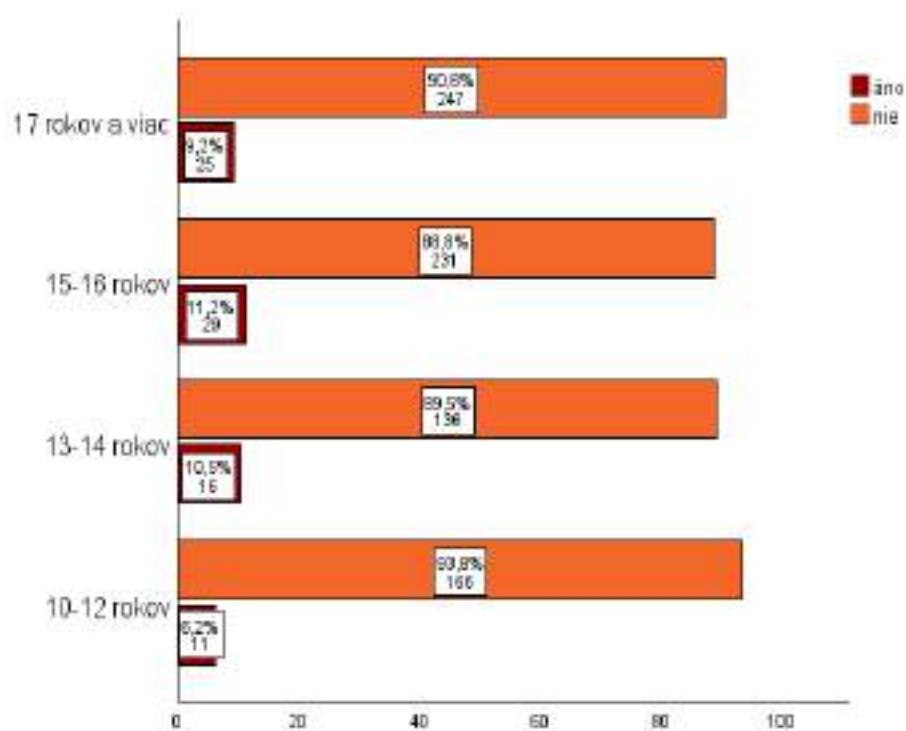
V nasledujúcich analýzach sme na identifikáciu diferenciácií vzhľadom na pohlavie, vek a ohrozenie materiálnou depriváciou použili Chí-kvadrát test.

Podľa pohlavia

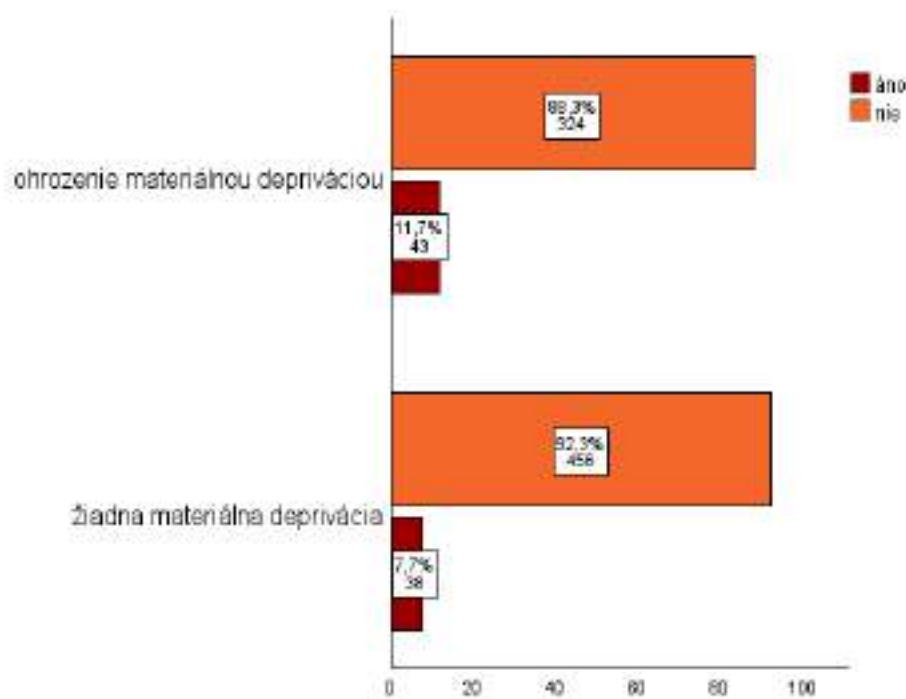
$\chi^2(1) = 1,020, p = 0,351$

Podľa veku

$\chi^2(3) = 3,286, p = 0,350$

Podľa ohrozenia materiálnou depriváciou

$\chi^2(1) = 4,001, p = 0,058$

Vek respondentov

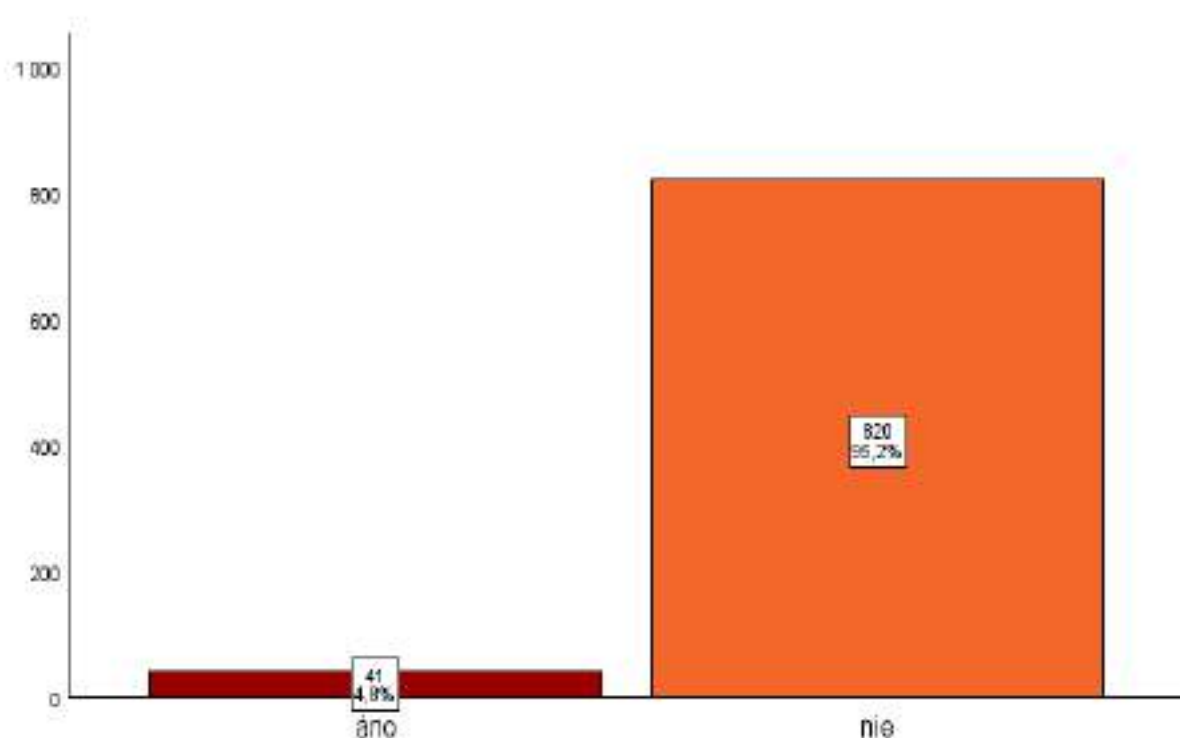
Na otázku „Koľko rokov si mal/a, keď sa to stalo?“ odpovedalo 71 respondentov. Priemerný vek, keď sa niekto dotkol pohlavných orgánov detí, alebo niekto ich prinútil dotknúť sa pohlavných orgánov „útočníka“ bol 12,9 roka, medián 14 rokov, štandardná odchýlka 3,53, minimum 1 rok, maximum 19 rokov.

Osoba, ktorá sa dotkla pohlavných orgánov respondentov, alebo respondentov prinútila dotknúť sa jej pohlavných orgánov

- 14 respondentov uviedlo, že to bol rodinný príslušník,
- 9 respondentov uviedlo, že to bol priateľ rodiny,
- 39 respondentov uviedlo, že to bol cudzí človek,
- 47 respondentov uviedlo, že to bol rovesník,
- 39 respondentov uviedlo, že to bola iná osoba.

Sex s respondentom napriek nesúhlasu

Celá skupina

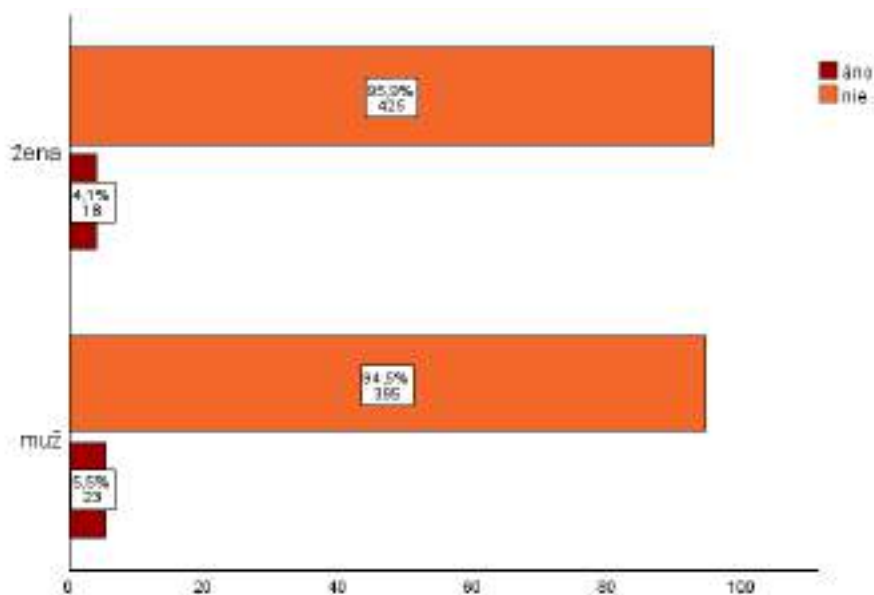

Z celkového počtu (N 875) na túto otázku odpovedalo 861 respondentov

Identifikácia diferenciácií vzhľadom na sociodemografické charakteristiky

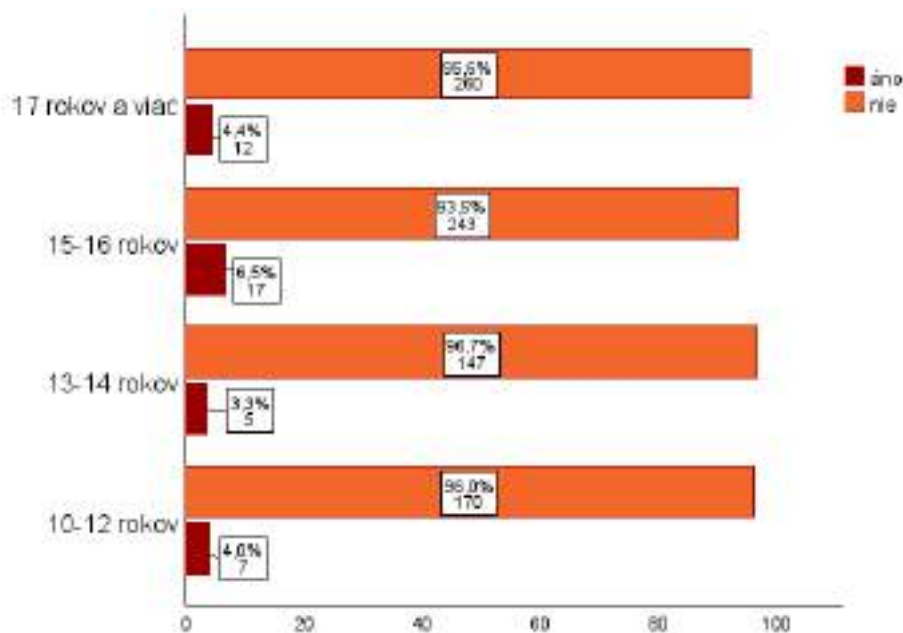
V nasledujúcich analýzach sme na identifikáciu diferenciácií vzhľadom na pohlavie, vek a ohrozenie materiálnou depriváciou použili Chí-kvadrát test.

Podľa pohlavia

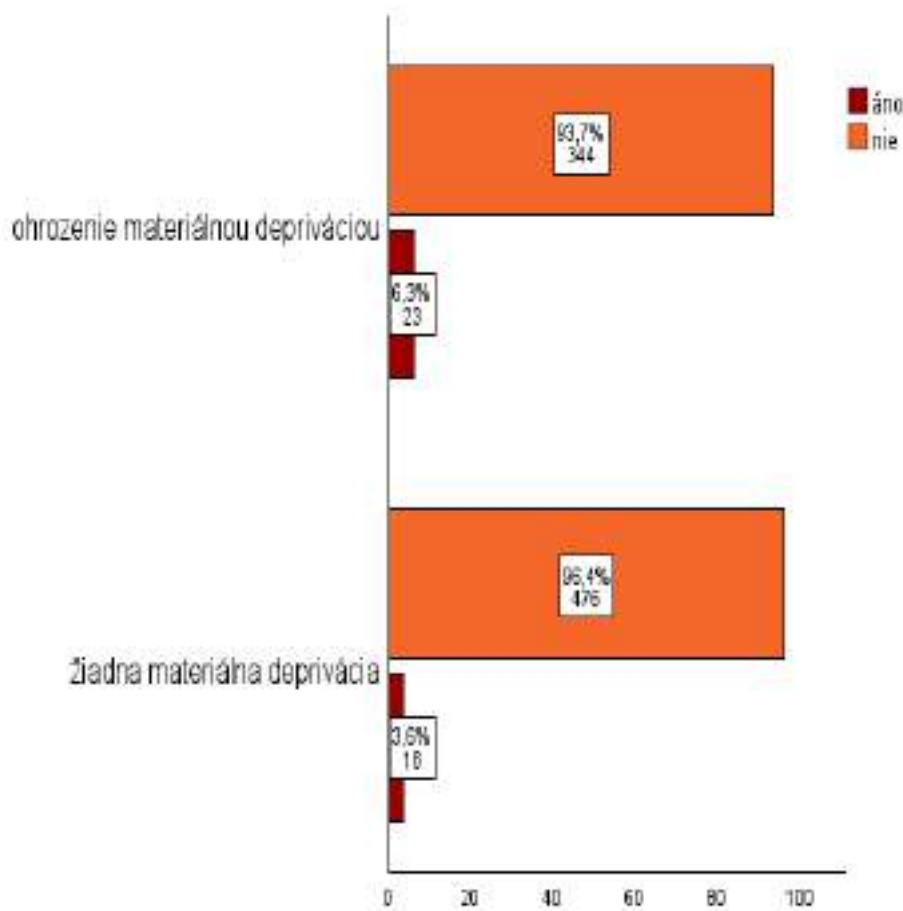
$$\chi^2 (1) = 0,982, p = 0,341$$

Podľa veku

$$\chi^2 (3) = 2,864, p = 0,413$$

Podľa ohrozenia materiálnou depriváciou

$$\chi^2(1) = 3,195, p = 0,077$$

Vek respondentov

Na otázku „Koľko rokov si mal/a, keď sa to stalo?“ odpovedalo 34 respondentov. Jedna odpoveď bola vylúčená, nakoľko respondent uviedol vek 20 rokov, aj napriek tomu, že najvyšší vek respondentov bol 19 rokov. Priemerný vek, keď dieťa malo sex s niekým aj napriek tomu, že to respondent nechcel, bol 12,5 roka, medián 14 rokov, štandardná odchýlka 4,21, minimum 1 rok, maximum 18 rokov.

Osoba, s ktorou malo dieťa sex aj napriek tomu, že to nechcelo

- 9 respondentov uviedlo, že to bol rodinný príslušník,
- 6 respondentov uviedlo, že to bol priateľ rodiny,
- 27 respondentov uviedlo, že to bol cudzí človek,
- 27 respondentov uviedlo, že to bol rovesník,
- 21 respondentov uviedlo, že to bola iná osoba.

Hlavné zistenia:

- 13% (112) respondentov uviedlo, že im niekto ukázal pohlavné orgány alebo prsia aj napriek tomu, že to nechceli. Uviedlo to viac chlapcov – 11,4% (60) ako dievčat – 11,7% (52). Najviac bolo respondentov vo veku 15 – 16 rokov, najmenej respondentov vo veku 13 – 14 rokov. Z hľadiska materiálnej deprivácie sa respondenti v tomto neodlišovali. Priemerný vek respondenta, keď sa to stalo, bol 12,7 roka. Najčastejšie to bol rovesník a iná osoba.
- 9,4% (81) respondentov uviedlo, že sa niekto dotkol ich pohlavných orgánov alebo pŕs aj napriek tomu, že to nechceli. Uviedlo to viac dievčat – 10,4% (46) ako chlapcov – 8,4% (35). Viac respondentov, ktorým sa to stalo, sú respondenti, ktorí sú ohrození materiálnou depriváciou. Najčastejšie sa to stalo respondentom vo veku 15 – 16 rokov. Priemerný vek respondenta, keď sa to stalo, bol 12,9 roka.
- 4,8% (41) respondentov uviedlo, že mali sex aj napriek tomu, že to nechceli. Uviedlo to viac chlapcov – 5,5% (23) ako dievčat – 4,1% (18). Najviac to uvádzali respondenti vo veku 15 – 16 rokov; viac respondenti ohrození materiálnou depriváciou – 6,3% (23) ako respondenti bez materiálnej deprivácie – 3,6% (18). Najviac to bol rovesník alebo cudzí človek.

Zhrnutie

Skúsenosti s nechceným ukazovaním intímnych partií má takmer 13 % respondentov, tento problém sa najčastejšie týkal respondentov vo veku 15 – 16 rokov. Priemerný vek, keď sa táto skúsenosť stala, bol 12,7 roka, významný rozdiel medzi chlapcami a dievčatami v tejto oblasti nebol zaznamenaný. Materiálna deprivácia nehrala zásadnú úlohu pri výskyte tohto problému. Nežiaduci fyzický kontakt zažilo 9,4 % respondentov, pričom častejšie sa to týkalo dievčat. Respondenti z materiálne deprivovaných podmienok uvádzali tieto skúsenosti častejšie ako respondenti bez materiálnej deprivácie. K týmto skúsenostiam najčastejšie dochádzalo vo veku 15-16 rokov, pričom priemerný vek bol 12,9 roka.

Sex bez súhlasu uviedlo 4,8 % respondentov, pričom mierne vyšší podiel bol zaznamenaný u chlapcov než u dievčat, táto skúsenosť bola častejšia u respondentov ohrozených materiálnou depriváciou, najčastejšie boli do tohto konania zapojení rovesníci alebo cudzí ľudia.

Skúsenosť s nebezpečným obsahom

Na internete sa deti a dospelávajúci stretávajú s rôznym obsahom, ktorý nemusí mať vždy na nich pozitívny vplyv. K takémuto obsahu sa môžu dostať buď náhodne, alebo si ho môžu zámerne vyhľadávať. V rámci nášho výskumu nás zaujímali rôzne nebezpečné obsahy:

- krvavé alebo násilné obrázky zobrazujúce napr. ľudí, ktorí ubližujú iným ľuďom alebo zvieratám,
- skúsenosti s braním drog,
- Nenávistné prejavy napádajúce určité skupiny alebo jednotlivcov (napr. ľudí inej farby pleti, náboženstva a pod.),
- Návod, ako byť veľmi chudý,
- Spôsoby spáchania samovraždy,
- Spôsoby telesného poškodzovania alebo ubližovania si.

Znenie otázky a položky:

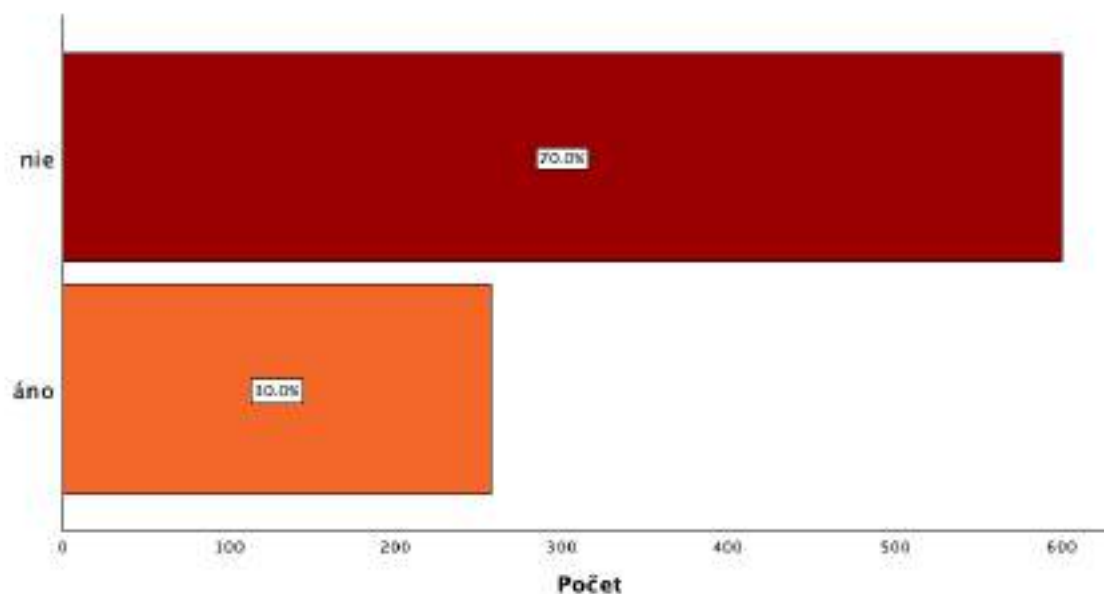
Pozeral/a si na internete nasledovné veci?

- Ako si niekto sám sebe ubližuje
- Ako niekto pácha samovraždu
- Návod, ako byť veľmi chudý
- Nenávistné správy (napr. o ľuďoch inej farby pleti, náboženstva, národnosti alebo sexuálnej orientácie)
- Ako niekto berie drogy
- Krvavé alebo násilné obrázky zobrazujúce napr. ľudí, ktorí ubližujú iným ľuďom alebo zvieratám

V nasledujúcich analýzach sme na identifikáciu diferenciácií vzhľadom na pohlavie, vek a ohrozenie materiálnou depriváciou použili Chí-kvadrát test

Sebapoškodzovanie

Celá skupina

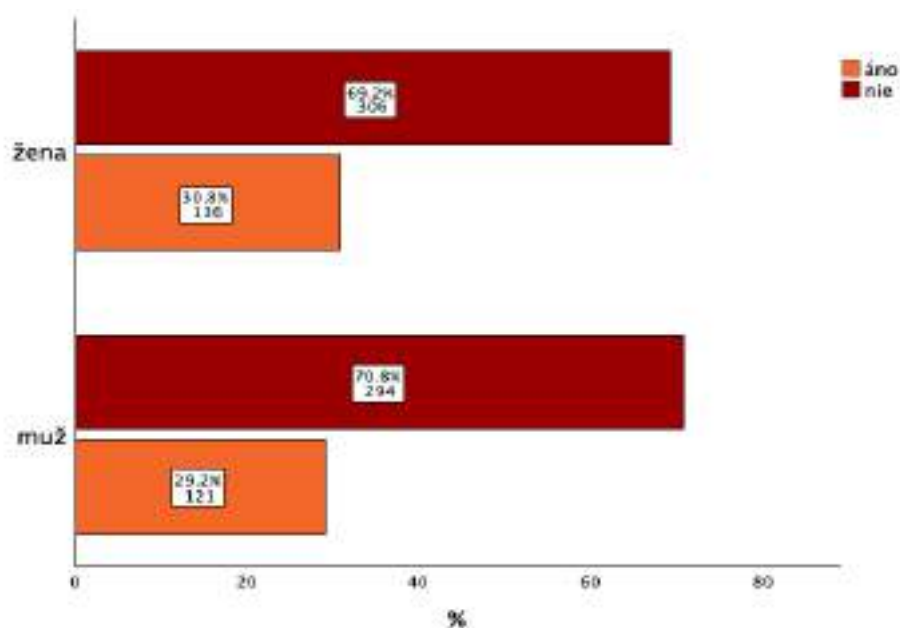

Z celkového počtu (N 875) na túto otázku odpovedalo 857 respondentov

Identifikácia diferenciácií vzhľadom na sociodemografické charakteristiky

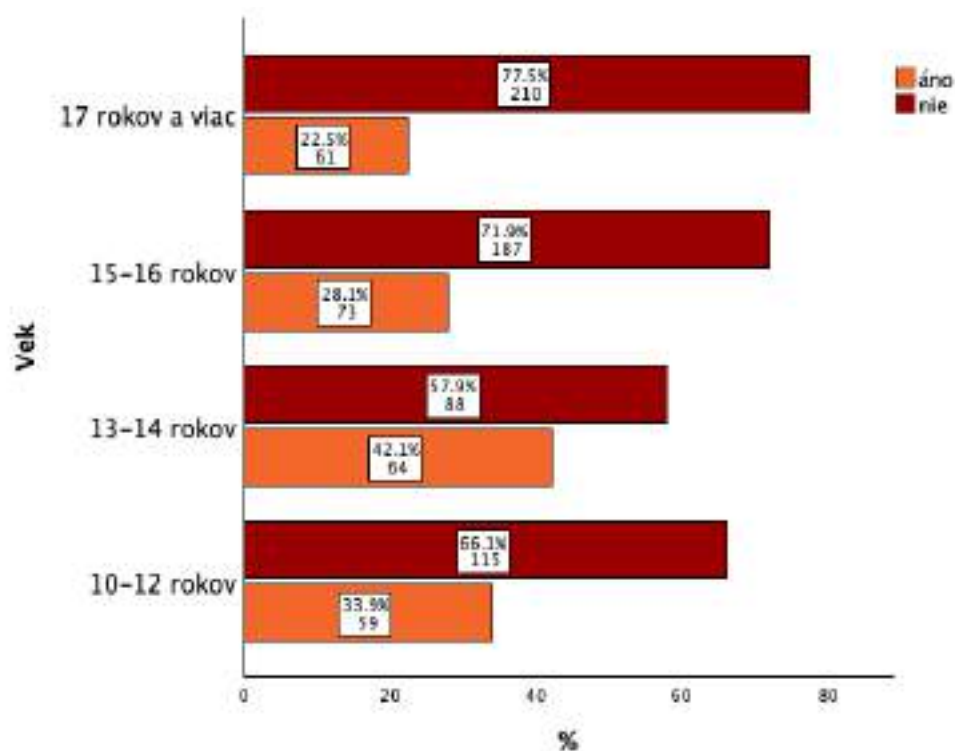
V nasledujúcich analýzach sme na identifikáciu diferenciácií vzhľadom na pohlavie, vek a ohrozenie materiálnou depriváciou použili Chí-kvadrát test.

Podľa pohlavia

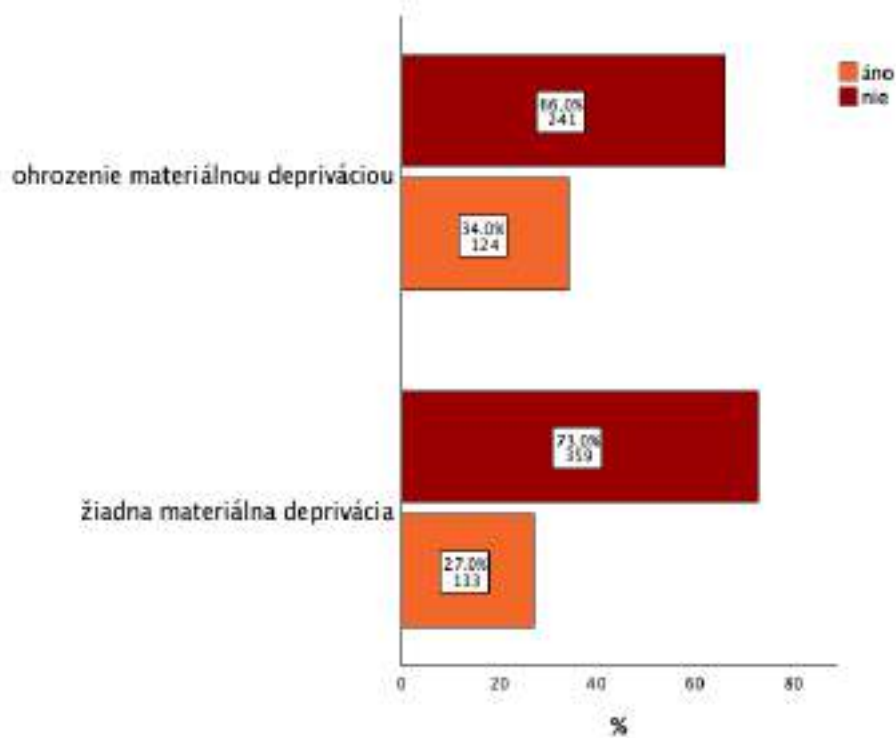
$\chi^2(1) = 0,265, p = 0,607$

Podľa veku

$\chi^2 (3) = 19,575, p = 0,001$

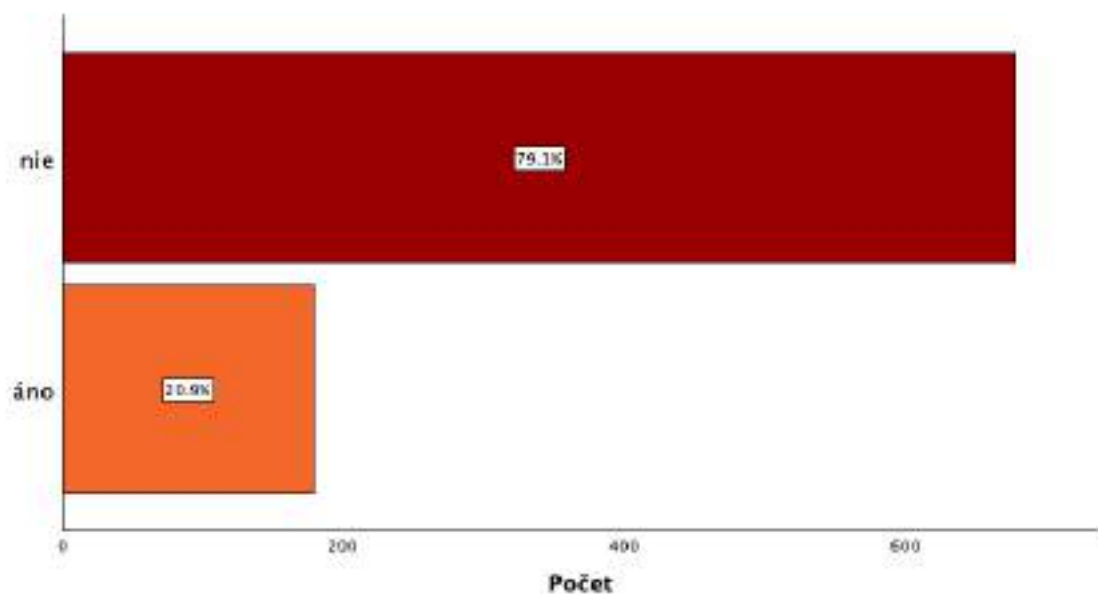
Podľa ohrozenia materiálnou depriváciou

$\chi^2 (1) = 4,807, p = 0,028$

Páchanie samovraždy

Celá skupina

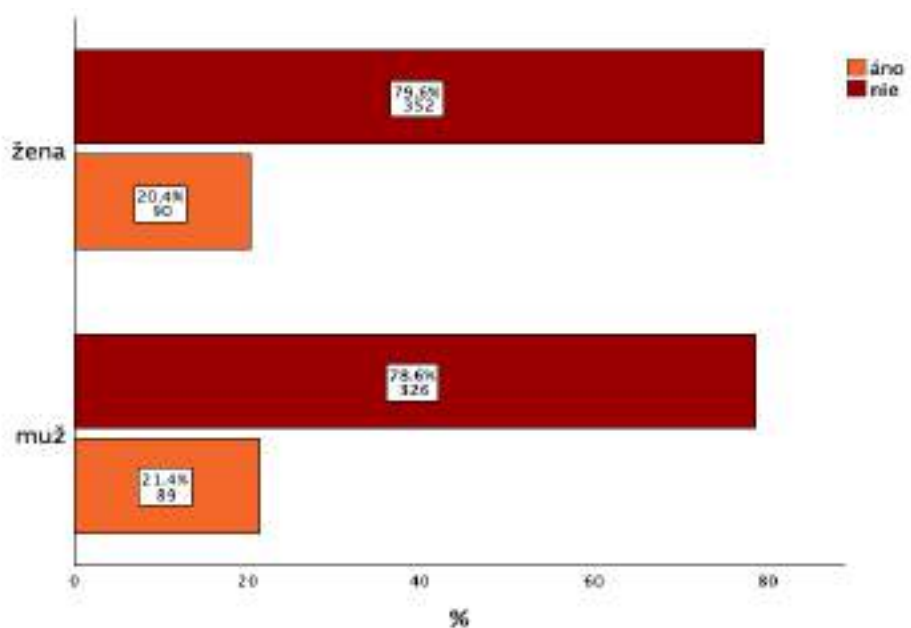

Z celkového počtu (N 875) na túto otázku odpovedalo 857 respondentov

Identifikácia diferenciácií vzhľadom na sociodemografické charakteristiky

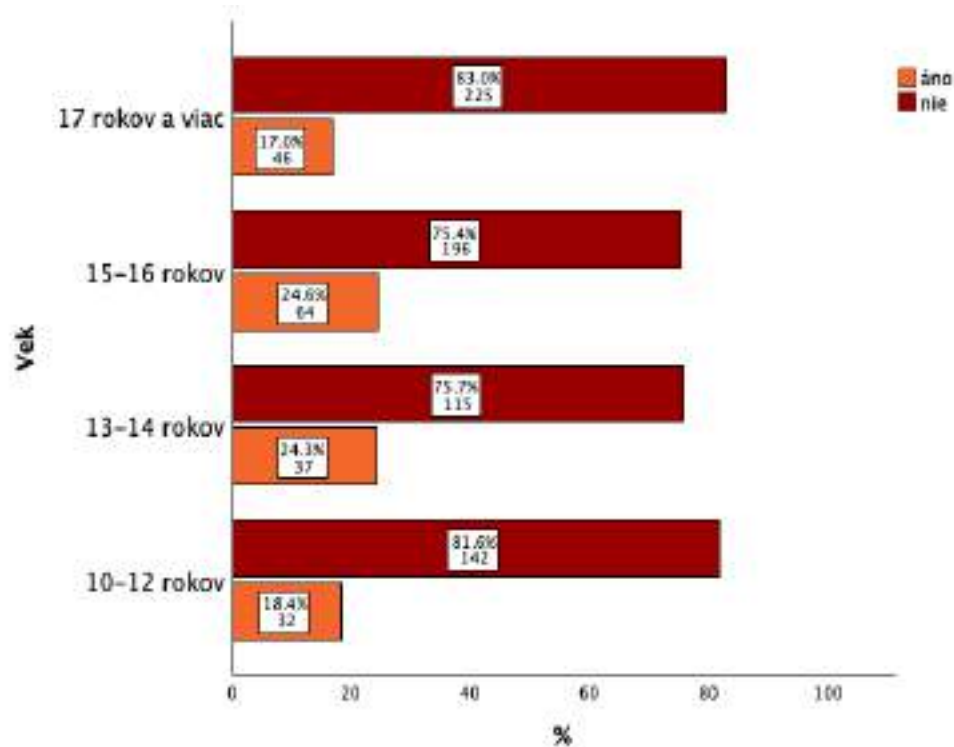
V nasledujúcich analýzach sme na identifikáciu diferenciácií vzhľadom na pohlavie, vek a ohrozenie materiálnou depriváciou použili Chí-kvadrát test.

Podľa pohlavia

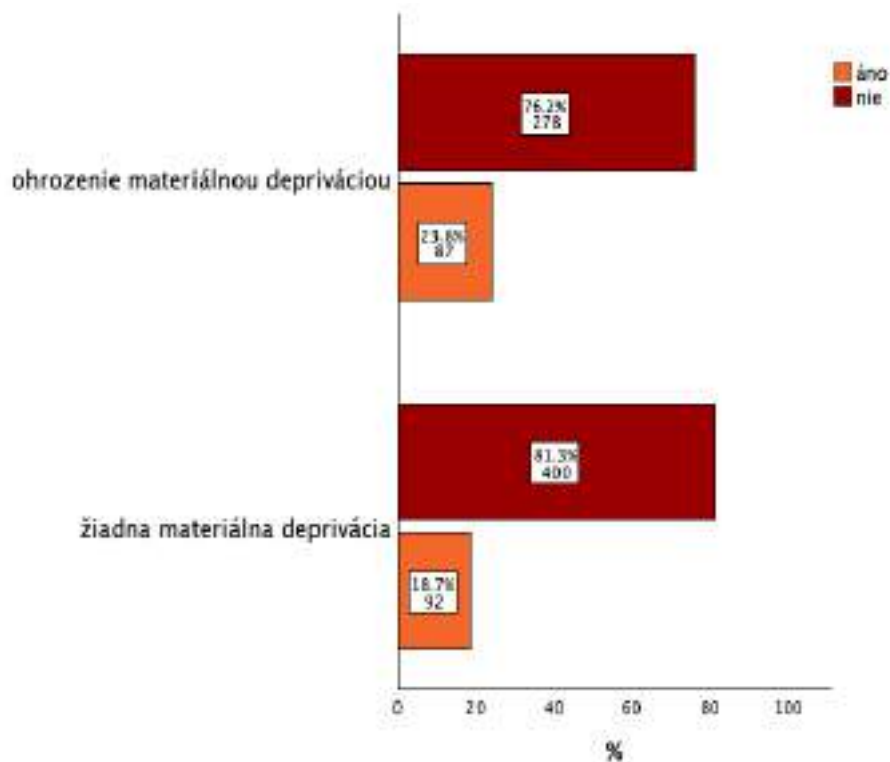
$\chi^2(1) = 0,152, p = 0,696$

Podľa veku

$\chi^2(3) = 6,452$ $p = 0,092$

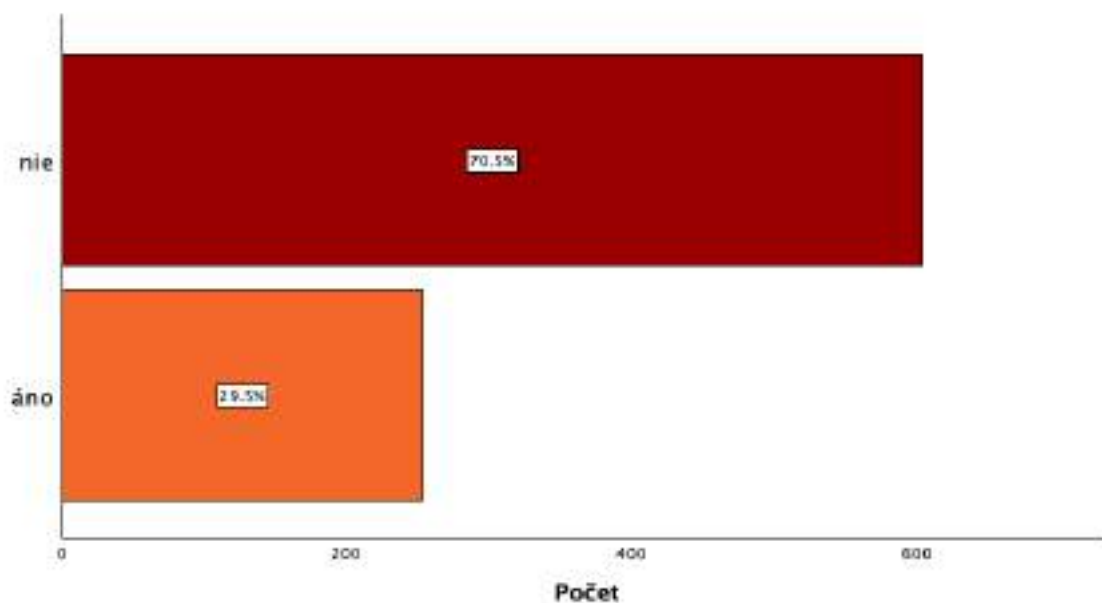
Podľa ohrozenia materiálnou depriváciou

$\chi^2(1) = 3,346$ $p = 0,067$

Návody, ako byť veľmi chudý

Celá skupina

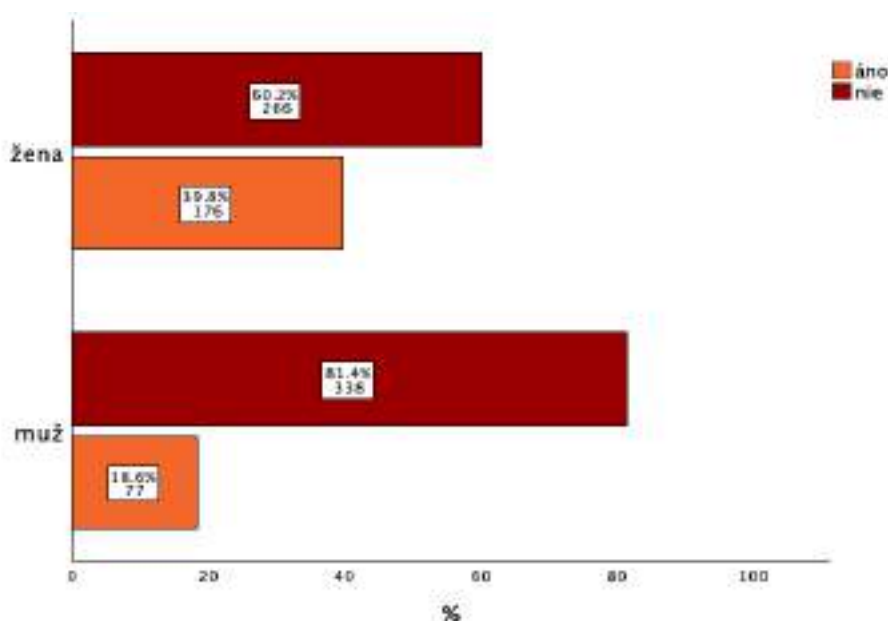

Z celkového počtu (N 875) na túto otázku odpovedalo 857 respondentov

Identifikácia diferenciácií vzhľadom na sociodemografické charakteristiky

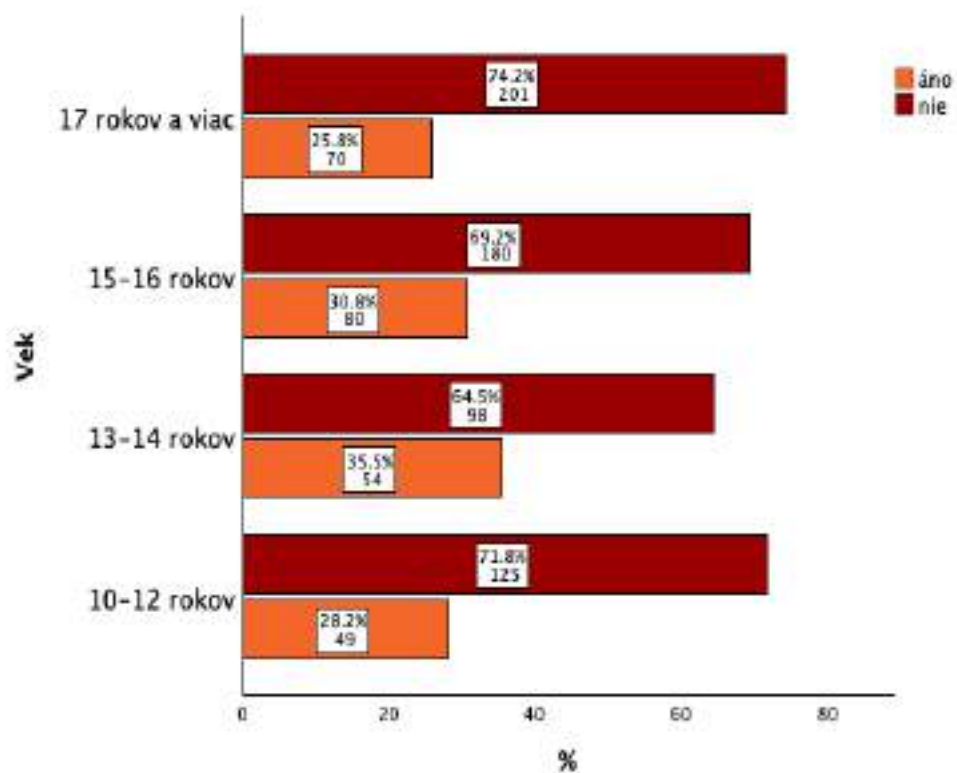
V nasledujúcich analýzach sme na identifikáciu diferenciácií vzhľadom na pohlavie, vek a ohrozenie materiálnou depriváciou použili Chí-kvadrát test.

Podľa pohlavia

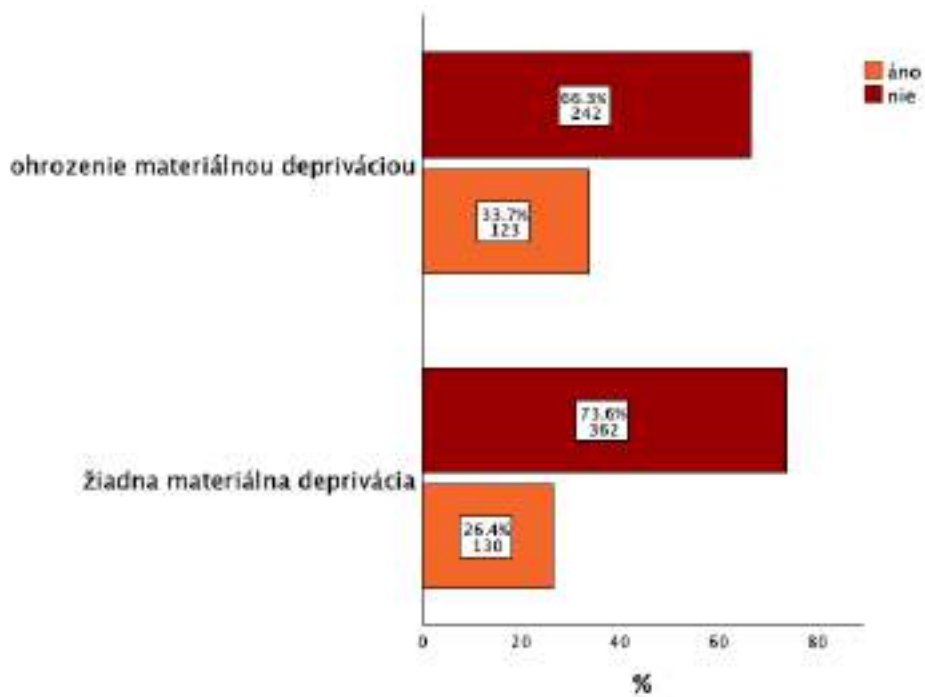
$\chi^2(1) = 46,517, p = 0,001$

Podľa veku

$\chi^2 (3) = 4,758, p = 0,190$

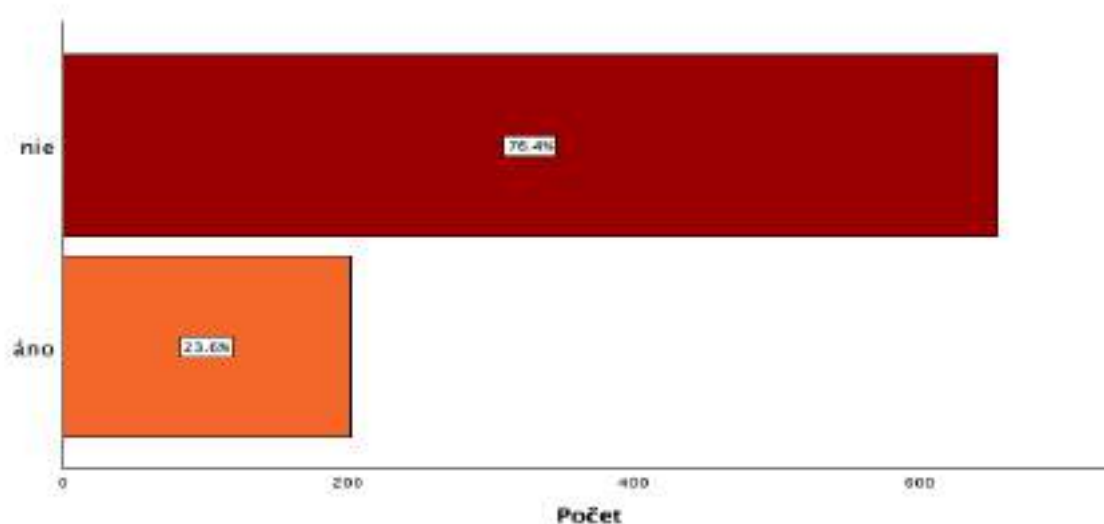
Podľa ohrozenia materiálnou depriváciou

$\chi^2 (1) = 5,332, p = 0,021$

Nenávistné správy, napr. o ľudoch inej farby pleti, náboženstva, národnosti alebo sexuálnej orientácie

Celá skupina

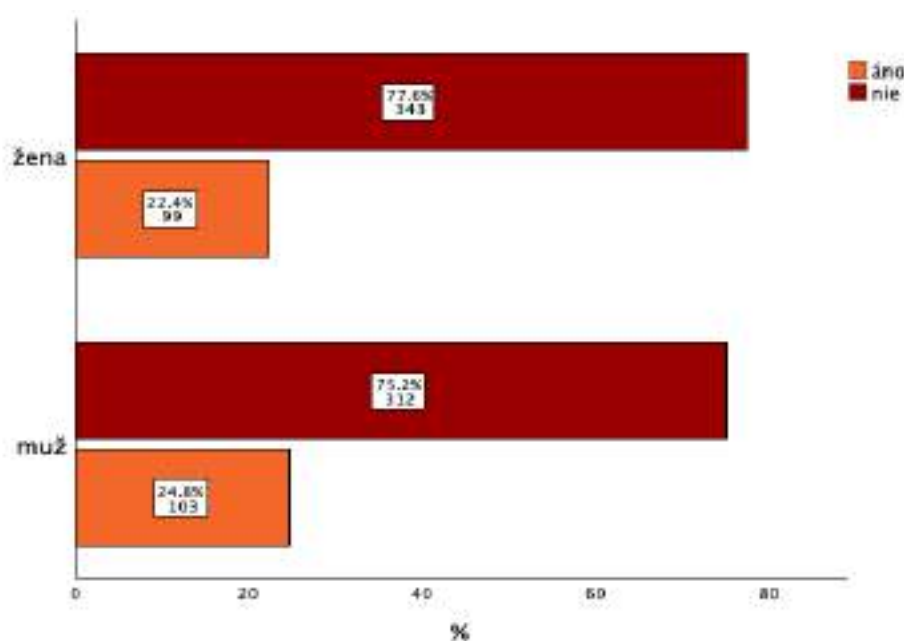

Z celkového počtu (N 875) na túto otázku odpovedalo 857 respondentov

Identifikácia diferenciácií vzhľadom na sociodemografické charakteristiky

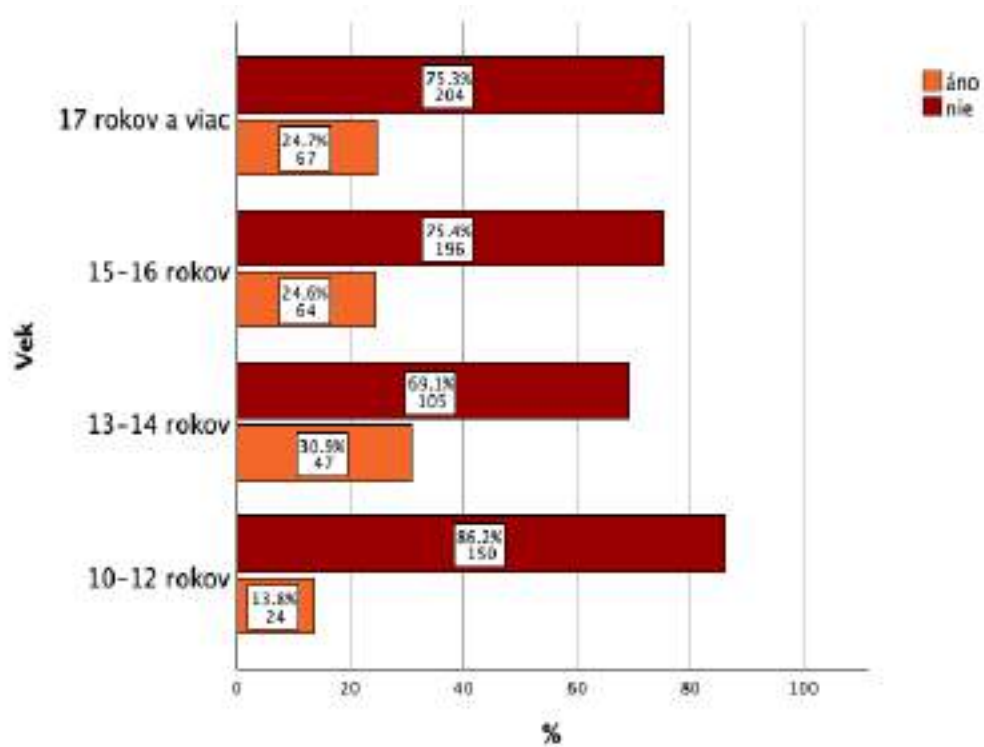
V nasledujúcich analýzach sme na identifikáciu diferenciácií vzhľadom na pohlavie, vek a ohrozenie materiálnou depriváciou použili Chí-kvadrát test.

Podľa pohlavia

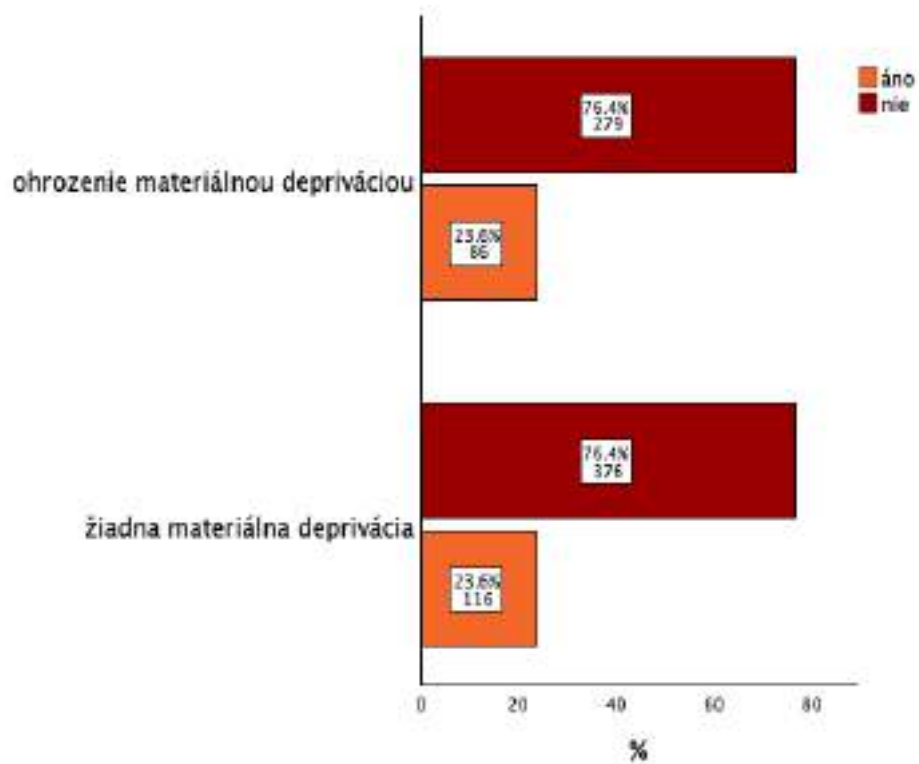
$X^2(1) = 0,696, p = 0,404$

Podľa veku

$\chi^2(3) = 14,150, p = 0,003$

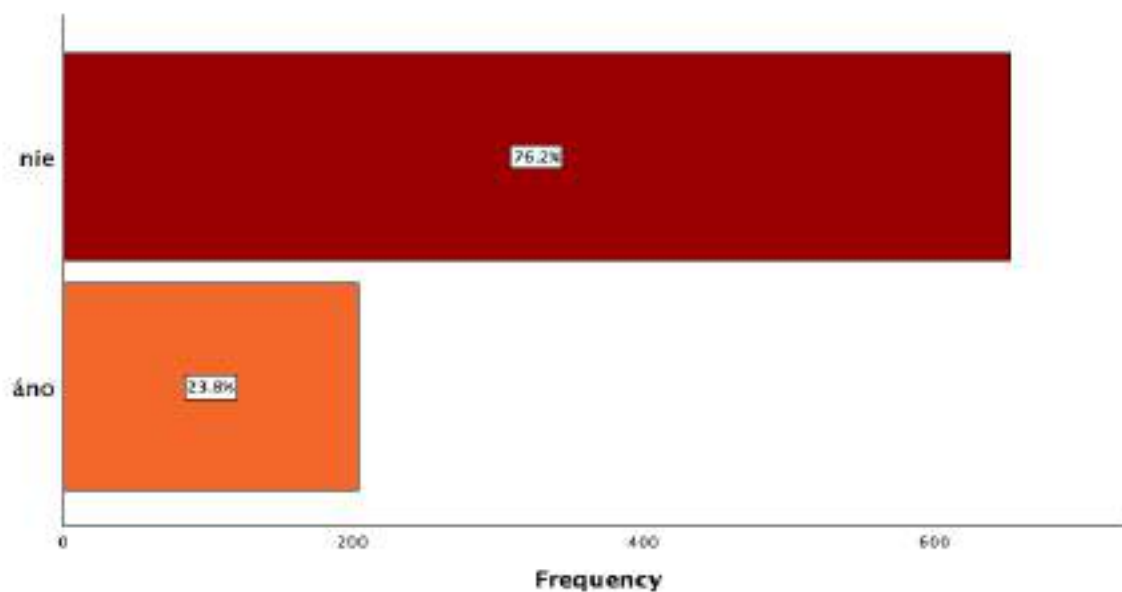
Podľa ohrozenia materiálnou depriváciou

$\chi^2(1) = 0,000, p = 0,996$

Obsahy, ako niekto berie drogy

Celá skupina

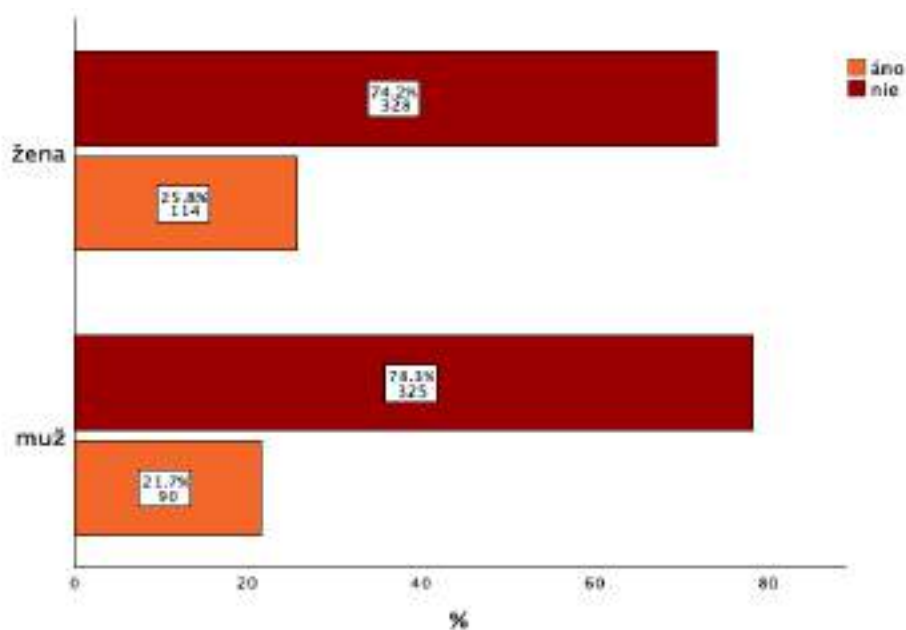

Z celkového počtu (N 875) na túto otázku odpovedalo 857 respondentov

Identifikácia diferenciácií vzhľadom na sociodemografické charakteristiky

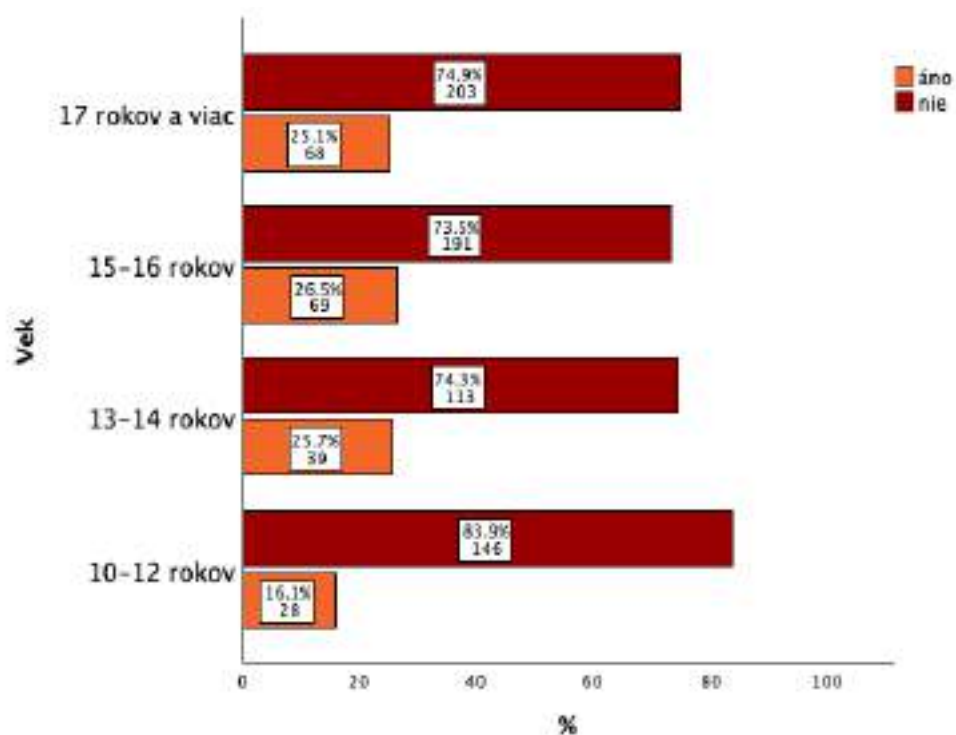
V nasledujúcich analýzach sme na identifikáciu diferenciácií vzhľadom na pohlavie, vek a ohrozenie materiálnou depriváciou použili Chí-kvadrát test.

Podľa pohlavia

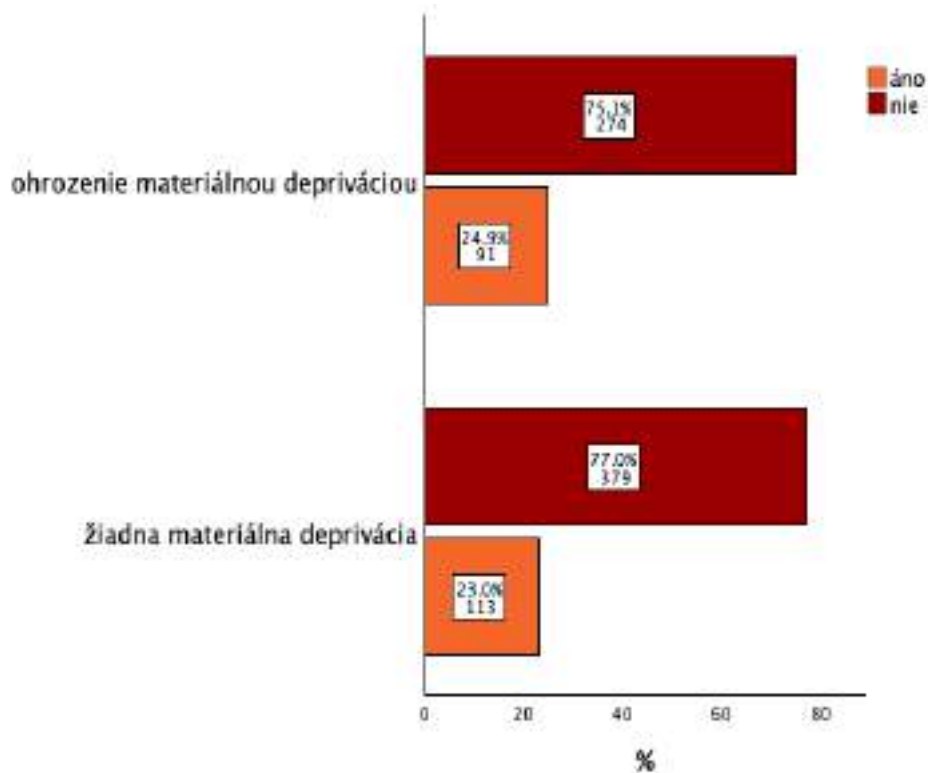
$X^2(1) = 1,989, p = 0,158$

Podľa veku

$\chi^2 (3) = 7,314$ $p = 0,063$

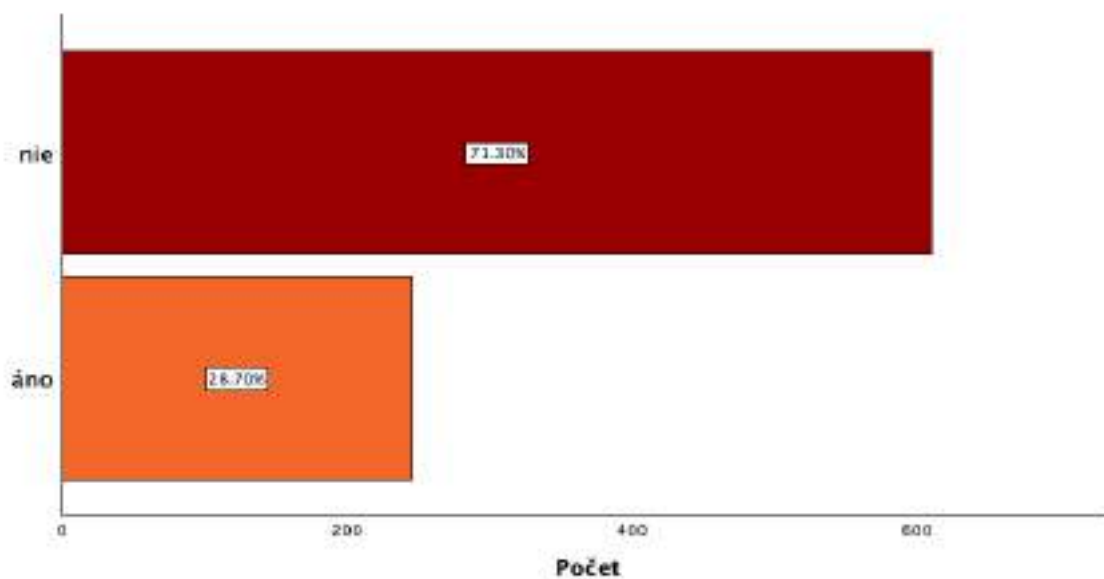
Podľa ohrozenia materiálnou depriváciou

$\chi^2 (1) = 0,246$, $p = 0,504$

Krvavé alebo násilné obrázky

Celá skupina

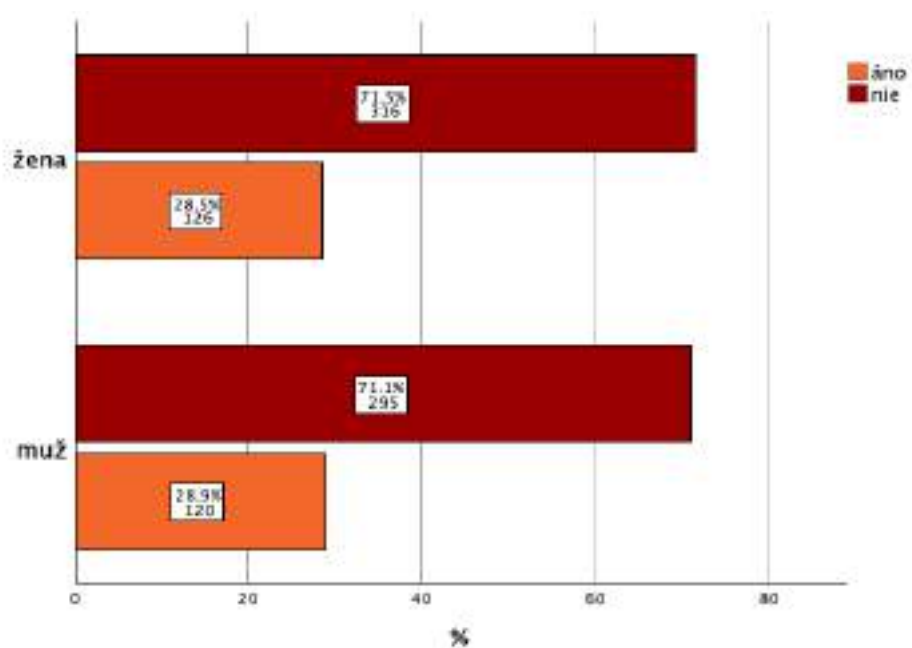

Z celkového počtu (N 875) na túto otázku odpovedalo 857 respondentov

Identifikácia diferenciácií vzhľadom na sociodemografické charakteristiky

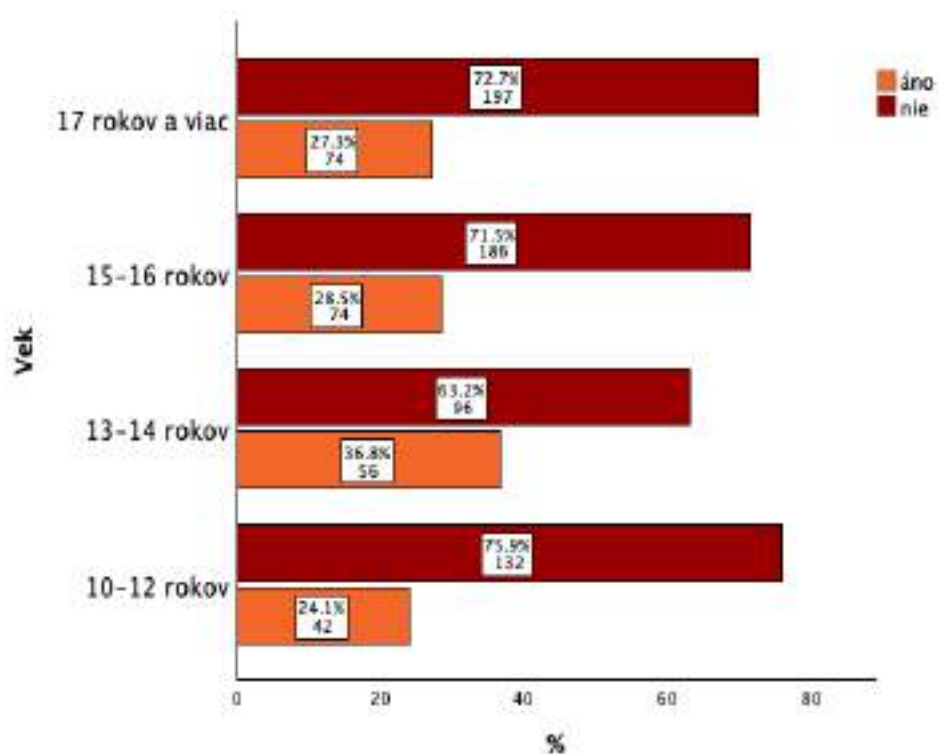
V nasledujúcich analýzach sme na identifikáciu diferenciácií vzhľadom na pohlavie, vek a ohrozenie materiálnou depriváciou použili Chí-kvadrát test.

Podľa pohlavia

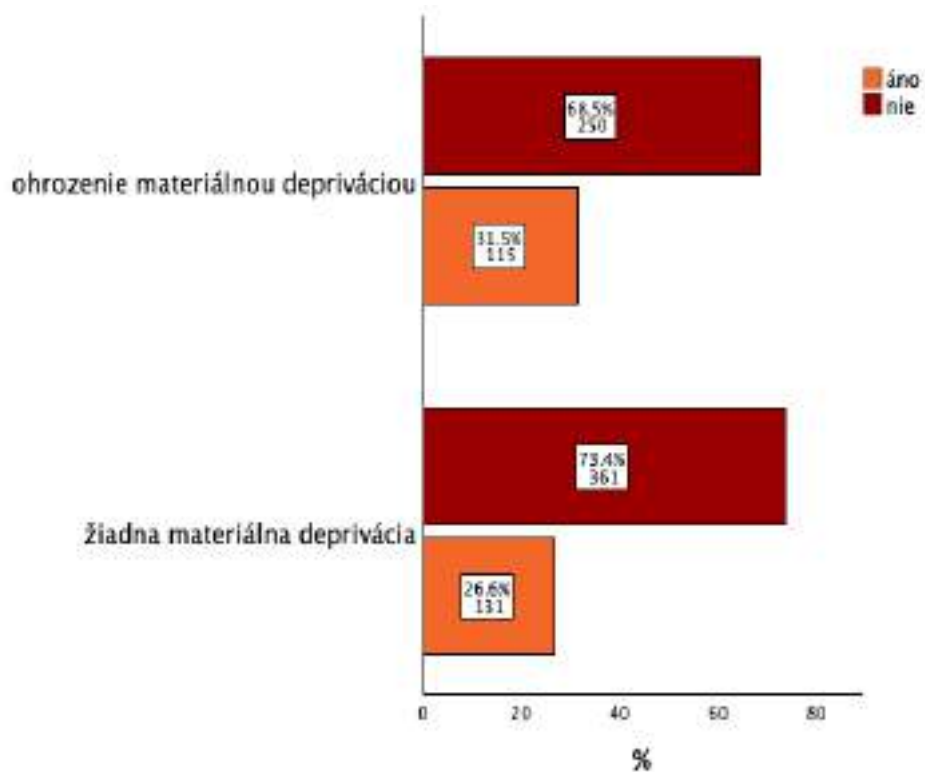
$\chi^2(1) = 0,017, p = 0,895$

Podľa veku

$\chi^2(3) = 6,958$ $p = 0,073$

Podľa ohrozenia materiálnou depriváciou

$\chi^2(1) = 2,439$, $p = 0,118$

Hlavné zistenia:

- takmer tretina detí (30 %) má skúsenosť s obsahmi na internete, ktoré zachytávajú , ako si niekto sám sebe ubližuje,
- podobnú prevalenciu má aj kontakt s obsahom zobrazujúcim návody, ako byť chudý (29,5 %) a s obsahmi zachytávajúcimi krvavé a násilné zobrazenia, napr. ľudí, ktorí ubližujú iným ľuďom alebo zvieratám (28,7 %),
- jedna pätina detí videla obsahy zachytávajúce, ako niekto pácha samovraždu,
- rozdiely v odpovediach medzi pohlaviami sa prejavili len v prípade návodov, ako byť veľmi chudý, kde skúsenosť s týmito obsahmi bola početnejšia medzi dievčatami (39,8 %) ako chlapcami (18,6 %),
- rozdiely medzi vekovými skupinami sa ukázali pri obsahoch o sebapoškodzovaní (skôr vyššia veková kategória) a pri nenávistných obsahoch (skupina 13 – 14-ročných),
- skupiny detí na základe ohrozenia materiálnou depriváciou sa líšili v odpovediach na skúsenosť s návodmi, ako byť veľmi chudý (vyššia prevencia v skupine s ohrozením materiálnou depriváciou) a v odpovediach na skúsenosť s obsahmi zobrazujúcimi sebapoškodzovanie (rovnako vyššia prevencia v skupine s ohrozením materiálnou depriváciou).

Zhrnutie

Nebezpečný obsah, s ktorým má najviac detí a mladých z marginalizovaných rómskych komunit skúsenosť, je zobrazenie sebapoškodzovania (30 %), ktoré bolo častejšie vo vyšších vekových skupinách a v skupine s rizikom ohrozenia materiálnou depriváciou. Na úrovni tesne pod 30 % bola prevencia skúsenosti s obsahom zobrazujúcim návody, ako byť chudý (29,5 %) a s obsahmi zachytávajúcimi krvavé a násilné zobrazenia, napr. ľudí, ktorí ubližujú iným ľuďom alebo zvieratám (28,7 %), pričom skúsenosť s návodmi, ako byť veľmi chudý bola vyššia medzi dievčatami a v skupine ohrozenej materiálnou depriváciou. Približne jedna štvrtina detí videla obsahy zobrazujúce, ako niekto berie drogy (23,8 %) a obsahy s nenávistnými správami napr. o ľuďoch inej farby pleti, náboženstva, národnosti alebo sexuálnej orientácie (23,6). Zaujímavým zistením je, že skúsenosť s nenávisným obsahom je častejšia vo vekovej skupine 13 – 14 rokov (30,9 %) v porovnaní s necelými 25 % v prípade skupín 15 – 16 rokov, 17+ rokov a 13,8 % v prípade skupiny 10 – 12-ročných.

Rodičovská mediácia

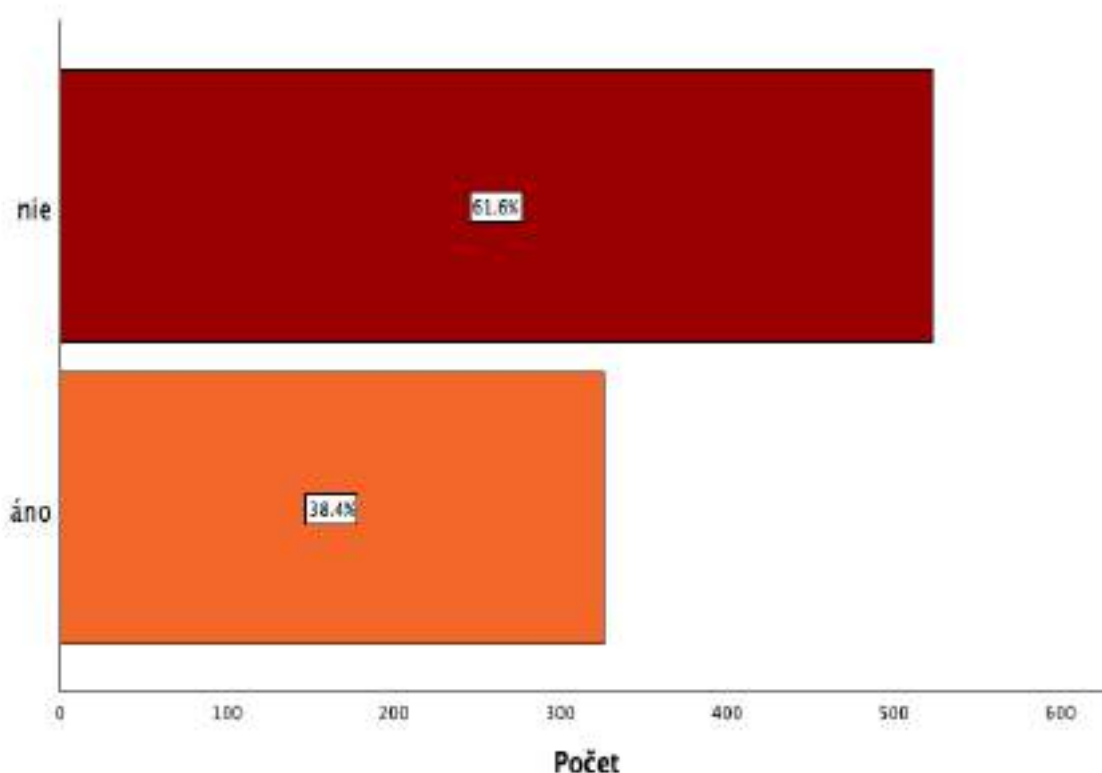
Rodičovská mediácia odkazuje na koncept, ktorý opisuje aktivitu rodičov smerom k regulácii používania technologických zariadení (TV, hracie konzoly, tablety, počítače, notebooky, telefóny) a používania internetu. Takáto mediácia sa môže realizovať viacerými spôsobmi, napr. komunikovaním s dieťaťom o rozličných témach, aspektoch používania technologických zariadení, internetu, sociálnych sietí a pod.; regulovaním prístupu, či už v zmysle časových obmedzení alebo obsahových obmedzení; monitorovaním a pod. V tomto výskume sa použila len jedna všeobecná otázka o kontrolovaní aktivít na internete.

Položka: Kontrolujú tvoji rodičia to, čo robíš na internete?

V nasledujúcich analýzach sme na identifikáciu diferenciácií vzhľadom na pohlavie, vek a ohrozenie materiálnou depriváciou použili Chí-kvadrát test

Kontrolujú tvoji rodičia to, čo robíš na internete?

Celá skupina

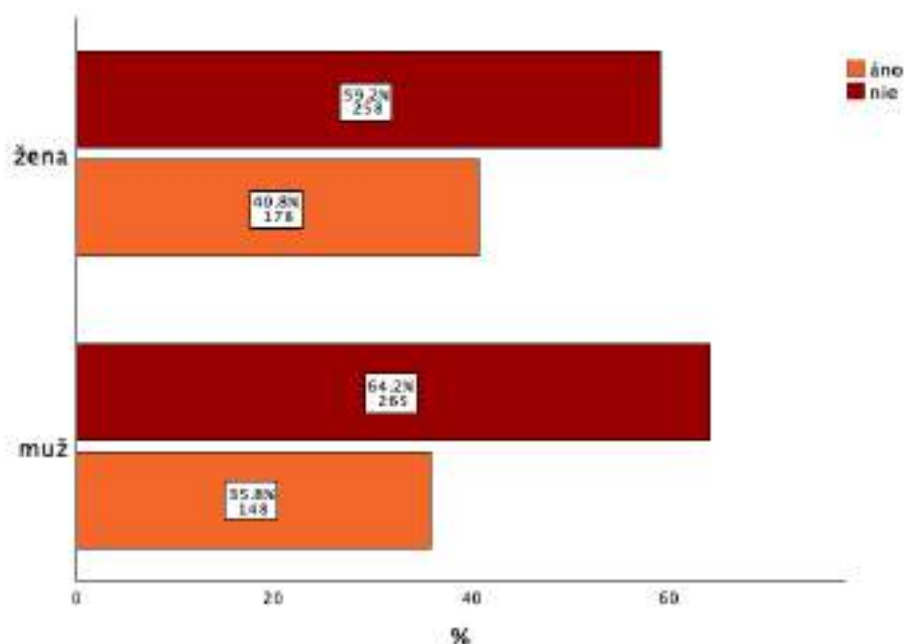

Z celkového počtu (N 875) na túto otázku odpovedalo 849 respondentov

Identifikácia diferenciácií vzhľadom na sociodemografické charakteristiky

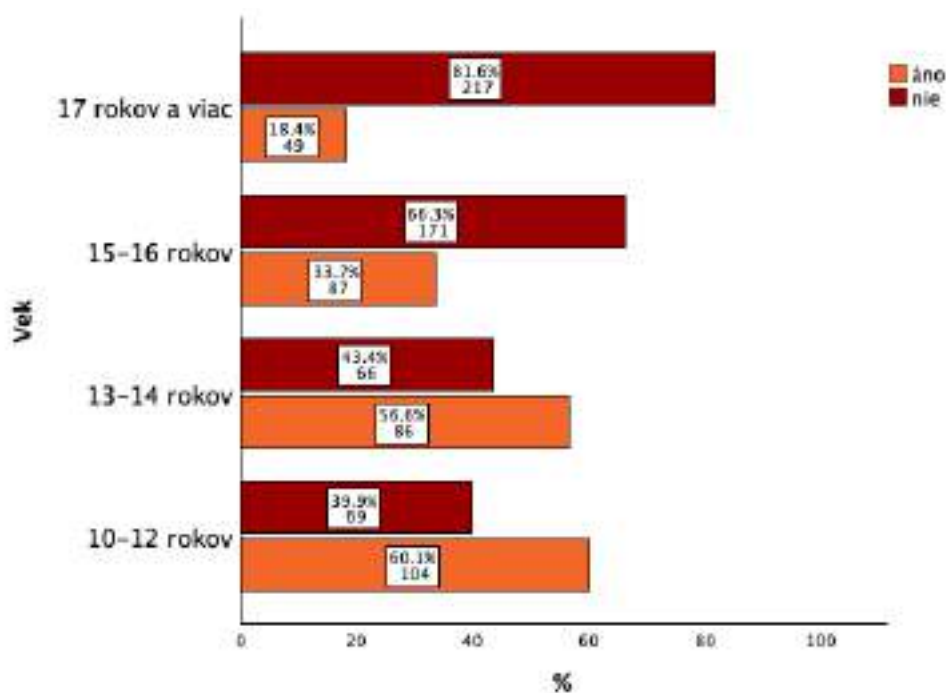
V nasledujúcich analýzach sme na identifikáciu diferenciácií vzhľadom na pohlavie, vek a ohrozenie materiálnou depriváciou použili Chí-kvadrát test.

Podľa pohlavia

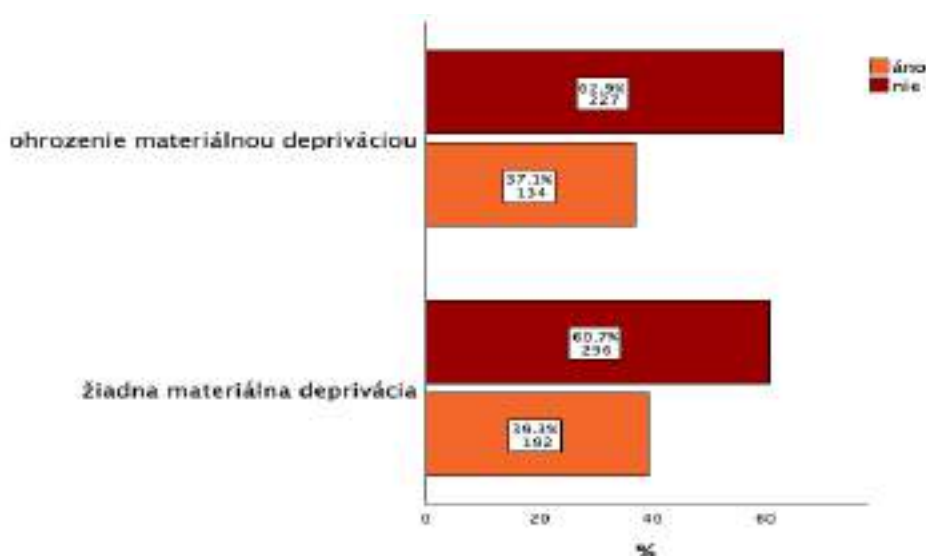
$\chi^2(1) = 2,233, p = 0,135$

Podľa veku

$\chi^2(3) = 103,001, p = 0,001$

Podľa ohrozenia materiálnou depriváciou

$$\chi^2(1) = 0,434, p = 0,510$$

Hlavné zistenia:

- viac než tretina detí a mladých uviedla, že ich rodičia kontrolujú ich aktivity na internete,
- nepreukázali sa štatisticky významné rozdiely medzi odpoveďami chlapcov a dievčat,
- vo vzťahu k veku sa ukázalo, že rodičia najviac kontrolujú používanie internetu v skupine detí vo veku 10 – 12 rokov (60,1 %) a potom to postupne klesá: 13 – 14 rokov (56,6 %), 15 – 16 rokov (33,7 %) a 17+ rokov (18,4 %),
- vzhľadom na riziko ohrozenia materiálnou depriváciou sa nepreukázali rozdiely medzi skupinami.

Zhrnutie

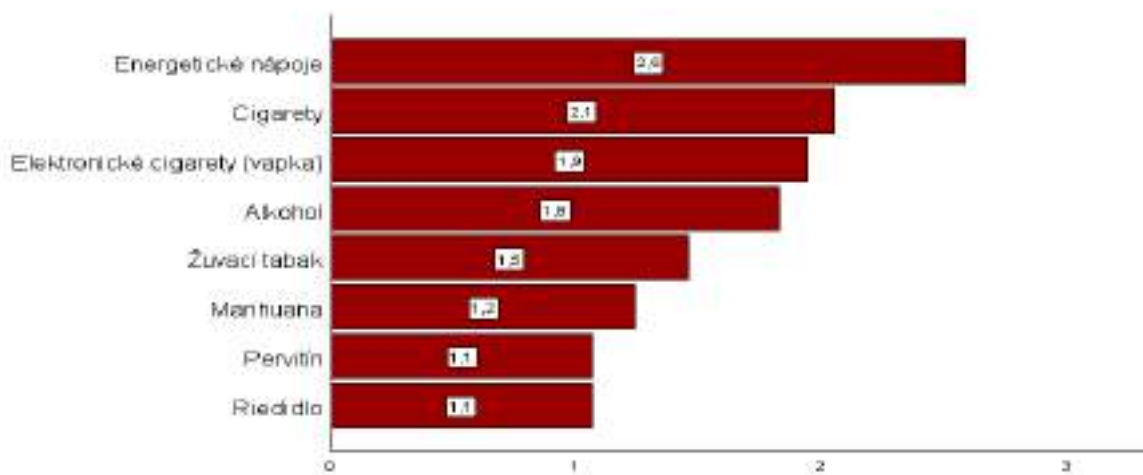
Keďže v predchádzajúcej časti bola analyzovaná len jedna premenná, najpodstatnejšie zistenia sú uvedené vyššie. Na tomto mieste je možné uviesť, že v súvislosti s kontrolou aktivít na internete sa potvrdil trend z iných, aj komplexnejších výskumov, že prítomnosť reštriktívnej mediácie a monitorovania s vekom dieťaťa klesá, pričom narastá frekvencia komunikačných stratégií. Tie sme však do nášho výskumu nezahrnuli. Celkovo však možno tvrdiť, že 61,6 % prípadov, keď rodičia nekontrolujú aktivity dieťaťa na internete, je dosť vysoké číslo, keďže v našom reprezentatívnom výskume z roku 2022 na majoritnej populácii sme zistili, že v priemere 46 % detí a mladých nemá internet vôbec regulovaný rodičmi a toto číslo stúpa s vekom.

Užívanie návykových látok

V dotazníku deti a dospelávajúci zaznamenávali frekvenciu užívania návykových látok a to konkrétne: energetické nápoje, alkohol, cigarety, elektronické cigarety alebo „vejpy“, žuvací tabak, marihuana, pervitín a riedidlo. V nasledujúcom grafe je zobrazená priemerná frekvencia užívania jednotlivých látok, pričom frekvencia bola škálovaná nasledovne:

1 = nikdy, 2 = niekoľkokrát, 3 = aspoň raz za mesiac, 4 = aspoň raz za týždeň, 5 = denne.

Najčastejšie konzumovanou látkou medzi respondentmi sú energetické nápoje, nasledujú cigarety a elektronické cigarety, nasleduje alkohol, žuvací tabak. Uvedené návykové látky sú legálne a voľne dostupné, aj keď v prípade mladistvých konzumentov legálne (okrem energetických nápojov) nie sú. Nasledujú nelegálne návykové látky marihuana, pervitín a riedidlo.

Energetické nápoje: z celkového počtu (N 875) na túto otázku odpovedalo 856 respondentov

Cigarety: z celkového počtu (N 875) na túto otázku odpovedalo 856 respondentov

Elektronické cigarety: celkového počtu (N 875) na túto otázku odpovedalo 856 respondentov

Alkohol: z celkového počtu (N 875) na túto otázku odpovedalo 856 respondentov

Žuvací tabak: z celkového počtu (N 875) na túto otázku odpovedalo 856 respondentov

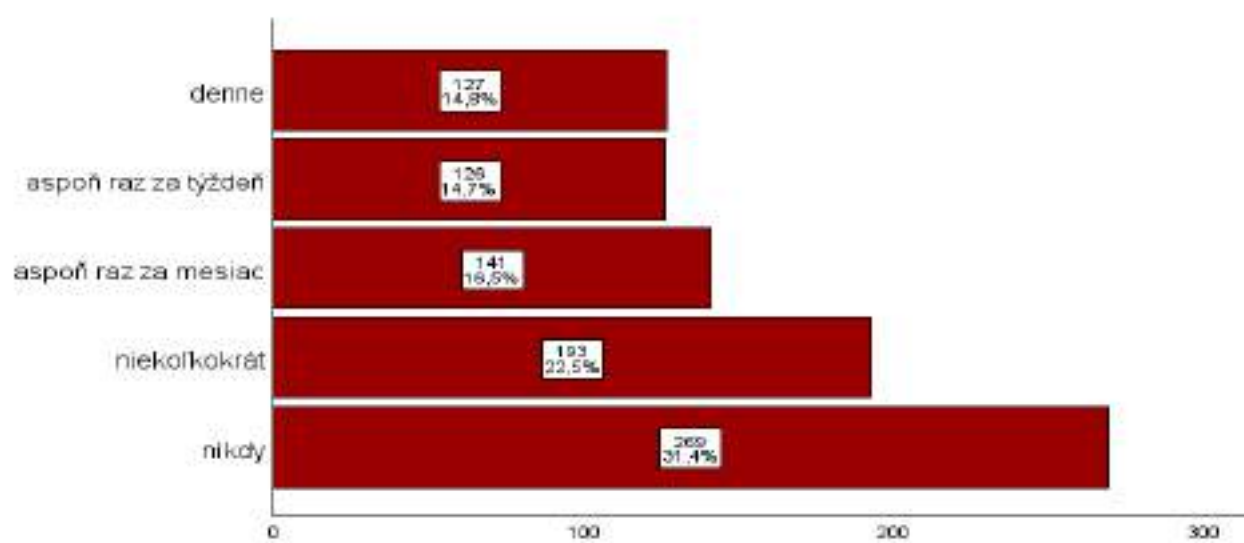
Marihuana: z celkového počtu (N 875) na túto otázku odpovedalo 856 respondentov

Pervitín: z celkového počtu (N 875) na túto otázku odpovedalo 856 respondentov

Riedidlo: z celkového počtu (N 875) na túto otázku odpovedalo 856 respondentov

Energetické nápoje

Celá skupina

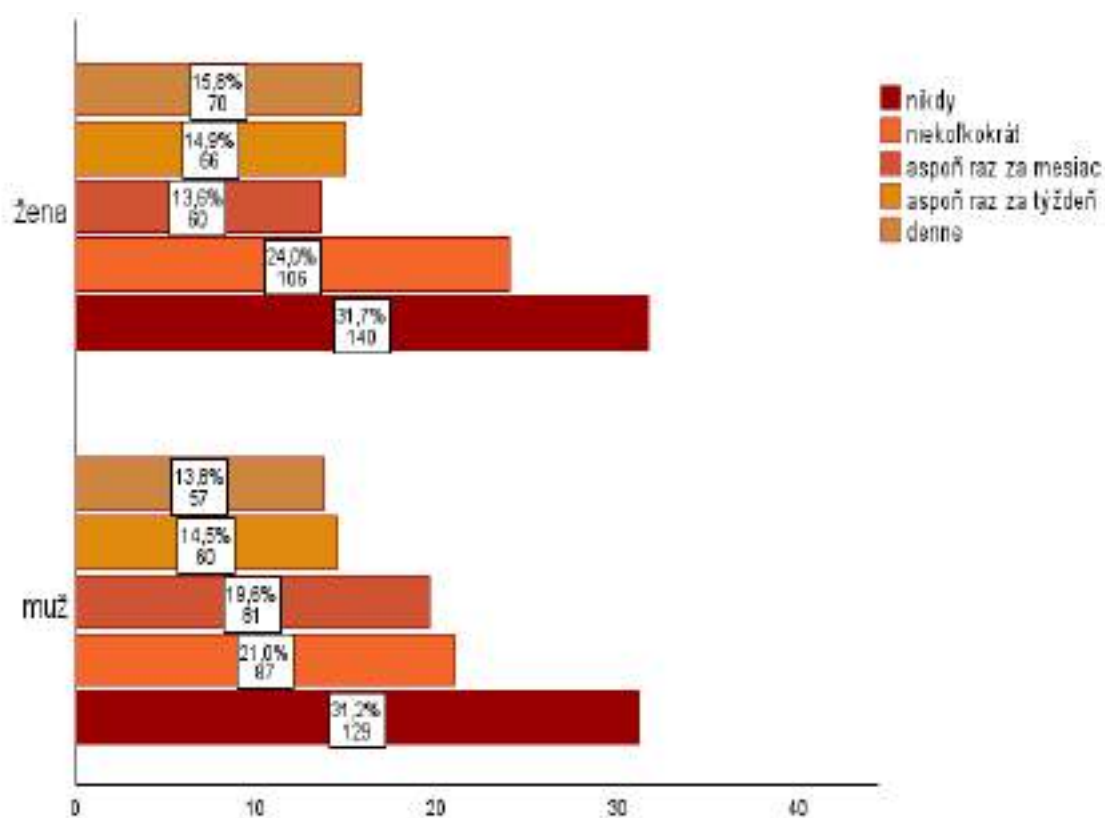

Z celkového počtu 875 respondentov na túto otázku odpovedalo 856 respondentov

Identifikácia diferenciácií vzhľadom na sociodemografické charakteristiky

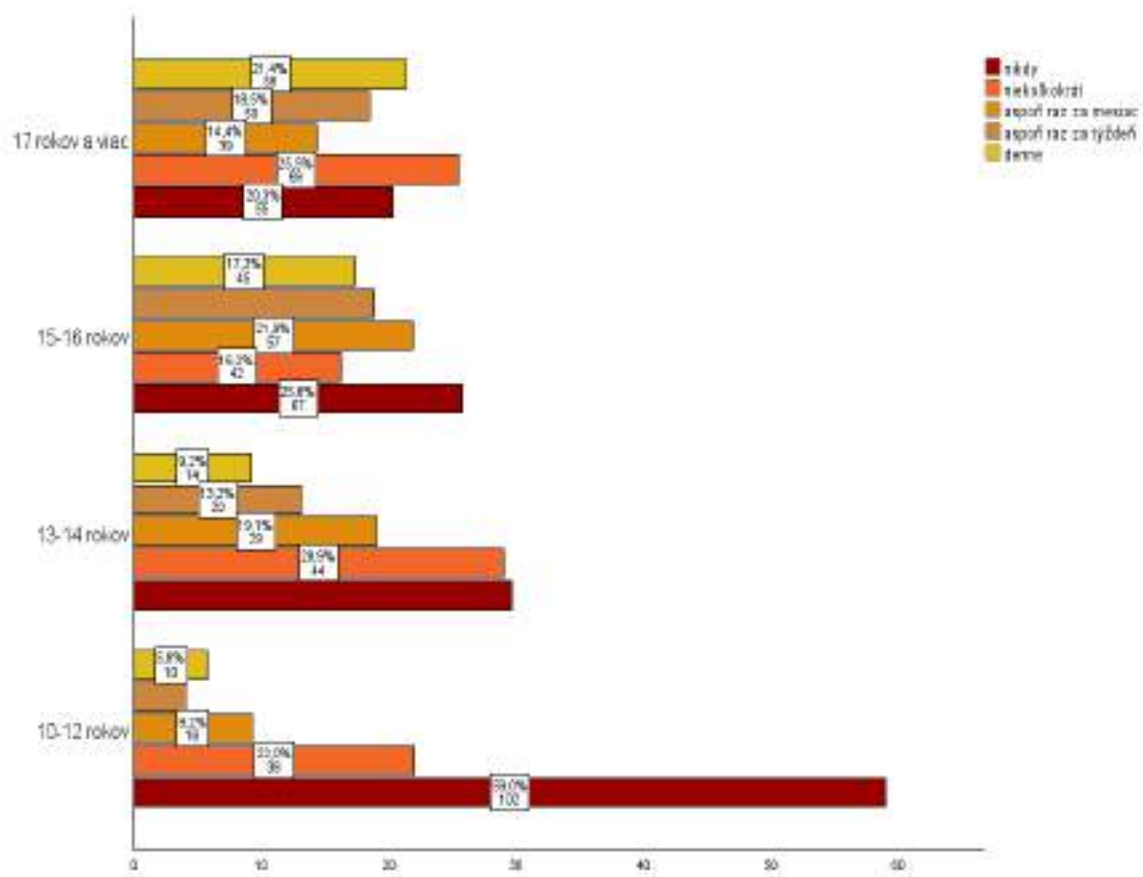
V nasledujúcich analýzach sme na identifikáciu diferenciácií vzhľadom na pohlavie, vek a ohrozenie materiálnou depriváciou použili Chí-kvadrát test.

Podľa pohlavia

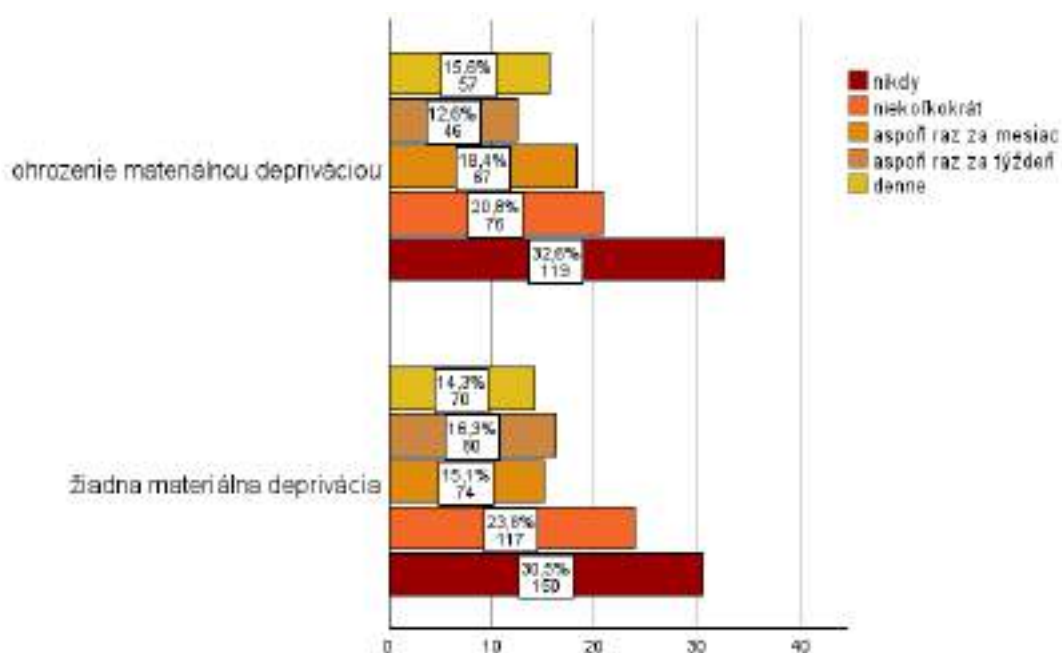
$U(N_{\text{dievčatá}} = 442, N_{\text{chlapci}} = 414) = 91272,0, Z = -0,063, p = 0,950$

Podľa veku

$H(N_{10-12} = 173, N_{13-14} = 152, N_{15-16} = 260, N_{17 \text{ a viac}}) = 92,002, df = 3, p = 0,001$

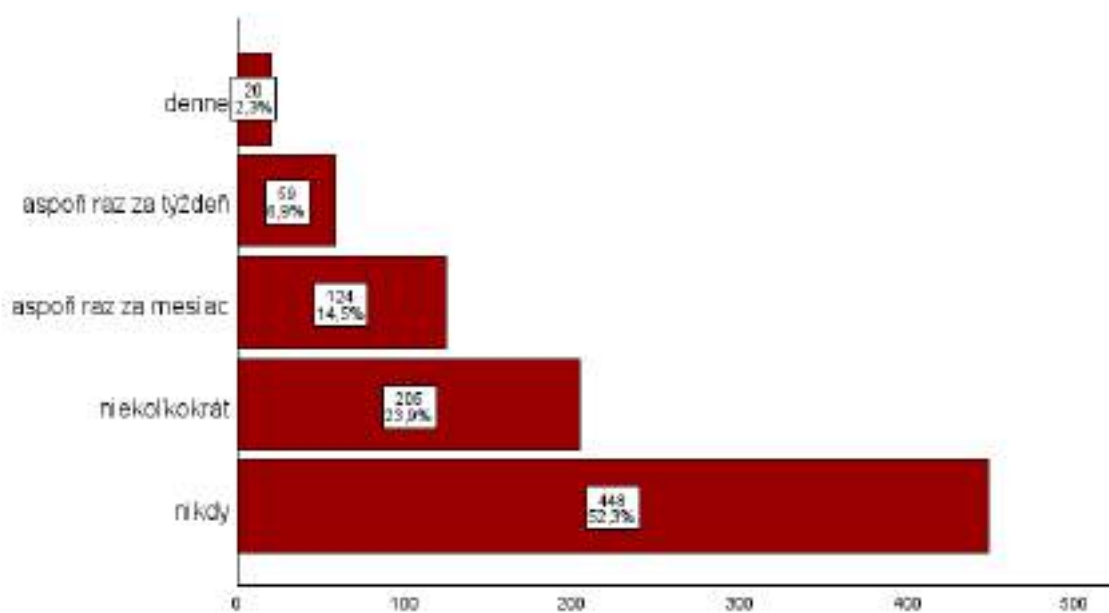
Podľa ohrozenia materiálnou depriváciou

$U(N \text{ ohrozenie MD} = 491, N \text{ žiadna MD} = 365) = 88657,0, Z = -0,273, p = 0,785$

Alkohol

Celá skupina

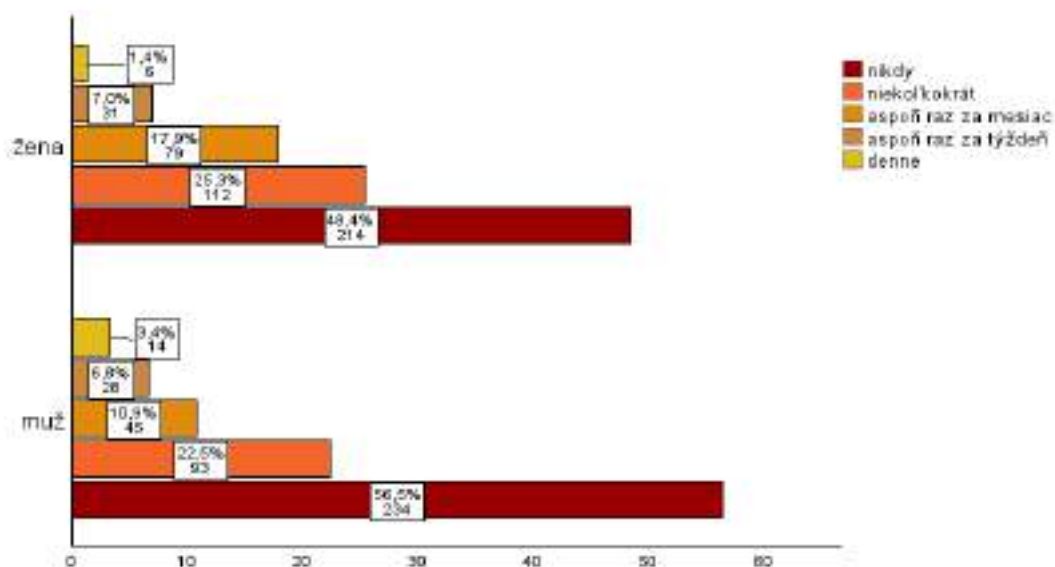

Z celkového počtu 875 respondentov na túto otázku odpovedalo 856 respondentov

Identifikácia diferenciácií vzhľadom na sociodemografické charakteristiky

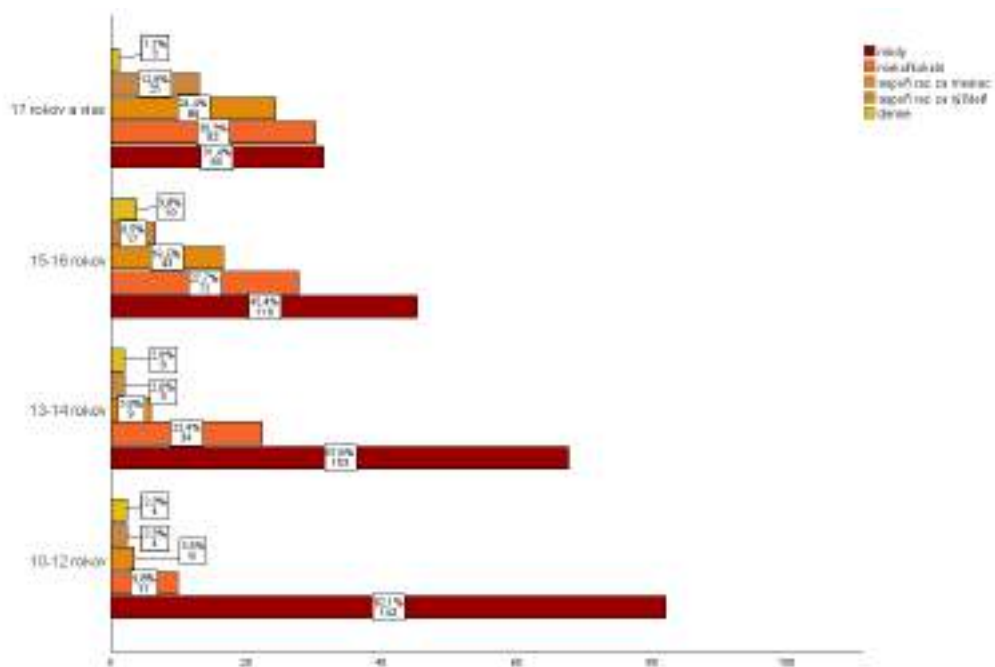
V nasledujúcich analýzach sme na identifikáciu diferenciácií vzhľadom na pohlavie, vek a ohrozenie materiálnou depriváciou použili Chí-kvadrát test.

Podľa pohlavia

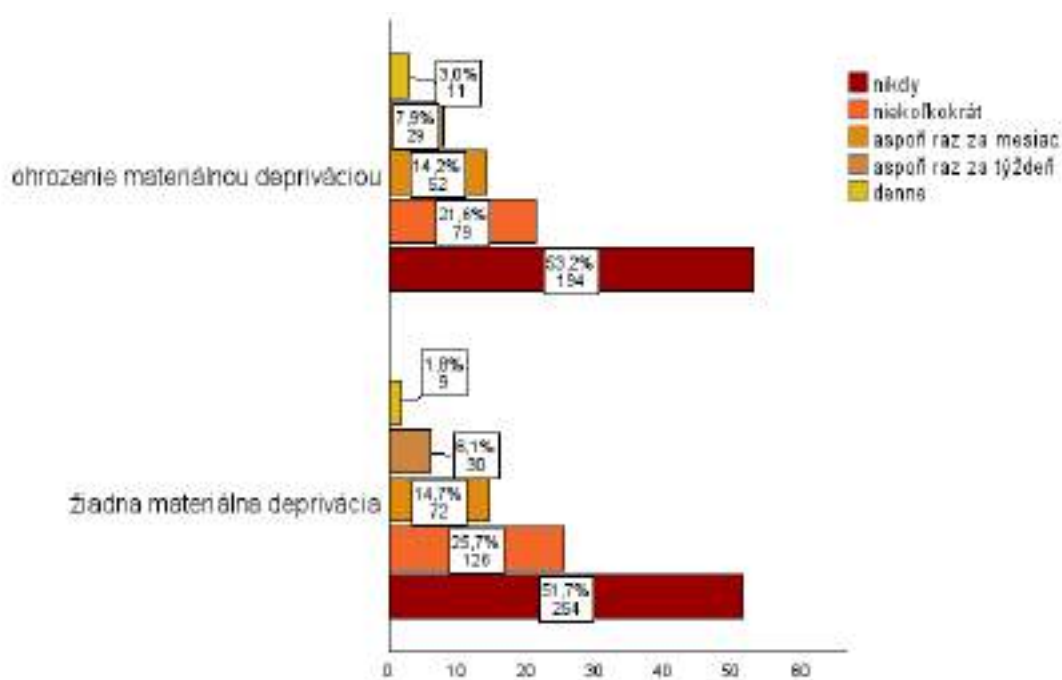
$U(N_{\text{dievčatá}} = 442, N_{\text{chlapci}} = 414) = 84515,5$ $Z = -2,107$, $p = 0,035$

Podľa veku

$H(N_{10-12} = 173, N_{13-14} = 152, N_{15-16} = 260, N_{17 \text{ a viac}} = 271) = 126,083$, $df = 3$, $p = 0,001$

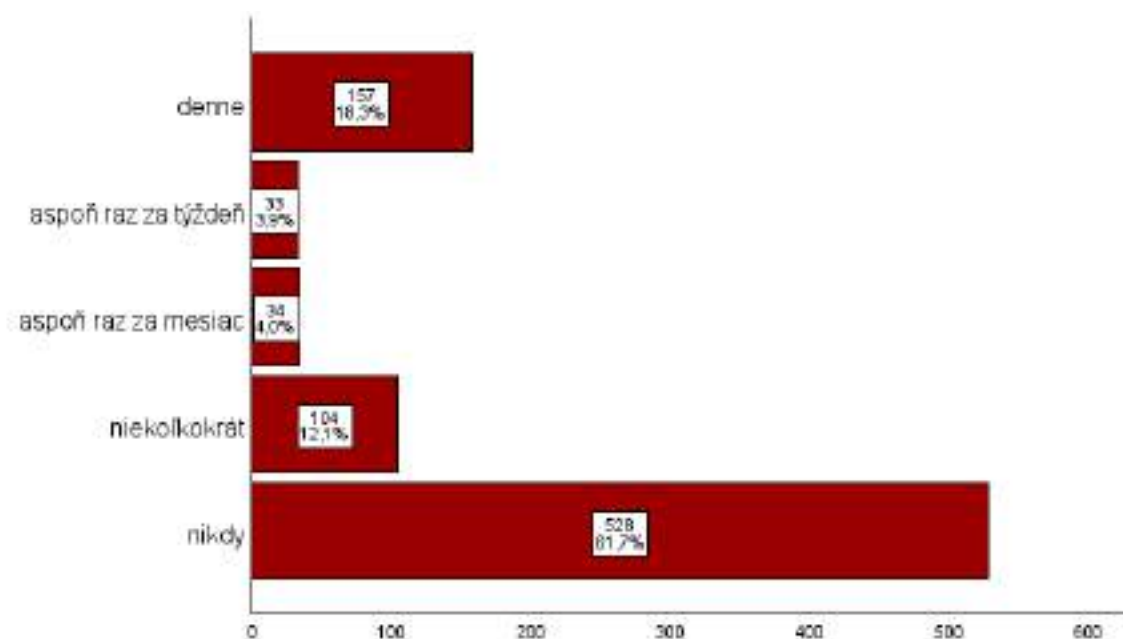
Podľa ohrozenia materiálnou depriváciou

$U(N \text{ ohrozenie MD} = 491, N \text{ žiadna MD} = 365) = 89007,5, Z = -0,183, p = 0,855$

Cigarety

Celá skupina

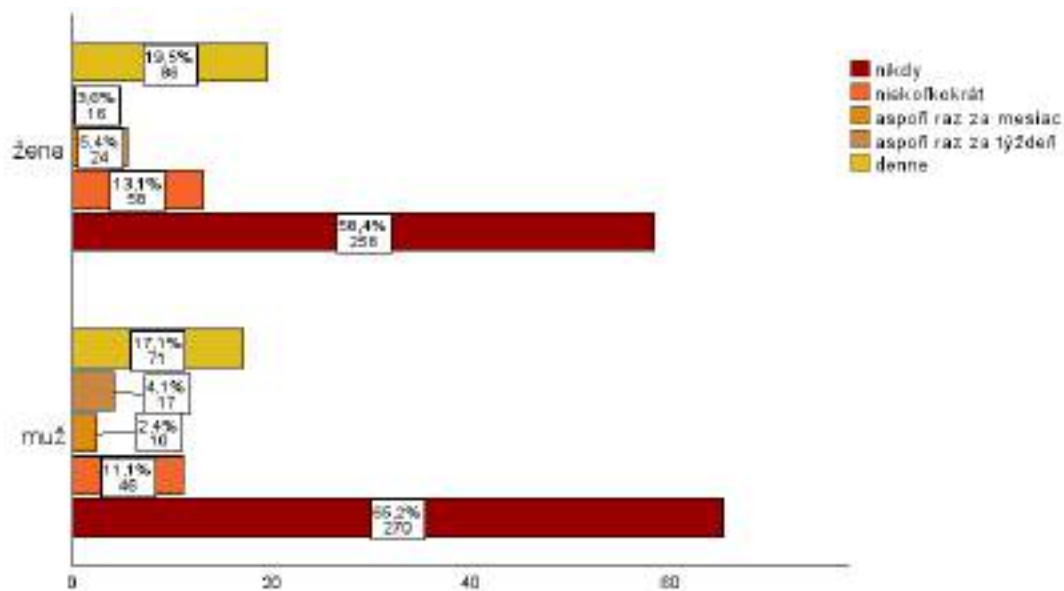

Z celkového počtu 875 respondentov na túto otázku odpovedalo 856 respondentov

Identifikácia diferenciácií vzhľadom na sociodemografické charakteristiky

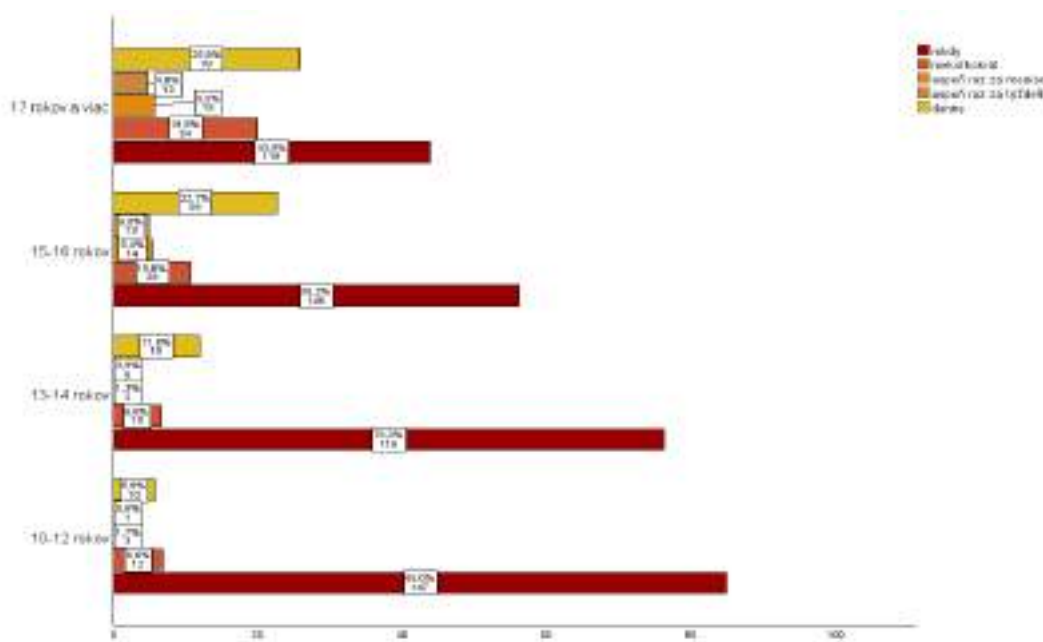
V nasledujúcich analýzach sme na identifikáciu diferenciácií vzhľadom na pohlavie, vek a ohrozenie materiálnou depriváciou použili Chí-kvadrát test.

Podľa pohlavia

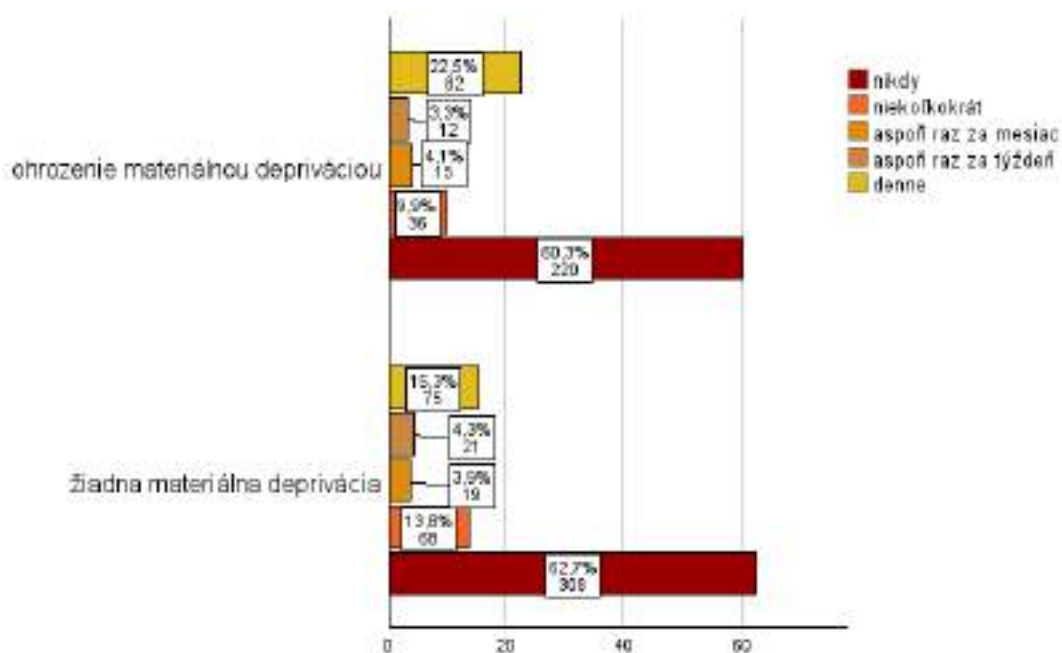
$U(N_{\text{dievčatá}} = 442, N_{\text{chlapci}} = 414) = 85557,0$ $Z = -1,887$, $p = 0,059$

Podľa veku

$H(N_{10-12} = 173, N_{13-14} = 152, N_{15-16} = 260, N_{17 \text{ a viac}} = 271) = 87,685$, $df = 3$, $p = 0,001$

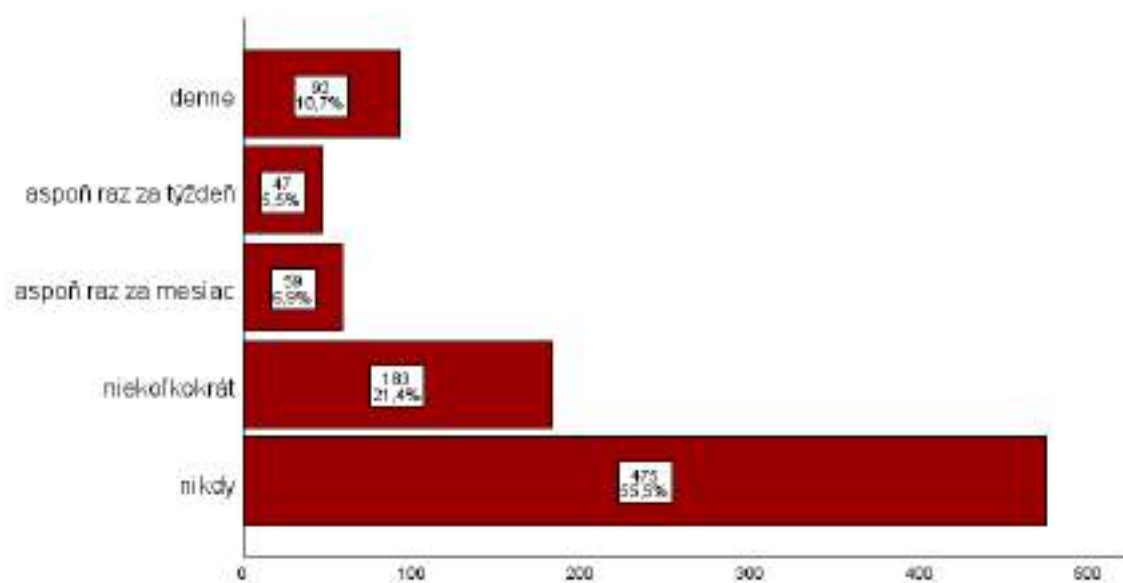
Podľa ohrozenia materiálnou depriváciou

$U(N \text{ ohrozenie MD} = 491, N \text{ žiadna MD} = 365) = 85187,5, Z = -1,420, p = 0,156$

Elektronické cigarety

Celá skupina

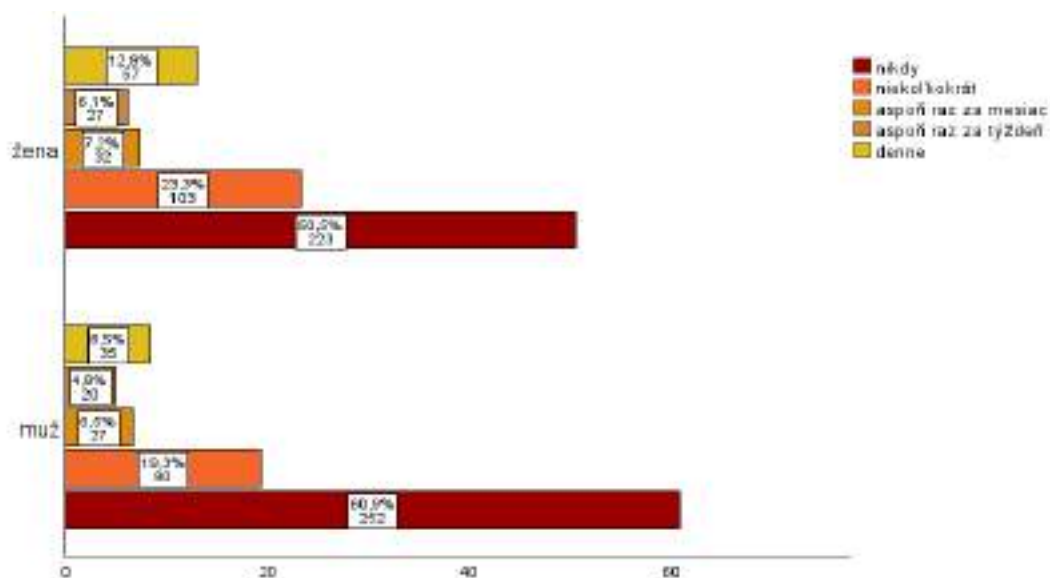

Z celkového počtu 875 respondentov na túto otázku odpovedalo 856 respondentov.

Identifikácia diferenciácií vzhľadom na sociodemografické charakteristiky

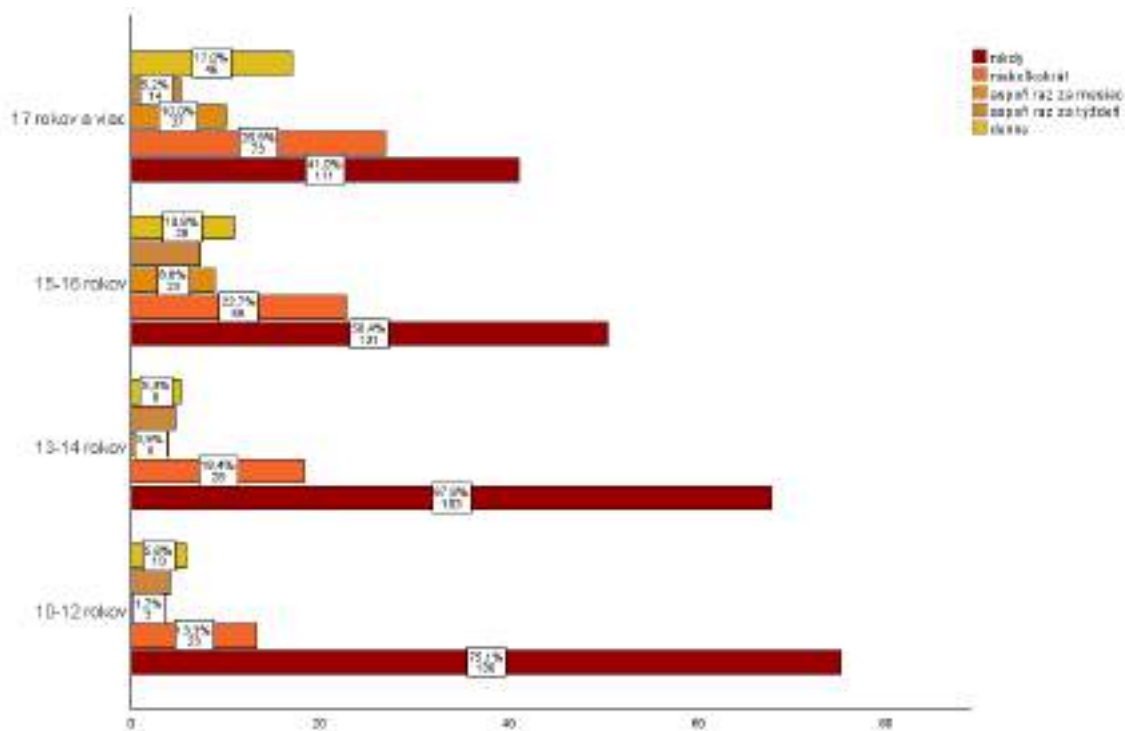
V nasledujúcich analýzach sme na identifikáciu diferenciácií vzhľadom na pohlavie, vek a ohrozenie materiálnou depriváciou použili Chí-kvadrát test.

Podľa pohlavia

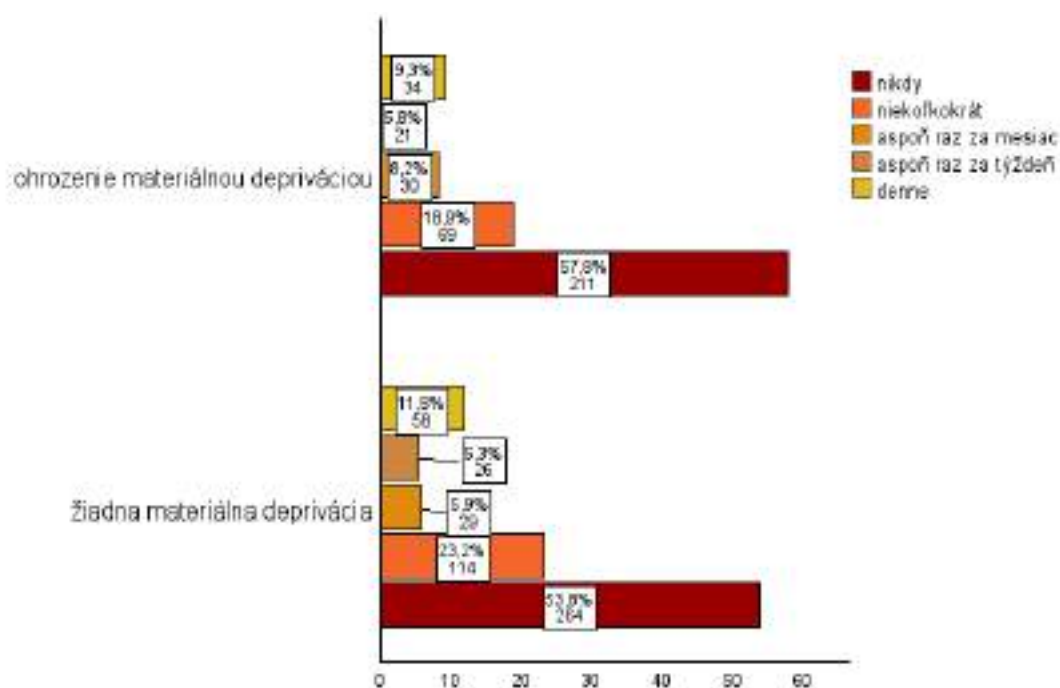
$U(N_{\text{dievčatá}} = 442, N_{\text{chlapci}} = 414) = 81194,5 \text{ } Z = -3,151, p = 0,002$

Podľa veku

$H(N_{10-12} = 173, N_{13-14} = 152, N_{15-16} = 260, N_{17 \text{ a viac}} = 271) = 62,143, df = 3, p = 0,001$

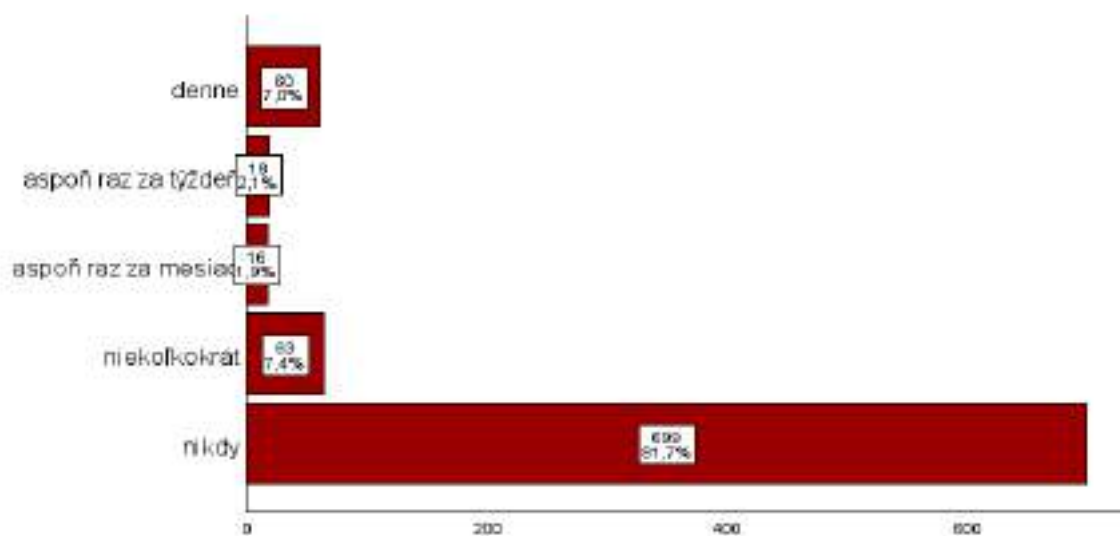
Podľa ohrozenia materiálnou depriváciou

$U(N \text{ ohrozenie MD} = 491, N \text{ žiadna MD} = 365) = 86304,0$ $Z = -1,021, p = 0,307$

Žuvací tabak

Celá skupina

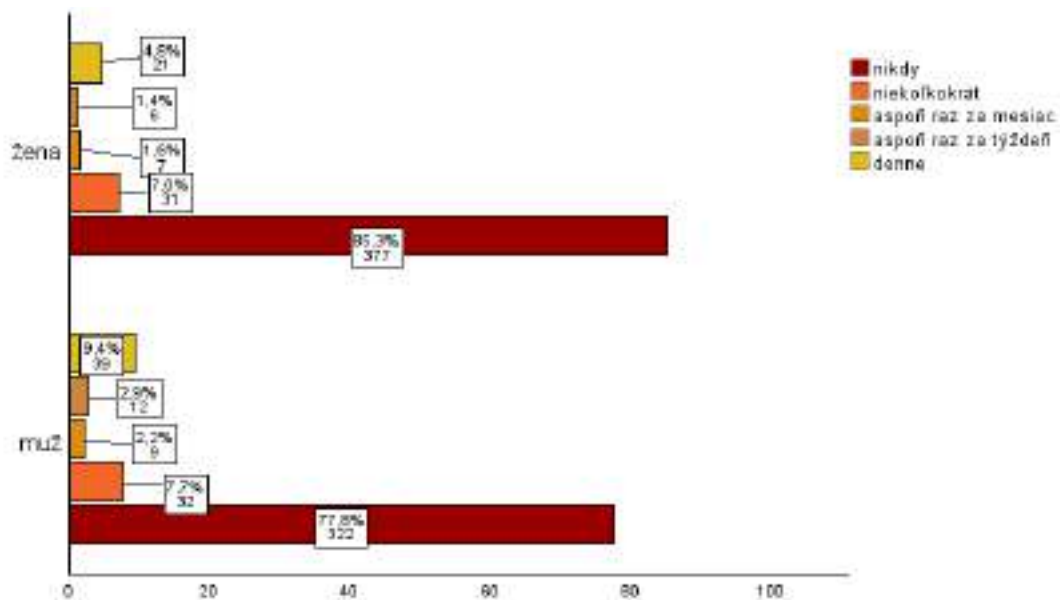

Z celkového počtu 875 respondentov na túto otázku odpovedalo 856 respondentov

Identifikácia diferenciácií vzhľadom na sociodemografické charakteristiky

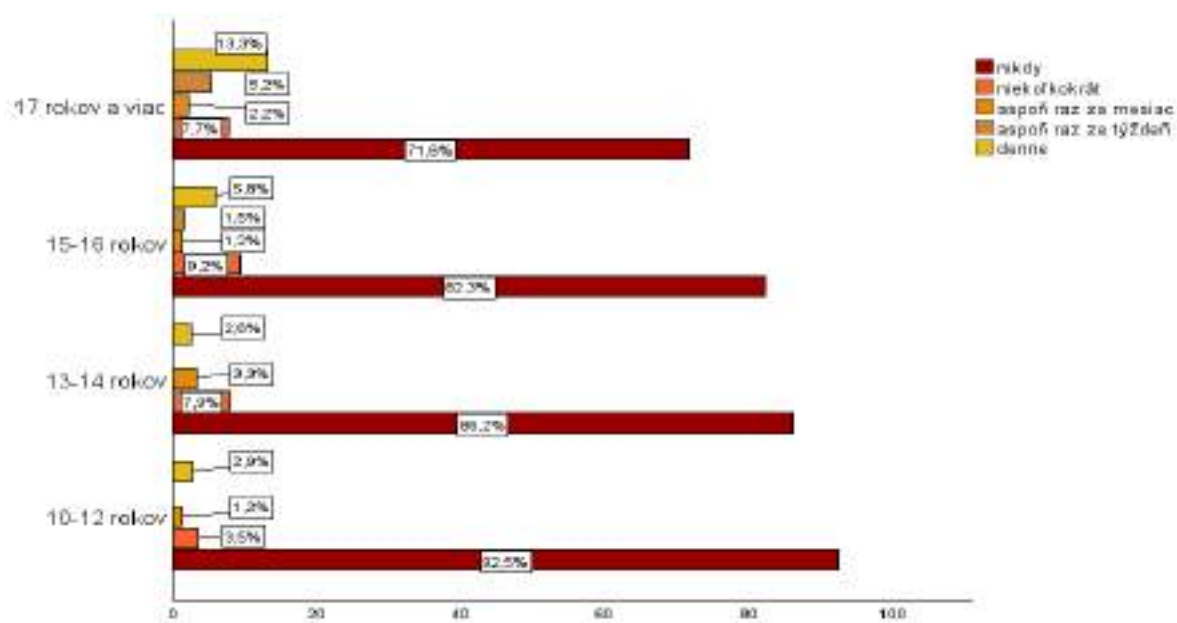
V nasledujúcich analýzach sme na identifikáciu diferenciácií vzhľadom na pohlavie, vek a ohrozenie materiálnou depriváciou použili Chí-kvadrát test.

Podľa pohlavia

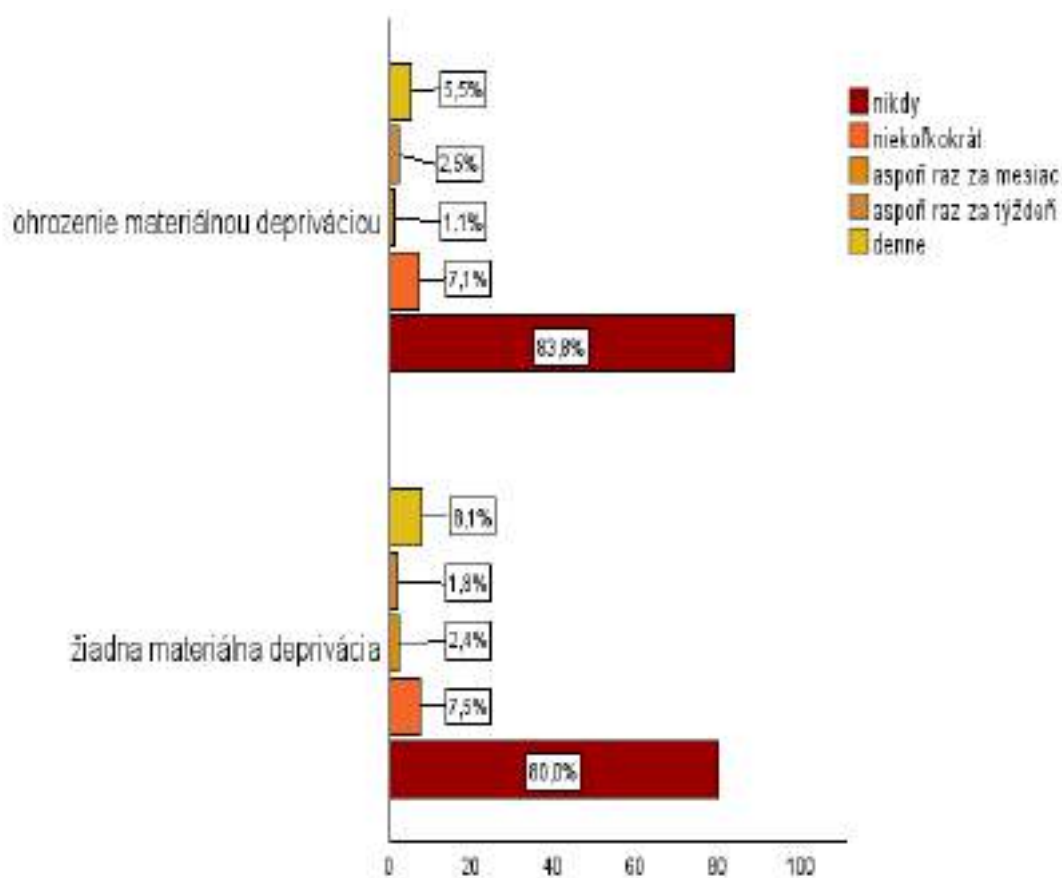
$U(N_{\text{dievčatá}} = 442, N_{\text{chlapci}} = 414) = 84183,0$ $Z = -2,999$, $p = 0,003$

Podľa veku

$H(N_{10-12} = 173, N_{13-14} = 152, N_{15-16} = 260, N_{17 \text{ a viac}} = 271) = 37,212, df = 3, p = 0,001$

Podľa ohrozenia materiálnou depriváciou

$U(N \text{ ohrozenie MD} = 491, N \text{ žiadna MD} = 365) = 86010,500 \text{ } Z = -1,491, p = 0,136$

U nelegálnych návykových látok ako marihuana, pervitín a riedidlo boli zaznamenané malé počty respondentov, ktorí uvádzali frekvenciu ich užívania. Nasledujúca tabuľka ich zobrazuje:

	marihuana		pervitín		riedidlo	
	N	%	N	%	N	%
nikdy	754	86,2	832	95,1	839	95,9
niekoľkokrát	55	6,3	11	1,3	4	0,5
aspoň raz za mesiac	15	1,7	2	0,2	1	0,1
aspoň raz za týždeň	6	0,7	2	0,2	1	0,1
denne	26	3,0	9	1,0	11	1,3
neodpovedali	19	2,2	19	2,2	19	2,2
spolu	875	100	875	100	875	100

Hlavné zistenia:

- deti a dospievajúci najčastejšie konzumujú energetické nápoje, cigarety, elektronické cigarety, nasleduje alkohol, žuvací tabak. Spomedzi nelegálnych návykových látok je najčastejšie konzumovaná marihuana, pervitín a riedidlo,
- energetické nápoje na dennej báze konzumuje takmer 15% respondentov, viac dievčatá ako chlapci, aspoň raz za týždeň konzumuje energetické nápoje takisto takmer 15% respondentov, viac dievčatá ako chlapci, ich konzumácia s vekom narastá. Materiálna deprivácia nie je výrazným prediktorom konzumovania energetických nápojov,
- dennú konzumáciu alkoholu uviedlo 20 (2,3%) respondentov, aspoň raz za týždeň konzumuje alkohol takmer 7% respondentov, viac dievčatá ako chlapci. S vekom konzumácia alkoholu stúpa. Deti a dospievajúci, ktorí sú ohrození materiálnou depriváciou, konzumujú alkohol viac ako deti, ktoré materiálnou depriváciou ohrozené nie sú,
- fajčenie cigariet na dennej báze uviedlo 157 (18,3%) respondentov, viac dievčatá ako chlapci. Frekvencia fajčenia stúpa s vekom, vo vekovej kategórii 17-roční a viac na dennej báze fajčí takmer 26% respondentov. Respondenti, ktorí sú ohrození materiálnou depriváciou, fajčia viac ako tí, ktorí nie sú ohrození,
- každý deň fajčí elektronické cigarety takmer 11% respondentov, opäť viac dievčatá ako chlapci. S vekom fajčenie elektronických cigariet stúpa. Na dennej báze fajčí viac respondentov, ktorí sú ohrození materiálnou depriváciou v porovnaní s respondentmi, ktorí materiálnou depriváciou ohrození nie sú,
- denné konzumovanie žuvacieho tabaku uviedlo 7% (60) respondentov, viac chlapci ako dievčatá. Konzumovanie žuvacieho tabaku stúpa s narastajúcim vekom, materiálna deprivácia nie je potenciálnym prediktorom konzumovania žuvacieho tabaku,
- spomedzi nelegálnych návykových látok respondenti najviac uvádzali marihuanu – dennú frekvenciu uviedlo 26 detí a dospievajúcich, aspoň raz za týždeň uviedlo konzumáciu 6 respondentov, raz za mesiac 15. Niekoľkokrát užilo marihuanu 55 respondentov. Akúkoľvek frekvenciu použitia pervitínu uviedlo 24 respondentov a akúkoľvek frekvenciu použitia riedidla uviedlo 17 respondentov.

Zhrnutie

Na základe vyššie uvedených zistení môžeme konštatovať, že užívanie všetkých popisovaných návykových látok stúpa s vekom. Čo sa týka pohlavia, dievčatá častejšie konzumujú energetické nápoje, cigarety, elektronické cigarety a alkohol. Deti a dospievajúci ohrození

materiálnou depriváciou častejšie konzumujú alkohol, cigarety a elektronické cigarety, pri energetických nápojoch a žuvacom tabaku nie je deprivácia významným prediktorom.

Zvlášť by bolo potrebné poukázať na dievčatá a ich spotrebu energetických nápojov, ktoré sú bežne dostupnou látkou bez kontroly veku kupujúceho, a takisto na výraznú dennú spotrebu cigariet a elektronických cigariet.

V porovnaní s výskumom, v ktorom bola zahrnutá všeobecná populácia detí a dospelých zo základných a stredných škôl a Slovensku (Holdoš a kol., 2023), deti z marginalizovaných rómskych komunít viac konzumujú energetické nápoje, výrazne viac fajčia cigarety na dennej báze (všeobecná populácia 6%, deti a dospelí z MRK 18,3%), elektronické cigarety (všeobecná populácia 5%, deti a dospelí z MRK 11%). Rozdiel, aj keď nie až taký výrazný je aj v konzumácii žuvacieho tabaku (všeobecná populácia 5%, deti a dospelí z MRK 7%).

Analýza psychologických a sociálnych premenných

Pre hlbšie pochopenie správania a prezívania detí a mládeže na Slovensku sme zaradili do dotazníkovej batérie aj viaceré výskumné nástroje a položky, ktoré hovoria o psychologických a sociálnych fenoménoch v ich životoch. Deti a mladých ľudí sme sa pýtali otázky prislúchajúce k nasledujúcim témam:

- pocit bezpečia a prijatia doma;
- pocit bezpečia a prijatia v škole;
- pocit šťastia a životnej spokojnosti.

Škály pocitu bezpečia a prijatie v škole a doma sme prebrali z projektu EU Kids Online, pretože boli v Európe aj na Slovensku už viackrát overené.

V textoch jednotlivé témy vždy predstavíme, uvedieme výsledok, porovnanie na základe veku, pohlavia a ohrozenia materiálnou depriváciou. Výsledky tiež využijeme na spomenutú analýzu v spojitosti s vybranými rizikovými aktivitami detí a mládeže.

Pocit bezpečia a prijatia doma

Pocit bezpečia doma je subjektívne prežívanie podpory, prijímania a bezpečného prostredia vo svojom domácom rodinnom prostredí. Nástroj zisťujúci pocit bezpečia doma pochádza z projektu EU Kids Online. Tvoria ho iba 3 položky, ktoré odzrkadľujú vnímanie podpory a bezpečnosti v domácom rodinnom prostredí. Ide o nasledovné položky:

- Keď hovorím, niekto počúva, čo chcem povedať.
- Moja rodina sa mi skutočne snaží pomôcť.
- Doma sa cítim v bezpečí.

Na položky mohli respondenti odpovedať na 4-položkovej škále: „vôbec neplatí“, „trochu platí“, „dosť platí“, „úplne platí“. Otázky sme položili všetkým vo výskume vo veku 10 – 19 rokov. Hodnota Cronbachovej alfa je 0,7, čo hovorí o dobrej vnútornej reliabilite dotazníka.

Priemerná hodnota pocitu bezpečia doma bola 3,34 (SD = 0,66), medián 3,33 a modus 4. Viac ako 29 % participantov uviedlo vo všetkých troch položkách „úplne platí“, čo môžeme interpretovať ako vysoký pocit bezpečia a podpory v domácom prostredí.

V nasledujúcich analýzach sme na identifikáciu diferenciácií a korelácií vzhľadom na pohlavie, vek a ohrozenie materiálnou depriváciou použili t-test a Pearsonov korelačný koeficient.

Vek participantov vykazuje s pocitom bezpečia a prijatia doma veľmi malý (zanedbateľný) negatívny vzťah ($r(855) = -0,09$, $p = 0,009$).

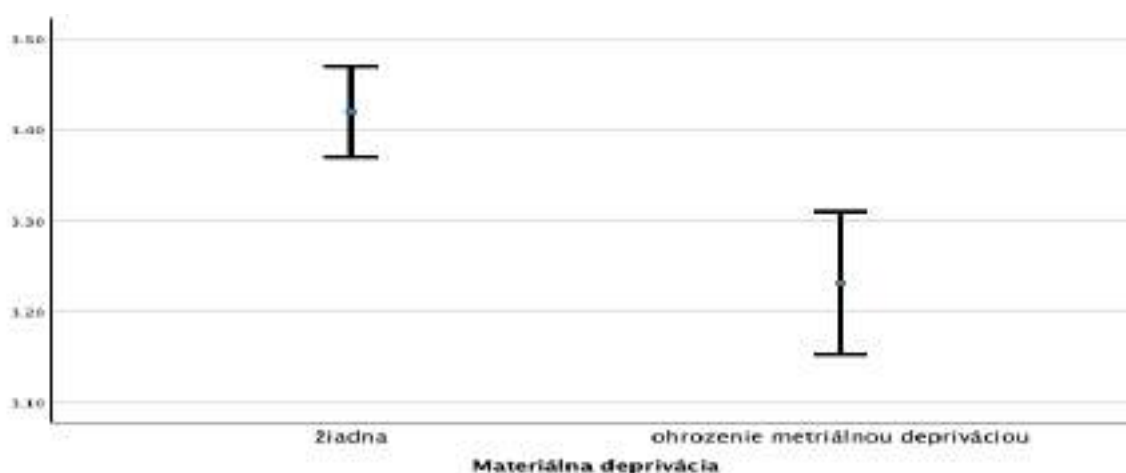
V úrovni pocitu bezpečia doma sa chlapci a dievčatá nelíšili.

Participant, ktorí sú ohrození materiálnou depriváciou, vykazovali znížený pocit bezpečnosti a prijatia v domácom prostredí oproti participantom, ktorí nie sú ohrození materiálnou depriváciou. Veľkosť efektu je však malá (Cohenove $d = 0,29$). Konkrétne údaje sú prezentované v tabuľke a v grafe.

Rozdiel medzi skupinami, ktoré sú a nie sú ohrozené materiálnou depriváciou, v bezpečnosti a prijatí v doma

	Bez ohrozenia materiálnou dep.		Ohrození materiálnou dep.		t(853)	p	Cohenove d
	M	SD	M	SD			
Bezpečnosť a prijatie v doma	3,42	0,56	3,23	0,76	4,17	>0,001	0,29

Poznámka: M = priemer; SD = štandardná odchýlka; t = t-test; p = signifikancia; Cohenove d = veľkosť účinku (effect size)

Rozdiel medzi skupinami, ktoré sú a nie sú ohrozené materiálnou depriváciou v bezpečnosti a prijatí v doma

Pocit bezpečia a prijatia v škole

Pocit bezpečia a prijatia v škole je subjektívne prežívanie podpory, prijatia a bezpečného školského prostredia. Dotazník zisťujúci pocit bezpečia a prijatia v škole pochádza z projektu EU Kids Online. Tvorí ho 5 položiek, ktoré odzrkadľujú vnímanie podpory a bezpečnosti v školskom prostredí, dobrých vzťahov so spolužiakmi a učiteľmi. Ide o nasledovné položky:

- Cítim, že patrím do mojej školy.
- V škole sa cítim bezpečne.
- Iní žiaci/študenti sú milí a ochotní pomáhať.
- Učiteľom na mne záleží.
- V škole je aspoň jeden učiteľ, za ktorým môžem ísť, keď mám problém.

Na položky mohli respondenti odpovedať na 4-položkovej škále: „vôbec neplatí“, „trochu platí“, „dosť platí“, „úplne platí“. Otázky sme položili všetkým vo výskume vo veku 10 – 19 rokov. Hodnota Cronbachovej alfa je 0,8, čo hovorí o veľmi dobrej vnútornej reliabilite dotazníka.

Priemerná hodnota pocitu bezpečia v škole bola 2,94 (SD = 0,72), medián 3, modus 4. Zjednodušene môžeme povedať, že v priemere odpovedali respondenti o svojom pociť bezpečia v škole odpoveďou medzi „trochu platí“ a „dosť platí“. Až 12 % participantov uviedlo vo všetkých piatich položkách „úplne platí“, čo môžeme interpretovať ako vysoký pocit bezpečia a podpory v školskom prostredí.

V nasledujúcich analýzach sme na identifikáciu diferenciácií a korelácií vzhľadom na pohlavie a vek použili t-test a Pearsonov korelačný koeficient. V úrovni pocitu bezpečia a prijatia v škole chlapci vykazovali vyššie hodnoty ako dievčatá, ale rozdiel je malý (Cohenov $d = 0,15$). Konkrétne údaje sú prezentované v tabuľke.

Rozdiel medzi chlapcami a dievčatami v bezpečnosti a prijatí v škole

		chlapci		dievčatá		t(853)	p	Cohenove d
		M	SD	M	SD			
Bezpečnosť v škole	a prijatie	3,00	0,71	2,90	0,72	2,21	0,01	0,15

Poznámka: M = priemer; SD = štandardná odchýlka; t = t-test; p = signifikancia; Cohenove d = veľkosť účinku (effect size)

Nezistili sme rozdiel v skupinách ohrozených a neohrozených materiálnou depriváciou v pociť bezpečia a prijatia v škole.

Vek participantov vykazuje s pocitom bezpečia a prijatia v škole veľmi malý (zanedbateľný) vzťah ($r(855) = -0,094$, $p = 0,006$).

Pocit šťastia a životnej spokojnosti

Pojem šťastie sa používa v kontexte mentálnych alebo emocionálnych stavov vrátane pozitívnych alebo príjemných emócií od spokojnosti po intenzívnu radosť. Používa sa aj v kontexte životnej spokojnosti, subjektívnej pohody (well-being) a rozkvetu (Anand, 2016). Na zistenie pocitu šťastia a životnej spokojnosti sme sa inšpirovali metodikou Happiness – satisfaction od autorov Joseph, et al. (2004). Originálna škála má 6 položiek – 3 pozitívne a 3 negatívne formulované. Použili sme pozitívne položky a jednu negatívnu, ktorú sme otočili – preformulovali do pozitívnej podoby. (Som celkovo spokojný/á so svojím životom). Táto položka sa používa aj na meranie životnej spokojnosti. Celkovo sme teda použili 4 položky, ktoré majú nasledovné znenie:

- Som celkovo spokojný/á so svojím životom.
- Celkovo sa cítim šťastný/á.
- Som rád/a, že som taký/á, aký/á som.
- Život ma teší.

Na položky mohli respondenti odpovedať na 4-položkovej škále: „vôbec neplatí“; „trochu platí“; „veľmi platí“; „úplne platí“. Otázky sme položili všetkým vo výskume vo veku 10 – 19 rokov. Hodnota Cronbachovej alfa je 0,9, čo hovorí o vynikajúcej vnútornej reliabilite dotazníka.

Priemerná hodnota pocitu šťastia a životnej spokojnosti bola 3,18 (SD = 0,85), medián = 3,5 a Modus = 4. Zjednodušene môžeme povedať, že v priemere odpovedali respondenti na otázky

o pocite šťastia a spokojnosti odpoveďou „veľmi platí“. Celkovo 31,8 % participantov uviedlo vo všetkých položkách „úplne platí“.

V nasledujúcich analýzach sme na identifikáciu diferenciácií a korelácií vzhľadom na pohlavie a vek použili korelačný koeficient, t-test.

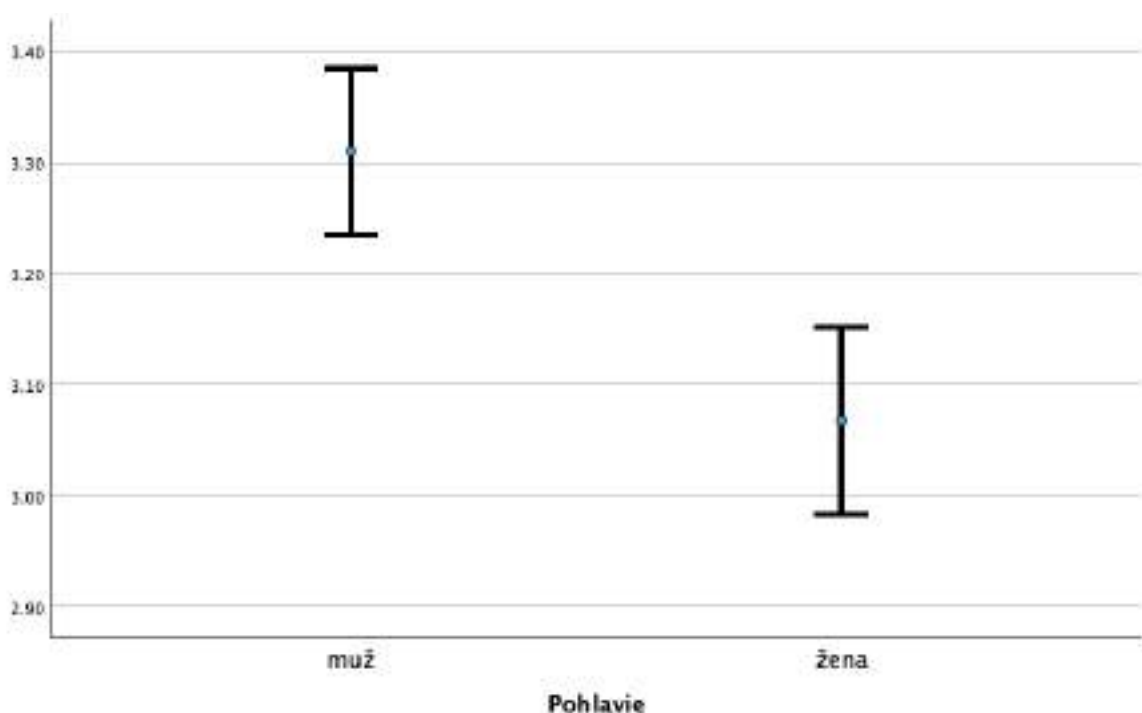
Vek participantov vykazuje s pocitom šťastia a životnej spokojnosti slabý negatívny vzťah ($r(852) = -0,12$, $p < 0,001$).

Dievčatá vykazovali menej pocitov šťastia ako chlapci. Veľkosť účinku (effect size) je malá (Cohenove $d = 0,29$). Konkrétne hodnoty sú prezentované v tabuľke a grafe.

Rozdiel medzi chlapcami a dievčatami v pocite šťastia a životnej spokojnosti

	chlapci		dievčatá		t(1047)	p	Cohenove d
	M	SD	M	SD			
Pocit šťastia a životnej spokojnosti	3,31	0,76	3,07	0,90	4,21	>0,001	0,29

Poznámka: M = priemer; SD = štandardná odchýlka; t = t-test; p = signifikancia; Cohenove d = veľkosť účinku (effect size)

Rozdiel medzi chlapcami a dievčatami v pocite šťastia a životnej spokojnosti

Participanti, ktorí sú ohrození materiálnou depriváciou, vykazovali znížený pocit šťastia a životnej spokojnosti oproti participantom, ktorí nie sú ohrození materiálnou depriváciou. Veľkosť efektu je však malá (Cohenove $d = 0,19$). Konkrétne údaje sú prezentované v tabuľke.

Rozdiel medzi skupinami, ktoré sú a nie sú ohrozené materiálnou depriváciou, v pocite šťastia a životnej spokojnosti

	Bez ohrozenia materiálnou dep.		Ohrození materiálnou dep.		t(850)	p	Cohenove d
	M	SD	M	SD			
Šťastie a životná spokojnosť	3,25	0,81	3,09	0,89	2,47	0,003	0,19

Poznámka: M = priemer; SD = štandardná odchýlka; t = t-test; p = signifikancia; Cohenove d = veľkosť účinku (effect size)

Pocit bezpečia a prijatia doma, v škole a prežívanie pocitu šťastia a životnej spokojnosti spolu stretnie silno a až silno korelujú. Výsledky sú prezentované v tabuľke.

Korelačná tabuľka pocitu bezpečia a prijatia doma, v škole a prežívanie pocitu šťastia a životnej spokojnosti.

	Bezpečie a prijatie doma	Bezpečie a prijatie v škole	Šťastie a živ. spokojnosť
Bezpečie a prijatie doma	1	0,48**	0,56**
Bezpečie a prijatie v škole		1	0,59**
Šťastie a živ. spokojnosť			1

Poznámka: * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$;

Analýza psychosociálnych premenných v kontexte rizikového správania a negatívnych skúseností

Analýza obetí sexuálnej agresie a zneužitia

Analyzovali sme výskyt sexuálnej agresie a zneužitia v kontexte psychologických a sociálnych premenných. Išlo položky: Mal niekto s tebou sex, napriek tomu, že si to nechcel/a? Dotkol sa niekto tvojich pohlavných orgánov alebo prs alebo ťa prinútil dotýkať sa jeho pohlavných orgánov, napriek tomu, že si to nechcel/a? Ukázal/a ti niekto svoje pohlavné orgány alebo prsia napriek tomu, že si to nechcel/a? Na štatistickú analýzu sme použili t-test, a test veľkosti efektu Cohenovo d. Výsledné údaje sú prezentované v tabuľkách.

Tabuľka Analýza položky: „Mal niekto s tebou sex, napriek tomu, že si to nechcel/a?“

bez skúsenosti		so skúsenosťou so zneužitím		t(799)	p	Cohen d
M	SD	M	SD			

Bezpečie a prijatie doma	3,36	0,65	2,99	0,85	-3,42	<0,001	0,55
Bezpečie a prijatie v škole	2,93	0,71	2,96	0,70	0,14	0,443	0,02
Pocit šťastia	3,21	0,83	2,75	1,01	-3,33	<0,001	0,54

Poznámka: M = priemer; SD = štandardná odchýlka; t = t-test; p = signifikancia; Cohenove d = veľkosť účinku (effect size)

Tabuľka Analýza položky: „Dotkol sa niekto tvojich pohlavných orgánov alebo prs alebo ťa prinútil dotýkať sa jeho pohlavných orgánov, napriek tomu, že si to nechcel/a?“

	bez skúsenosti		so skúsenosťou		t(853)	p	Cohen d
	M	SD	M	SD			
Bezpečie a prijatie doma	3,38	0,62	2,92	0,89	-6,12	<0,001	0,72
Bezpečie a prijatie v škole	2,76	0,82	2,96	0,71	-2,38	0,009	0,28
Pocit šťastia	3,23	0,81	2,72	1,00	-5,16	<0,001	0,61

Poznámka: M = priemer; SD = štandardná odchýlka; t = t-test; p = signifikancia; Cohenove d = veľkosť účinku (effect size)

Tabuľka Analýza položky: „Ukázal/a ti niekto svoje pohlavné orgány alebo prsia napriek tomu, že si to nechcel/a?“

	bez skúsenosti		so skúsenosťou		t(853)	p	Cohen d
	M	SD	M	SD			
Bezpečie a prijatie doma	3,37	0,63	3,17	0,80	-2,97	0,003	0,30
Bezpečie a prijatie v škole	2,95	0,79	2,89	0,70	-0,70	0,241	0,07
Pocit šťastia	3,22	0,82	2,94	1,00	-3,26	0,001	0,33

Poznámka: M = priemer; SD = štandardná odchýlka; t = t-test; p = signifikancia; Cohenove d = veľkosť účinku (effect size)

Pri vzatí do úvahy veľkosť účinku (effect size) aspoň na strednej úrovni (Cohenove $d > 0,5$) sme zistili významné rozdiely medzi participantmi, ktorí nemali skúsenosť so sexuálnym obťažovaním a zneužitím, a participantami, ktorí túto skúsenosť priznávajú, najmä v pocite šťastia a životnej spokojnosti a subjektívneho pocitu bezpečia prijatia v domácom prostredí. Tie významné rozdiely sme potvrdili v položkách sexuálneho zneužitia: „Mal niekto s tebou sex, napriek tomu, že si to nechcel/a?“ a „Dotkol sa niekto tvojich pohlavných orgánov alebo prs alebo ťa prinútil dotýkať sa jeho pohlavných orgánov, napriek tomu, že si to nechcel/a?“ Subjektívne prežívanie bezpečia a pocitu prijatia v škole nevykazuje signifikantný rozdiel v zneužití a sexuálnom obťažovaní. Berúc do úvahy veľkosť účinku sme významné rozdiely v psychosociálnych premenných nepotvrdili ani v položke: „Ukázal/a ti niekto svoje pohlavné orgány alebo prsia napriek tomu, že si to nechcel/a?“ I keď za psychologicky významné pokladáme rozdiely v participantoch, ktorí takúto skúsenosť mali, a participantoch, ktorí túto skúsenosť nemali, v bezpečí a prijatí doma a v pocite šťastia a životnej spokojnosti.

Analýza obetí šikanovania

Analyzovali sme výskyt šikanovania z pohľadu obeť v kontexte psychologických a sociálnych premenných. Išlo položku: „Ublížil ti v poslednej dobe takýmto spôsobom niekto?“ Porovnávali sme participantov, ktorí skúsenosť so šikanovaním nemali, a participantov, ktorí takúto skúsenosť mali opakovane. Na štatistickú analýzu sme použili t-test, a test veľkosti efektu Cohenovo d . Výsledné údaje sú prezentované v nasledujúcej tabuľke.

Tabuľka Rozdiel medzi participantami bez skúsenosti so šikanovaním a s opakovanou skúsenosťou so šikanovaním v psychologických a sociálnych premenných.

	bez skúsenosti so šikanovaním		opakovaná skúsenosť so šikanovaním		t(799)	p	Cohen d
	M	SD	M	SD			
Bezpečie a prijatie doma	3,41	0,60	3,02	0,85	6,30	<0,001	0,60
Bezpečie a prijatie v škole	2,99	0,71	2,66	0,70	4,88	<0,001	0,47
Pocit šťastia	3,27	0,81	2,76	0,95	6,36	<0,001	0,61

Poznámka: M = priemer; SD = štandardná odchýlka; t = t-test; p = signifikancia; Cohenove d = veľkosť účinku (effect size)

Pri vzatí do úvahy veľkosť účinku (effect size) aspoň na strednej úrovni (Cohenove $d > 0,5$) sme zistili významné rozdiely medzi participantmi, ktorí nemali skúsenosť so šikanovaním, a participantami, ktorí mali takúto skúsenosť opakovane. Participant, ktorí mali opakovú

skúsenosť so šikanovaním, pocitovali nižšie bezpečie a prijatie doma a v škole a aj nižší pocit šťastia a životnej spokojnosti ako participanti, ktorí takúto skúsenosť nemali. Za psychologicky významné považujeme aj rozdiel v bezpečí a prijatí v škole pri skúsenosti so šikanou.

Analýza obetí kyberšikanovania

Analyzovali sme výskyt šikanovania z pohľadu obeť v kontexte psychologických a sociálnych premenných. Išlo o položku: „Ublížil ti niekto na internete alebo cez mobil?“ Porovnávali sme participantov, ktorí, skúsenosť s kyberšikanovaním nemali a participantov, ktorí, takúto skúsenosť mali opakovane. Na štatistickú analýzu sme použili t-test, a test veľkosti efektu Cohenovo d. Výsledné údaje sú prezentované v nasledujúcej tabuľke.

Tabuľka Rozdiel medzi participantami bez skúsenosti s kyberšikanovaním a s opakovanou skúsenosťou so šikanovaním v psychologických a sociálnych premenných.

	bez skúsenosti so šikanovaním		opakovaná skúsenosť so šikanovaním		t(853)	p	Cohen d
	M	SD	M	SD			
Bezpečie a prijatie doma	3,35	0,66	3,2	0,71	1,80	0,036	0,20
Bezpečie a prijatie v škole	2,97	0,71	2,68	0,78	3,62	<0,001	0,41
Pocit šťastia	3,24	0,81	2,68	1,02	5,95	<0,001	0,67

Poznámka: M = priemer; SD = štandardná odchýlka; t = t-test; p = signifikancia; Cohenove d = veľkosť účinku (effect size)

Pri vzatí do úvahy veľkosť účinku (effect size) aspoň na strednej úrovni (Cohenove d > 0,5) sme zistili významné rozdiely medzi participantmi, ktorí nemali skúsenosť so šikanovaním, a participantami, ktorí mali takúto skúsenosť opakovane. Participanti, ktorí mali opakovanú skúsenosť so šikanovaním pocitovali nižší pocit šťastia a životnej spokojnosti ako participanti, ktorí takúto skúsenosť nemali. Za psychologicky významný považujeme aj rozdiel v bezpečí a prijatí v školskom prostredí.

Analýza aktérov šikanovania a kyberšikanovania - agresorov

Analyzovali sme výskyt šikanovania z pohľadu agresora v kontexte psychologických a sociálnych premenných. Išlo o dve položky: „Správal si sa ty k niekomu zlým spôsobom?“ Osobne – tvárou v tvár (to znamená, že tá osoba bola s tebou na tom istom mieste v tom istom čase). Cez mobilný telefón alebo internet, počítač, tablet a pod. Na štatistickú analýzu sme použili t-test, a test veľkosti efektu Cohenovo d. Výsledné údaje sú prezentované v tabuľkách.

Tabuľka Rozdiel medzi participantami bez skúsenosti so šikanovaním a kyberšikanovaním z pozície agresora a s opakovanou skúsenosťou so šikanovaním a kyberšikanou z pozície agresora v psychologických a sociálnych premenných.

		bez skúsenosti so šikanovaním agresor		opakované šikanovanie agresor		t(744)	p	Cohen d
		M	SD	M	SD			
Bezpečie prijatie doma	a	3,39	0,61	3,15	0,80	3,86	<0,001	0,37
Bezpečie a prijatie v škole		3,01	0,71	2,66	0,74	5,11	<0,001	0,49
Pocit šťastia		3,26	0,81	2,89	0,95	4,57	<0,001	0,44

Poznámka: M = priemer; SD = štandardná odchýlka; t = t-test; p = signifikancia; Cohenove d = veľkosť účinku (effect size)

Pri všetkých premenných sme zistili signifikantné rozdiely medzi participantmi, ktorí nemali skúsenosť so šikanovaním z pozície agresora a participantami, ktorí mali takúto skúsenosť opakovane. Pri vzatí do úvahy veľkosti účinku (effect size) aspoň na strednej úrovni (Cohenove $d > 0,5$) sme tie rozdiely nepotvrdili. Napriek tomu ich považujeme za psychologicky významné.

Tabuľka Rozdiel medzi participantmi bez skúsenosti so šikanovaním a kyberšikanovaním z pozície agresora a s opakovanou skúsenosťou so šikanovaním a kyberšikanou z pozície agresora v psychologických a sociálnych premenných.

		bez skúsenosti s kyberšikanovaním agresor		opakované kyberšikanovanie agresor		t(782)	p	Cohen d
		M	SD	M	SD			
Bezpečie a prijatie doma	a	3,40	0,62	3,11	0,79	4,43	<0,001	0,44
Bezpečie a prijatie v škole		3,01	0,70	2,58	0,72	6,06	<0,001	0,61
Pocit šťastia		3,26	0,81	2,81	0,95	5,38	<0,001	0,54

Poznámka: M = priemer; SD = štandardná odchýlka; t = t-test; p = signifikancia; Cohenove d = veľkosť účinku (effect size)

Pri všetkých premenných sme zistili signifikantné rozdiely medzi participantmi, ktorí nemali skúsenosť s kyberšikanovaním z pozície agresora, a participantami, ktorí mali takúto skúsenosť opakovane. Pri vzatí do úvahy veľkosti účinku (effect size) aspoň na strednej úrovni (Cohenove $d > 0,5$) sme rozdiely potvrdili pri bezpečí a prijatí doma a pri pocite šťastia. Za psychologicky významný považujeme aj rozdiel v subjektívnom pocite bezpečia a prijatia doma.

Analýza sexuálnych obsahov

Analyzovali sme skúsenosť detí a dospelých so sexuálnymi obsahmi prostredníctvom položky: „Videl/a si nejaké sexuálne obrázky, fotky, videá za posledný rok?“ Na štatistickú analýzu sme použili t-test, a test veľkosti efektu Cohenovo d. V tabuľke prezentujeme rozdiely v psychologických a sociálnych premenných medzi participantami, čo priznávajú vystavenie sa sexuálnym obsahom, a participantami, čo nevideli sexuálne obsahy. Konkrétne hodnoty sú prezentované v tabuľke.

Tabuľka Rozdiel medzi participantmi, ktorí nevideli sexuálny obsah, a participantami, ktorí videli sexuálny obsah, v psychologických a sociálnych premenných.

	nevidel sex. obsahy		videl sex. obsahy		t(782)	p	Cohen d
	M	SD	M	SD			
Bezpečie a prijatie doma	3,40	0,62	3,30	0,79	-3,19	<0,001	0,22
Bezpečie a prijatie v škole	3,05	0,68	2,77	0,74	-5,72	<0,001	0,40
Pocit šťastia	3,31	0,76	3,00	0,93	-5,20	<0,001	0,36

Poznámka: M = priemer; SD = štandardná odchýlka; t = t-test; p = signifikancia; Cohenove d = veľkosť účinku (effect size),

Pri všetkých premenných sme zistili signifikantné rozdiely medzi participantmi, ktorí nepriznávali, že videli sexuálne obsahy, a participantami, ktorí túto skúsenosť priznali. Pri vzatí do úvahy veľkosti účinku (effect size) aspoň na strednej úrovni (Cohenove d > 0,5) sme však rozdiely nepotvrdili. Všetky rozdiely však považujeme za psychologicky významné.

Analýza sextingu (prijímania sexuálneho obsahu)

Prijímanie sexuálneho obsahu sme analyzovali prostredníctvom položky: „Dostal/a si za posledný rok nejaké sexuálne správy? Mohlo by ísť o slová, obrázky alebo videá.“ Na štatistickú analýzu sme použili t-test, a test veľkosti efektu Cohenovo d. Rozdiely v rôznych psychologických a sociálnych premenných medzi participantmi, čo priznávajú zasielanie sexuálnych obsahov, a participantmi, čo neposielali sexuálne obsahy, prezentujeme v tabuľke.

Tabuľka Rozdiel medzi participantami, ktorí nedostali sexuálne správy, a participantami, ktorí dostali sexuálne správy v psychologických a sociálnych premenných.

	nedostal sex. správy		dostal sex. správy		t(853)	p	Cohen d
	M	SD	M	SD			
Bezpečie a prijatie doma	3,40	0,62	3,19	0,74	-4,00	<0,001	0,31
Bezpečie a prijatie v škole	3,00	0,70	2,78	0,73	-3,88	<0,001	0,30
Pocit šťastia	3,29	0,77	2,89	0,98	-6,17	<0,001	0,48

Poznámka: M = priemer; SD = štandardná odchýlka; t = t-test; p = signifikancia; Cohenove d = veľkosť účinku (effect size),

Pri všetkých premenných sme zistili signifikantné rozdiely medzi participantmi, ktorí nedostávali sexuálne správy a participantami, ktorí dostali sexuálne správy. Pri vzatí do úvahy

veľkosti účinku (effect size) aspoň na strednej úrovni (Cohenove $d > 0,5$) sme však rozdiely nepotvrdili. Všetky rozdiely však považujeme za psychologicky významné.

Analýza užívania návykových látok

Analyzovali sme frekvenciu konzumácie návykových látok: energetické nápoje, alkohol, cigarety, marihuana, extáza, pervitín, iné drogy. Na štatistickú analýzu sme použili Spearmanov test. Vzťahy medzi frekvenciou prijímania návykových látok a rôznych psychologických a sociálnych premenných prezentujeme v tabuľke.

Korelačná tabuľka užívania návykových látok v spojitosti so psychologickými premennými

	Bezpečie a prijatie doma	Bezpečie a prijatie v škole	Šťastie a živ. spokojnosť
Energetické nápoje	-0,08**	-0,19**	-0,18**
Alkohol	-0,10**	-0,18**	-0,19**
Cigarety	-0,13**	-0,12**	-0,17**
Elektronické cigarety (vaping)	-0,14**	-0,20**	-0,24**
Žuvací tabak	-0,15**	-0,13**	-0,20**
Marihuana	-0,12**	-0,10**	-0,19**
Pervitín	-0,08*	-0,05	-0,09*
Riedidlo	-0,05	-0,00	-0,06

Poznámka: * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$;

Slabé negatívne korelácie sme našli okrem pervitínu a riedidla vo všetkých návykových látkach.

Hlavné zistenia:

- skoro jedna tretina (29 %) detí a mladých v našom výskume prežíva vysoký pocit bezpečia a podpory v domácom prostredí,
- približne 7 % detí sa doma necíti plne bezpečne a prijatých,
- deti a mladí, ktorí sú ohrození materiálnou depriváciou, vykazovali znížený pocit bezpečnosti a prijatia v domácom prostredí oproti participantom, ktorí nie sú ohrození materiálnou depriváciou. Veľkosť efektu je však malá,
- 12 % detí a mladých prežíva vysoký pocit bezpečia a podpory v školskom prostredí,
- viac ako 14 % detí a mladých sa v škole necíti úplne bezpečne a prijatých.
- skoro jedna tretina (32 %) prežíva vysoký pocit šťastia a životnej spokojnosti,
- približne každé siedme dieťa (15 %) prežíva nízky pocit šťastia a životnej spokojnosti.

- participanti, ktorí sú ohrození materiálnou depriváciou, vykazovali znížený pocit šťastia a životnej spokojnosti oproti participantom, ktorí nie sú ohrození materiálnou depriváciou. Veľkosť efektu je však malá,
- deti a mladí, ktorí majú skúsenosť so sexuálnym zneužitím vo viacerých formách, vykazovali významne nižší pocit bezpečnosti a prijatia v domácom prostredí ako tí, ktorí takúto skúsenosť nemali,
- deti a mladí, ktorí majú skúsenosť so sexuálnym zneužitím vo viacerých formách, vykazovali významne nižší pocit šťastia a životnej spokojnosti ako tí, ktorí takúto skúsenosť nemali,
- deti a mladí, ktorí majú opakovanú skúsenosť so šikanovaním, vykazovali významne nižší pocit bezpečnosti a prijatia v domácom prostredí ako tí, ktorí takúto skúsenosť nemali,
- deti a mladí, ktorí majú opakovanú skúsenosť so šikanovaním, vykazovali významne nižší pocit šťastia a životnej spokojnosti ako tí, ktorí takúto skúsenosť nemali,
- deti a mladí, ktorí majú opakovanú skúsenosť s kyberšikanovaním, vykazovali významne nižší pocit šťastia a životnej spokojnosti ako tí, ktorí takúto skúsenosť nemali,
- deti a mladí, ktorí majú opakovanú skúsenosť s kyberšikanovaním v pozícii agresora, vykazovali významne nižší pocit bezpečia a prijatia v školskom prostredí ako tí, ktorí takúto skúsenosť nemali,
- deti a mladí, ktorí majú opakovanú skúsenosť s kyberšikanovaním v pozícii agresora, vykazovali významne nižší pocit šťastia a životnej spokojnosti ako tí, ktorí takúto skúsenosť nemali,
- slabé negatívne korelácie sme našli (okrem pervitínu a riedidla) vo všetkých návykových látkach s pocitom bezpečia a prijatia doma,
- slabé negatívne korelácie sme našli (okrem pervitínu a riedidla) vo všetkých návykových látkach s pocitom bezpečia a prijatia v škole,
- Slabé negatívne korelácie sme našli (okrem pervitínu a riedidla) vo všetkých návykových látkach s pocitom šťastia a životnej spokojnosti.

Zhrnutie

V časti psychosociálnych premenných sme merali tri oblasti: pocit bezpečia a prijatia doma, pocit bezpečia a prijatia v škole a pocit šťastia a životnej spokojnosti. Napriek špecifickému výskumnému súboru naši participanti vykazovali vo všetkých troch premenných významne

vyššie hodnoty ako reprezentatívny súbor detí a mladých ľudí z výskumu z roku 2023 (Holdoš et al., 2023). To znamená, že účastníci nášho výskumu prežívali vyšší pocit bezpečia doma aj v škole a taktiež vykazovali vyššiu mieru šťastia a spokojnosti so životom ako deti a mladí ľudia zo štandardného reprezentatívneho prostredia.

Tieto tri premenné sme porovnávali podľa veku, pohlavia a príslušnosti ku skupine ohrozenej materiálnou depriváciou. Z hľadiska pohlavia sa zistil rozdiel v pocite bezpečia a prijatia v škole – dievčatá vykazovali signifikantne nižšie hodnoty, avšak veľkosť efektu bola malá. Podobne aj pri pocite šťastia a životnej spokojnosti vykazovali dievčatá nižšie skóre ako chlapci, opäť s malou veľkosťou efektu. Rozdiel medzi pohlaviami sa nezistil pri pocite bezpečia a prijatia doma. V súvislosti s vekom sa ukázalo, že všetky tri premenné sa s pribúdajúcim vekom mierne zhoršujú. Deti a mladí ľudia ohrození materiálnou depriváciou vykazovali nižší pocit bezpečia a prijatia doma, ako aj nižšiu životnú spokojnosť v porovnaní s tými, ktorí do tejto skupiny nepatria. Materiálna deprivácia však nemala vplyv na pocit bezpečia a prijatia v škole. Všetky tri premenné spolu stredne silno až silno pozitívne korelujú, čo naznačuje spoločný základ a možnú súvislosť so všeobecným well-beingom.

Uvedené psychosociálne premenné sme ďalej analyzovali v kontexte rizikového správania a negatívnych zážitkov. Prvou oblasťou bola skúsenosť so sexuálnym zneužitím. Deti a mladí ľudia, ktorí mali takúto skúsenosť, vykazovali významne nižší pocit bezpečia a prijatia doma a tiež nižší pocit šťastia a spokojnosti v porovnaní s tými, ktorí takúto skúsenosť nemali. Viacerí uvádzali, že k zneužitiu došlo v blízkosti domova alebo zo strany známych osôb, čo zrejme ovplyvnilo ich vnímanie bezpečia v domácom prostredí. Takéto zážitky, najmä ak sa opakujú, pravdepodobne súvisia aj so zníženým prežívaním šťastia. Zaujímavé je, že prežívanie bezpečnosti a prijatia v škole takúto súvislosť so sexuálnym zneužívaním nevykazuje a aj vzhľadom na to, že sa všeobecne v škole deti a mladí ľudia cítia bezpečne a prijato, môžeme sprostredkovane naznačiť, že aj napriek tomu, že pomerne často boli zneužívanými rovesníkmi, škola nie je miestom, kde deti a mladí ľudia majú skúsenosť s priamym sexuálnym zneužitím.

Pri skúsenosti so sexuálnym obťažovaním (položka „Ukázal/a ti niekto svoje pohlavné orgány alebo prsia napriek tomu, že si to nechcel/a?“) sme zaznamenali podobné rozdiely – znížený pocit bezpečia doma a nižší pocit šťastia, avšak veľkosť efektu bola malá.

Ďalšou analyzovanou oblasťou bolo šikanovanie. Výskumný súbor sme pre účely porovnania rozdelili na dve skupiny: na tých, ktorí nemali skúsenosť so šikanovaním, a na tých, ktorí takúto skúsenosť opakovane zažili v priebehu posledného roka (v súlade s definíciou šikanovania ako opakujúceho sa javu). Hoci nie všetky výsledky spĺňali strednú veľkosť účinku (Cohenove $d > 0,5$), všetky vykazovali signifikantné rozdiely vo všetkých troch premenných – v pocite bezpečia a prijatia v škole, doma, ako aj v pocite šťastia. Tieto výsledky preto považujeme za významné, minimálne zo psychologického hľadiska. Rozdiely sme zaznamenali nielen pri klasickom (tvárou v tvár) šikanovaní, ale aj v prípade kyberšikanovania. Zaujímavé je, že významné rozdiely sa potvrdili aj u detí v pozícii šikanujúceho. Všeobecne možno povedať, že deti a mladí ľudia, ktorí mali akúkoľvek skúsenosť so šikanovaním – či už ako obeť, alebo ako agresor – vykazovali nižší pocit bezpečia a prijatia doma aj v škole a tiež nižšiu mieru šťastia a spokojnosti so životom.

Ďalšou oblasťou boli sexuálne obsahy na internete. Zamerali sme sa na všeobecnú expozíciu sexuálnemu obsahu a pasívnu skúsenosť so sextingom (prijímanie sexuálnych správ). Podobne ako pri šikanovaní, aj keď nie všetky výsledky spĺňali požiadavky na strednú veľkosť účinku, všetky vykazovali signifikantné rozdiely vo všetkých troch premenných. Deti a mladí, ktorí boli vystavení sexuálnemu obsahu, vykazovali nižší pocit bezpečia a prijatia doma i v škole, ako aj nižšiu mieru šťastia. Rovnaký trend sa potvrdil aj u tých, ktorí prijímali sexuálne správy.

Poslednou oblasťou analýzy bola súvislosť medzi experimentovaním s potenciálne návykovými látkami a sledovanými premennými. Slabé negatívne korelácie sa vyskytli pri všetkých návykových látkach (energetické nápoje, alkohol, cigarety, elektronické cigarety, žuvací tabak, marihuana), okrem pervitínu a riedidiel, ktoré účastníci uvádzali len veľmi zriedkavo (približne 98 % ich nikdy nevyskúšalo). Inak povedané, častejšie experimentovanie s návykovými látkami súviselo s nižším pocitom bezpečia a prijatia doma i v škole, ako aj so zníženým pocitom šťastia.

Všeobecne môžeme konštatovať, že – až na malé výnimky – rizikové typy správania a negatívne skúsenosti vykazujú častejší výskyt u participantov s nižším pocitom bezpečia a prijatia doma i v škole, ako aj s nižšou mierou šťastia a životnej spokojnosti. Dizajn výskumu nám neumožňuje jednoznačne potvrdiť kauzalitu, hoci sa to logicky ponúka. Nevieme so stopercentnou istotou určiť, či vhodné a prijímajúce prostredie doma a v škole pôsobí ako protektívny faktor voči rizikovému správaniu, alebo či je situácia opačná – prípadne do hry vstupujú ďalšie premenné, ako napríklad osobnostné črty. V každom prípade však možno uvažovať o kvalite domáceho a školského prostredia ako o kľúčových faktoroch zdravého vývinu detí a mládeže.

Záver

Výskum medzi deťmi a mladými ľuďmi z marginalizovaných rómskych komunít ukázal obraz ich života v digitálnej aj offline realite. Zamerali sme sa najmä na rizikové typy správania a celkovú skúsenosť participantov s online svetom. Oproti výskumom z rokov 2020 a 2023 sme upravili dĺžku aj formu dotazníka, pričom sme pridali aj maďarskú jazykovú verziu. Správa oproti našim prechádzajúcim výskumom nemá charakteristiky reprezentatívneho výskumu, ale zároveň sme pri výbere konkrétnych škôl zohľadnili viaceré reprezentatívne parametre ako napr. výskyt marginalizovaných rómskych komunít v danej časti Slovenska, pričom sme do výskumu zahrnuli celé územie Slovenska. Ďalej sme vyberali konkrétne základné a stredné školy s vysokým zastúpením detí a mladých z marginalizovaných rómskych komunít. Neoceniteľnú úlohu zohrali pri výbere škôl a najmä pri samotnom zbere koordinátori ochrany pred násilím, ktorí pracujú na MPSVaR, konkrétne pod Národným koordinačným strediskom pre riešenie problematiky násilia na deťoch.

Používanie internetu masívne preniká aj do skúmanej skupiny. Napriek materiálnym obmedzeniam má väčšina účastníkov prístup na internet, najmä cez Wi-Fi v domácnosti alebo mobilné dáta. Materiálna deprivácia však výrazne ovplyvňuje kvalitu pripojenia, vlastníctvo zariadení a možnosť využívania internetu na vzdelávanie. Online aktivity sa sústreďujú najmä na komunikáciu s blízkymi a zábavu (pozeranie videí, počúvanie hudby). Vek a pohlavie hrajú úlohu pri výbere aktivít – staršie deti viac využívajú sociálne siete, mladšie častejšie vytvárajú a zdieľajú vlastný obsah. Chlapci častejšie hrajú online hry a komunikujú s cudzími osobami, dievčatá častejšie využívajú internet v škole.

V rámci otvorenej otázky sme sa participantov spýtali, čo ich trápi. Odpovede sme zoradili do hlavných skupín. Rodina, priatelia, zdravie fyzické aj psychické, internet a sociálne siete, škola a stav sveta. Otázka nie je vyhodnotená kvantitatívne, neboli aplikované ani štandardné postupy používané v kvalitatívnom výskume. Cieľom bolo zachytiť vybrané fenomény v podobe, ako ich prezentovali deti a mladí.

Okrem informácii o používaní internetu sme sa vo výskume zamerali aj na rizikové aktivity.

Deti a mladí sú exponovaní nebezpečnému online obsahu – ide najmä o sebaopoškodzovanie, prezentáciu extrémnej chudosti, ktorá môže súvisieť s poruchami príjmu potravy a tému násilia. Takýto obsah sa častejšie vyskytuje medzi staršími deťmi a deťmi z deprivovaných domácností.

Skúsenosti so zraňujúcim správaním uviedla približne pätina respondentov, čo sú nižšie čísla ako v našich predchádzajúcich výskumoch. Pri porovnaní opakujúcej sa šikany sú čísla porovnateľné s našimi predchádzajúcimi výskumami. Obete sa najčastejšie zverujú kamarátom a rodičom, najmenej odborníkom. Výskyt šikanujúceho správania (z pozície agresora) priznáva 28 % detí, čo oproti predchádzajúcim výskumom je trochu viac.

Významná časť respondentov má skúsenosť so sexuálnym obsahom a sextingom, najmä staršie deti. Výskyt týchto javov je však nižší než v prípade detí zo všeobecnej populácie. Znepokojujúce je, že takmer 13 % detí zažilo nechcené ukazovanie intímnych partií a takmer 10 % aj nechcený fyzický kontakt. Skúsenosť so sexom bez súhlasu uviedlo 4,8 % respondentov.

Konzumácia návykových látok stúpa s vekom. Dievčatá častejšie konzumujú energetické nápoje a fajčia. Deti z marginalizovaných komunít vykazujú vyššiu mieru fajčenia a pitia alkoholu v porovnaní s majoritnou populáciou. Zvlášť znepokojujúce sú dáta o dennej spotrebe cigariet a elektronických cigariet.

Psychosociálne zázemie je významným prvkom ich života. Zaujímavé je, že respondenti vo všeobecnosti uvádzajú vyšší pocit bezpečia a spokojnosti v škole aj doma v porovnaní s reprezentatívnym výskumom z majoritnej populácie.

Aj cez isté limity výskumu takéhoto typu ako napr. vyššia sociálna žiadúcnosť pri odpovediach, zhoršená funkčná gramotnosť a čítanie s porozumením, najmä pri menších deťoch, atď. dáta z výskumu ponúkajú cenný zdroj informácií. Participanti čelia početným rizikám a formám ohrozenia, zároveň vykazujú pozoruhodnú mieru reziliencie – najmä v oblasti subjektívneho prežívania bezpečia a spokojnosti. Pre objasnenie niektorých zistení by bolo potrebné realizovať kvalitatívny výskum, ktorý by ponúkol interpretačný rozmer pre niektoré zistenia. Celkovo však tieto poznatky môžu byť nápomocné pri plánovaní preventívnych aktivít a nastavovaní aktivít s cieľom zlepšiť situáciu detí z marginalizovaného prostredia.

Literatúra

- Bartošovič, I., & Hegyi, L. (2010). Romani health problems. *Lekársky Obzor*, 59(4), 156–161. <https://www.researchgate.net/publication/267030904>
- Burén, J., Holmqvist Gattario, K., & Lunde, C. (2021). What Do Peers Think About Sexting? Adolescents' Views of the Norms Guiding Sexting Behavior. *Journal of Adolescent Research*, 37(2), 221-249. <https://doi.org/10.1177/07435584211014837> (Original work published 2022)
- Dully, J., Walsh, K., Doyle, C., & O'Reilly, G. (2023). Adolescent experiences of sexting: A systematic review of the qualitative literature, and recommendations for practice. *Journal of Adolescence*, 95, 1077–1105. <https://doi.org/10.1002/jad.12181>
- Gulášová, I., Babečka, J., & Czarnecki, P. (2021). Rómska komunita a jej riziká v segregovaných rómskych osadách. *Prosopon. Europejskie Studia Społeczno-Humanistyczne*, 1(34), 157–162.
- Needham, J. (2021). Sending nudes: Intent and risk associated with 'sexting' as understood by gay adolescent boys*. *Sexuality & Culture*, 25(2), 396–416. <https://doi.org/10.1007/s12119-020-09775-9>
- Ravasz, Á., Kovács, L., & Markovič, F. (2020). Atlas rómskych komunit 2019. Veda. ISBN 978-80-224-1874-4
- Šprocha, B. (2024). Niektoré aspekty rodinného a reprodukčného správania osôb marginalizovaných rómskych komunit na Slovensku podľa výsledkov zisťovania EU-SILC MRK 2020. *Slovenská štatistika a demografia*. 3(34), 42-61.
- Šprocha, B. (2024). Vzdelanie, ekonomická aktivita a zdravotný stav osôb v marginalizovaných rómskych komunitách na Slovensku podľa výsledkov zisťovania EU-SILC MRK 2020. *Slovenská štatistika a demografia*. 4(34), 3-20.
- Štatistický úrad SR. (2019). (2019). *EU SILC 2018 – Indikátory chudoby a sociálneho vylúčenia*. Štatistický úrad Slovenskej republiky. ISBN 978-80-8121-695-4
- Štatistický úrad SR. (2019). (2019). *EU SILC 2018 – Zisťovanie o príjmoch a životných podmienkach domácností v SR*. Štatistický úrad Slovenskej republiky. ISBN 978-80-8121-694-7
- Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity. (2019). *Tlačová správa k Atlasu rómskych komunit 2019*. <https://romovia.vlada.gov.sk/atlas-romskych-komunit/atlas-romskych-komunit-2019/?csrt=3395852741264952275>